

begravnings-
hjälpbespa-
ringar.

Direktionen över arméns pensionskassa har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1921 anhållit, att anslaget måtte för första halvåret 1923 upptagas med hälften av nyssnämnda belopp eller med 14,040 kronor.

Arméförvaltningens civila departement har uti avgivet yttrande instämt i denna hemställan.

I enlighet härmed får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att upptaga ordinarie bestämda anslaget till *ersättning för nådårs- och begravningshjälpbesparingar*,
nu kronor 28,080
med halva beloppet eller » 14,040.

3:o.

[25.]

Ang. ordinarie
anslaget för
bidrag till
pensionering
av änkor och
barn efter be-
fäl och under-
befäl med
vederlikar vid
armén, jämte
därmed sam-
manhängande
extra anslag.

1883 års riksdag beviljade enligt skrivelse den 13 juni 1883 ett årligt bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén. Detta bidrag skulle utgå med 1 ½ procent årligen på summan av de löner och beklädnadsbidrag, vilka enligt gällande stater kunde läggas till grund för bestämmande av fyllnads-pension.

Bidraget är för år 1922 beräknat på grundval av 1921 års stater och i riksstaten för förstnämnda år upptaget med 137,286 kronor.

Uti brev den 29 juni 1921 föreskrev Kungl. Maj:t, bland annat, att vid bestämmande av pension enligt gällande pensioneringsgrunder för beställningshavare, å vilken den av riksdagen jämlikt skrivelse den 16 juni 1921 (nr 351) beslutade lönereglering vunnit tillämpning, skulle så anses, som om beställningshavaren i sin vid avgången innehavande beställning åtnjutit lön enligt vederbörlig under år 1921 gällande stat.

Direktionen över arméns pensionskassa har uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1921 framhållit, att på grund av den i förberörda brev den 29 juni 1921 meddelade föreskrift måste i fråga om beräkandet av statsbidraget till arméns nya änke- och pupillkassa från och med år 1922 och tills vidare 1921 års stater läggas till grund.

Totalbeloppet av löner å aktiv stat för arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt de från armén till kustartilleriet överflyttade, vid delaktighet i arméns nya änke- och pupillkassa fortfarande bibehållna löntagare uppginge för år 1921 enligt gällande stater till 9,152,455 kronor, varå 1 ½ procent utgjorde 137,286 kronor.

Enligt § 25 av förordningen den 5 november 1915 angående arméns reservstater vore nya änkekassan vidare tillförsäkrad statsbidrag för till beställning å reservstat överflyttad personal, och hade nya änkekassan för åren 1920 och 1921 en statsbidragsfordran för innehavare av dylika beställningar å 7,224 kronor 47 öre.

På grund av vad sålunda anförts, anhölle direktionen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för första halvåret 1923 upptaga dels å ordinarie stat såsom bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén hälften av det för helt år beräknade beloppet, 137,286 kronor, eller 68,643 kronor, dels ock till förstärkande av 1920 och 1921 års anslag för enahanda ändamål å extra stat ett belopp av 7,224 kronor.

Uti avgivet utlåtande har *arméförvaltningens civila departement* instämt i denna hemställan.

Jag får i anslutning härtill hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att upptaga ordinarie bestämda anslaget för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

nu..... kronor 137,286
med halva beloppet eller..... » 68,643,

dels ock att till ytterligare bidrag för åren 1920 och 1921 till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag, högst, 7,224 kronor.

4:o.

Under en följd av år har riksdagen å extra stat beviljat ett förslagsanslag dels till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp och dels till fyllnads pensioner i enlighet med de av riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående. För år 1922 utgår ifrågavarande anslag med 3,500,000 kronor. Liksom föregående år är pensionskassan tillförbunden att till gengäld under anslagsåret avstå de densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna.

Med hänsyn till budgetårets omläggning har nu *direktionen över arméns pensionskassa* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1921

[26.]

Ang. extra anslag till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering samt till fyllnads pensioner.

anhållit, att för första halvåret 1923 måtte anvisas hälften av nyssberörda belopp eller 1,750,000 kronor.

I denna hemställan har *arméförvaltningens civila departement* uti avgivet yttrande instämt.

Då jag icke har något att erinra emot förevarande framställning, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 1,750,000 kronor, att användas såväl till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att avstå de för nämnda tid densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.

5:o.

[27.]
Ang. extra
anslag till ut-
delande av
tillfälliga
understöd åt
avskedade
underoffi-
cärer och
vederlikar
vid armén.

Uti den till 1907 års riksdag avlåtna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att å extra stat under tionde huvudtiteln för år 1908 uppföra ett förslagsanslag av 34,360 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén under villkor:

att understöd ej finge tilldelas annan än den, som styrkt sig vara i behövande omständigheter och före år 1902 erhållit avsked med pension från arméns pensionskassa eller, på grund av punkt 8 i kungl. cirkuläret den 22 juni 1877, från allmänna indragningsstaten, samt

att i avseende å understödets belopp iakttoges, att för den, vilkens pension och fyllnadspension icke uppginge till 200 kronor, understödet icke finge tillsammans med pensionen och fyllnadspensionen överstiga 300 kronor, och att till annan pensionär understöd icke finge utgå med högre belopp än 100 kronor eller tillsammans med pension och fyllnadspension överstiga 600 kronor.

Berörda framställning blev av riksdagen bifallen.

Då det för varje år erforderliga anslagsbeloppet för nu ifrågasvarande ändamål är beroende på antalet understödsbehövande underofficerare och storleken av deras pensioner, anbefalldes direktionen över arméns pensionskassa genom brev den 18 oktober 1907 att årligen till

Kungl. Maj:t avlämna uppgift angående det anslagsbelopp, som för nästpåföljande år kunde beräknas för ifrågavarande ändamål erforderligt med hänsyn till de under löpande året utbetalda belopp samt de understödsstagare, som under året avlidit eller eljest som behöriga sökande avgått.

På grundvalen av dylika uppgifter, som därefter ärligen infördrats, har Kungl. Maj:t sedermera äskat och riksdagen för vart och ett av åren 1909—1922 å extra stat beviljat ett för ändamålet erforderligt förslagsanslag. För år 1922 utgör anslaget 11,000 kronor.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1921 har *direktionen över arméns pensionskassa* meddelat, att av de vid beräklandet av detta anslagsbehov för år 1922 såsom eventuella sökande av understöd upptagna personer 3 stycken enligt ingångna upplysningar avlidit. Högsta möjliga understödsbelopp hade för dem utgjort 280 kronor. Av 1921 års anslag hade utbetalts allenast ett belopp av 9,100 kronor. Då det emellertid icke låte sig med bestämdhet beräkna, huruvida och i vad mån eljest berättigade sökande, från vilka under år 1921 ansökan om understöd icke inkommit, framdeles kunde komma att anmäla sig till erhållande av sådant och funnes därtill berättigade, ansåge direktionen, att det för ändamålet erforderliga anslagsbehovet för år 1923 icke kunde beräknas till lägre belopp än 10,000 kronor.

På grund härav och då understödsbeloppen i enlighet med av Kungl. Maj:t lämnad föreskrift skulle på en gång utbetalas oberoende av tiden för utbetalande av pension samt hitills varit vanligt, att denna utbetalning ägde rum i början av året, hemställde direktionen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för tiden 1 januari—30 juni 1923 till understöd under år 1923 åt pensionerade underofficerare med vederlikar anvisa ett belopp av 10,000 kronor.

Då jag icke har något att erinra emot förevarande framställning, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 10,000 kronor för utdelande under år 1923 av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén i enlighet med de av Kungl. Maj:t med 1907 års riksdag bestämda grunder.

6:o.

[28.]
 Ang. pensionsförbättring för viss personal vid armén.

Uti proposition till 1919 års riksdag (nr 276) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att *dels* till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén under tionde huvudtiteln bevilja å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 155,000 kronor samt å extra stat för år 1920 ett förslagsanslag av 335,000 kronor, *dels* godkänna av föredragande departementschefen förordade grunder för pensionsförbättringens utgående, *dels* ock förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet finge i enlighet med nyssnämnda grunder tilldela personal, som under åren 1918—1920 avgått eller avginge från tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

Vad sålunda av Kungl. Maj:t föreslagits, blev av riksdagen bifallet.

I enlighet härmed utfärdade Kungl. Maj:t den 20 augusti 1919 kungörelse angående grunder för pensionsförbättring för viss personal vid armén (Svensk författningssamling nr 538).

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar har riksdagen å extra stat för åren 1921 och 1922 anvisat 510,000 respektive 675,000 kronor för beredande, i enlighet med förenämnda grunder, av pensionsförbättring åt viss personal vid armén, varjämte riksdagen förklarat, att jämväl personal, som under åren 1921 och 1922 avginge från tjänsten, finge tilldelas pensionsförbättring enligt nyssnämnda grunder, att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

Ifrågavarande pensionsförbättring, vilken är av mera provisorisk karaktär, har av statsmakterna beslutats i avvaktan på en framtida definitiv pensionsreglering för arméns personal. Då något förslag till sådan reglering icke kan föreläggas 1922 års riksdag, torde medel böra äskas för beredande under första halvåret 1923 av pensionsförbättring enligt förenämnda pensioneringsgrunder åt såväl den personal, som, enligt vad förut nämnts, redan fått sig dylik förmån tillförsäkrad för sin återstående livstid, som ock personal vid armén, vilken under samma halvår avgår från tjänsten.

Enligt av mig från direktionen över arméns pensionskassa infordrad utredning skulle för tiden 1 januari—30 juni 1923 erfordras ett belopp av 400,000 kronor för beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén i enlighet med de i förenämnda kungörelse den 20 augusti 1919 angivna grunder.

I anslutning till vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén i enlighet med de i kungörelsen den 20 augusti 1919 angivna grunder å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kronor,

dels ock förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet må i enlighet med nyssnämnda grunder tilldela personal, som under tiden 1 januari—30 juni 1923 avgår från tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

7:o.

Ordinarie bestämda anslaget till ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel är i riksstaten för år 1922 upptaget med 106,000 kronor.

[29.]

*Ang. ordinarie
anslaget till
ersättning för
inkomster
från Vadstena
krigsmanshus-
kassas äldre
medel.*

Direktionen över arméns pensionskassa har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1921 anhållit, att anslaget måtte för första halvåret 1923 upptagas med hälften av nyssnämnda belopp eller med 53,000 kronor.

Arméförvaltningens civila departement har uti avgivet yttrande instämt i denna hemställan.

I enlighet härmed får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att upptaga ordinarie bestämda anslaget till ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel,

nu..... kronor 106,000
med halva beloppet eller » 53,000.

8:o.

[30.]
Ordinarie
anslaget till
Vadstena
krigsmanshus-
kassa.

Ordinarie bestämda anslaget till Vadstena krigsmanshuskassa är i riksstaten för år 1922 uppfört med ett belopp av 137,640 kronor.

Med hänsyn till budgetårets omläggning bör ifrågavarande anslag för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföras med hälften av ovannämnda belopp eller med 68,820 kronor. Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att upptaga ordinarie bestämda anslaget till *Vadstena krigsmanshuskassa*,
nu kronor 137,640
med halva beloppet eller » 68,820.

9:o.

[31.]
Ordinarie an-
slaget för
bidrag till er-
sättning i an-
ledning av
kroppsskada,
ådragen under
militärtjänst-
göring.

Ordinarie bestämda anslaget för bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, är i riksstaten för år 1922 upptaget med ett belopp av 242,000 kronor.

Då för ifrågavarande ändamål under första halvåret 1923 torde erfordras hälften av nyssnämnda belopp eller 121,000 kronor, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att upptaga ordinarie bestämda anslaget för *bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring*,
nu kronor 242,000
med halva beloppet eller » 121,000.

10:o.

[32.]
Ang. anslag
till förhöj-
ning av er-
sättning i an-
ledning av
kroppsskada,
ådragen
under mili-
tärtjänst-
göring.

Såsom bidrag till bestridande av kostnader för ersättning enligt förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, finnes i riksstaten uppfört ett ordinarie bestämt anslag. Detsamma är i riksstaten för år 1922 upptaget med 242,000 kronor.

För åren 1918—1920 har riksdagen medgivit en provisorisk höjning med 50 procent av de enligt berörda förordning utgående ersättningsbelopp.

Kostnaderna för nämnda förhöjning utgingo under år 1918 i enlighet med riksdagens beslut från bevaringsmanskapets invalid- och pensionsfond. Emellertid måste till följd härav fondens kapitaltillgångar tagas i anspråk. Då ett fortgående på denna väg icke syntes lämpligt, har riksdagen, uppå därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar, för ifrågavarande ändamål å tilläggsstat för vart och ett av åren 1919 och 1920 anvisat ett förslagsanslag av 175,000 kronor.

Genom förordning den 4 juni 1920 (Svensk författningssamling nr 305) har gjorts sådan ändring i förordningen den 18 juni 1909, att i de fall, *då skadan uppkommit efter 1921 års ingång*, de enligt 1909 års förordning utgående ersättningsbeloppen fördubblats. Härav föranledda ökade kostnader bestridas av förberörda, i riksstaten upptagna ordinarie anslag.

Beträffande sådana fall, *då skadan uppkommit före 1921 års ingång*, har sistnämnda års riksdag medgivit, att ersättningen enligt förordningen den 18 juni 1909 finge för år 1921 förhöjas med 50 procent. Till bestridande av härigenom uppkommande ökade kostnader anvisade riksdagen å tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag av 175,000 kronor.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 december 1921 har nu *riksförsäkringsanstalten* framhållit, att behov-fortfarande föreläge att i sistberörda fall utbetala med 50 procent förhöjd ersättning. För undvikande av de olägenheter för 1923 års vidkommande, som ett retroaktivt utanordnande av förhöjningen medförde, och i betraktande av den förestående omläggningen av budgetåret, syntes det riks-försäkringsanstalten lämpligt, att, därest en dylik förhöjning medgäves, densamma bestämdes att utgå för år 1922 och första halvåret av år 1923. Enligt vad anstalten inhämtat, komme ifrågavarande kostnader att för år 1921 uppgå till omkring 160,000 kronor. Med anledning härav hölle riks-försäkringsanstalten före, att för de närmaste åren ett årligt belopp av 160,000 kronor vore tillfyllest för ifrågavarande ändamål.

Riksförsäkringsanstalten hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *dels* medgiva, att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som utgått eller utginge såsom sjukhjälpersättning eller livränta för år 1922 och första halvåret av år 1923 eller såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda tid, finge, därest skadan uppkommit före den 1 januari 1921, höjas med 50 procent utöver det belopp, vartill ersättning skulle bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, *dels ock* för bestridande av härav föranledda kostnader anvisa för år

1922 ett förslagsanslag av 160,000 kronor samt för första halvåret 1923 ett förslagsanslag av 80,000 kronor.

I likhet med riks försäkringsanstalten anser jag, att ersättningen enligt förordningen den 18 juni 1909 bör i de fall, då densamma icke redan på grund av förut omförmälda ändring i samma förordning utgår med förhöjt belopp, fortfarande förhöjas med 50 procent. På sätt riks försäkringsanstalten föreslagit, torde redan av innevarande års riksdag böra äskas medel till beredande jämväl under första halvåret 1923 av ersättningsförhöjningar.

I fråga om de för ändamålet erforderliga anslagens storlek synes för år 1922 böra upptagas ett belopp av 160,000 kronor och för tiden januari—juni 1923 ett belopp av 80,000 kronor.

Till frågan om anvisande av de för ändamålet under år 1922 erforderliga medel återkommer jag i annat sammanhang.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som utgår såsom sjukhjälpsersättning eller livränta för tid under första halvåret 1923 eller såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda halvår, må, därest skadan uppkommit före den 1 januari 1921, höjas med 50 procent utöver det belopp, vartill ersättningen må bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

dels ock för bestridande av härav föranledda kostnader å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 80,000 kronor.

11:o.

[33.]
Ordinarie an-
slaget till för-
höjning i gra-
tialen åt av-
skedat man-
skap.

Ordinarie bestämda anslaget till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap är i riksstaten för år 1922 uppfört med ett belopp av 648,000 kronor.

Då förhöjningarna av gratialen åt avskedat manskap utbetalas med lika belopp den 1 juni och den 1 december, bör för första halvåret 1923 för ändamålet beräknas hälften av förberörda belopp å 648,000 kronor eller 324,000 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att upptaga ordinarie bestämda anslaget till *förhöjning i gratialen åt avskedat manskap*,

nu	kronor 648,000
med halva beloppet eller	» 324,000.

12:o.

Uppå därom av Kungl. Maj:t gjord framställning medgav 1919 års lagtima riksdag,

att indelt manskap med minst 20 men under 25 tjänstår, som avskedats *före* den 1 januari 1910 och som styrkte sig vara i behövande omständigheter, finge från och med den 1 januari 1919 komma i åtnjutande av gratial från Vadstena krigsmanshuskassa enligt samma grunder, som gällde beträffande sådant manskap som avskedats efter nämnda tidpunkt,

att gratial från Vadstena krigsmanshuskassa finge från och med den 1 januari 1919 utgå med 200 kronor för varje underhållstagare vid fyllda 67 år, samt

att från Vadstena krigsmanshuskassa enligt gällande bestämmelser utgående korprals- och vicekorpralstillägg finge från och med den 1 januari 1919 höjas till 60 kronor respektive 30 kronor för år räknat.

I sammanhang härmed beslöt riksdagen att

dels till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén under tionde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av 340,000 kronor,

dels ock under tionde huvudtiteln av riksstaten för år 1920 uppföra ett nytt ordinarie anslag, benämnt »Ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap, förslagsanslag», och under detta anslag anvisa ett belopp av 365,000 kronor.

I överensstämmelse med riksdagens förenämnda beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 20 augusti 1919 kungörelse angående förhöjning i gratial från Vadstena krigsmanshuskassa m. m. (Svensk författningsningssamling nr 539).

Kostnaderna för ifrågavarande förhöjningar beräknades av i ärendet särskilt tillkallade sakkunniga uppgå för år 1919 till 344,200 kronor och för år 1920 till 376,400 kronor. Då de sålunda beräknade beloppen ansetts såsom maximibelopp, upptogos de för ändamålet erforderliga

[34.]

Ordinarie anslaget till ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap.

anslagen med förenämnda nedåt avrundade belopp 340,000 kronor respektive 365,000 kronor.

För ifrågavarande ändamål beräknades av nämnda sakkunniga för åren 1921 och 1922 belopp av 406,900 respektive 437,300 kronor. Av skäl, som nyss anförts, ansågs emellertid anslaget för samma år kunna upptagas till allenast 395,000 respektive 425,000 kronor.

För år 1923 skulle enligt de sakkunnigas beräkningar erfordras ett belopp av 468,300 kronor.

Då förhöjningarna i gratialen åt avskedat manskap utbetalas med lika belopp den 1 juni och den 1 december bör för budgetperioden 1 januari—30 juni 1923 beräknas hälften av ovan berörda belopp å 468,300 kronor eller 234,150 kronor, vilket belopp torde kunna avrundas nedåt till 230,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att upptaga ordinarie förslagsanslaget till ytter-	
ligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap,	
nu.....	kronor 425,000
med.....	» 230,000.

13:o.

[35.]
Ang. extra
anslag för
utdelande av
tillfälligt
understöd åt
d. förråds-
vaktmästare.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag beviljade 1921 års riksdag, i likhet med vad under föregående år ägt rum, å extra stat ett anslag för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare. Anslaget beviljades under villkor:

att understöd ej tilldelades annan än den, som styrkte sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för en var bestämdes till sådant belopp, att det, jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshushus, uppginge till 400 kronor.

För år 1922 utgör anslaget 1,120 kronor.

Jämlikt meddelade föreskrifter åligger det arméförvaltningen att årligen inom tid, då de till statsregleringen hörande ärenden böra vara till Kungl. Maj:t inkomna, till Kungl. Maj:t avlämna uppgift angående dels de personer, vilka under det löpande året åtnjutit understöd från ifrågavarande anslag, dels de till dessa personer utbetalda belopp, dels de understödstagare, vilka under året avlidit eller eljest såsom behöriga

sökande avgått, dels ock det anslagsbelopp, som kan beräknas för nästföljande år bliva erforderligt för ifrågavarande ändamål.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1921 har nu *arméförvaltningen* anmält, att 8 f. d. förrådsvaktmästare under år 1921 redan uppburit eller komme att uppbära understöd från ifrågavarande anslag med envar 140 kronor, samt att samtliga understödstagare ännu levde och styrkt sig vara i behov av understöd. Skulle ifrågavarande understöd fortfarande enligt förut angivna bestämmelser utgå på det sätt, att detsamma jämte det envar tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa uppginge till 400 kronor årligen, erfordrades således för envar av förenämnda f. d. förrådsvaktmästare för år 1923 ett belopp av 140 kronor eller tillhopa 1,120 kronor.

Med hänsyn till budgetårets omläggning borde för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräknas hälften av sistberörda belopp eller 560 kronor.

På grund härav hemställde arméförvaltningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å extra stat för första halvåret 1923 uppföra ett anslag till tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare, vilket skulle utgå med sammanlagt 560 kronor.

Vad sålunda föreslagits finner jag mig böra tillstyrka. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag, högst, 560 kronor för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för en var bestämmes till sådant belopp, att det, jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa, uppgår till 200 kronor för första halvåret 1923.

14:o.

Ordinarie bestämda anslaget för ersättning till flottans pensionskassas pensionsfond för minskade inkomster är i riksstaten för år 1922 upptaget med 36,320 kronor.

[40.

Ang. ordinarie
anslaget för
ersättning till
flottans pen-
sionskassas
pensionsfond
för minskade
inkomster.

Direktionen över flottans pensionskassa har uti en till marinförvaltningen ställd och av nämnda ämbetsverk, jämte eget yttrande den 1

december 1921, överlämnad skrivelse föreslagit, att ifrågavarande anslag för första halvåret 1923 upptoges med hälften av omförmälda belopp, 36,320 kronor, eller med 18,160 kronor.

Uti sitt ovanberörda yttrande har *marinförvaltningen* förklarat sig icke hava något att erinra mot nämnda förslag.

I anslutning härtill får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att upptaga ordinarie bestämda anslaget för *ersättning till flottans pensionskassas pensionsfond för minskade inkomster*,

nu kronor 36,320
med halva beloppet eller » 18,160.

15:o.

[41.]
Ang.ordinarie
anslaget för
ersättning till
flottans pen-
sionskassas
gratalfond
för minskade
inkomster.

Ordinarie bestämda anslaget för ersättning till flottans pensionskassas gratalfond för minskade inkomster är i riksstaten för år 1922 upptaget med 16,650 kronor.

Direktionen över flottans pensionskassa har uti en till marinförvaltningen ställd och av nämnda ämbetsverk, jämte eget yttrande den 1 december 1921, överlämnad skrivelse föreslagit, att ifrågavarande anslag för första halvåret 1923 upptoges med hälften av omförmälda belopp, 16,650 kronor, eller med 8,325 kronor.

Marinförvaltningen har uti sitt ovanberörda yttrande förklarat sig icke hava något att erinra mot nämnda förslag.

Vad sålunda föreslagits finner jag mig böra tillstyrka. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att upptaga ordinarie bestämda anslaget för *ersättning till flottans pensionskassas gratalfond för minskade inkomster*,

nu kronor 16,650
med halva beloppet eller » 8,325.

16:o.

Till 1908 års riksdag gjorde Kungl. Maj:t framställning om att riksdagen måtte bevilja flottans pensionskassa bidrag av statsmedel motsvarande 1 ½ procent årligen av summan av de avlöningsförmåner, som enligt gällande stadganden kunde läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid flottan, samt för sådant ändamål å riksstatens tionde huvudtitel för år 1909 uppföra under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» ett ordinarie anslag av 35,000 kronor.

[42.]
Ang. ordinarie
anslaget för
bidrag till
flottans pen-
sionskassas
gratialfond.

Riksdagen, som ansåg med billighet överensstämmande, att flottans pensionskassas gratialfond i likhet med arméns änke- och pupillkassa finge av statsverket erhålla ett bidrag beräknat efter 1 ½ procent av summan av ovanberörda avlöningsförmåner, eller i runt tal 35,000 kronor, fann emellertid det nya statsanslaget böra för det dåvarande begränsas till det belopp, som erfordrades för att gratialkassan, inberäknat ett redan då till gratialfonden utgående årligt anslag av statsverket å 16,650 kronor till ersättning för mistade inkomster för pensionskassans gratialfond, finge åtnjuta ett statsbidrag av sammanlagt 35,000 kronor, eller till 18,350 kronor, och uppförde riksdagen i anslutning härtill under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» å riksstaten för år 1909 ett ordinarie anslag av 18,350 kronor.

På framställning av Kungl. Maj:t har detta anslag sedermera år för år höjts och i riksstaten för år 1922 upptagits till ett belopp av 46,300 kronor.

Uti brev den 29 juni 1921 föreskrev Kungl. Maj:t, bland annat, att vid bestämmande av pension enligt gällande pensioneringsgrunder för beställningshavare, å vilken den av riksdagen jämlikt skrivelse den 16 juni 1921 (nr 351) beslutade lönereglering vunnit tillämpning, skulle så anses, som om beställningshavaren i sin vid avgången innehavande beställning åtnjöt lön enligt vederbörlig under år 1921 gällande stat.

Nu har *direktionen över flottans pensionskassa* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 oktober 1921, med överlämnande av uppgift å beloppet av de avlöningsförmåner för år 1921, som enligt gällande stadganden kunna läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid pensionering genom flottans pensionskassa, anhållit, att flottans pensionskassas gratialfond måtte för år 1923 komma i åtnjutande av anslag, beräknat efter 1 ½ procent å berörda avlöningsförmåner, 4,177,323 kronor 67 öre, till 62,659 kronor 86 öre.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

Sedermåra har marinförvaltningen, som anbefallts att inkomma med utlåtande över berörda framställning, såvitt avsåge anslagsbehovet för tiden 1 januari—30 juni 1923, med sådant utlåtande av den 1 december 1921 överlämnat från direktionen över flottans pensionskassa infordrat yttrande i ämnet. I sitt yttrande har direktionen föreslagit, att för berörda tid anvisades såsom bidrag till flottans pensionskassas gratialfond ett belopp av 23,000 kronor.

Marinförvaltningen har uti sitt ovanberörda utlåtande förklarat sig icke hava något att erinra mot vad direktionen sålunda föreslagit.

Enligt vad här ovan anförts skulle såsom »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» för hela år 1923 erfordras ett belopp av (62,659: 86 — 16,650 =) 46,009 kronor 86 öre eller i avrundat tal 46,000 kronor. Hälften av sistnämnda belopp eller 23.000 kronor har nu av direktionen över flottans pensionskassa äskats för första halvåret 1923. Då jag icke har något att erinra mot denna direktionens framställning, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att upptaga ordinarie bestämda anslaget för *bidrag till flottans pensionskassas gratialfond*,

nu	kronor 46,300
med	» 23,000.

17:o.

[43.]
Ang. ordinarie
anslaget till
pensionering
av flottans
befäl och
underbefäl
med veder-
likar.

Ordinarie förslagsanslaget till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar är i riksstaten för år 1922 upptaget med ett belopp av 253,300 kronor.

Med hänsyn till budgetårets omläggning torde för första halvåret 1923 för ifrågavarande ändamal upptagas hälften av ovanberörda belopp eller 126,650 kronor.

I enlighet härmed får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att upptaga ordinarie förslagsanslaget till *pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar*,

nu	kronor 253,300
med halva beloppet eller	» 126,650.

18:o.

Ordinarie förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap [44.]
är i riksstaten för år 1922 upptaget med ett belopp av 309,000 kronor. *Ang. ordinarie
anslaget till
pensionering
av flottans
gemenskap.*

På grund av budgetårets omläggning torde för tiden 1 januari—
30 juni 1923 under detta anslag upptagas hälften av ovan angivna
belopp, 309,000 kronor, eller 154,500 kronor.

I anslutning härtill får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte före-
slå riksdagen

att upptaga ordinarie förslagsanslaget till pen-
sionering av flottans gemenskap,

nu.....	kronor 309,000
med halva beloppet eller	» 154,500.

19:o.

Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition uppförde 1921 [45.]
års riksdag under elfte huvudtiteln å extra stat för år 1922 ett för- *Ang. till-
fälliga under-
stöd åt f. d.
stammanskap
vid marinen.*
slagsanslag å 3,400 kronor att användas för utdelande av tillfälliga
understöd åt f. d. sammanskap vid marinen (utom båtsmän) och
skeppsgossar, vilka pensionerats enligt reglementet för pensionering
av flottans och lotsverkets gemenskap den 31 oktober 1879, under
villkor:

att understöd ej finge tilldelas annan än den, som styrkte sig
vara i behövande omständigheter,

att understöd till manskap, som erhållit pension på grund av upp-
nådd levnads- och tjänstålder, skulle utgå med 200 kronor, samt

att understöd till manskap och skeppsgossar, som erhållit pen-
sion på grund av skada eller sjukdom, ådragen under tjänstutövning,
finge på därom gjord ansöknings och efter i varje särskilt fall verkställd
prövning av behovet och dess sammanhang med den ådragna skadan
eller sjukdomen beviljas, med iakttagande att pensionen och understödet
icke finge tillsammans överstiga det belopp, som skolat utgå såsom
livränta vid tillämpning av förordningen den 18 juni 1909 angående
ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Direktionen över flottans pensionskassa har nu i skrivelse till
Kungl. Maj:t den 27 oktober 1921 meddelat, att antalet av ifrågava-
rande pensionärer under år 1921 icke undergått någon förändring, var-

för direktionen hemställt, att av 1922 års riksdag måtte för ändamålet äskas enahanda belopp, som anslagits för år 1922, eller 3,400 kronor.

Sedermera har marinförvaltningen, som anbefallts att inkomma med utlåtande över berörda framställning, såvitt avsåge anslagsbehovet för tiden 1 januari—30 juni 1923, med sådant utlåtande av den 1 december 1921 överlämnat från direktionen över flottans pensionskassa infordrat yttrande i ämnet. I sitt yttrande har direktionen föreslagit, att för utdelande av här ifrågavarande understöd måtte för tiden 1 januari—30 juni 1921 anvisas hälften av omförmälda belopp, 3,400 kronor, eller 1,700 kronor.

Marinförvaltningen har uti sitt utlåtande förklarat sig icke hava något att erinra mot vad direktionen sålunda föreslagit.

I enlighet härmed får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 1,700 kronor att användas för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. stammanskap vid marinen (utom båtsmän) och skeppsgossar, vilka pensionerats enligt reglementet för pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap den 31 oktober 1879, under villkor:

att understöd ej må tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter,

att understöd till manskap, som erhållit pension på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder, skall utgå med 200 kronor, för år räknat, samt

att understöd till manskap och skeppsgossar, som erhållit pension på grund av skada eller sjukdom, ådragen under tjänstutövning, må på därom gjord ansökning och efter i varje särskilt fall verkställd prövning av behovet och dess sammanhang med den ådragna skadan eller sjukdomen beviljas, med iakttagande att pensionen och understödet icke må tillsammans överstiga det belopp, som skolat utgå såsom livränta vid tillämpning av förordningen den 18 juni 1909 angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

20:o.

Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition uppförde 1921 års riksdag under elfte huvudtiteln å extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 12,605 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än dem, som meddelats genom kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

[46.]
Ang. tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid marinen.

att understöd ej tilldelades annan än den, som styrkte sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämdes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbure mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordrades för att understödet och pensionen tillsammans skulle uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjöte tillhoppa från och med 200 kronor till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekomme 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

Direktionen över flottans pensionskassa har nu i skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 oktober 1921 meddelat, att under år 1921 avgått tre utav ifrågavarande pensionärer, vilka åtnjöt ett sammanlagt understödsbelopp av 300 kronor, varför direktionen hemställt, att av 1922 års riksdag måtte för ändamålet äskas ett belopp av 12,305 kronor.

Sedermere har marinförvaltningen, som anbefallts att inkomma med utlåtande över berörda framställning, såvitt avsåge anslagsbehovet för tiden 1 januari—30 juni 1923, med sådant utlåtande av den 1 december 1921 överlämnat från direktionen över flottans pensionskassa infordrat yttrande i ämnet. I sitt yttrande har direktionen föreslagit, att för tiden 1 januari—30 juni 1923 måtte upptagas ett belopp av 6,155 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen.

Marinförvaltningen har i sitt utlåtande förklarat sig icke hava något att erinra mot berörda förslag.

Vad sålunda föreslagits finner jag mig böra tillstyrka. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra ett förslagsanslag av 6,155 kronor för

utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än dem, som meddelats genom kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för år räknat; för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 kronor till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor, för år räknat; samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor, för år räknat.

21:o.

[47.]
Ang. pensionsförbättring för viss personal vid marinen.

Uti proposition till 1919 års riksdag (nr 302) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att *dels* till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid marinen under tionde huvudtiteln bevilja å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 40,000 kronor samt å extra stat för år 1920 ett förslagsanslag av 70,000 kronor, *dels* godkänna av föredragande departementschefen förordade grunder för pensionsförbättringens utgående, *dels* ock förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet finge i enlighet med nyssnämnda grunder tilldela personal, som under åren 1918—1920 avgått eller avginge ur tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

Vad sålunda av Kungl. Maj:t föreslagits, blev av riksdagen bifallet.

I enlighet härmed utfärdade Kungl. Maj:t den 29 augusti 1919 kungörelse angående grunder för pensionsförbättring för viss personal vid marinen (Svensk författningssamling nr 569).

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar har riksdagen å extra stat för åren 1921 och 1922 anvisat 105,000 respektive 150,000 kronor för beredande, i enlighet med förenämnda grunder, av pensionsförbättring åt viss personal vid marinen, varjämte riksdagen förklarat,

att jämväl personal, som under åren 1921 och 1922 avginge från tjänsten, finge tilldelas pensionsförbättring enligt nyssnämnda grunder, att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

Ifrågavarande pensionsförbättring, vilken är av mera provisorisk karaktär, har av statsmakterna beslutats i avvaktan på en framtida definitiv pensionsreglering för marinens personal. Då något förslag till sådan reglering icke kan föreläggas 1922 års riksdag, torde medel böra äskas för beredande under första halvåret 1923 av pensionsförbättring enligt förenämnda pensioneringsgrunder åt såväl den personal, som, enligt vad förut nämnts, redan fått sig dylik förmån tillförsäkrad för sin återstående livstid, som ock personal vid marinen, vilken under samma halvår avgår från tjänsten.

Enligt av mig från direktionen över flottans pensionskassa infor-
drad utredning skulle för tiden 1 januari—30 juni 1923 erfordras ett belopp av 90,000 kronor för beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid marinen i enlighet med de i förenämnda kungörelse den 29 augusti 1919 angivna grunder.

I anslutning till vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid marinen i enlighet med de i kungörelsen den 29 augusti 1919 angivna grunder å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 90,000 kronor,

dels ock förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet må i enlighet med nyssnämnda grunder tilldela personal, som under tiden 1 januari—30 juni 1923 avgår från tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

22:o.

Ordinarie bestämda anslaget till invalidhusfonden är i riksstaten för år 1922 upptaget med ett belopp av 60,350 kronor.

[48.]
Invalidhus-
fonden.

Med hänsyn till budgetårets omläggning och då understöden från ifrågavarande fond utbetalas med belopp, fördelade lika å bägge halv-
åren, torde för tiden 1 januari—30 juni 1923 böra beräknas hälften

av det för ändamålet i riksstaten för år 1922 upptagna belopp eller 30,175 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att upptaga ordinarie bestämda anslaget till *invalidhusfonden*,

nu kronor 60,350

med halva beloppet eller » 30,175.

23:o.

[49.]
Ordinarie
anslaget till
blesserade
över och un-
derofficerare.

Det torde framdeles böra tagas under övervägande huruvida icke förevarande anslag skulle kunna uteslutas ur riksstaten. I avvaktan på utredning därom är jag emellertid ej nu beredd föreslå åtgärd i sådant syfte. I allt fall torde emellertid medel för ändamålet ej behöva anvisas för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Jag får hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att upptaga ordinarie reservationsanslaget till *blesserade över- och underofficerare* utan angivet belopp.

Vad departementschefen i de under punkterna 1:o—23:o här ovan upptagna ärenden hemställt behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla samt förordnar, att utdrag av statsrådsprotokollet rörande dessa ärenden skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel.

Ur protokollet:

E. Lilliebjörn.

Sammandrag och register

till

Elfte huvudtiteln för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
A. Civila pensionsväsendet.							
1	1	1	Pensionering av civila tjänstnehavare, <i>förslagsanslag</i>			950,000	
2	1	2	Förvaltningsbidrag till en ny änke- och pupillkassa för civilstaten			45,000	
3	3	3	Pensionstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>				¹ 550,000
4	6	4	Dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>				¹ 5,000,000
5	7	5	Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl., <i>förslagsanslag</i>				¹ 1,950,000
6	7	6	Statens andel i kostnaden för pensionering av extra provinsialläkare, <i>förslagsanslag</i>			—	
7	7	7	Statens andel i kostnaden för pensionering av lasaretsläkare, <i>förslagsanslag</i>			—	
8	8	8	Bidrag till sjuksköterskors pensionering, <i>förslagsanslag</i>			—	
9	8	9	Statens bidrag till pensionering av barnmorskor, <i>förslagsanslag</i>			—	
10	8	10	Statsverket åliggande av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete, <i>förslagsanslag</i>			50,000	
11	8	11	Pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader samt statens vattenfallsverks byggnadsavdelning, <i>förslagsanslag</i>			12,000	
12	9	12	Bidrag till kungl. hovkapellet pensionsinrättning			1,500	
13	9	13	Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m.			78,638	
14	9	14	Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, <i>förslagsanslag</i>			34,000	
15	9	15	Tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, <i>förslagsanslag</i>				85,000

¹ Beräknat belopp.

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
			Statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.:				
16	10	16	Bidrag till folkskollärares m. fl. pensionering	2,655,000			
17	10	17	Pensionsavgifter till statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., <i>förslagsanslag</i>	—		2,655,000	
18	10	18	Bidrag till dövstumläraernas pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>			17,500	
19	11	19	Tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, <i>förslagsanslag</i>				900
20	11	20	Handelsflottans pensionsanstalt: Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>	50,500			
21	11	21	Förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>		15,500		
21	11	22	Förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i> , högst		15,500	50,500	31,000
22	12	23	Tillfälliga understöd åt f. d. befattningshavare vid lotsverket, <i>förslagsanslag</i>				3,855
			Säger för civila pensionsväsendet			3,894,138	7,620,755
			B. Militära pensionsväsendet.				
			Arméns pensionskassa:				
23	12	1	Ersättning för mistade löneinnehållningar	9,511			
24	12	2	Ersättning för nådars- och begravningshjälpsbesparingar	14,040			
25	13	3	Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén	68,643			
25	13	4	Ytterligare bidrag för åren 1920 och 1921 till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén, <i>förslagsanslag</i> , högst		7,224		
26	13	5	Arméns pensionskassas egen pensionering m. m., <i>förslagsanslag</i>		1,750,000		
27	13	6	Tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén, <i>förslagsanslag</i>		10,000		
28	14	7	Pensionsförbättring för viss personal vid armén, <i>förslagsanslag</i>		400,000		
29	14	8	Ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel	53,000		145,194	2,167,224
30	14	9	Vadstena krigsmanshuskassa			68,820	
31	14	10	Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring			121,000	
32	15	11	Förhöjning av ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, <i>förslagsanslag</i>				80,000
33	15	12	Förhöjning i gratialen åt avskedad manskap			324,000	

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
34	15	13	Ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedad manskap, <i>förslagsanslag</i>			230,000	
35	16	14	Tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare, <i>förslagsanslag</i> , högst				560
36	16	15	Pensionstillägg åt f. d. militära befattningshavare m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>				¹ 250,000
37	16	16	Dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare. <i>förslagsanslag</i>				¹ 1,700,000
38	17	17	Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare, <i>förslags- anslag</i>				¹ 450,000
39	17	18	Dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marin- soldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, <i>förslagsanslag</i>				¹ 850,000
			Flottans pensionskassa:				
			Ersättning för minskade inkomster:				
40	18	19	Pensionsfonden				18,160
41	18	20	Gratalfonden				8,325
42	18	21	Bidrag till flottans pensionskassas gratalfond	49,485			23,000
43	18	22	Pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar, <i>förslagsanslag</i>	126,650			
44	18	23	Pensionering av flottans gemenskap, <i>förslags- anslag</i>	154,500			
45	19	24	Tillfälliga understöd åt f. d. stammanskap vid marinen m. fl., <i>förslagsanslag</i>		1,700		
46	19	25	Tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid ma- rinen, <i>förslagsanslag</i>		6,155	330,635	7,855
47	20	26	Pensionsförbättring för viss personal vid marinen, <i>förslagsanslag</i>				90,000
48	20	27	Invalidhusfonden			30,175	
49	20	28	Blesserade över- och underofficerare, <i>reservations- anslag</i>			—	
			Säger för militära pensionsväsendet			1,249,824	5,595,639
			C. Allmänna indragningsstaten.				
50	21	1	Diverse föremål, <i>förslagsanslag</i>			1,157,788	
			Summa			6,301,750	13,216,394

¹ Beräknat belopp.

Oförutsedda utgifter.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Thorsson, anför efter gemensam
beredning med cheferna för utrikes-, försvars-, social-, kommunikations-
och jordbruksdepartementen:

För bestridande av oförutsedda utgifter har av 1921 års riksdag
på av Kungl. Maj:t gjord framställning vid sidan av huvudtitlarna å
riksstaten för år 1922 uppförts ett förslagsanslag å 500,000 kronor att
stå till Kungl. Maj:ts förfogande under följande villkor, nämligen:

att utgiften är av så brådskande art, att frågan ej hinner under-
ställas riksdagen,

att utgiften är av den storlek, att varken vederbörande huvud-
titels allmänna besparingar eller samma huvudtitels anslag till extra ut-
gifter med hänsyn till därå förefintliga behållningar lämpligen kunna
för ändamålet anlitas, och tillika av beskaffenhet att ej kunna bestridas
av andra till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel,

att utgiften icke heller är av den art, som omförmäles i 63 §
regeringsformen,

samt att genast vid riksdagens början en särskild, specificerad
anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t under det
senaste året beslutat anvisa till utgående från anslaget.

I anledning av sist omförmälda villkor torde uppgift nu få lämnas
om utgifter under år 1921 av ifrågavarande art.

Enligt Kungl. Maj:ts särskilda, nedan angivna beslut hava under år 1921 följande till siffran bestämda eller till högsta beloppet angivna utgifter anvisats att utgå från ifrågavarande anslag, nämligen:

å utrikesdepartementets föredragning:

För bestridande av Sveriges kostnader för den s. k. renbeteskommissionen ($\frac{29}{8}$ 1921)	kronor	188,951: 72
För bestridande av vissa kostnader i samband med gäldande av Sveriges bidrag till Nationernas Förbund ($\frac{19}{8}$ 1921)	»	11,577: 70

å försvarsdepartementets föredragning:

För erkännande av kronans äganderätt till sju stycken från sjöbotten i närheten av Viksten i Stockholms skärgård av aktiebolaget S. Olschanski upptagna och bärgade bronskanoner samt för frånträdande av varje anspråk i anledning av bärgningen ($\frac{5}{8}$ 1921)	kronor	50,000: —
För bestridande av vissa kostnader, föranledda genom en den 29 april 1921 inträffad eldsvåda i den elektriska verkstaden å flottans varv i Karlskrona ($\frac{2}{9}$ 1921), högst	»	79,830: 50
För ersättande av viss vid eldsvåda å Galärvarvet i Stockholm förstörd materiel m. m. ($\frac{30}{9}$ 1921)	»	525,000: —
För inredning av skollokaler för skeppsgossekåren i Marstrand i den s. k. yttre kasernen inom Carlstens fästning ($\frac{7}{10}$ 1921), högst	»	37,035: —

å socialdepartementets föredragning:

Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för utrustning och underhåll av en hjälpeexpedition till Ryssland ävensom för inköp av för hjälpverksamheten i nämnda land erforderliga läke- och livsmedel ($\frac{4}{10}$ 1921), högst	kronor	500,000: —
--	--------	------------

å kommunikationsdepartementets föredragning:

För fortsatt bedrivande av arbetena med förstärkning av grunden under vissa delar av Stockholms slott ($\frac{16}{13}$ 1921), högst	kronor	60,000: —
--	--------	-----------

Summa högst kronor 1,452,394: 92.

Vidare har Kungl. Maj:t under år 1921 i följande fall från ifrågasvarande anslag anvisat till siffran icke angivna utgifter, nämligen:

å utrikesdepartementets föredragning:

För inköp för statens räkning av fastigheten nr 15 vid Sct. Annæ Plads i Köpenhamn ($\frac{12}{8}$ 1921), i anledning av vilket beslut utanordnats	kronor	338,087: 56
För inköp för statens räkning av fastigheten nr 7 vid Norra Esplanadgatan i Helsingfors ($\frac{26}{8}$ 1921), i anledning av vilket beslut utanordnats	»	190,271: 25

å försvarsdepartementets föredragning:

För bestridande av kostnaderna för det s. k. Vilna-detachementets hemförlovning och demobilisering ($\frac{21}{1}$ 1921 och $\frac{11}{3}$ 1921), i anledning av vilka beslut utanordnats	kronor	107,258: 94
--	--------	-------------

å socialdepartementets föredragning:

För utbetalning — i den mån för uppförande av ett hospital vid Strängnäs beviljade anslag icke härtill lämnade tillgång — av dels de kapitalbelopp jämte ränta och kostnader, som medicinalstyrelsen genom skiljedomar den 31 maj och den 1 juni 1921 förpliktats utgiva till byggnadsingenjören V. Herrström och fabrikören J. Mosesson för av dem lidna förluster vid utförande av vissa byggnadsarbeten vid nämnda hospital, dels ock skäligt arvode till det av medicinalstyrelsen vid berörda skiljemannaförfaranden anlitade ombud ($\frac{7}{1}$ 1921), i anledning av vilket beslut utanordnats	kronor	512,259: 58
--	--------	-------------

å jordbruksdepartementets föredragning:

För ersättande av vad domänstyrelsen från domänfondens avkastning utgivit för återuppförande av nedbrunnen föreståndarbostad vid Ömbergs skogsskola ($\frac{8}{6}$ 1921), i anledning av vilket beslut till och med november månad 1921 utanordnats	kronor	14,798: 09
--	--------	------------

Summa kronor 1,162,675: 42.

Jag ber i detta sammanhang få erinra därom, att Kungl. Maj:ts den 30 november 1920 på försvarsdepartementets föredragning förordnat, att kostnaderna för det s. k. Vilmadetachmentet skulle, i den mån berörda kostnader icke borde gäldas av vederbörliga anslag, bestridas från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter ävensom att uppgift rörande utgifterna å anslaget för omförmälda ändamål sedermera skulle lämnas riksdagens vederbörande utskott. Sedan i anledning härav genom försvarsdepartementet infordrats dylik uppgift från arméförvaltningen, meddelade ämbetsverket i skrivelse den 26 april 1921, att de kostnader för ändamålet, vilka skulle påföras anslaget till oförutsedda utgifter för år 1920, uppgått till 35,782 kronor 3 öre ävensom att, då dessa kostnader först under april månad 1921 blivit till siffran kända, beloppet icke kunnat ersättas från 1920 års anslag till oförutsedda utgifter, men att erforderliga medel till beloppets täckande rekvirerats från 1921 års anslag till dylika utgifter. Härom avläts den 3 maj 1921 skrivelse från försvarsdepartementet till riksdagens statsutskott.

Vidare får jag framhålla, att 1921 års riksdag, enligt skrivelse den 12 maj 1921, nr 205, medgivit, att förberörda kostnader för återuppförande av nedbrunnen föreståndarbostad vid Ombergs skogsskola finge ersättas från anslaget till oförutsedda utgifter.

Vad angår anslagsbehovet för första halvåret 1923 ber jag få anföra följande.

I skrivelse den 15 juni 1921, nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av budgetåret yttrade sig riksdagen om möjligheten av att efter budgetårets förläggning till tiden 1 juli—30 juni undvika anvisande av anslag på tilläggsstat. Såsom en förefintlig utväg att undgå användningen av tilläggsstatssystemet framhöll riksdagen härvid möjligheten att — såsom i vissa enstaka undantagsfall redan tidigare ägt rum — medgivande lämnades av riksdagen, att till täckande av utgifterna för visst angivet brådskande ändamål erforderligt belopp finge utbetalas från det till oförutsedda utgifter å riksstaten uppförda anslag. I enlighet härmed uttalade riksdagen, att det enligt riksdagens mening syntes böra tagas under övervägande, huruvida icke utgifter, vilkas företagande före den 1 juli ansåges av behovet påkallat, kunde i större utsträckning än hittills förekommit, efter medgivande av riksdagen i varje särskilt fall, bestridas från anslaget för oförutsedda utgifter eller annat särskilt för ändamålet uppfört liknande anslag.

Såsom jag i mitt yttrande angående finansplanen för den förestående statsregleringen framhållit, torde man kunna förvänta, att efter

budgetårets omläggning behov av anslag på tilläggsstat icke skall under normala förhållanden förekomma. Emellertid kunna självfallet omständigheter inträffa, som nödvändiggöra anvisande av särskilda medel för visst ändamål under riksdagens lopp, då alltså Kungl. Maj:t icke äger att utan vidare taga i anspråk anslaget till oförutsedda utgifter. Så vitt nu kan bedömas synes mig för sådan händelse kunna åtminstone tills vidare anlitas den av riksdagen anvisade utvägen att efter medgivande av riksdagen för varje särskilt fall bestrida dylik utgift från anslaget till oförutsedda utgifter. Att såsom riksdagen alternativt ifrågasatt uppföra särskilt anslag å riksstaten för täckande av nu ifrågavarande slag av utgifter, synes mig alltså för närvarande icke böra ifrågakomma.

Det medelsbehov, som å anslaget till oförutsedda utgifter kan komma att uppstå under första halvåret 1923, är givetvis svårt att bedöma, särskilt med hänsyn till den av mig förordade utvidgningen av anslagsanvändningen. På grund av de stora överskridanden, som å anslaget ägt rum under föregående år — under 1918 med 1,652,657 kronor 59 öre, under 1919 med 419,573 kronor och under 1920 med högst 1,789,745 kronor 64 öre — vill det dock synas mig föreligga skäl, att man nu höjer anslaget så, att det för tiden januari—juni 1923 bestämmes till det hittills utgående helårsbeloppet eller 500,000 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag nu hemställa,

dels att genom utdrag av detta protokoll anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t, enligt vad förut sagts, under år 1921 anvisat till utgående från ifrågavarande anslag,

dels ock att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för bestridande av oförutsedda utgifter vid

sidan av huvudtitlarna å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra ett förslags-

anslag av kronor 500,000

att stå till Kungl. Maj:ts disposition under enahanda villkor, som gälla för år 1922.

Oförutsedda utgifter.

Vad departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Olga Gjörloff.

Riksdags- och revisionskostnader m. m.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Thorsson, anför vidare:

Jag tillåter mig nu anmäla frågan om anvisande av anslag å riksstaten till riksdags- och revisionskostnader m. m.

I en till mig ställd skrivelse den 13 oktober 1921 med förslagsberäkningar rörande riksgäldskontorets inkomster och utgifter för tiden 1 januari—30 juni 1923 hava fullmäktige i riksgäldskontoret beräknat förslagsanslagen till riksdags- och revisionskostnader m. m. för sagda tidsperiod till ett sammanlagt belopp av 3,570,500 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av riksdags- och revisionskostnader m. m. för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett belopp av förslagsvis kronor 3,570,500.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Olga Gjörloff.

Räntor å statsskulden m. m.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Thorsson, anmäler härefter frågan om anvisande av anslag å riksstaten till betalning av räntor å statsskulden m. m. samt anför därvid följande:

I sin skrivelse den 13 oktober 1921 med förslagsberäkningar rörande riksgäldskontorets inkomster och utgifter för tiden 1 januari—30 juni 1923 hava fullmäktige i riksgäldskontoret beräknat räntor å de fonderade statslånen till ett belopp av 30,403,380 kronor.

Beträffande övrig statsskuld hava fullmäktige till en början beräknat ränta å medgiven upplåning enligt anvisning å stater t. o. m. 1922 års riksstat, i den mån sådan upplåning beräknas bliva verkställd inom 1922 års utgång, till 6,200,000 kronor, vartill enligt fullmäktiges förslag bör läggas ränta å den upplåning, som kan komma ifråga i anledning av de anslag, som bliva anvisade att utgå av lånemedel å 1922 års tilläggsstat. Sistberörda upplåning har av mig föreslagits till 11,957,530 kronor. Därå beräknad ränta efter fem och en halv procent om året utgör 657,664 kronor.

Vidare hava fullmäktige anfört, att statskontoret hos riksgäldskontoret hade en fordran för till förvaltning överlämnade kassabehållningar å sammanlagt 100 miljoner kronor, vilka medel av riksgäldskontoret till största delen redan disponerats dels för utbetalningar av lånemedelsanslag dels för slutlikviderande av återstående skuld, omkring 55.48 Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

miljoner kronor, å krediten hos vissa enskilda banker till finansiering av kristids-kommissionerna. Under förutsättning att statskontoret före utgången av år 1922 återfordrade hela detta belopp och riksdagen icke dessförinnan anvisat täckning för nämnda likvid av kommissionskrediten samt ej heller bränslekommissionen verkställde mera avsevärda återbetalningar å sin skuld till riksgäldskontoret, uppgående till omkring 56 miljoner kronor, borde förräntning under första halvåret 1923 beräknas jämväl å berörda 100 miljoner kronor efter fem och en halv procent, på grund varav ytterligare ett räntebelopp av 2,750,000 kronor tillkomme.

I anledning av fullmäktiges framställning i denna del vill jag framhålla, att riksgäldskontoret för närvarande har till förvaltning medel från statskontoret till ett belopp av 355 miljoner kronor, och torde man kunna utgå ifrån att riksgäldskontoret kommer att under år 1922 samt första halvåret 1923 hava till förvaltning från statskontoret minst ett belopp av 100 miljoner kronor. Såsom jag i mitt yttrande angående finansplanen omnämnt kommer jag senare i dag att föreslå, att ett belopp av 50 miljoner kronor må uppföras å tilläggsstat för år 1922 till återbetalning av bränslekommissionens skuld till riksgäldskontoret. Med hänsyn till vad jag sålunda anfört, torde av fullmäktige ifrågasatt beräkning av ränta å omförmälda 100 miljoner kronor ej behöva göras. Det erforderliga beloppet till ränta å medgiven och beräknad, ännu ej verkställd upplåning skulle alltså utgöra 6.857,664 kronor, vilket belopp dock torde böra höjas till ungefär 7 miljoner kronor eller för avrundning av huvudtitelns slutsumma till 6,999,990 kronor.

Då, såsom jag förut anfört, riksgäldskontoret kan beräknas under år 1922 och första halvåret 1923 hava medel till förvaltning från statskontoret, förfaller av fullmäktige framförd fråga om ränteberäkning i anledning av eventuell kassatörstärkning till statskontoret under första halvåret 1923.

Slutligen hava fullmäktige beräknat ränta å av staten övertagna lån m. m. till sammanlagt 184.330 kronor.

Med iakttagande av ovan förordade jämkningar i riksgäldsfullmäktiges beräkningar skulle anslagsbehovet för räntor å statsskulden uppgå till 37,587,700 kronor. Detta belopp torde emellertid böra något höjas, enär jag håller före att den avsättning, som för slutlig likvid år 1928 av räntan å 1918 års premieobligationslån påbörjats med 2 miljoner kronor i vardera av 1921 och 1922 års riksstater, bör fortsättas genom anslag å riksstaten för första halvåret 1923 med 1 miljon kronor.

Sammanlagda beloppet av nu angivna räntor skulle således bliva 38,587,700 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för betalning av räntor å statsskulden m. m. för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett belopp av förslagsvis..... kronor 38,587,700.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga medlemmar, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Olya Gjörloff.

Engångskostnader för försvaret.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, anhåller härefter att få anmäla fråga, som angår engångskostnader för försvaret, samt anför därvid följande:

Jag tillåter mig erinra om att Kungl. Maj:t den 22 december 1921 på försvarsdepartementets föredragning (bil. 1) beslutat föreslå riksdagen att

dels utav det av 1914 års senare riksdag till bestridande av kostnader för övning vid armén av årsklassen 1914 yngre beviljade anslaget, 11,098,186 kronor, för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa återstoden 573,356 kronor,

dels ock bestämma, att förenämnda belopp, vilket såsom engångskostnader för lantförsvaret anvisas för tiden 1 januari—30 juni 1923, skall i riksstaten uppföras såsom ett reservationsanslag.

För täckande av ifrågavarande engångskostnader för lantförsvaret bör alltså i förslaget till riksstat för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptagas ett belopp av 573,356 kronor. Då detta belopp bör täckas av medel ur statsverkets värnskattefond, vilken därtill lämnar tillgång, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att för täckande av ifrågavarande utgift må av statsverkets värnskattefond tagas i anspråk ett belopp av kronor 573,356.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

Engångskostnader för försvaret.

Vad föredragande departementschefen sålunda,
med instämmande av statsrådets övriga ledamöter,
hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Olga Gjörloff.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 december 1921.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN,
LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Hansson, anhåller härefter att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om anvisande av medel för bestridande av vissa engångskostnader för lantförsvarets ordnande samt yttrar därvid följande:

Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1914 års senare riksdag till bestridande av kostnaderna för övning vid armén av årsklassen 1914 yngre ett anslag av 11,098,186 kronor, att utgå av värnskattemedel. Enligt en vid riksdagens skrivelse i ämnet fogad plan skulle anslaget utgå med vissa angivna belopp under vart och ett av åren 1915—1919 och 1921—1923. Av anslaget har hittills anvisats sammanlagt 10,524,830 kronor. Å detsamma återstår alltså oanvisat ett belopp av (11,098,186—10,524,830=) 573,356 kronor. Detta belopp, som enligt förenämnda plan är avsett att utgå under år 1923, torde böra upptagas å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni samma år.

På chefen för finansdepartementet torde ankomma att framställa förslag om erforderliga medels anvisande å statsverkets värnskattefond.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels utav det av 1914 års senare riksdag till bestridande av kostnader för övning vid armén av årsklassen 1914 yngre beviljade anslaget, 11,098,186 kronor, för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa återstoden 573.356 kronor,

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

Engångskostnader för försvaret: bil. 1.

dels ock bestämma, att förenämnda belopp, vilket såsom engångskostnader för lantförsvaret anvisas för tiden 1 januari—30 juni 1923, skall i riksstaten uppföras såsom ett reservationsanslag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för tiden 1 januari—30 juni 1923.

— — — — —

Ur protokollet:

E. Lilliebjörn.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Sedan frågorna om statsverkets verkliga utgifter blivit på föredragning av vederbörande departementschefer prövade, anhåller chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, att få anmäla de frågor, som beröra regleringen av statens

utgifter för kapitalökning.

Härvid anför departementschefen följande:

Vad först angår

statens affärsverksamhet,

ber jag få erinra, att Kungl. Maj:t på kommunikationsdepartementets föredragning förut denna dag beslutit avlåtande till riksdagen av vissa framställningar, varom i bilagda utdrag av protokollet över kommunikationsärenden (se *bil. 1*) närmare förmäles.

Beträffande samtliga de för tiden 1 januari—30 juni 1923 i *bil. 1* med undantag av det under punkt [19] ifrågasatta anslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

Utgifter för kapitalökning.

att vart och ett av de sålunda angivna anslagen eller anslagsbeloppen må utgå av lånemedel.

Vad åter angår berörda under punkt [19] i *bil. 1* ifrågasatta anslag om 600,000 kronor torde detsamma få utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså av sammanlagda beloppet.....	kronor 24,793,100
av samtliga för nu ifrågavarande statsregleringsperiod erforderliga anslag till utgifter för statens affärsverksamhet ett belopp av	» 24,193,100

bestridas av lånemedel.

Vidkommande därefter ifrågasatta anslag till

statens utlåningsfonder

får jag erinra om Kungl. Maj:ts på kommunikationsdepartementets och jordbruksdepartementets föredragning förut denna dag fattade beslut (se *bil. 1 och 2*).

Jag hemställer beträffande samtliga anslag till statens utlåningsfonder, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,
att berörda anslag må utgå av lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså sammanlagda beloppet av anslagen för tiden 1 januari—30 juni 1923 till statens utlåningsfonder kronor 11,250,000 bestridas av lånemedel.

I avseende å de medel, som för nu ifrågavarande statsregleringsperiod böra utgå för

avbetalning å statsskulden,

[1.]
Avbetalning å stats-
skulden.

hava fullmäktige i riksgäldskontoret i skrivelse den 13 oktober 1921 meddelat mig, att utbetalningarna under första halvåret 1923 för avbetalning å statsskulden i enlighet med gällande bestämmelser beräknats till sammanlagt 5,745,650 kronor. Nämda belopp torde få avrundas till 5,745,700 kronor.

Med anledning härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avbetalning å statsskulden för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett belopp av förslagsvis kronor 5,745,700.

Härefter ber jag att få upptaga frågan om avsättning till

statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Ränteavkastningen av statsverkets fond av rusdrycksmedel, av mig vid behandlingen av inkomsterna beräknad till 0.4 miljoner kronor, skall, jämlikt bestämmelserna i 4 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, läggas till fondens kapital. Då den summa, som skall tillföras fonden, är beroende av storleken av det belopp, varmed inkomsten verkligen inflyter, bör det sålunda å utgiftssidan erforderliga anslaget uppenbarligen erhålla karaktären av förslagsanslag.

[2—3.]
Avsättning
till stats-
verkets fond
av rusdrycks-
medel.

På sätt jag förut i dag anfört skulle från inkomsterna av brännvinsförsäljningsmedel, rusdrycksförsäljningsmedel och maltskatt samt mertullen å arrak och rom till statsverkets fond av rusdrycksmedel avsättas ett belopp av 20.8 miljoner kronor. En förutsättning härför är emellertid, att för första halvåret 1923 det belopp, som av ifrågavarande inkomster skall tillgodoföras statsverket, bestämmes till hälften av det i sådant hänseende nu fastställda årsbelopp, 18.8 miljoner kronor. I sin skrivelse den 31 augusti 1921 angående anslag till kontrollväsendet under budgetåret 1 januari—30 juni 1923 m. m. har kontrollstyrelsen jämväl framlagt förslag till förordning med särskilda föreskrifter beträffande avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel under tiden 1 januari—30 juni 1923, gående ut på, bland annat, att till fonden skulle av förenämnda inkomsttitlar avsättas vad som överskjuter ett belopp av 9.4 miljoner kronor. Jag har för avsikt att i sinom tid för Kungl. Maj:t framlägga förslag i ämnet, i syfte att proposition i enlighet härmed måtte avlätas till riksdagen.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under härovan angivna förutsättning för avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel såsom förslagsanslag anvisa

Utgifter för kapitalökning.

dels enligt § 1 i förordningen angående statsverkets
fond av rusdrycksmedel ett belopp av kronor 20,800,000,
dels ock såsom överskott å statsverkets fond av
rusdrycksmedel ett belopp av..... kronor 400,000.

Slutligen hemställer jag, att en förteckning över de för tiden
1 januari—30 juni 1923 ifrågasatta utgifterna för kapitalökning måtte
få såsom *bil. 3* fogas vid detta protokoll.

Vad föredragande departementschefen sålunda,
med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hem-
ställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Olga Gjörloff.

Bil. 1.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

— — — — —
Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Örne anmäler frågan om de **anslag till utgifter för kapitalökning**, som ansetts för de under departementet lydande affärsdrivande verk och utlåningsfonder böra underställas 1922 års riksdag, samt anför därvid:

De anslagskrav till utgifter för kapitalökning, som av de affärsdrivande verkens styrelser framlagts beträffande 1922 års tilläggsstat och riksstaten för första halvåret 1923, utvisa en totalsumma, som även med tagen hänsyn till den ändrade tiden för budgetens omfattning högst avsevärt understiger vad som under de senaste åren för nämnda verks del blivit äskat eller av riksdagen beviljat. I allmänhet hava sålunda anslag för nya behov ej blivit ifrågasatta. För fullföljande av beslutade företag hava även anslagskraven i betydande omfattning inskränkts; i ett flertal fall hava även sådana företag ansetts kunna tillsvidare anstå och de för ändamålet beviljade medlen föreslagits skola för annat ändamål disponeras. Oaktat nu angivna förhållanden hava med hänsyn till den ytterliga sparsamhet, som under rådande ekonomiska läge oeftergivligen måste iakttagas, ej oväsentliga nedsättningar måst vidtagas i de framlagda äskandena. Dessa hava härmed kunnat nedbringas i sådan om-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 1 häft.

1 -

fattning, att summan av de nya anslag av lånemedel, som — fränsett anslag till anordnande av nödhjälpsarbeten — för de affärsdrivande verkens del skulle behöva av riksdagen äskas, utgör å tilläggsstaten 4,187,530 kronor och å riksstaten för första halvåret 1923 24,193,100 kronor. Dessa belopp fördela sig på de olika verken på sätt framgår av följande tabell:

	Tilläggsstat 1922	Riksstat ¹ / ₁ — ³⁰ / ₆ 1923
Postverket	—	400,000
Telegrafverket	—	15,000,000
Statens järnvägar	—	5,043,100
Statens vattenfallsverk	4,187,530	3.750.000
	Summa 4,187,530	24,193,100

Vid bedömande av slutsumman av lånebeloppet för första halvåret 1923 bör beaktas, att den för telegrafverket uppförda summan å 15,000,000 kronor avser beredande av rörelsekapital för detta verk, i vilken fråga framställning avläts redan till nästlidet års riksdag, men med vars avgörande riksdagen i avbidan på viss ytterligare utredning ansåg böra anstå till innevarande år. Frändrages sistnämnda summa, utgör det för verkens del äskade lånebeloppet för första halvåret 1923 endast 9,193,100 kronor.

Någon avsättning till statens under departementet hörande lånefonder har ej ansetts med nödvändighet behöva äskas av innevarande års riksdag i annan mån än att ett belopp av 750,000 kronor skulle begäras i avsättning till allmänna järnväglånefonden.

Till utgifter för kapitalökning, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel, har ifrågasatts beviljande av ett belopp å 600,000 kronor.

För sådana arbeten vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka kunde påkallas för bekämpande av arbetslösheten, beviljade nästlidet års riksdag under utgifter för kapitalökning på tilläggsstat för år 1921 ett reservationsanslag av 9,000,000 kronor, att utgå av lånemedel. Vidkommande behovet av sådant anslag för år 1922 kommer särskild framställning att avlåtas. För ändamålet har jag ansett böra i statsverkspropositionen beräknas ett belopp av 5,000,000 kronor, varvid jag emellertid utgått från att därutöver skulle kunna för sådana arbeten med riksdagens medgivande disponeras de betydande besparingar, som äro att förvänta å tidigare beviljade medel å tillhoppa 17,500,000 kronor för bostadsbyggande vid kommunikationsverken.

Postverket.

I skrivelse den 16 september 1921 har generalpoststyrelsen avgivit förslag i fråga om anslag till utgifter för kapitalökning beträffande postverket för tiden 1 januari—30 juni 1923. Styrelsen behandlar därvid till en början frågan om anslag för

I. Inköp av inventarier.

För åren 1920 och 1921 hava för inköp av inventarier — inberäknat anslagen å tilläggsstat — anvisats 700,000 respektive 1,200,000 kronor. [1.]
Inköp av
inventarier.

För år 1922 hava för ändamålet beviljats 800,000 kronor.

I sin skrivelse redogör generalpoststyrelsen till en början för användningen av de av riksdagen för ifrågavarande ändamål för år 1921 anvisade anslagen. Styrelsen hänvisar därvid till sin till statsutskottet vid 1921 års riksdag i nämnda hänseende lämnade redogörelse, vilken finnes intagen i sagda utskotts utlåtande nr 22, samt framhåller, att det icke torde kunna förväntas, att av de för sistnämnda år beviljade medlen någon del kunde komma att under året besparas och överföras till år 1922. Styrelsen redogör härafter för den planerade användningen av de för år 1922 för inköp av inventarier beviljade medlen. Styrelsen yttrar därutinnan, att det även med iakttagande av synnerlig sparsamhet torde komma att ställa sig svårt att få dessa medel att täcka utgifterna för år 1922. Med hänsyn till det statsfinansiella läget hade dock styrelsen, om än med tvekan, ansett sig kunna underlåta att äska anslag för ifrågavarande ändamål å tilläggsstat för nämnda år. Ett begränsande av utgifterna under år 1922 till det redan anvisade anslaget kunde emellertid icke ske under annan förutsättning, än att ett flertal berättigade krav på nyanskaffning av inventarier tillbakahölles till år 1923, vilket naturligen komme att medföra större anslagskrav å bland annat övergångsbudgeten 1 januari—30 juni 1923 än som annars behövt ifrågakomma. För sistnämnda tid äskar styrelsen ett anslag av 500,000 kronor för inköp av inventarier, och anför styrelsen härom följande:

[1.]

»I det anslag, styrelsen begär för första halvåret 1923, återfinnes ej någon post, som avser utgifter för något nytt ändamål, utan samtliga utgifter äro motiverade allenast med hänsyn till poströrelsens normala gång med tillhjälp av de inventarier samt maskinella och tekniska hjälpmedel, vilka hittills kommit till användning och befunnits i väsentlig mån kunna begränsa den levande arbetskraften och därmed också verkets driftkostnader.

För inköp av maskiner för postverkets tryckeri, bokbinderi, frimärkstryckeri och verkstad måste, för att icke äventyra en rationell verkstadsdrift, anslås ett belopp av minst 50,000 kronor. Samtliga dessa företag hava lämnat ett tillfredsställande ekonomiskt resultat och alltså i ej oväsentlig grad bidragit att hålla verkets driftkostnader nere. På grund av företagens betydelse för erhållande av ett gott driftresultat av poströrelsen är det av vikt, att ledningen av desamma omhänderhaves med särskilt aktgivande på de framsteg, som göras inom teknikens och mekanikens områden, så att fullt moderna och arbetsbesparande maskiner komma till användning.

Vid avgivande av sitt förslag till kapitalökning att äskas av 1921 års riksdag anförde generalpoststyrelsen, att styrelsen gjort försök att låta utföra postföring å landsväg medelst av postverket självt drivna motorfordon i syfte att nedbringa postföringskostnaderna. Ytterligare försök hava nu gjorts i enahanda riktning, och, enligt vad det hittills visat sig, äro stora fördelar ej blott ur trafiksynpunkt utan jämväl i ekonomiskt hänseende att härvidlag vinna. Generalpoststyrelsen har därför för avsikt att fortsätta å den inslagna vägen att i de fall, där en avgjord och säker besparing i driftkostnaderna är att påräkna, verkställa postföringen med motorfordon. De för åren 1921 och 1922 för inköp av automobil och andra motorfordon avsedda medlen måste emellertid beräknas för förnyelse av den nuvarande, under kristiden starkt ansträngda automobilparken och dennas så att säga normala utökning. För realiserande av den utav generalpoststyrelsen planerade motortrafiken erfordras därför ytterligare medel, och generalpoststyrelsen anser, att åtminstone 75,000 kronor böra för detta ändamål avsättas för första halvåret 1923.

Den av postverkets verkstad för tiden januari—juni 1923 planerade nytillverkningen av inventarier, vilken bland annat är avsedd att omfatta, förutom frimärksautomater, brev- och korsbandslådor, frimärkslådor, paketvagnar, brevhissar m. m., jämväl ett femtontal elektriska brevtämplingsmaskiner, kan icke upptagas till mindre än omkring 75,000 kronor.

För att den centrala upphandlingen av inventarier för postverket, vilken omhänderhaves av postverkets persedelförråd, skall kunna ske planmässigt, får utgiftsposten för centralupphandlingen icke beräknas alltför snävt. Enbart till skriv- och räknemaskiner måste generalpoststyrelsen kalkylera med ett utgiftsbelopp av minst omkring 25,000 kronor. Styrelsen anser erforderligt, att för centralupphandling av inventarier för första halvåret 1923 upptages ett belopp av 125,000 kronor.

De inköp av inventarier, som distrikts- och lokalförvaltningarna årligen verkställa och som generalpoststyrelsen noggrant övervakar, hava av vederbörande postdirektörer uppskattats till 370,000 kronor för hela år 1923. Det är att märka, att i denna summa jämväl inräknas utgifter, som stå i samband med inredning av nya och omändrade postkontorslokaler och som gå till avsevärda belopp. I betraktande härav och då inventarieinköp år från år måst uppskjutas i brist på

medel, torde det nämnda beloppet få anses skäligt. Av den angivna summan bör minst 175,000 kronor hänföras till första halvåret 1923. I sagda belopp är emellertid icke medräknat utgifter för inventarier till postcheckkontor, för den händelse sådana anses böra inrättas före den 1 juli 1923.

[1.]

Slutligen vill generalpoststyrelsen betona, att vid samtliga beräkningar, som ligga till grund för förutnämnda utgiftsbelopp, hänsyn tagits ej mindre till poströrelsens oundgängliga behov av inventarier än även till de faktorer, som inverka på prisläget i den allmänna marknaden. Sålunda har generalpoststyrelsen räknat med, att de nu vikande material- och arbetspriserna komma att än ytterligare undergå reducering och i det för första halvåret 1923 beräknade sammanlagda utgiftsbeloppet, 500,000 kronor, finnes icke heller någon marginal för oförutsedda utgifter.»

Av styrelsens redogörelse framgår, att styrelsen begränsat sina anslagsäskanden till att avse huvudsakligen sådana inventarieanskaffningar, som äro erforderliga för poströrelsens normala gång, och att en del krav på anskaffande av för den normala driften önskvärda inventarier, vilka under föregående år måst tillbakahållas, göra sig gällande med allt större styrka. Uppskov med inventarieanskaffningen kan ej heller utan äventyrande av en rationell och ekonomiskt lönande drift äga rum längre än till en viss gräns. Emellertid är att märka, att det av riksdagen för år 1922 beviljade anslaget till ifrågavarande ändamål, 800,000 kronor, av styrelsen beräknats kunna, om än med en viss svårighet, täcka utgifterna för nämnda år. Med hänsyn tagen härtill och till den inträffade nedgången i den allmänna prisnivån anser jag mig böra föreslå, att en nedläggning av det för första halvåret 1923 begärda anslaget sker till ett belopp, motsvarande hälften av det för år 1922 beviljade anslaget, eller således till 400,000 kronor.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *inköp av inventarier för postverkets behov*
för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av kronor 400,000.

II. Inköp och bebyggande av fastigheter.

1. Centralposthus i Göteborg.

[2.] För inköp av tomt samt uppförande därå av ett centralposthus i Göteborg har riksdagen för åren 1915—1921 anvisat sammanlagt 7,646,100 kronor. För inköp av tomten hava disponerats 711,304 kronor 31 öre, vadan för själva byggnadsföretaget, som år 1920 beräknades draga en totalkostnad av 9,297,600 kronor, varit tillgängligt ett belopp av i runt tal 6,935,000 kronor.

Av den långvariga konflikten inom byggnadsfacket orsakades en sådan förskjutning med avseende å arbetet med uppförande av ifrågasvarande byggnad, att ännu i början av december månad år 1920 av de för byggnadsföretaget anvisade medlen omkring 5,700,000 kronor återstodo odisponerade. På grund härav gjordes icke någon framställning till 1921 års riksdag om anvisande av ytterligare medel för företaget för år 1922.

Generalpoststyrelsen anmäler nu, att enligt vad byggnadsstyrelsen meddelat de redan anvisade medlen vore tillräckliga för byggnadsarbetenas fortsättande intill utgången av år 1922, men att däremot för arbetenas bedrivande under första halvåret 1923 torde erfordras ett belopp av 729,500 kronor; och hemställer styrelsen, att nämnda belopp måtte anvisas för första halvåret 1923.

*Departements-
chefen.*

De vid föregående tillfällen åberopade skälen för ett fortsatt bedrivande av ifrågasvarande byggnadsarbete, nämligen de synnerligen otillfredsställande lokalförhållandena vid huvudpostkontoret i Göteborg, göra sig allt fortfarande gällande med oförminskad styrka, varför jag anser mig böra förordna, att medel beredas för arbetenas fortsättande. Å andra sidan måste hänsyn tagas till angelägenheten att icke under nu rådande höga byggnadskostnader påskynda ett så stort byggnadsföretag som det förevarande mer än av förhållandena oundgängligen påkallas.

Enligt vad jag inhämtat hos generalpoststyrelsen, hade för ifrågasvarande byggnadsföretag till tiden omkring den 1 oktober 1921 dels för vissa förberedande arbeten, arbeten med grundläggning och en del leveranser av tegel m. m. utbetalats omkring 2,060,000 kronor, dels för vissa avtalade leveranser och arbeten bundits omkring 620,000 kronor, vadan vid denna tidpunkt återstodo odisponerade omkring 4,255,000 kronor. Då det med hänsyn till att en så stor summa ännu fanns disponibel icke syntes omöjligt att avsevärt nedbringa de för första halvåret 1923 be-

hövliga medlen, har byggnadsstyrelsen på min anmodan föranstaltat om en utredning i sådant hänseende. Denna utredning har givit vid handen, att genom en del omläggningar av den tidigare följda arbetsplanen byggnadsarbetet kan, utan att byggnadens fullbordande behöver nämnvärt försenas, bedrivas på sådant sätt, att intill utgången av juni månad år 1923 utöver tillgängliga medel erfordras allenast ett belopp av omkring 300,000 kronor. [2.]

Emellertid torde det icke bliva nödvändigt att för det ifrågasvarande ändamålet bevilja något särskilt anslagsbelopp. Sedan riksdagen tidigare anvisat anslag om tillhoppa 443,000 kronor till uppförande av två byggnader för post- och telegrafverkens behov i Gällivare, har 1921 års riksdag på framställning av Kungl. Maj:t beslutat, att dessa byggnader icke skulle komma till utförande, samt tillika medgivit, att av berörda anslag finge användas dels ett belopp av 70,000 kronor för inköp för telegrafverkets räkning av en fastighet i Gällivare, dels ock ett belopp av högst 75,000 kronor för uppförande av ett bostadshus för postpersonal därstädes. Sistnämnda belopp å tillhoppa 145,000 kronor hava sedermera ställts till förfogande för avsedda ändamål, varjämte av berörda anslag å 443,000 kronor dessutom, enligt vad generalpoststyrelsen meddelat, under åren 1918—1919 förbrukats sammanlagt 17,762 kronor 29 öre för utredningar och utarbetande av ritningar. Av anslaget skulle sålunda återstå odisponerat ett belopp av omkring 280,000 kronor. Då denna summa i det närmaste motsvarar vad som, enligt vad av det ovan sagda framgår, kommer att bliva erforderligt för fortsatt bedrivande under första halvåret 1923 av byggnadsarbetet å det nya posthuset i Göteborg, anser jag mig böra förorda, att beloppet tages i anspråk för nu ifrågasvarande ändamål.

Slutligen vill jag framhålla, att det bör förutsättas, att då frågan om beviljande av ytterligare medel till posthusbyggnaden i Göteborg underställes 1923 års riksdag, fullständiga förnyade kostnadsberäkningar angående företaget därvid framläggas.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för fortsättande av uppförandet av *centralposthus i Göteborg* må användas odisponerade delar eller omkring 280,000 kronor av de utav riksdagen för uppförande av två byggnader för post- och telegrafverkens behov i Gällivare tidigare anvisade medel om sammanlagt 443,000 kronor.

2. Inköp av fastighet i Krylbo.

[3.]
Inköp av
fastighet i
Krylbo.

1920 års riksdag har å tilläggsstat för år 1920 och å riksstaten för år 1921 anvisat anslag om tillhopa 350,000 kronor för uppförande av en posthusbyggnad i Krylbo. Denna byggnad var avsedd att förläggas å en av statens järnvägar för ändamålet upplåten plats inom bangårdsområdet, söder om stationshuset och omedelbart intill järnvägsspåren, och skulle inrymma såväl expeditionslokaler för postkontoret som bostäder för i Krylbo tjänstgörande postpersonal.

I anledning av en av kommunalfullmäktige i Krylbo köping gjord framställning i fråga om ändrad förläggning av posthusbyggnaden förklarade Kungl. Maj:t emellertid den 21 januari 1921, att med uppförande av densamma skulle tillsvidare anstå. Till följd av riksdagens revisorers uttalande, att den planerade nybyggnaden enligt revisorernas mening icke borde komma till utförande å den därför avsedda platsen, samt att en förnyad undersökning borde ske rörande möjligheterna att fortfarande förhyra lokal för postkontoret i Krylbo eller att för postverkets räkning förvärva någon lämplig bebyggd fastighet inom samhället, anhöll 1921 års riksdag härefter, att Kungl. Maj:t måtte upptaga ifrågavarande ärende i hela dess vidd till förnyad prövning. På grund härav har Kungl. Maj:t anbefallt generalpoststyrelsen att verkställa förnyad utredning rörande frågan om beredande av lokaler åt postverket i Krylbo ävensom av bostäder åt postverkets personal därstädes.

Generalpoststyrelsen anför nu härutinnan följande:

Generalpoststyrelsen vidhåller sin uppfattning, att frågan om uppförandet av ett posthus i Krylbo, innehållande jämväl bostadslägenheter för postpersonalen, lämpligen skulle kunna lösas på förut ifrågasatt sätt eller genom byggnadens förläggning till det av järnvägsstyrelsen upplåtna, inom själva bangårdsområdet belägna tomtområdet. På grund av det ändrade läge, vari posthusfrågan numera kommit, och då det vid nu verkställda utredningar yppat sig möjlighet att kunna lösa postverkets lokalfråga på platsen på annat för statsverket ur ekonomisk synpunkt betydligt förmånligare och för postverket även ur andra synpunkter tillfredsställande sätt, har generalpoststyrelsen emellertid ansett sig böra frånträda sin tidigare i frågan intagna ståndpunkt. Den utredning beträffande postverkets lokalfråga i Krylbo, som generalpoststyrelsen på grund av Kungl. Maj:ts beslut nu verkställt, har givit vid handen, att, fränsett frågan om uppförande av en posthusbyggnad inom själva bangårdsområdet, följande tvenne alternativ föreligga, nämligen antingen att uppföra en posthusbyggnad å ett av statens järnvägar tidigare erbjudet område norr om tingshuset i Krylbo eller att för ändamålet inköpa den mitt emot stationshuset på andra sidan om den genom samhället löpande huvudgatan belägna fastigheten Älvhem, varest lokaler för postkontoret nu förhyras.

Vid en jämförelse mellan dessa båda alternativ framgår följande. Fastigheten Älvhem är mera centralt belägen inom samhället än den erbjudna järnvägstomten norr om tingshuset, men torde det dock i det stora hela för allmänhetens vidkommande vara likgiltigt, om postkontoret komme att förläggas till en å sistnämnda tomt uppförd byggnad eller kvarbliva å sin nuvarande plats. Med hänsyn till posttransporterna är det avsevärt förmånligare att hava postkontoret förlagt till fastigheten Älvhem, vilken är belägen utmed landsvägen i omedelbar närhet intill bangårdens norra del och mitt emot den plats, där postvagnarna i bantågen för närvarande i allmänhet stanna. Då därtill kommer, att kostnaderna för uppförandet av ett posthus å järnvägstomten norr om tingshuset betydligt överstiga kostnaderna för inköp av fastigheten Älvhem, synes ett inköp av sagda fastighet ur alla synpunkter vara att föredraga. Och även om förhållandena skulle inom en mer eller mindre avlägsen framtid anses påkalla uppförande av ett mindre bostadshus inom fastigheten, kommer under alla förhållanden frågens lösning genom inköp av fastigheten Älvhem att för statsverket ställa sig ur ekonomisk synpunkt betydligt billigare än frågens lösning på annat sätt.

Fastigheten, som utgöres av tomterna n:r 5 och 6 inom kvarteret Posten samt tomterna n:r 3 och 4 inom kvarteret Älvhem i Krylbo, omfattar en tomtareal av cirka 6,661 kvadratmeter, varav 1,510 kvadratmeter utgöras av gatumark, och är bebyggd med:

en huvudbyggnad av timmer i två våningar innehållande i bottenvåningen nuvarande postkontorslokalen, 4 rum jämte kassavalv, med en sammanlagd golvyta av omkring 117 kvadratmeter samt i övre våningen en bostadslägenhet om 3 rum och kök,

ett mindre bostadshus, likaledes av timmer och i två våningar, innehållande i bottenvåningen en lägenhet om 4 rum och kök samt i övre våningen en lägenhet om 2 rum och kök, ävensom

tvenne uthusbyggnader och en mindre tvättstuga.

Samtliga byggnader äro i jämförelsevis gott skick och väl bibehållna. Tomten lämnar god plats för uppförande av ytterligare byggnad. Fastigheten, för vilken år 1919 begärdes ett pris av 100,000 kronor, salubjöds under mars månad 1921 till 80,000 kronor. Efter ytterligare förhandlingar med ägaren har denne numera förmåtts sänka sitt anbud till 70,000 kronor, vilket anbud måste anses moderat. Fastighetens taxeringsvärde utgör för närvarande 50,000 kronor, för vilket belopp densamma ock, enligt uppgift, lär vara brandförsäkrad. Därest fastigheten inköpes för postverkets räkning, kan genom en nämligen obetydlig ändring erhållas en för lång tid framåt tillräcklig postkontorslokal. Vidkommande frågan om beredande av bostäder åt postverkets personal i Krylbo så är visserligen det allmänna bostadsbehovet därstädes ännu kannbart, men då genom ett inköp av ifrågakarande fastighet postverket skulle erhålla tre bostadslägenheter, av vilka det icke torde vara uteslutet att omedelbart få disponera en eller två, skulle åtminstone det allra mest trängande behovet av bostäder åt sagda personal kunna tillgodoses. Med hänsyn därtill och med de under nuvarande förhållanden rådande höga byggnadskostnader, anser generalpoststyrelsen sig för det närvarande icke böra ifrågasätta uppförandet av ytterligare bostadshus inom fastigheten ifråga.

[3.]

På grund av vad sålunda anförts har generalpoststyrelsen hemställt dels att den posthusbyggnad i Krylbo, vartill anslag om sammanlagt 350,000 kronor tidigare av riksdagen anvisats, icke skulle komma till utförande, *dels ock* att för postverkets räkning finge inköpas fastigheten Älvhem å tomlarna n:r 5 och 6 inom kvarteret Posten samt n:r 3 och 4 inom kvarteret Älvhem i Krylbo för en köpeskilling av 70,000 kronor, samt att sagda köpeskilling finge utgå av förenämnda för uppförande av en posthusbyggnad i Krylbo tidigare anvisade anslag om sammanlagt 350,000 kronor.

Departementschefen.

Förslag om inköp för postverkets räkning av fastigheten Älvhem framlades redan år 1919 genom en i riksdagens andra kammare väckt motion. Att förslaget icke då vann riksdagens bifall, oaktat generalpoststyrelsen i infordrat yttrande framhöll, att starka skäl syntes tala för ett inköp av fastigheten i fråga, berodde huvudsakligen på, att riksdagen icke fann det vid denna tidpunkt tillförlitligen utrett, att förslaget innebure den lämpligaste lösningen av frågan, utan ansåg riksdagen det böra närmare undersökas, huruvida icke lämplig tomtmark kunde erhållas från bland annat statens järnvägar.

Sådana förhållandena nu gestalta sig, torde det emellertid vara otvivelaktigt, att ett inköp av fastigheten Älvhem innebär en i ekonomiskt hänseende avsevärt förmånligare lösning av postverkets lokalfråga i Krylbo än om en nybyggnad skulle uppföras vare sig å den tilltänkta platsen inom själva bangårdsområdet eller å den ävenledes föreslagna tomten norr om tingshuset. Fastigheten Älvhem är, såsom generalpoststyrelsen framhållit, för ändamålet synnerligen väl belägen såväl i förhållande till samhället som med avseende å förbindelsen med järnvägen. Som postkontoret redan är inrymt i fastigheten, torde icke några väsentliga om- eller tillbyggnadsarbeten nu påkallas, och icke heller torde sådana bliva nödvändiga inom en nära framtid, då de å fastigheten redan befintliga byggnaderna innehålla goda utrymmen för expeditionslokaler m. m. Av särskilt värde är, att inom fastigheten antagligen kommer att omedelbart kunna disponeras synnerligen välbehövliga bostadslägenheter för postpersonalen på platsen.

Jag anser mig alltså böra tillstyrka, att fastigheten Älvhem inköpes för postverkets räkning. I likhet med generalpoststyrelsen anser jag, att de för köpet nödiga medlen, 70,000 kronor, böra utgå av de för uppförande av ett posthus i Krylbo beviljade anslagen om tillhopa 350,000 kronor.

Enligt vad generalpoststyrelsen meddelat, har byggnadsstyrelsen av detta anslag i och för utredningar och utarbetande av ritningar förbrukat ett belopp av 7,105 kronor 63 öre. Under förutsättning att det nu förordade förslaget bifalles, skulle alltså av sagda anslag återstå en summa av 272,894 kronor 37 öre att disponeras för annat ändamål. Rörande användningen av viss del av dessa medel kommer jag att i det följande avgiva förslag. [3.]

På grund av vad ovan anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att den posthusbyggnad i Krylbo, vartill anslag om sammanlagt 350,000 kronor av 1920 års riksdag anvisats, icke skall komma till utförande;

dels ock medgiva, att för postverkets räkning måtte få inköpas fastigheten Älvhem å tomterna n:r 5 och 6 inom kvarteret Posten samt n:r 3 och 4 inom kvarteret Älvhem i Krylbo för en köpeskilling av 70,000 kronor samt att sagda köpeskilling måtte få utgå av förenämnda för uppförande av en posthusbyggnad i Krylbo tidigare anvisade anslag om sammanlagt 350,000 kronor.

3. Bostadslägenhet inom postverkets fastighet i Uddevalla.

Generalpoststyrelsen har vidare gjort framställning om beredande av medel till anordnande av en ytterligare bostadslägenhet i postverkets fastighet i Uddevalla. Härutinnan anför styrelsen:

»Postverkets fastighet i Uddevalla, vilken blev färdig att tagas i bruk under loppet av år 1917, utgöres av en stenbyggnad i tre våningar jämte vindsvåning. Bottenvåningen innehåller uteslutande lokaler för postkontoret. Våningen en trappa upp innehåller lokaler för telegrafverket samt två bostadslägenheter, nämligen en om fem rum och kök m. m. samt en om två rum och kök. I våningen två trappor upp äro inrymda telefonsal samt likaledes en lägenhet om fem rum och kök m. m. och en om två rum och kök. Femrumslägenheterna äro för närvarande uthyrda till privatpersoner. Tvårumslägenheten en trappa upp är anvisad såsom tjänstebostad åt en vid postkontoret placerad tjänsteman, och tvårumslägenheten två trappor upp förhyres av telegrafverket. I vindsvåningen äro inredda en bostadslägenhet om två rum och kök samt två enkelrum. Tvårumslägenheten förhyres av telegrafverket till bostad åt en telegrajtjänsteman på platsen, och enkelrummen uthyras i samband med femrumslägenheten två trappor upp.

[4.]

Bostadslägenhet inom postverkets fastighet i Uddevalla.

[4.]

I Uddevalla råder synnerligen stor bostadsbrist. De postfunktionärer, som på senare tid förflyttats dit, hava haft det ytterst svårt att anskaffa bostäder åt sig och sina familjer. Två av de vid postkontoret i Uddevalla placerade tjänstemännen, vilka för närvarande äro nödsakade att bebo synnerligen dåliga och ohygieniska lägenheter, äro i stort behov av lämpligare bostäder. Nuvarande postmästaren på platsen inträder i pensionsåldern under år 1922. Då det är att antaga, att den i Uddevalla rådande bostadsbristen icke avhjälpes till den tid, ny postmästare kommer att tillsättas, torde det uppstå stora svårigheter för den nyblivande postmästaren att skaffa sig bostad därstädes. På grund därav och då möjlighet förefinnes att å vinden till posthusbyggnaden i Uddevalla inreda ytterligare bostadslägenhet, vore det synnerligen önskligt, om sådan snarast möjligt anordnades.

Generalpoststyrelsen har låtit arkitekten E. Torulf, Göteborg, uppgöra förslag till inredning å vinden till ifrågavarande posthus av en bostadslägenhet om fyra rum och kök jämte jungfrukammare. Kostnaderna härför hava av Torulf beräknats till 32,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen, som granskat förslaget, har förklarat sig icke funnit skäl till erinran mot vare sig själva förslaget eller den för detsamma genomförande beräknade kostnaden.»

Generalpoststyrelsen har med stöd av det anförda hemställt, att medel måtte beredas för anordnande av en ytterligare bostadslägenhet inom postverkets fastighet i Uddevalla, därvid styrelsen föreslagit, att det för ändamålet erforderliga beloppet, 32,000 kronor, skulle tagas av förut icke disponerad del av de av riksdagen för uppförande av två byggnader för post- och telegrafverkens behov i Gällivare anvisade anslagen om sammanlagt 443,000 kronor.

Departementschefen.

Enligt vad jag inhämtat, äro de i posthuset befintliga, av privatpersoner bebodda lägenheterna uthyrda ända till år 1929. Lämpligheten av att för så lång tid genom upplåtelser till enskilda binda dispositionen av lägenheter i postverkets hus synes mig kunna ifrågasättas. Till följd av angivna förhållande finnes nu ingen möjlighet att bereda bostad åt de därav i behov varande tjänstemännen inom i posthuset redan befintliga lokaler. Vid sådant förhållande och med hänsyn till den rådande bostadsbristen i Uddevalla anser jag mig böra förorda styrelsens förslag om inredning av det till en stor del outnyttjade vindsutrymmet i posthuset.

Med avseende å frågan om beredande av medel till ändamålet, torde jag få erinra, att under punkt 2 ovan förslag redan framlagts till användande av de ännu odisponerade delarna av tidigare anvisade medel till byggnader för post- och telegrafverkens behov i Gällivare. Jag anser på grund härav, att den för nu ifrågavarande ändamål erforderliga summan lämpligen bör utgå av det belopp, som, därest vad jag under punkt 3 ovan hemställt kommer att bifallas, kvarstår odisponerat av de av riksdagen för uppförande av posthus i Krylbo anvisade anslagen om tillhopa 350,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [4.] medgiva,

att för anordnande av ytterligare en bostadslägenhet inom postverkets fastighet i *Uddevalla* måtte av odisponerad del av de utav riksdagen för uppförande av posthus i *Krylbo* tidigare anvisade anslag om sammanlagt 350,000 kronor få användas ett belopp av 32,000 kronor.

4. Bostadslägenheter inom postverkets fastighet i Kristianstad.

Vidare har generalpoststyrelsen hemställt om beredande av medel [5.] för anordnande av ytterligare bostadslägenheter inom postverkets fastighet i Kristianstad. Styrelsen anför härutinnan:

Bostadslägenheter inom postverkets fastighet i Kristianstad.

»Posthusbyggnaden i Kristianstad, som är uppförd i två våningar, innehåller å nedre botten lokaler för postkontoret och i våningen en trappa upp bostadslägenheter, nämligen en om fem rum och kök m. m., en om fyra rum och kök m. m. samt en om två rum och kök. Femrumslägenheten är uthyrd till privatperson. De båda övriga lägenheterna äro anvisade såsom tjänstebostäder åt postfunktionärer å platsen, fyrrumslägenheten åt postmästaren och tvårumslägenheten åt annan vid postkontoret placerad tjänsteman.

Den vid postkontoret i Kristianstad anställda manliga förste postexpeditören, vilken tillträdde sin befattning därstädes den 1 november 1919, har för sig och sin familj, fyra personer, icke lyckats anskaffa annan bostad än två små obekväma rum och kök. Enligt vad uppgivits är denna bostad dessutom ur hälsosynpunkt mindre lämplig. Då denna tjänsteman på grund av rådande bostadsbrist icke har utsikt att inom den närmaste framtiden kunna erhålla annan bostad i Kristianstad, har han gjort framställning om att å vinden till postverkets fastighet därstädes måtte inredas en bostadslägenhet, att upplåtas till förhyrning av honom.

Denna framställning har synts generalpoststyrelsen synnerligen behjärtansvärd; och då vinden till sagda posthusbyggnad lämnar gott utrymme för inredning av bostadslägenheter, har generalpoststyrelsen låtit stadsarkitekten P. L. Håkanson i Kristianstad, efter anvisningar av professorn E. Lallerstedt, Stockholm, vilken tidigare uppgjort ritningarna till själva posthusbyggnaden, utarbeta förslag till inredning av lägenheter å vinden. Enligt av bemålde Håkanson i sådant syfte utförda ritningar, vilka granskats av professor Lallerstedt, som däröver avgivit yttrande, skulle där lämpligen kunna anordnas två lägenheter, nämligen en om fyra rum och kök jämte jungfrukammare samt en om två rum och kök. Kostnaderna för ifrågasatta anordningar hava, enligt av tjänsteman hos byggnadsstyrelsen uppgjord kostnadsberäkning, beräknats till sammanlagt 40,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen, som yttrat sig i ärendet, har meddelat, att från dess sida icke finnes något att erinra vare sig mot ritningarna eller kostnadsberäkningen.

Därest de ifrågasatta lägenheterna komma att anordnas, skulle således den vid postkontoret i Kristianstad placerade manliga förste postexpeditören kunna beredas lämplig bostad inom postverkets fastighet därstädes, varjämte ytterligare

- [5.] en lägenhet bleve disponibel inom fastigheten till uthyrning åt därtill i behov varande statsanställd person i Kristianstad.»

På grund av vad sålunda anförts har generalpoststyrelsen hemställt, att medel måtte beredas för den ifrågasatta vindsinredningen; och har styrelsen i likhet med under punkt 4 ovan föreslagit, att det erforderliga beloppet, 40,000 kronor, skulle utgå av förut icke disponerad del av de utav riksdagen för uppförande av två byggnader för post- och telegrafverkens behov i Gällivare anvisade anslagen om sammanlagt 443,000 kronor.

Departements-
chefen.

Då den lägenhet inom posthuset i Kristianstad, som icke för närvarande bebos av posttjänsteman, enligt vad jag inhämtat, är uthyrd ända till år 1927 och således icke nu kan av postverket disponeras, anser jag mig böra förorda generalpoststyrelsens förslag att å vinden i posthuset anordna lämplig bostad åt den posttjänsteman, vilkens bostadsförhållanden närmast föranlett styrelsens ifrågavarande framställning. Emot styrelsens förslag att samtidigt inreda ännu en lägenhet å vinden torde intet vara att erinra.

Under hänvisning beträffande frågan om beredande av medel för ändamålet till vad ovan under punkt 4 anförts hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för anordnande av ytterligare bostadslägenheter inom postverkets fastighet i *Kristianstad* må av ej ännu disponerad del av de utav riksdagen för uppförande av posthus i Krylbo tidigare anvisade anslagen om sammanlagt 350,000 kronor få användas ett belopp av 40,000 kronor.

5. Ifrågasatt uppförande av posthus i Hudiksvall.

Angående
uppförande
av posthus i
Hudiksvall.

I likhet med föregående år gör generalpoststyrelsen vidare framställning om anslag till påbörjande av en posthusbyggnad i Hudiksvall å den tomt, som under år 1920 för postverkets räkning inköpts för av riksdagen å tilläggsstat för samma år för ändamålet beviljade medel.

Departements-
chefen.

Generalpoststyrelsens tidigare framställning i ämnet föranledde icke någon framställning till 1921 års riksdag.

Ehuru postkontoret i Hudiksvall otvivelaktigt är i behov av ändamålsenligare lokaler än de nuvarande, anser jag, med hänsyn till det statsfinansiella läget och de allt fortfarande rådande höga byggnadskostnaderna, att icke heller hos innevarande års riksdag äskande bör

göras för igångsättande av ett så stort byggnadsföretag som det nu ifrågavarande.

6. Anslag till inköp av fastigheter.

För inköp för postverkets räkning av fastigheter, vilkas förvärvande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, har riksdagen för vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922 anvisat ett anslag av 200,000 kronor.

Angående
anslag till
inköp av
fastigheter.

I nästlidet års statsverksproposition lämnades redogörelse för användningen av ett belopp om 185,525 kronor, som jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndiganden dittills tagits i anspråk av det för år 1920 anvisade anslaget. Någon anvisning av medel från de till inköp av fastigheter för postverkets räkning beviljade anslagen har därefter ej ägt rum.

Generalpoststyrelsen framhåller nu, att från vederbörande underlydande postmyndigheters sida framförts angelägenheten av inköp av tomter eller bebyggda fastigheter för ordnandet av postverkets lokalfråga å en hel del orter. Styrelsen hade emellertid på grund av det statsfinansiella läget icke ansett sig böra i anledning härav göra särskilda framställningar om ytterligare fastighetsförvärv utan avsett att, därest fastighetsköp komme att visa sig oundgängligen nödvändiga, härför anlita anslagen för inköp av fastigheter, vilkas förvärvande icke utan synnerlig olägenhet kunde uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut. Med hänsyn härtill ansåge styrelsen det nödvändigt, att anslag av här ifrågavarande slag beviljades jämväl för första halvåret 1923. Då lagen mot oskäligen hyresstegring icke från och med den 1 oktober 1921 längre lämnade skydd mot uppsägning av hyresavtal beträffande postkontorslokaler, måste man räkna med, att postverket i större utsträckning än hittills varit fallet kunde få gällande kontrakt om förhyrande av dylika lokaler uppsagda samt att det på grund därav kunde bli ofrånkomligt att säkerställa postverkets lokalbehov genom fastighetsförvärv.

Enär vid bedömande av anslagsbeloppets storlek hänsyn måste tagas till rådande höga prisnivå å fastighetsmarknaden, anser styrelsen anslaget för första halvåret 1923 böra fastställas till åtminstone 100,000 kronor, eller hälften av det årsanslag, som tidigare för ändamålet medgivits.

Med hänsyn till de betydande belopp, som ännu återstå odisponerade å de till inköp av fastigheter för postverkets räkning tidigare beviljade anslag, har jag ej ansett oundgängligen nödvändigt, att ytterligare medel för ändamålet nu äskas av riksdagen.

Departement-
schefen.

Telegrafverket.

I. Inköp och bebyggande av fastigheter.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anslag, att äskas av 1922 års riksdag, till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning.

1. Arbetarbstäder i Östersund, Malmö och Sundsvall.

[6.] Med bifall till Kungl. Maj:ts framställningar i ämnet har 1920 års riksdag anvisat för uppförande av arbetarbstäder i Östersund på tilläggsstat för år 1920 100,000 kronor och på 1921 års stat 116,000 kronor, för uppförande av arbetarbstäder i Malmö på tilläggsstat för år 1920 207,000 kronor och på 1921 års stat 200,000 kronor samt för uppförande av arbetarbstäder i Sundsvall på tilläggsstat för år 1920 100,000 kronor och på 1921 års stat 212,000 kronor.

Telegrafstyrelsen anför nu i ämnet följande:

»Arbetena å ifrågavarande bostadshus i Östersund, Malmö och Sundsvall hava påbörjats under de första månaderna av år 1921 och sedermera pågått utan avbrott samt framskridit så långt, att bostadshusen huvudsakligen äro färdiga och uppgörelser träffade angående de återstående entreprenaderna. De verkliga kostnaderna kunna därför nu överblickas, och visar det sig, att byggnadsföretagen ifråga för sitt fullbordande kräva något högre belopp än de av riksdagen för ändamålen anvisade, nämligen för Östersund 216,000, för Malmö 407,000 och för Sundsvall 312,000 kronor. Redan i sina skrivelser den 24 juli, den 23 juni och den 31 juli 1920 med framställningar om godkännande av ritningar till dessa byggnader framhöll telegrafstyrelsen, att de för dem beviljade anslagen visade sig otillräckliga. Kostnaderna synas nu komma att uppgå till: för Östersund 250,000, för Malmö 440,000 och för Sundsvall 350,000 kronor. Kostnaden per eldstad blir då respektive 6,580, 6,100 och 6,250 kronor.

Till täckande av den merkostnad, uppgående till ett sammanlagt belopp av omkring 105,000 kronor, som sålunda vid bostadshusens uppförande under år 1921 ofrånkomligen uppkommit utöver de av riksdagen för ändamålet anvisade anslag, har telegrafstyrelsen tänkt sig, att vissa å tidigare beviljade anslag för byggnader gjorda besparingar lämpligen skulle användas.

Telegrafstyrelsen bokför av sådana besparingar å beviljade anslag för numera färdiga byggnader följande belopp:

	Kronor.
för bostadsbyggnad i Eskilstuna	18,151: 62
» » » Ludvika	105: 41
» » » Tingstäde	190: 81
» stationsbyggnad » Borås	14,249: 31
» » » Eskilstuna	26,368: 72
» » » Falköping	826: 35
» » » Gävle	3,822: 16
» » » Göteborg (Fjärde Långgatan)	96,585: 90
» » » Härnösand	507: 70
» » » Hälsingborg	357: 86
» » » Jönköping	1,083: 55
» » » Karlshamn	25,749: 53
» » » Landskrona	21,250: 14
» » » Lund	9,460: 55
» » » Mjölby	218: 75
» » » Söderhamn	332: 17
» » » Uppsala	2,078: 74
» » » Västerås	7,955: 51
» » » Änge	2: 57
» » » Örebro	22,098: 12
» » » Östersund	2,887: 53
» verkstadsbyggnad » Nynäshamn	82,540: 04
Summa kronor	336,823: 04

[6.]

Av dessa besparingar anser telegrafstyrelsen vissa uppräknade till ett sammanlagt belopp av 105,041 kronor 30 öre böra tagas i anspråk till färdigställande av ifrågavarande fastigheter, och har styrelsen hemställt om bemyndigande i sådant avseende.

Mot vad telegrafstyrelsen sålunda föreslagit har jag intet att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

*Departements-
chefen.*

att för fullbordande av arbetena med uppförande av *arbetarbostäder i Östersund, Malmö och Sundsvall* må användas ett belopp av 105,041 kronor 30 öre av de besparingar, som uppkommit å tidigare beviljade anslag till uppförande av vissa byggnader vid telegrafverket.

2. Stationsbyggnad i Motala.

För uppförande å den telegrafverket tillhöriga tomten nr 4 i kvadraten nr 19 i Motala av en stationsbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för postverkets behov, har riksdagen anvisat för år 1921 ett reservations-

*Angående
stations-
byggnad i
Motala.*

anslag av 160,000 kronor och för år 1922 ett reservationsanslag av 300,000 kronor. Kostnaden för denna stationsbyggnad var ursprungligen beräknad till 660,000 kronor och förutsattes skola fördelas på tre år.

Telegrafstyrelsen meddelar i sin skrivelse den 31 augusti 1921, att kostnadsberäkningen reviderats med hänsyn till det nuvarande prisläget samt att kostnaden nu beräknades till 615,000 kronor, och hemställer styrelsen om anvisande för första halvåret 1923 av återstående erforderligt belopp eller 155,000 kronor.

Sedermera har emellertid telegrafstyrelsen i skrivelse den 30 november 1921 meddelat, att styrelsen igångsatt en utredning för att utröna, om icke kostnaderna för stationsbyggnaden skulle kunna nedbringas. Denna utredning hade resulterat i ett förslag, enligt vilket byggnaden skulle minskas såväl på bredden som på höjden, varjämte de till en särskild vindsvåning förlagda bostadslägenheterna uteslutits. Genom dessa åtgärder hade byggnadskroppen kunnat nedbringas till sådana dimensioner, att styrelsen redan nu, innan fullständiga ritningar och kostnadsberäkningar hunnit utföras, kunde med säkerhet förutse, att byggnadskostnaden åtminstone ej komme att överstiga de för byggnaden redan anvisade medlen.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till vad styrelsen anfört torde en inskränkning i planläggningen för ifrågavarande stationsbyggnad böra komma till stånd. Det lär kunna ankomma på Kungl. Maj:t att inom ramen för hittills beviljade medel godkänna ny plan för företaget, sedan förslag i ämnet inkommit från styrelsen. Något ytterligare anslag för ändamålet behöver sålunda ej äskas av riksdagen.

3. Stationsbyggnad i Halmstad.

*Angående
stations-
byggnad i
Halmstad.*

Bland sina anslagsäskanden till 1921 års riksdag upptog telegrafstyrelsen vissa anslagsbelopp å 1921 års tilläggsstat samt å 1922 års riksstat för påbörjande av uppförande av en telegrafstationsbyggnad i Halmstad å tomt, som jämlikt Kungl. Maj:ts medgivande den 14 november 1919 inköpts för telegrafverkets räkning.

Då medel under då rådande kapitalbrist icke annat än i särskilt trängande fall syntes böra anvisas till påbörjande av nya byggnadsföretag av så stor omfattning som det föreslagna, ansåg sig dåvarande departementschefen, oaktat telegrafverkets lokalförhållanden i Halmstad syntes mindre tillfredsställande, icke kunna tillstyrka framställning till 1921 års riksdag i det av telegrafstyrelsen avsedda syfte. I enlighet härmed föranledde styrelsens förslag ej någon åtgärd.

Telegrafstyrelsen har nu förnyat sin framställning samt hemställer, att för påbörjande av ifrågavarande stationsbyggnad måtte för första halvåret 1923 anvisas ett anslag av 100,000 kronor.

De förhållanden, som föranledde, att omförmälda anslagsfråga icke underställdes nästlidet års riksdag, äga fortfarande giltighet. Med hänsyn jämväl till angelägenheten av att i minsta möjliga mån belasta övergångsbudgeten för tiden 1 januari—30 juni 1923 finner jag mig därför icke kunna förorda framställning i ämnet till innevarande års riksdag.

*Departement-
schefen.*

4. Stationsbyggnader i Sveg och Stockholm.

För uppförande å den för kronans räkning¹ undantagna tomten nr 61 i Sveg av en gemensam byggnad för telegraf- och postverkens behov, för en beräknad kostnad av 424,000 kronor, har riksdagen anvisat för år 1921 50,000 kronor och för år 1922 200,000 kronor.

*Angående
stations-
byggnader
i Sveg och
Stockholm.*

Vidare har 1920 års riksdag för inköp av fastigheterna nr 13 i kvarteret Pelarbacken större och nr 4 i kvarteret Morellträdet, allt i Stockholm, samt för påbörjande å nämnda fastigheter av telefonstationsbyggnader för år 1921 anvisat respektive 351,000 och 400,000 kronor, varav 250,000 kronor för vartdera företaget voro avsedda för påbörjande av byggnadsarbetena, vilka beräknades draga en kostnad av 1,120,000 respektive 1,064,000 kronor. Då det ej blivit avgjort, efter vilket automatiskt system berörda telefonstationsbyggnader skulle inredas och då arbetena med desamma ännu ej påbörjats, begärdes ej något anslag för ändamålet hos 1921 års riksdag.

Telegrafstyrelsen anmäler nu, att styrelsen under närvarande förhållanden icke anser sig böra påyrka några anslag till ifrågavarande byggnadsarbeten.

5. Inköp av fastighet i Nynäshamn.

Telegrafstyrelsen begär vidare anslag för förvärv av fastighet i Nynäshamn. Härom yttrar styrelsen:

[7.]

»I Nynäshamn har telegrafverket alltjämt på grund av den i samhället rådande bostadsbristen stora svårigheter att övervinna vid beredande av bostäder åt arbetare och tjänstemän vid telegrafverkets verkstad.

*Inköp av
fastighet i
Nynäshamn.*

Telegrafverket har emellertid nu tillfälle att inköpa bebyggda fastigheten Nynäs Villastadstomt nr 59, även benämnd nr 6 i kvarteret Järnvägen, till ett pris av 22,000 kronor. Fastigheten, som innefattar en areal av 30,000 kvadratfot, delvis odlad mark, är bebyggd med en villa av trä i två våningar. Villan är i

- [7.] gott skick och innehåller på nedre botten två lägenheter och i våningen en trappa upp en lägenhet, de förra om respektive ett rum med tambur och fem rum och kök, den senare om fyra rum och kök. Villan kan utan vidare kostnad indelas till smålägenheter.

Av den begärda köpeskillingen torde, enligt av telegrafstyrelsen verkställd värdering, ett belopp av minst 9,000 kronor utgöra värdet av tomten, vadan priset för villan bleve 13,000 kronor eller 1,300 kronor per eldstad. Priset måste med hänsyn till tomtens goda läge samt fastighetens skick anses synnerligen lågt. Värdet av byggnaderna, tomten oräknad, har nyligen av sakkunnig byggmästare uppgivits till 26,000 kronor. Med nuvarande priser skulle en dylik byggnad betinga ett pris av omkring 60,000 kronor. Fastigheten giver för närvarande årligen i hyror ett belopp av sammanlagt 1,700 kronor, vilket belopp utgör närmare 8 procent ränta å köpeskillingen.

Fastigheten äges av direktionen över telegrafverkets änke- och pupillkassa, som är villig att på telegrafverket överlåta den för samma pris, som kassan själv givit.

Då det för telegrafstyrelsen, som äger övriga arbetarbostäder i Nynäshamn, vore angeläget, att även denna fastighet komme under styrelsens förvaltning, hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för inköp av fastigheten för första halvåret 1923 anvisa ett reservationsanslag av 22,000 kronor.

Departementsschefen.

Då det av telegrafstyrelsen föreslagna fastighetsköpet synes för statsverket förmånligt, vill jag tillstyrka, att ifrågavarande fastighet förvärvas för telegrafverkets räkning. För att utgifterna å halvårsstaten 1 januari—30 juni 1923 må i möjligaste mån nedbringas, torde köpeskillingen för omförmälda fastighet kunna gäldas av de i punkten 6 angivna besparingar. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för inköp för telegrafverkets räkning av fastigheten Nynäs villastadstomt nr 59 i *Nynäshamn* må användas ett belopp av 22,000 kronor av de besparingar, som uppkommit å tidigare beviljade anslag till uppförande av vissa byggnader vid telegrafverket.

[6.] Anslag till inköp och bebyggande av fastigheter.

- [8.] För inköp av fastigheter för telegrafverkets räkning, vilkas förvärvande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, har riksdagen för vart och ett av åren 1919—1921 anvisat ett reservationsanslag av 200,000 kronor. 1921 års riksdag ut-
- Anslag till inköp och bebyggande av fastigheter.

vidgade i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning dispositionsrätten till ifrågavarande anslag att omfatta jämväl bebyggande av fastigheter och anvisade för ändamålet för år 1922 300,000 kronor.

[8.]

Anslaget för år 1920 har numera i sin helhet tagits i anspråk, i det att, förutom de i statsverkspropositionen för år 1921 (utgifter för kapitalökning, bil. 1, sid. 25) angivna belopp å 191,900 kronor, enligt av Kungl. Maj:t genom brev den 31 december 1920, den 24 mars och den 10 juni 1921 lämnade bemyndiganden lyfts 1,260 kronor 75 öre för inköp av mark för en överdragsstation i Lyrestad, 834 kronor 57 öre för inköp av mark för en liknande station i Gudhem och 6,004 kronor 68 öre för inköp av lägenheten Nynäs villastadstomt nr 499 i Nynäshamn eller sålunda tillhoppa 8,100 kronor.

Jämväl anslaget för år 1921 har i sin helhet disponerats, nämligen enligt Kungl. Maj:ts brev den 10 juni, den 5 augusti, den 30 september och den 4 november 1921 2,495 kronor 32 öre till gäldande av återstoden av köpeskillingen för ovannämnda fastighet i Nynäshamn, 25,000 kronor till inköp av ett område om 2,617 kvadratmeter av hemmansdelen 4843/102400 mantal Boden nr 2 litt A I b a i Boden, 60,000 kronor för inköp av en fastighet i Malmberget samt 112,504 kronor 68 öre till täckande av en del av kostnaderna för inköp av tomt och uppförande därå av en överdragsstation i Enköping.

Av anslaget för år 1922 har jämlikt ovannämnda brev av den 4 november 1921 disponerats ett belopp av 61,000 kronor för täckande av återstoden av kostnaderna för uppförande av sagda överdragsstation i Enköping.

Telegrafstyrelsen framhåller nu, att styrelsen fortfarande vore av den uppfattningen, som styrelsen förut flera gånger framhållit, att ifrågavarande anslag borde tilltagas rikligt och att styrelsen ansåge sig böra särskilt understryka denna uppfattning under nuvarande på fastighetsområdet gällande förhållanden. Dessa förhållanden kunde nämligen ännu mera än förr giva styrelsen tillfälle att efter sig snabbt yppande omständigheter även på detta område göra affärsmässiga inköp. Styrelsen hemställer därför om anvisande för omförmälda ändamål för första halvåret 1923 av ett reservationsanslag av 250,000 kronor.

Jämväl för tiden 1 januari—30 juni 1923 erfordras medel för att bereda telegrafstyrelsen möjlighet att inköpa och bebygga fastigheter, vilkas förvärvande eller färdigställande eljest i avvaktan på riksdagens beslut skulle hava väsentligen fördyrats eller rent av omöjliggjorts. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att sådana medel ställas till styrelsens

Departementschefen.

- [8.] förfogande för nämnda tid, dock ej till högre belopp än motsvarande vad riksdagen beviljat för innevarande år eller således 150,000 kronor. Något särskilt anslag torde emellertid ej behöva äskas av riksdagen, utan medgivande inhämtas att även för nu ifrågavarande ändamål använda de i punkten 6 omförmälda besparingar. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för *inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning*, vilkas förvärvande eller färdigställande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, må av de besparingar, som uppkommit å tidigare beviljade anslag till uppförande av vissa byggnader vid telegrafverket, användas ett belopp av 150,000 kronor, att disponeras efter Kungl. Maj:ts prövning och avgörande.

II. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

Angående
fortsatt ut-
veckling av
statens tele-
fon- och
telegraf-
väsende.

I sin skrivelse den 31 augusti 1921 har telegrafstyrelsen jämväl gjort framställning om anvisande av anslag för första halvåret 1923 för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

För ifrågavarande ändamål hava anvisats *dels* för år 1921 av 1920 års riksdag 15,000,000 kronor samt av 1921 års riksdag, å tilläggsstat, 5,000,000 kronor, *dels ock* för år 1922 av 1921 års riksdag 20,000,000 kronor, av vilket sistnämnda belopp dock 10,000,000 kronor äro avsedda för inlösen av den å köpesumman för aktiebolaget Stockholmstelefonns telefonnät utfärdade revers, som förfaller till betalning den 1 juli 1922.

Vad beträffar det för år 1922 beviljade anslaget, beräknar telegrafstyrelsen detsamma komma att motsvara behovet för samma år, varför styrelsen anser, att något ytterligare anslag för ändamålet icke behöver äskas på tilläggsstat för år 1922.

Beträffande anslagsbehovet under första halvåret 1923 yttrar styrelsen:

»Att redan nu bestämma behovet av nya ledningar och stationer för år 1923 vid ett så rörligt verk som telegrafverket möter givetvis stora svårigheter. Behovet blir tydligen i hög grad beroende av den utveckling, som affärslivet kan taga. Telegrafstyrelsen ser sig därför ur stånd att ingå på några närmare beräkningar härå, men vill styrelsen antaga, att för fortsatt utveckling av statens telegraf- och telefonväsende för år 1923 blir erforderligt samma belopp som anvisats för år 1922 eller — om man frånser avbetalningen för det enskilda nätet i Stockholm

med omnejd — 10,000,000 kronor. Härav skulle då för första halvåret 1923 beräknas halva detta belopp eller 5,000,000 kronor.

Styrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att jämväl under år 1923 en avbetalning å 10,000,000 kronor skall göras jämlikt gällande köpekontrakt rörande inköp av det enskilda telefonätet i Stockholm med omnejd. Som denna utbetalning emellertid icke skall ske förrän den 1 juli 1923, kommer styrelsen att upptaga detta belopp först i den utgiftsstat, som skall gälla från den 1 juli 1923.»

Vad särskilt radioväsendet angår, må erinras, att 1920 års riksdag för anläggning av en radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater för år 1921 anvisade ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor. Riksdagen framhöll därvid bland annat, att riksdagen ansåge det för rätt till användningen av detta belopp böra göras till förutsättning, att i sammanhang med blivande framställning om ytterligare anslag närmare planer och kostnadsförslag rörande utförandet av anläggningen underställdes riksdagens prövning.

Enär den utredning härutinnan, som telegrafstyrelsen anbefallts verkställa, vid tiden för framläggande av 1921 års statsverksproposition ännu icke blivit slutförd, föreslog Kungl. Maj:t i denna statsverksproposition riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlätas i ämnet, beräkna vissa anslagsbelopp å tilläggsstaten för år 1921 och å 1922 års stat. Sedermera meddelade telegrafstyrelsen i skrivelse den 14 mars 1921, att de underhandlingar, styrelsen fört med det bolag i Amerika, Radio Corporation, som vore ägare till samtliga för kommersiell radiotrafik öppna storstationer å Amerikas ostkust, dittills icke lett till det resultat, styrelsen tidigare haft grundad anledning att vänta, och sålunda icke möjliggjort träffande av ett trafikavtal, som styrelsen funnit sig kunna med tillstyrkan förelägga statsmakterna. Förhandlingarna med det amerikanska bolaget komme emellertid att fortsättas. De under den rådande depressionsperioden hastigt nedgående trafiksiffrorna bjöde emellertid styrelsen att gå fram med en viss försiktighet. Det svåra statsekonomiska läget och den alltjämt sjunkande prisnivån talade jämväl för att frågan lämpligen borde framskjutas. Med anledning härav ansåge styrelsen frågan icke böra framläggas för 1921 års riksdag.

I följd härav blev icke heller proposition i ämnet förelagd 1921 års riksdag.

Telegrafstyrelsen meddelar nu, att frågan om trafiköverenskommelse med Radio Corporation stode på samma punkt som då förberörda skrivelse avläts. Trafiksiffrorna hade sedan dess ytterligare nedgått och det statsekonomiska läget hade ej heller undergått någon förändring till det

bättre utan snarare tvärtom. Styrelsen anser sig därför icke böra hemställa, att ytterligare anslag för ändamålet äskas av 1922 års riksdag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer telegrafstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för första halvåret 1923 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Departementschefen.

Såsom av det föregående framgår, har telegrafstyrelsen för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende under år 1921 haft till sitt förfogande anslagsmedel å tillhopa 20,000,000 kronor. Enligt vad jag inhämtat, beräknas detta belopp ej i sin helhet tagas i anspråk under nämnda år, utan torde en betydande summa eller inemot halva beloppet kvarstå till användning ett följande år.

Redan i föregående års statsverksproposition framhölls av dåvarande departementschefen, att telefon- och telegramtrafiken under senare tid visat tendens till stagnation eller nedgång samt att än mer så blivit fallet efter de betydande taxeförhöjningar, som med ingången av oktober månad 1920 trätt i tillämpning, och talade dessa omständigheter ävensom de rådande förhållandena på lanemarknaden för att vid beviljande av anslag för ifrågavarande ändamål framgå med största försiktighet. Vad trafiken under år 1921 beträffar, har jag från telegrafstyrelsen införskaffat de uppgifter, vilka meddelas å följande sida, jämförda med motsvarande siffror för åren 1917—1920.

Av uppgifterna framgår, att trafiken under år 1921 i ganska avsevärd grad nedgått. Till väsentlig del har detta givetvis varit beroende på den ekonomiska depressionen i allmänhet, varjämte torde hava bidragit de höga avgifter, som varit gällande för telefon- och telegramtrafiken. Till följd av den nedsättning i telefonavgifterna, som vidtagits från ingången av år 1922, kan möjligen någon ökning i trafiken under den närmaste tiden vara att förvänta. Då telegrafstyrelsen emellertid ansett det av riksdagen för år 1922 beviljade anslaget, 10,000,000 kronor, kunna beräknas motsvara behovet för samma år, torde man kunna antaga, att om till detta belopp lägges ovan omförmälda, vid innevarande års ingång förefintliga reservation, de sålunda redan tillgängliga medlen skola förslå för tillgodoseende av telegrafverkets mest trängande behov av ledningar och apparater för tiden till den 1 juli 1923.

Emellertid måste hänsyn tagas till, att för undvikande av avskedanden av personal i större omfattning arbeten av ifrågavarande art tilläventyrs måste bedrivas i större omfattning än eljest från verkets egen synpunkt kan finnas oundgängligen påkallat. I detta sammanhang må omnäm-

Å r	Telefon- samtal mot särskild avgift. Perioder.	Samtals- avgifter. Kronor.	Ökning (+) eller minskning (—) under året			Antal telefon- apparater vid årets slut.	Under året influtna inträdes- och abonnemangs- avgifter. Kronor.
			i samtals- perioder.	i samtalsavgifter			
				%.	Kronor.		
1917	42,973,159	13,548,236	+ 16.2	+ 2,796,270	+ 26.0	236,596	13,052,318
1918	51,173,478	19,789,105 ¹	+ 19.1	+ 6,240,869 ¹	+ 46.1	364,189 ²	20,031,540
1919	55,721,831	24,886,000	+ 8.9	+ 5,096,895	+ 25.8	378,791	31,545,886 ⁴
1920	51,650,459	30,287,153 ²	— 7.3	+ 5,401,153 ²	+ 21.7	379,512	46,720,358 ⁵
	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring
1921	41,000,000	32,000,000	— 20.6	+ 1,712,847	+ 5.7	363,000	54,000,000

År.	Ökning (+) eller minskning (—) under året				Antal telegram.	Telegram- avgifter.	Ökning (+) eller minskning (—) under året			
	i antal telefonappa- rater.		i inträdes- och abonne- mangsavgifter.				i antalet telegram.	i telegramavgifter.		
	Antal.	%.	Kronor.	%.				Kronor.	%.	
1917	+ 29,315	+ 14.1	+ 1,949,739	+ 17.6	7,732,593	8,212,007	+ 4.4	+ 1,171,787	+ 16.6	
1918	+ 127,593	+ 53.9	+ 6,979,232	+ 53.4	7,769,426	9,794,540	+ 0.48	+ 1,582,533	+ 19.3	
1919	+ 14,602	+ 4.0	+ 11,514,346 ⁴	+ 57.5	9,293,490	11,984,459	+ 19.6	+ 2,189,919	+ 22.4	
1920	+ 721	+ 0.2	+ 15,174,472 ⁵	+ 48.1	9,222,255	12,480,374	— 0.8	+ 495,915	+ 4.1	
	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	
1921	— 16,512	— 4.4	+ 7,279,642	+ 15.6	7,000,000	9,000,000	— 24.1	— 3,480,374	— 27.9	

Anm. I ovanstående tabell äro uppgifterna för år 1921 approximativt beräknade med ledning av förhållandena under de sex första månaderna under året.

nas, att Kungl. Maj:t på framställning av telegrafstyrelsen genom brev den 26 augusti 1921 bemyndigat styrelsen att för bedrivande, till bekämpande av arbetslösheten, av arbeten med tillverkning av växelbord och apparater vid telegrafverkets verkstäder i Nynäshamn lyfta 2,000,000 kronor av det utav 1921 års riksdag på tilläggsstat för samma år under

¹ Höjning av samtalsaxan trädde i kraft under år 1918.

² , , , , , 1920.

³ Under år 1918 inköptes aktiebolaget Stockholmstelefonns nät.

⁴ Abonnemangsavgifterna höjdes den 1 oktober 1919.

⁵ , , , , , 1920.

titel »Utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» anvisade reservationsanslaget å 9,000,000 kronor att användas för sådana arbeten vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka kunde påkallas för bekämpande av arbetslösheten. Frågan om beviljande av ytterligare medel för dylika arbeten vid kommunikationsverken upptager jag till behandling i annat sammanhang.

Något anslag för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegraf- och telegrafväsende skulle sålunda ej behöva äskas.

III. Förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital.

[9.] Jämlikt beslut av 1903 och 1911 års riksdagar har telegrafstyrelsen såsom rörelsekapital ägt att disponera sammanlagt 3,237,833 kronor 87 öre. Då detta belopp med den hastiga utvecklingen av telegrafverkets rörelse visade sig otillräckligt, förfor styrelsen på det sätt, att styrelsen successivt under det löpande året till statsverket inlevererade de belopp, vilka icke ansågos behövlige för löpande utgifter, varefter och sedan bokslutet omkring den 1 maj påföljande år blivit verkställt, återstående del av det enligt bokslutet uppkomna överskottet för det föregående året inlevererades från de under det nya året influtna inkomsterna. Då emellertid telegrafverkets inkomster icke ökades i samma lyckliga förhållande till utgifterna såsom förut, kunde telegrafstyrelsen med detta förfaringssätt icke längre inleverera det för nästföregående år bokförda överskottet. Styrelsen nödgades därför år 1919 anmäla, att det icke bleve möjligt för styrelsen att under nämnda år till statsverket inleverera någon del av de för åren 1916—1918 belöpande vinstmedel å tillhopa 26,573,424 kronor 49 öre, vilka av styrelsen dittills innehållits, samt anhöll att få för förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital behålla vad av nämnda överskottsmedel icke kunde med användande av tillgängliga medel inlevereras till statsverket. I med anledning härav infordrad förklaring framhöll styrelsen såsom den huvudsakliga orsaken till berörda förhållande, att under kristiden förtänksamheten bjudit styrelsen att med då rådande oerhörda materialbrist och med den osäkra framtiden för ögonen begagna varje tillfälle att till antagligt pris förskaffa sig materiel samt att de på grund därav i materialförråd fastlåsta överskottsmedlen till följd av otillräckliga anslag till nya anläggningar icke så snart, som styrelsen i betraktande av den tidigare jämna vinstökningen tänkt sig, kunnat frigöras och i vederbörlig ordning inlevereras till statsverket.

Förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital.

Sedan styrelsen under år 1920 av ovanberörda olevererade vinstmedel inbetalat det på år 1916 belöpande överskottet, 4,000,000 kronor, hemställde styrelsen i sin skrivelse med anslagsäskanden till 1921 års riksdag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att vinstmedlen för åren 1917 och 1918, tillsammans 22,573,424 kronor 49 öre, måtte i stället för att inlevereras till statskontoret användas till förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital.

[9.]
*Frågans
behandling
vid 1920 års
riksdag.*

Departementschefen anförde, att den av styrelsen förebragta utredningen med tydlighet gäve vid handen, att det belopp, styrelsen ägde att disponera såsom rörelsekapital, med den utveckling, telegrafverkets rörelse på senare tid vunnit, måste anses alldeles otillräckligt. Till ytterligare belysande härav erinrades, att år 1910, då styrelsen senast gjorde framställning om förstärkning av rörelsekapitalet, telegrafverkets inkomster och utgifter uppgingo till omkring 14,300,000 respektive 9,600,000 kronor; i riksstaten för år 1921 hade motsvarande siffror upptagits till 90,000,000 respektive 87,000,000 kronor. Erkännas finge — framhöll vidare departementschefen — att telegrafstyrelsen under krigsåren haft att kämpa med synnerligen stora svårigheter — abnorma krav på omedelbara utvidgningar och abnorm brist och osäkerhet på materialmarknaden. Erkännas finge ock, att enbart dessa förhållanden med nödvändighet påkallat en väsentlig ökning av rörelsekapitalet. Styrelsens åtgärd att innehålla överskottsmedel för vissa år såsom rörelsekapital i stället för att i vanlig ordning inbetala desamma till statsverket kunde emellertid under inga omständigheter godtagas, varom någon meningsskiljaktighet icke vidare syntes förefinnas. Andra utvägar att förstärka rörelsekapitalet måste därför undersökas. En möjlighet härtill vore given genom bestämmelsen i 2 § av kungörelsen den 24 juli 1920 med föreskrifter rörande tillämpning av lagen angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, i det att telegrafverkets pensionsfonds tillgångar finge, i den mån de vore eller bleve disponibla, ingå såsom kassaförlag för verket. Nämda bestämmelse innehölle emellertid den inskränkningen, att för berörda ändamål rubbning tills vidare icke finge ske i nuvarande placering av pensionsfonden tillhöriga medel, därest densamma befundes nöjaktig och icke särskilda förhållanden krävde frigörandet av bundet kapital. Då, enligt vad upplysts, telegrafverkets pensionsfonds medel nästan uteslutande vore på sådant sätt bundna, syntes någon ökning av rörelsekapitalet med anlitande av nämnda medel icke för det dåvarande kunna ske. Ej heller den styrelsen tillkommande motsvarande befogenheten i fråga om telegrafverkets kassa för pensionering av viss icke ordi-

[9.] narie personal syntes i förevarande hänseende för det dåvarande vara av egentlig betydelse. Då det, såsom statskontoret i sitt i ärendet avgivna yttrande framhållit, ej vore förenligt med budgettekniska principer att till rörelsekapitalet överföra överskottsmedel, vilka vore bokförda som tillgång i kassafonden, måste särskilt anslag för ändamålet anvisas. Beträffande sättet härför anslöte sig departementschefen, efter samråd med chefen för finansdepartementet, till statskontorets förslag, att anslaget anvisades å 1921 års tilläggsstat under utgifter för kapitalökning samt att medel härför bereddes ur kassafonden. Beloppet av den erforderliga förstärkningen av rörelsekapitalet syntes kunna lämpligen fastställas till 22,573,500 kronor, varigenom telegrafverkets rörelsekapital skulle komma att uppgå till omkring 25,800,000 kronor.

Med bifall till departementschefens därom gjorda hemställan föreslog Kungl. Maj:t i nästlidet års statsverksproposition under utgifter för kapitalökning riksdagen att till förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 22,573,500 kronor.

Riksdagen anförde, att Kungl. Maj:ts framställning i realiteten endast avsåge att bokföringsmässigt ordna den situation, som uppkommit genom telegrafstyrelsens underlåtenhet att inleverera visst driftöverskott. Även om riksdagen funnit åtgärd i sådan riktning ofrånkomlig, hade riksdagen ansett, att, innan saken definitivt ordnades på sätt verket föreslagit, en närmare undersökning borde verkställas ifråga om telegrafverkets dåvarande verkliga behov av rörelsekapital. I avbidan på resultatet av en sådan utredning, vilket syntes kunna framläggas vid nästkommande riksdag, hade riksdagen ansett annan åtgärd från riksdagens sida ej böra vidtagas än att riksdagen förklarade hinder från dess sida ej möta för att telegrafstyrelsen tills vidare icke till statsverket inlevererade ifrågavarande överskott.

Riksdagen anmälde alltså, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts ovanberörda framställning, förklarat hinder från dess sida ej möta för att telegrafstyrelsen tills vidare och intill dess resultatet av en utredning angående telegrafverkets behov av rörelsekapital, som riksdagen förväntade bliva genom verkets försorg verkställd, kunde bliva riksdagen förelagt, icke till statsverket inlevererade det driftöverskott, varom fråga vore.

Telegraf-
styrelsen
den 20/9 1921.

Med skrivelse den 28 september 1921 har nu telegrafstyrelsen inkommit med den sålunda i anledning av riksdagens uttalande infordrade utredningen. Styrelsen lämnar därvid dels uppgifter angående rörelsekapitalets fördelning under åren 1911—1920, beträffande vilka uppgifter torde få hänvisas till handlingarna, dels ock följande sammanfattande

uppställning rörande telegrafverkets beräknade behov av rörelsekapital vid utgången av år 1921: [9.]

Tillgångar.		Skulder.	
	Kronor.		Kronor.
Huvudkassan	200,000	Telegraf- och telefonstationer	22,500
Riksbanken	1,000,000	Utländska telegraufförvalt-	
Medel under transport. . .	100,000	ningar	400,000
Förrådsförvaltningen . . .	10,000	Telegrafverkets pensionsfond	1,000,000
Föreståndaren för undervis-		Telegrafverkets pensions-	
ningsanstalten	10,000	kassas fond för pensione-	
Linjedistriktet	1,000,000	ring av arbetare	1,500,000
Trafikdistriktet	10,000	Förskott mot ersättning . .	52,600
Radiodistriktet	10,000	Diverse kreditorer	3,500,000
Telefon- o. telegrafstationerna	6,000,000	Olevererade vinstmedel . .	1,924,900
Radiotelegrafstationerna . .	10,000		8,400,000
Verkstadens kassa	200,000		
Utländska telegraufförvalt-			
ningar	150,000		
Diverse debitorer	500,000		
Verkstaden	5,200,000		
Förråden	17,000,000 ¹⁾	Behövt rörelsekapital	23,000,000
Summa kronor	31,400,000	Summa kronor	31,400,000

Beträffande de olika posterna i denna sammanställning anför styrelsen följande:

Tillgångar.

A. Kontanta medel och utestående fordringar.

Huvudkassan. Behållningen vid årsskiftet utgjorde i medeltal de senaste 10 åren i runt tal 145,000 kronor och behållningen per dag beräknad för tiden 1 januari—31 augusti 1921 i medeltal 422,000 kronor. Denna post torde, i betraktande av att densamma innesluter förskottslikvider till betydande belopp och sålunda blott till en mindre del utgöres av kontanter, ej kunna beräknas lägre än till 200,000 kronor.

I riksbanken innessående medel, vilka i medeltal vid årsskiftet uppgått till 727,000 kronor, men den senare tiden växlat mellan 4 och 6 miljoner kronor, böra, med särskild hänsyn tagen till brådsakande större likvider, ej beräknas lägre än till en miljon kronor.

¹ Motsvarande siffror utgjorde för åren 1914—1920 i miljoner kronor respektive 4,5, 6,9, 8,7, 18,4, 27,9, 28,1 och 21,0.

[9.]

Medel under transport kunna med säkerhet ej behöva beräknas stiga till högre belopp än 100,000 kronor; medeltalet här är i runt tal 43,000 kronor, men visar stark tendens till ökning.

Förrådsförvaltningens behov kan sannolikt stanna vid 10,000 kronor.

Föreståndarens för undervisningsanstalten medelsbehov visar en gradvis stark ökning — medeltalet utgör 9,000 kronor; dock torde väl knappast större belopp än 10,000 kronor vara erforderligt för löpande utgifter, enär en eventuellt uppkommande brist hastigt kan täckas genom rekvisition från huvudkassan.

Linjedistriktens behållning har i medeltal uppgått till 530,000 kronor med en ökning från 1911 av 188,000 kronor till 941,000 kronor år 1920. Ett lägre belopp än en miljon kronor torde på grund av verksamhetens omfattning och de långa avstånden ej med trygghet kunna beräknas såsom erforderligt.

Trafikdistrikten visa en betydligt svagare ökning i medelsbehovet än övriga redogörare — medeltalet är 6,500 kronor. Ett belopp av 10,000 kronor kan därför med tämligen stor visshet anses vara tillräckligt.

Radiodistriktets medelsbehov är svårare att bedöma. Medelsbehovet för de senaste 4 åren utgjorde 9,000 kronor, varför 10,000 kronor tillsvidare torde vara erforderliga.

Telefon- och telegrafstationernas behållningar visa en våldsam stegring, från 1,300,000 kronor år 1911 till 6,300,000 kronor år 1920. Dessa behållningar bestå till allra största delen av samtals- och telegramavgifter, som icke förfallit till betalning. Försiktigheten bjuder att här ej räkna med lägre belopp än 6,000,000 kronor.

Radiotelegrafstationernas behållning har växlat och visar ej någon bestämd tendens. Medeltalet är 10,700 kronor. Ett belopp av 10,000 kronor kan därför tillsvidare anses tillräckligt.

Verkstadens kassa. Medeltalet av behållningen de sista sju åren utgjorde 140,000 kronor. Beloppet växlar dock betydligt. Omsättningen det sista året uppgick till 8,300,000 kronor. I betraktande av rörelsens omfattning och art bör ett belopp av 200,000 kronor beräknas erforderligt.

Utländska telegrafförvaltningar. Medeltalet av fordringar har utgjort 129,000 kronor. Beloppet är högst oberäknligt. En summa av högst 150,000 kronor kan dock sättas såsom antaglig.

Diverse debitorer. En summa av 500,000 kronor kan beräknas som norm. Medeltal under 10 år är 384,000 kronor.

B. Verkstaden.

Värdet av verkstadens tillgångar utöver kassabehållningen uppgick vid senaste årsskiftet till 5,040,250 kronor. Stegningen i värdet under de senaste sex åren har i runt medeltal uppgått till 700,000 kronor. Enär en dylik stegring i värdet under nuvarande förhållanden dock ej kan förväntas, torde ett kommande bokslut stanna vid en siffra obetydligt överstigande den vid senaste årsskiftet bokförda, förslagsvis 5,200,000 kronor.

C. Förråden.

[9.]

En tillförlitlig beräkning av förrådens värde kan icke göras förrän efter inventering vid årsskiftet. En approximativ uppskattning gör troligt, att man vid nästa bokslut kan räkna med omkring 17 miljoner kronor.

Skulder.

Telefon- och telegrafstationer. Medeltalet under 10 år för denna post 'redogörarens fordran' är 22,500 kronor, vilken summa torde kunna stå orubbad.

Utländska telegrafförvaltningar. Medeltalet utgör 129,000 kronor. Då skulden emellertid tidvis kan uppgå ända till 800,000 kronor, kan möjligen halva detta belopp eller 400,000 kronor anses tillfyllest för närmaste tid.

Telegrafverkets pensionsfond. Skulden vid årsskiftet utgjorde 451,000 kronor men växer hastigt och kommer troligen att vid detta års slut uppgå till en miljon kronor.

Avgifter till änke- och pupillkassan. Avräkning med kassan har så ordnats, att någon avsevärd balans å d-tta konto icke vidare skall förekomma.

Telegrafverkets pensionskassas fond för pensionering av arbetare. Skulden, som vid 1920 års slut uppgick till en miljon kronor och växer med närmare 400,000 kronor per år, kan alltså för denna beräkning anslås till cirka 1,500,000 kronor.

Förskott mot ersättning. Då denna post svårligen kan beräknas, är det måhända lämpligast insätta den vid årsskiftet bokförda summan, 52,600 kronor.

Diverse kreditorer. Medeltalet för denna skuld är 1,300,000 kronor, men då summan de tre senaste åren växlat mellan 3 och 4 miljoner kronor, kan beloppet näppeligen upptagas lägre än 3,500,000 kronor.

Övriga under rörelsekapitalets tillgångar i årsberättelsen för år 1920 upptagna poster, krigstidstillägg och dyrtidstillägg åt f. d. befätningshavare samt änkor och barn, äro att betrakta som tillfälliga och böra ej här medtagas.

Såsom skuld bör här jämväl upptagas det belopp av olevererade vinstmedel, som alltid torde stå till telegrafstyrelsens disposition. På grund av oviss-
het om utfallet av telegrafverkets bokslut, förnämligast föranledd därav att materialkostnaderna för fjärde kvartalet relativt sent komma till synes, måste en del av det beräknade överskottet kvarhållas för att möta oberäknade utgiftsposter. Storleken av detta belopp torde kunna sättas till omkring 2,000,000 kronor. För att erhålla ett runt tal för behovet av rörelsekapital har denna post satts till 1,924,900 kronor.

Vidare yttrar styrelsen:

»Vid utredningen har telegrafstyrelsen sökt utgå från behovet av rörelsekapital vid slutet av år 1921. Bland de i utredningen upptagna posterna är förrådens behållning den mest ovissa, och som denna post också är den allra största, har en felräkning beträffande denna post även avsevärd betydelse. Någon större säkerhet beträffande förrådens värde kan emellertid icke erhållas förrän efter den

[9.]

vid årsskiftet skeende inventeringen. Med nämnda reservation visar utredningen, att ett rörelsekapital av 23,000,000 kronor skulle motsvara det verkliga behovet.

Det belopp, som telegrafstyrelsen enligt nu gällande föreskrifter äger att behålla såsom kassaförlag, uppgår till kronor 3,237,833: 87. Dessutom har Kungl. Maj:t förklarat hinder icke möta för att telegrafstyrelsen tillsvidare och intill dess resultatet av den anbefallda utredningen blivit riksdagen förelagt icke till statsverket inlevererar telegrafverkets överskottsmedel för åren 1917 och 1918, utgörande tillhopa kronor 22,573,424: 49. Det belopp, som telegrafstyrelsen för närvarande i verkligheten disponerar såsom rörelsekapital, uppgår sålunda till kronor 25,811,258: 36. Härav kan då ett belopp av kronor 2,811,258: 36 avvaras, vilket belopp styrelsen i oktober kommer att inleverera till statskontoret. Det belopp, som behöver anvisas såsom förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital, utgöres av skillnaden mellan 23,000,000 och 3,237,833: 87 kronor, eller 19,762,166: 13 kronor, vartill medel skulle beredas från kassafonden.

Beträffande det framtida behovet av rörelsekapital får styrelsen erinra därom, att detta behov kommer att minskas, i den mån de för verkets rörelse disponibla delarna av de under styrelsens förvaltning stående pensionsfonderna ökas. Skulle telegrafstyrelsen dessutom lyckas i sina bemödanden att ännu mera nedpressa förrådens behållning, kommer detta att verka i samma riktning. En ökning torde däremot i och med rörelsens stegring vara att förvänta i fråga om såväl icke indrivna fordringar å stationerna som verkstadens tillgångar. Emellertid torde fondernas disponibla medel komma att ökas hastigare än sistnämnda poster, varför en minskning av behovet av rörelsekapital är att förutse. Telegrafstyrelsen torde böra vid sina förslag rörande anslag till utgifter för kapitalökning anmäla, därest någon del av det till rörelsekapital anslagna beloppet anses kunna tagas i anspråk för andra ändamål».

I anslutning till vad i denna fråga yttrats år 1921 hemställer telegrafstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 19,762,166 kronor 13 öre.

Statskontoret.

I med anledning härav infordrat utlåtande den 14 oktober 1921 har statskontoret anfört:

»Ur statsregleringssynpunkt måste fasthållas kravet, att affärsverkens driftöverskott för varje år oavkortade och så fort sig göra låter inlevereras till statsverket, men denna princip kan icke uppehållas, därest verken ej erhålla tillräckligt rörelsekapital.

Givetvis kan emellertid storleken av det erforderliga rörelsekapitalet fluktueras. När, såsom vid telegrafverket är fallet, en betydande del av rörelsekapitalet är bundet i materialförråd, som kan vara underkastat starka prisfluktuationer, kan i ekonomiska nedgångstider inträffa, att de i förråden bundna värdena avsevärt nedgå och behovet av rörelsekapital i motsvarande grad minskas. Enahanda kan förhållandet bliva, om exempelvis i pensionsfonder, vilkas icke bundna tillgångar verken äga att som rörelsekapital disponera, tillgångar lös-göras eller ökas. För statsverket är det ur kassaförlagssynpunkt önskvärt, att ett affärsverks rörelsekapital icke göres större än behövt, och affärsverket självt har samma intresse, enär verket har att statistiskt redovisa driftöverskottets förhållan-

[9.]

de till hela det i verket bundna statskapitalet. Den möjligheten bör därför stå öppen att vid behov kunna nedbringa ett affärsverks rörelsekapital. Detta torde icke heller möta någon svårighet, då för sådan händelse det belopp, varom är fråga, kan uppföras å riksstatens inkomstsida såsom i anspråk tagen kapitaltillgång att antingen återlevereras till statsverket eller ock av verket användas för ändamål, vartill riksdagen å samma riksstat anvisat medel. För den händelse det skulle visa sig önskvärt att, innan frågan kan underställas riksdagen, minska rörelsekapitalet, kan verket i avbidan härpå underlåta att rekvirera beviljade kapitalökningsanslag och i stället använda sig av överflödiga förlagsmedel. Genom ett sådant förfarande uppnås i realiteten samma verkan, som om motsvarande belopp av rörelsekapitalet återlevererats.

Av telegrafstyrelsens föreliggande framställning framgår, att verket för närvarande är i behov av ett rörelsekapital å kronor 19,762,166:13, men att möjligen framdeles icke hela detta belopp bliver för ändamålet behöfligt. Denna sista omständighet lär med hänsyn till vad ovan anförts icke böra utgöra något hinder mot att det nu erforderliga beloppet upptages såsom anslag å riksstaten.

I överensstämmelse med vad som var föreslaget i Kungl. Maj:ts proposition i samma ärende till 1921 års riksdag har telegrafstyrelsen utgått från att anslaget bör anvisas att utgå från kassafonden. Med hänsyn till fondens ställning och särskilt den omständigheten, att det äskade beloppet redan av telegrafstyrelsen disponeras och alltså icke ingår bland fondens likvida tillgångar, synes intet häremot vara att erinra. Någon upplåning av medel för täckande av ifrågasvarande kapitalökningsanslag torde med hänsyn härtill varken vara erforderlig eller lämplig.»

Sedermera har telegrafstyrelsen i skrivelse den 7 december 1921 meddelat, att styrelsen vid beräkning av förrådens behållning till 17,000,000 kronor utgått från att en projekterad nedskrivning av 2,000,000 kronor frändragits. Den uppskattade siffran å materialbehållningen utan nedskrivning utgjorde 19,000,000 kronor. Under erinran att någon säker uppgift beträffande förrådens värde ej kunde erhållas förrän efter den vid årsskiftet stundande inventeringen har styrelsen vidare anført:

*Telegrafstyrelsen
den 7/12 1921.*

»Den i förråd varande materielen ingår emellertid i behållningen med i allmänhet för höga värden, varjämte finnes i förråd en del mer eller mindre föråldrade effekter och kristidsvaror. Orsakerna härtill äro att tillskriva de under kristiden rådande abnorma förhållandena, vilkas följder telegrafverket ännu icke helt kunnat frigöra sig från. Telegrafstyrelsen tvingades då att till priser, som i jämförelse med de nu gällande voro synnerligen höga, inköpa betydande mängder materiel, vilka på grund av det minskade behovet under den följande depressionen först småningom kommo till användning och därför med höga värden belasta materialbehållningen. Efterföljande i runda siffror upprättade tablå utvisar, huru värdena fördela sig på däri angivna materialhuvudgrupper.

För att få denna behållning att motsvara nu gällande värden, skulle den alltså behöva nedskrivas med ett vida större belopp än som vid första uppgiftens avgivande beräknades och som huvudsakligen avsåg att nedbringa värdet av i

[9.]

	Beräknad ineliggande materiel.		Skillnad
	Inköpsvärde	Dagsvärde	
Kabel, olika slag	2,300,000	1,726,000	574,000
Stolpreglar, olika slag	800,000	408,000	392,000
Smide (övrigt)	1,000,000	846,000	154,000
Stolpar	1,800,000	1,015,000	785,000
Telefonapparater	3,000,000	1,526,000	1,474,000
Tråd, järn- och ställinor	700,000	235,000	465,000
Koppar, samt tråd, koppar- och brons-	1,600,000	1,424,000	176,000
Övrig materiel	7,800,000	6,820,000	980,000
Kronor	19,000,000	14,000,000	5,000,000

huvudförrådet befintlig materiel. För att nedbringa hela förrådsbehållningen till dagsvärde behöver, såsom tablån utvisar, göras en nedskrivning med omkring 5,000,000 kronor, och skulle således den uppskattade behållningen efter en sådan nedskrivning utgöra omkring 14,000,000 kronor.

Då det är av vikt, att värdet av den i förråden liggande materielen motsvarar dagsvärdet, har telegrafstyrelsen tänkt sig den utvägen, att av verkets vinstmedel, som för år 1921 beräknas uppgå till 23,000,000 kronor och varav hittills till statskontoret inlevererats 18,000,000 kronor, ovannämnda belopp 5,000,000 kronor skulle få användas för nedskrivning av förrådsvärdet.

Genom en sådan åtgärd skulle telegrafverkets behov av rörelsekapital nedbringas från det i telegrafstyrelsens ovannämnda skrivelse den 28 september 1921 angivna beloppet 23,000,000 kronor till allenast 20,000,000 kronor. Vidare skulle denna åtgärd medföra, att det belopp, 3,000,000 kronor, varmed rörelsekapitalet därigenom kan nedbringas, skulle komma att inlevereras till statskontoret såsom vinstmedel för år 1917 i stället för såsom överskott för år 1921.»

I anslutning till vad sålunda framhållits har telegrafstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva styrelsen att för nedskrivning av värdet å i förråd liggande materiel få disponera av telegrafverkets vinstmedel för år 1921 ett belopp av intill 5,000,000 kronor.

Departementschefen.

Det måste enligt min mening vara en fullt riktig princip, att värdet av den i telegrafverkets förråd liggande materielen nedbringas att svara mot dagsvärdet. I enlighet härmed har även Kungl. Maj:t den 9 december 1921 förklarat hinder icke möta för telegrafstyrelsen att för ändamålet disponera intill 5,000,000 kronor av verkets olevererade överskottsmedel för år 1921. Sedan denna nedskrivning skett, skulle, enligt telegrafstyrelsens beräkning, verkets totala behov av rörelsekapital vid ingången av

år 1922 uppgå till omkring 20,000,000 kronor. Så som förhållandena, som förut nämnts, utvecklats, har emellertid styrelsen faktiskt haft att för ifrågavarande ändamål förfoga över tillhoppa 25,811,258 kronor 36 öre, varav större delen utgjort olevererade överskottsmedel. Den såsom rörelsekapital obehövligen skillnaden mellan dessa belopp, eller 5,811,258 kronor 36 öre, har styrelsen, enligt vad jag inhämtat, inlevererat till statskontoret.

[9.]

Med utgångspunkt från det beräknade behovet av rörelsekapital vid årsskiftet 1921—1922 skulle, då styrelsen förut genom statsmakternas beslut fått till sitt förfogande 3,237,833 kronor 87 öre att användas såsom rörelsekapital, för ändamålet erfordras ytterligare 16,762,166 kronor 13 öre.

Att de affärsdrivande verkens driftöverskott utan dröjsmål inlevereras till statsverket är en grundsats, vid vars orubbliga tillämpning måste strängt fasthållas. För att telegrafstyrelsen nu skall bli i tillfälle att inbetala vad som av telegrafverkets överskottsmedel innehålles för att användas såsom rörelsekapital är det nödvändigt, att medel för erforderligt rörelsekapital beredas styrelsen; och torde särskilt anslag för ändamålet därför böra äskas av riksdagen.

I den nästlidet är avlåtna propositionen i ämnet föreslogs, att det erforderliga anslagsbeloppet skulle anvisas att utgå ur kassafonden, och myndigheterna hava förordat, att anslag nu skulle beredas i samma ordning. Detta kan ju även synas ligga närmast till hands, då de olevererade överskottsmedlen, som skolas ingå till kassafonden, faktiskt fått tjäna som rörelsekapital. Med hänsyn till de stora anspråk, som nu ställas på kassafonden för budgetens finansiering, har jag emellertid efter samråd med chefen för finansdepartementet funnit mig böra förorda, att anslaget täckes genom lånemedel. Jag vill härvid erinra, att de av nästlidet års riksdag för rörelsekapital vid statens vattenfallsverk anvisade anslag utgått i samma ordning. Det föreligger så mycket mindre betänkligheter mot att täcka det nu ifrågavarande anslaget med lånemedel, som medlen ifråga böra av telegrafverket förräntas. Telegrafstyrelsen har också vid uppskattning av verkets överskott för år 1923 beräknat en avkastning jämväl å rörelsekapitalet efter 6 procent. Jag tillstyrker alltså, att anslaget utgår av lånemedel.

Det erforderliga anslagsbeloppet torde lämpligen kunna uppföras å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923, under vilken tid telegrafstyrelsen sålunda skulle hava att senast inleverera de vinstmedel, varom är fråga. På sätt av styrelsens skrivelse framgår, kommer ökat rörelsekapital efter hand att beredas styrelsen i den mån telegrafverkets pensionsfonders medel i viss omfattning bli för ändamålet disponibla. Då

- [9.] rörelsekapitalets storlek i väsentlig grad är beroende på den inneliggande förrådsbehållningen, kommer å andra sidan behovet av kassaförlag att minskas, om styrelsen lyckas i sina bemödanden att ytterligare nedpressa denna behållning. När anslaget för rörelsekapital uppföres först för tiden 1 januari—30 juni 1923 och ett minskat behov av medel kan till dess av nyss angivna skäl beräknas, vill jag förorda en nedsättning av det ifrågavarande anslaget till i runt tal 15,000,000 kronor. Huruvida för ifrågavarande ändamål i framtiden kommer att förefinnas behov av ett så stort belopp kan ej för närvarande avgöras. I den mån emellertid behovet av rörelsekapital minskas, torde lämpligen böra förfaras på sätt statskontoret föreslagit.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 15,000,000.

Statens järnvägar.

I skrivelse den 2 september 1921 har järnvägsstyrelsen gjort framställning angående behovet av anslag att äskas av 1922 års riksdag för *nya byggnader och anläggningar vid statens för allmän trafik upplåtna järnvägar* ävensom för *nya statsbanebyggnader, markförvärv, rullande materiel, införande av genomgående tryckluftbroms, nya inventarier samt förlag.*

I likhet med vad som ägt rum i föregående års framställningar har styrelsen för vinnande av en allmän överblick över erforderliga medel lämnat en sammanställning av samtliga de i styrelsens skrivelse upptagna äskandena, beträffande vilken sammanställning torde få hänvisas till berörda skrivelse.

Beträffande de allmänna synpunkter, som för styrelsen varit avgörande vid framläggandet av ifrågavarande anslagsäskanden, yttrar styrelsen följande: Allmänna
synpunkter.

»Den depression inom handel och industri med ty åtföljande nedgång i järnvägstrafiken, som för närvarande är rådande, torde icke i och för sig motivera att styrelsen inställer sitt arbete på statsbanornas utveckling till att erbjuda nödig kapacitet den dag, då mera normala trafikförhållanden åter kunna påkrävas. Det har förut ofta vidräknats styrelsen, att den i tider av lågkonjunktur icke skulle med förutseende hava gjort vad på den ankom för att vid inträdande bättre tider kunna på rätt sätt tjäna näringarnas behov av transportmöjligheter och annan samfärdsel på statsjärnvägarna. Då emellertid styrelsen här velat inskränka sig till att begära anslag endast till ett fåtal nya byggnader och anläggningar samt anskaffningar vid de trafikerade banorna, beror detta dels på den utomordentliga försiktighet beträffande nya kapitalinvesteringar i statsbaneaffären, som måste iakttagas, till dess att någon bättre stadga, särskilt i de inkomstekonomiska förhållandena — d. v. s. mera fasta riktlinjer för taxepolitiken — kunnat skapas, dels på det för tiden rådande synnerligen brydsamma både statsfinansiella och allmänna ekonomiska läget i landet. Genom den längst möjligt drivna sparsamhet i sin framställning om anslagsmedel för nya anläggningar m. m., som styrelsen sålunda iakttagit, kommer visserligen statsbanornas normala utveckling fortfarande att tillbakasettas på sätt som av styrelsen i de senare årens motsvarande framställningar förut betonats, men finner styrelsen likväl under nu rådande prekära förhållanden ett dylikt tillbakasettande ofrånkomligt, även om styrelsen förutser senare tiders klander därför.

Sedan föregående års äskanden ingåvos, har en nedgång inträtt i de förut oerhört uppskruvade och ännu alltjämt höga arbets- och materialpriserna. Tack vare detta förhållande har järnvägsstyrelsen i nu föreliggande framställning ej

behövt upptaga något belopp för täckande av brister å beviljade anslag. Visserligen hava dylika anslagsbrister i några fall uppstått eller torde komma att uppstå, och gäller detta huvudsakligen arbeten, som till väsentlig del hunnit utföras, innan prisfallet inträdde, men beräknar styrelsen kunna täcka dessa brister med redan erhållna eller väntade överskott å anslag för andra arbeten. Härvid förutsättes dock, att nedan gjord hemställan om bemyndigande att täcka uppkomna brister med erhållna överskott bifalles av statsmakterna.

I detta sammanhang vill järnvägsstyrelsen nämligen påpeka, att något uttalande från statsmakternas sida rörande de grunder, enligt vilka styrelsen kan äga disponera erhållna överskott å anslag för täckande av uppkomna anslagsbrister under gruppen 'Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar', ej torde hava gjorts efter genomförandet av den på riksdagens initiativ ändrade uppställningen av järnvägsstyrelsens anslagsaskanden. Dessförinnan plägade styrelsen i samband med erhållandet av dispositionsrätten över för nya byggnader och anläggningar anvisade medel jämväl erhålla bemyndigande av Kungl. Maj:t att, därest överskott å anslag skulle uppstå vid utförandet av något av de ifrågavarande arbetena, använda därigenom uppkommande tillgångar till täckande av sådana brister å andra nybyggnadsarbeten, som ej kunde undvikas.

Styrelsen vill sålunda hava framhållit önskvärdheten av, att statsmakterna måtte bestämma, huru täckandet av anslagsbrister med överskottsmedel kan få ske vid nuvarande uppställning av statens järnvägars anslagsaskanden för nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar. Då en begränsning härvidlag inom var och en av det stora antal olika detaljgrupper, statens järnvägars kapitalökningsstat numera omfattar, otvivelaktigt skulle medföra olägenheter, får styrelsen hemställa, att styrelsen måtte medgivas rättighet att, såsom tidigare praktiserats, täcka uppkomna brister å anslag för av riksdagen beslutade arbeten inom huvudgruppen 'Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar' med erhållna överskott å andra anslag inom samma huvudgrupp.

På grund av den med depressionstiden följande tillfälliga nedgången i trafiken under det normala har styrelsen ansett med utförandet av en del nya byggnader och anläggningar, till vilka föregående års riksdagar beviljat anslag, kunna och böra tills vidare under avvaktan på ändrade förhållanden anstå. Då uppsving i handel och industri åter medför livligare trafik å statens järnvägar, kunna dessa ej alltför tidskrävande arbeten utföras, då ju anslagen finnas tillgängliga. Styrelsen anser emellertid också, att anslagen för berörda anläggningar i en del fall kunna återlämnas, emedan, av olika skäl, numera kan med tämlig visshet förutses, att anläggningarna torde kunna anstå någon längre tid. Styrelsen har därför under respektive grupper lämnat uppgift å dessa anslag ävensom föreslagit, att ifrågavarande medel räknas såsom tillgängliga för täckande av motsvarande del av erforderligt anslagsbelopp för nya arbeten. Styrelsen förutsätter därvid givetvis, att då förhållandena så kräva, riksdagen ånyo beviljar anslag för de anläggningar, vartill medlen sålunda återlämnas.»

Ifrågavarande, för sitt avsedda ändamål nu ej erforderliga anslag hava av styrelsen sammanförts i nedanstående tablå:

	Beslutat av riks- dagen år	Anslag (inkl. kon- junktur- tillägg) kr.	Härav redan dispo- nerat kr.	Återstående belopp, som nu ej anses erforderligt för avsett ändamål kr.	
I. Bangårdar.					
<i>2. Anordnande av nya stationer och mötes- platser.</i>					
Yxenhaga, anordnande av ny mötesplats	1918	122,000	—	122,000	
Kalltjärn, " " " " "	1918	175,000	—	175,000	297,000
<i>3. Spåranordningar i anslutning till förefint- liga spårssystem.</i>					
<i>a) Förlängning av mötesspår å stationer och ut- läggning av ett tredje tågspår.</i>					
Tullinge, utvidgning av spårssystemet	1920	174,000	—	174,000	
Moheda, " " " " "	1920	27,000	—	27,000	
<i>b) Anordnande av utdragsspår samt bättre ut- rymmen för frilastning och uppställning av vagnar.</i>					
Kil, utvidgning av spårssystemet	1918	60,500	—	60,500	
Jörn, " " " " "	1918	116,000	7,400	108,600	
Degersælet, " " " " "	1919	28,500	1,900	26,600	
Väsby, " " " " "	1920	129,000	—	129,000	525,700
<i>4. Bangårdsanordningar i övrigt.</i>					
<i>a) Anläggningar vid kol- och vattenstationer.</i>					
Håsjö, utvidgning av kol- och vattenstationen . .	1917	75,000	—	75,000	
Torpshammar, nytt vattentorn med ledning . . .	1918	80,000	—	80,000	155,000
<i>b) Vatten- och avloppsledningar.</i>					
Stockholm norra, anordnande av ny vattenledning	1911	42,000	1,800	40,200	40,200
<i>c) Gångbroar och gångtunnlar.</i>					
Lerum, anordnande av gångtunnel	1914	44,600	—	44,600	
Floda, " " " " "	1914	33,000	—	33,000	77,600
<i>d) Speciella anläggningar.</i>					
Kiruna, anordnande av vedgård	1920	29,000	—	29,000	29,000

	Beslutat av riks- dagen år	Anslag (inkl. kon- junkturs- tillägg) kr.	Härav redan dispo- nerat kr.	Återstående belopp, som nu ej anses erforderligt för avsett ändamål kr.	
V. Lokomotivstations- och driftverkstads- anläggningar.					
1. <i>Nya lokomotivstationer.</i>					
Järna, uppförande av ny lokomotivstation	1918	280,000	78,600	201,400	201,400
2. <i>Tillbyggnad av och diverse anläggningar vid lokomotivstationer.</i>					
Storvik, anordnande av vändskiva med spår . . .	1919	94,500	—	94,500	94,500
VI. Husbyggnader.					
1. <i>Bostadshus.</i>					
Kalixfors, uppförande av banmästarstuga	1919	42,000	—	42,000	
Fjällåsen, » » »	1919	42,000	—	42,000	
Örebro, » » bostadshus	1920	900,000	—	900,000	
Önnerup, påbyggnad av stationshuset	1920	25,000	—	25,000	
Genevad, uppförande av banvaktstuga	1920	33,000	—	33,000	
Trönninge—Halmstad, uppförande av banvaktstuga	1920	34,000	—	34,000	
Dysjön, uppförande av bostadshus	1920	48,500	—	48,500	
Sävast, » » »	1920	58,000	—	58,000	
Koskivara, » » »	1920	48,000	—	48,000	
3. <i>Stationshusbyggnader.</i>					
Bjurå, uppförande av stationsstuga med godsbod .	1918	63,000	1,000	62,000	
Bollnäs, ombyggnad av stationshuset	1919	55,000	—	55,000	
7. <i>Övriga husbyggnader.</i>					
Anordnande av lokaler för postverkets behov i vissa statens järnvägars byggnader	1919— 1921	510,000	410,000	100,000	1,447,500
VII. Anordnande av skenfria vägkorsningar.					
Kil, anordnande av vägport	1914	110,000	7,200	102,800	102,800
Summa		3,478,600	507,900	—	2,970,700

Departements-
chefen.

Sammanlagda beloppet av de medel, järnvägsstyrelsen i sin skriftelse den 2 september 1921 äskat av 1922 års riksdag för statens järnvägars räkning, uppgår till 10,265,000 kronor. Härav skulle såsom nya anslag för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisas 7,294,300 kronor, medan återstoden, 2,970,700 kronor, är avsedd att täckas med av riksdagen förut

anvisade anslag för vissa arbeten, med vilka nu av olika anledningar anses böra tills vidare anstå. Härtill komma av styrelsen senare begärda anslag å 134,800 kronor för avloppsledning vid Järva lokomotivstation samt 1,400,000 kronor för vissa omändringsarbeten vid Stockholms centralstation m. m.

Då de av styrelsen år 1920 framställda anslagsäskandena slutade å omkring 61,280,000 kronor samt 1921 års riksdag för ändamålet beviljade tillhopa 37,494,800 kronor, varav på tilläggsstat för år 1921 8,962,800 kronor, innebär alltså i jämförelse härmed järnvägsstyrelsens förevarande framställning — oaktat densamma endast avser anslag för ett halvår — en mycket stor reduktion å anslagskraven för statens järnvägar. I stort sett synes styrelsen ock härutinnan hava gått så långt som kan anses möjligt även med hänsyn tagen till den inträffade nedgången i järnvägstrafiken. Att jag det oaktat funnit mig nödsakad att på några enstaka punkter göra ytterligare inskränkningar i styrelsens anslagsäskanden beror på den ytterliga sparsamhet, som den rådande statsfinansiella situationen tvingar statsmakterna att iakttaga i fråga om nya utgifter för kapitalökning.

Såsom förut i korthet antytts, har styrelsen föreslagit, att med de i ovan intagna tablå angivna arbeten, vartill anslag anvisats av tidigare riksdagar men vilka icke alls eller endast i ringa utsträckning kommit till utförande, skulle i avvaktan på normalare trafikförhållanden anstå, samt att därigenom disponibla medel, tillhopa 2,970,700 kronor, skulle användas till nya arbeten, för vilka styrelsen eljest skulle nödgas begära anvisande av särskilda anslag. De motiv, styrelsen åberopat för ett uppskov med förstnämnda arbeten, återfinnas i det följande under de olika huvudgrupper, vartill respektive arbeten äro att hänföra. Vad styrelsen därutinnan anfört har i huvudsak ej givit mig anledning till erinran, helst genom styrelsens förslag i avsevärd grad skulle främjas de av de statsfinansiella förhållandena nödvändiggjorda strävandena att i största möjliga mån söka nedbringa utgifterna å övergångsstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923. Endast i en enstaka punkt, nämligen beträffande frågan om disposition av tidigare beviljade medel å tillhopa 900,000 kronor till bostadsbyggande i Örebro, har jag av skäl, som i det följande komma att utvecklas, ansett mig böra såtillvida frånga styrelsens uppfattning, att av nämnda belopp 600,000 kronor böra i avvaktan på ytterligare utredning tillsvidare ej tagas i anspråk för andra ändamål. Jag anser mig sålunda böra förorda, att av de tidigare anvisade anslag, som upptagits i styrelsens tablå, tillhopa 2,370,700 kronor må användas för utförande av andra arbeten, varom jag under de särskilda punkterna i

det följande gör framställning. I likhet med järnvägsstyrelsen förutsätter jag därvid, att, därest de sålunda undanskjutna arbetena längre fram böra komma till utförande, anslag för desamma ånyo beviljas av riksdagen.

Före år 1918 plägade riksdagen anvisa ett enda stort belopp till utförande av nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar, och under detta anslag inbegrepos samtliga medel för dylika byggnader och anläggningar vid de förefintliga statsbanorna — under senare tid dock med undantag av mera omfattande arbeten, avseende samma huvudkategori, såsom dubbelspårsanläggningar, större bangårdsombyggnader m. m. Vid expedierandet av riksdagens beslut rörande nämnda anslag plägade Kungl. Maj:t förklara, att järnvägsstyrelsen ägde att, om överskott å anslag skulle uppstå vid utförandet av något av de arbeten, som inbegrepes under det gemensamma stora anslaget till nya byggnader och anläggningar, använda därigenom uppkommande tillgångar till täckande av sådana brister å andra av ifrågavarande arbeten, som icke kunnat undvikas. Efter införandet år 1918 av den nuvarande uppställningen i riksstaten av anslagen till statens järnvägar, varigenom av 1917 års riksdag uttalade önskemål i ämnet blivit beaktade, har något dylikt bemyndigande icke lämnats järnvägsstyrelsen, emedan under överrubriken »Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar» icke längre anvisas ett enda stort anslag utan under åtskilliga underrubriker eller punkter en mängd särskilda anslag och i följd härav ett bemyndigande att använda överskott å ett anslag för täckande av brist å annat anslag förutsätter medgivande från riksdagen. Då emellertid ett bemyndigande av angiven art synes ändamålsenligt och ägnat att undvika omgången med särskild framställning till riksdagen för varje fall, vill jag tillstyrka styrelsens nu gjorda framställning om att erhålla ett sådant bemyndigande, varom jag i det följande gör hemställan. Härvid torde dock böra gälla som villkor, att överskott å ett anslag i första hand kommer att användas till täckande av brist å anslag för närmast jämförliga ändamål.

Slutligen må i detta sammanhang erinras, att sedan riksdagen på tilläggsstat för år 1921 under titel »Utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» anvisat ett reservationsanslag av 9,000,000 kronor att användas för sådana arbeten vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka kunna påkallas för bekämpande av arbetslösheten, Kungl. Maj:t genom beslut den 26 augusti 1921 från nämnda anslag anvisat 1,000,000 kronor för nödhjälpsarbeten å statsbanan Forsmo—Hoting. Vidare har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 26 augusti samt den 2 och den 22 december 1921 bemyndigat styrelsen att, till bekämpande av arbetslösheten, utföra vissa utav styrelsen an-

givna arbeten, svarande mot en sammanlagd kostnad av högst 5,490,000 kronor, varvid det ålåg styrelsen att efter samråd med statens arbetslöshetskommission tillse, att arbetena igångsattes i den ordning, de vore mest av behovet påkallade för bekämpande av arbetslösheten samt tillika bleve till största nytta för statens järnvägar, och hava av sistberörda belopp tillhopa 3,990,000 kronor anvisats ur ovannämnda anslag.

Till frågan om anvisande av ytterligare medel för anordnande av nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken återkommer jag i annat sammanhang.

A. Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

Användning av överskott å anslag.

Till en början får jag, under hänvisning till vad inledningsvis anförts, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

[10.]

Användning
av över-
skott å
anslag.

att, därest överskott uppkommit eller framdeles skulle uppstå å ett under huvudgruppen »Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar» upptaget anslag, järnvägsstyrelsen må använda dylikt överskott till täckande av sådan brist å annat anslag inom samma huvudgrupp, som icke kunnat undvikas, därvid skall iakttagas, att överskottet i första hand bör användas till täckande av brist å anslag för närmast jämförliga ändamål.

Sammanlagda beloppet av de utav styrelsen till nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar begärda medel uppgår till 2,190,000 kronor. Dessa medel skulle emellertid enligt styrelsens förslag i sin helhet utgå ur de anslag för arbeten, som styrelsen anmält ej böra för närvarande komma till utförande. I fråga om denna huvudgrupp anför styrelsen följande:

»För täckande av kostnaderna för vissa här nu föreslagna arbeten har styrelsen givetvis jämväl i år avsett att, förutom anslagsmedel, använda medel ur förnyelsefonden. Styrelsen förutsätter, att — sasom även skett under åren 1919—1921 — avsättningen till denna fond göres med större belopp än som ursprungligen skett, och har styrelsen i sin framställning år 1919 närmare motiverat orsaken härtill. Styrelsen anser sig emellertid i år på grund av den betydliga nedgången i prisnivån sannolikt kunna föreslå något lägre avsättningar till förnyelsefonden än som skett under närmast föregående år. Närmare beräkning av och redogörelse

för dessa avsättningars storlek kan styrelsen dock ej lämna förrän i förslaget till driftkostnadsstat för år 1922.

I anslutning till vad som av styrelsen föreslagits och av Kungl. Maj:t och riksdagen godkänts under de närmast föregående åren har styrelsen icke medtagit sådana arbeten, som beräknats betinga kostnader understigande 25,000 kronor, såsom särskilt äskande, utan äro dessa arbeten avsedda att bestridas av de medel, som här nedan under grupp XVI begäras såsom dispositionsanslag.

I fråga om utvidgning av föreningstationer har järnvägsstyrelsen i senare årens framställningar meddelat, att styrelsen icke tagit hänsyn till de bidrag, vilka i vissa fall böra vara att förvänta från de anslutande enskilda järnvägarna, vilken princip även av statsmakterna godkänts. Styrelsen har därjämte förklarat, att styrelsen skulle låta sig angeläget vara att jämlikt gällande anslutningskontrakt utverka bidrag från de anslutande enskilda järnvägarna samt att anmäla i varje fall, då sådana bidrag från de anslutande järnvägarna erhållits. Emellertid har styrelsen nu ingen anmälan att göra i detta hänseende.»

Järnvägsstyrelsen lämnar härefter en tablå, utvisande styrelsens framställningar till 1922 års riksdag om anslag för nya byggnader och anläggningar i jämförelse med styrelsens anslagsäskanden till 1920 och 1921 års riksdagar. Beträffande denna tablå torde få hänvisas till styrelsens skrivelse, och må här endast anmärkas, att motsvarande anslagsäskanden till sistnämnda två riksdagar slutat å 44,687,500 respektive 21,303,600 kronor.

Jag övergår härefter till en närmare redogörelse för styrelsens anslagsäskanden, och gör jag därvid början med de under rubriken »bangårdar» upptagna.

I. Bangårdar.

1. Bangårdsombyggnader.

Angående
bangårds-
ombygg-
nader.

Med anledning av järnvägsstyrelsens därom gjorda framställning hemställde Kungl. Maj:t hos 1921 års riksdag om anvisande av anslag för ombyggnad av bangården vid *Storvik* och rangerbangården vid *Sävenäs*, men blevo dessa Kungl. Maj:ts förslag icke av riksdagen bifallna. En av järnvägsstyrelsen gjord framställning om anslag till ombyggnad av bangården vid *Sala* blev, enär detta arbete icke ansågs höra till de mest trängande, av Kungl. Maj:t icke underställd riksdagen.

Styrelsen meddelar nu, att arbetena vid *Storvik* och *Sävenäs* i huvudsak komme att utföras med de medel, Kungl. Maj:t genom sitt i det föregående omförmälda beslut den 26 augusti 1921 anvisat för nödhjälpsarbeten vid statens järnvägar. Vad angår utvidgningen av bangården vid *Sala*, anser sig styrelsen på grund av det ekonomiska läget böra tillsvidare avstå från äskande av medel för ändamålet.

I sin skrivelse med anslagsäskanden till 1921 års riksdag anmälde järnvägsstyrelsen, att stora driftkostnadsbesparingar skulle stå att vinna genom Västkustbanans anslutning till statens järnvägars huvudstation i *Göteborg* i stället för till Bergslagsbanans station samt att det av gjorda utredningar framgått, att en sådan provisorisk inledning jämte därför behövliga utvidgningar av de befintliga stationsanordningarna låte sig genomföra för kostnader, som med hänsyn till de driftkostnadsbesparingar, som härigenom skulle vinnas, till fullo motiverade det därför erforderliga kapitalutlägget. Då ett genomförande av Västkustbanans förändrade ingångslinje emellertid i vissa avseenden komme att beröra stadens intressen, hade styrelsen icke ansett sig kunna fatta slutgiltig ställning i denna fråga förrän efter förda underhandlingar med Göteborgs stad angående dess medverkan till förslagets genomförande.

Sedermera meddelade styrelsen, att stadens delegerade efter förda underhandlingar i skrivelse till stadsfullmäktige bestämt avstyrkt någon som helst medverkan från stadens sida till förslagets genomförande, och framhöll styrelsen tillika, att Västkustbanans anslutning till statens järnvägars stationsanläggningar i Göteborg vore ur driftekonomisk synpunkt sett synnerligen förmånlig för statens järnvägar även under den förutsättning, att någon medverkan för genomförandet icke erhöles från staden. Departementschefen anförde, att det med hänsyn till vad av styrelsen anförts syntes kunna ifrågasättas, om Västkustbanans anslutning till statens järnvägars stationsanläggningar i Göteborg ej borde komma till genomförande även under den förutsättning, att någon medverkan härtill icke lämnades från staden. Under det ovissa läge, vari frågan befunno sig, ansåg departementschefen dock medel ej då böra reserveras.

Det sålunda anmälda föranledde ej heller till något riksdagens uttalande eller åtgärd.

Järnvägsstyrelsen anför nu i detta ämne följande:

»Distriktsförvaltningen i Göteborg har nu med anledning av väntad stegring av persontrafiken under den blivande utställningen i Göteborg år 1923 samt under framhallande av att en ombyggnad och modernisering av denna station säkerligen i varje fall inom kort tid förestår, då trafiken sannolikt under en längre tid av år fortfarande måste komma att ombesörjas vid den nuvarande stationen, i sitt till styrelsen ingivna förslag till nya byggnader och anläggningar, avsedda att utföras under år 1922, upptagit kostnader för såväl förändring och utökning av sparsystemet som förändring och tillbyggnad av stationshuset vid Göteborgs huvudstation.

Det synes emellertid ej styrelsen riktigt att, åtminstone under nu rådande ekonomiska förhållanden, endast för en väntad tillfällig trafikökning av blott en

sommars varaktighet nedlägga avsevärt kapital på en stationsutvidgning, oavsett att härigenom möjligen kan komma att uppstå en del svårigheter för tillgodoseendet av den spontant ökade trafik, som kan förväntas under utställningstiden, men styrelsen vill gärna vitsorda behovet av bättre anordningar vid personstationen i Göteborg även för mera vanliga trafikförhållanden därstädes, liksom styrelsen vill ansluta sig till distriktsförvaltningens uppfattning, att efter numera inträdda ändrade ekonomiska förhållanden persontrafiken nog måste under en längre följd av år fortfarande besörjas vid den nuvarande stationen.»

Då de ifrågasatta utvidgningarna av personstationen dock icke kunde anses oundgängligen erforderliga och då desamma icke skulle komma att medföra några mera avsevärda driftkostnadsbesparingar, anser styrelsen sig icke under nuvarande tryckta ekonomiska förhållanden böra begära något anslag för här ifrågavarande ändamål, förrän frågan om Väst kustbanans anslutning till Göteborgs huvudstation med därav följande driftbesparingar möjligen kunde finna sin lösning.

I skrivelse den 12 december 1921 har järnvägsstyrelsen vidare anhallit om anvisande av medel för vissa arbeten för omändring av *Stockholms centralstation* och utvidgning av *Norrtulls godsstation*.

Förslaget i fråga, vilket beräknats kosta sammanlagt 6,400,000 kronor, går huvudsakligen ut på *dels* beredande av rymliga och bekväma utrymmen för persontrafiken vid Centralstationen genom apterande av nuvarande banhall till personhall för avgående resande, utökande av nuvarande plattformsutrymmen, fullständigt särskiljande av avgående och ankommande resandetrafik samt anordnande av särskild resgodsplattform för trafiken söderut, *dels* bortflyttning av all ilgodsrörelse från Centralstationen till Norra stations nuvarande expeditions- och magasinlokaler, *dels* ock överflyttning av den huvudsakliga delen av fraktgodsrörelsen från Norra station till Norrtulls station, vilken senare station därför skulle avsevärt utvidgas.

Styrelsen har bland annat framhållit, att ifrågavarande arbeten icke i någon mån sammanhänge med anläggningen av stambanan över Hammarbyleden och ej kunde föregripa frågan om huru Stockholms bangårdsförhållanden en gång i framtiden skulle slutligen ordnas.

Departements-
chefen.

Beträffande Stockholms bangårdsfråga ber jag att få omnämna, att då vissa ytterligare utredningar funnits påkallade beträffande frågan om anordnande av ny ingångslinje för järnvägstrafiken till Stockholm söderifrån, denna fråga med sannolikhet ej kommer att underställas innevarande års riksdag, vadan något belopp i statsverkspropositionen ej ansetts böra beräknas för ändamålet.

Med hänsyn till de rådande ekonomiska förhållandena torde, såvitt nu kan bedömas, förslag ej heller komma att föreläggas riksdagen om anvisande av medel till utförande av de i styrelsens skrivelse den 12 december 1921 omförmälda arbeten vid Stockholms centralstation och Norrtulls godsstation.

2. Anordnande av nya stationer och mötesplatser.

Bland sina anslagsäskanden till 1920 års riksdag upptog järnvägsstyrelsen anordnande av mötesplatser vid *Långviksmon* å sträckan Björna—Trehörningsjö samt vid *London* å bandelen Hörnsjö—Vännäs. På anförda skäl ansågs emellertid med dessa arbeten böra anstå. Frågan om mötesplats vid London har sedermera motionsvis framförts i riksdagen, men har motionen av riksdagen avslagits.

Angående anordnande av nya stationer och mötesplatser.

I sin framställning om anslag att äskas av 1921 års riksdag yttrade styrelsen, att behovet av nämnda mötesplatser alltjämt kvarstode. Då emellertid de skäl, som legat till grund för beslutet om uppskov med utförandet av dessa anläggningar, alltjämt syntes föreligga, ansåge sig styrelsen icke böra upprepa sin framställning om anslag för desamma.

Styrelsen meddelar nu, att styrelsen icke funne anledning att under nuvarande brydsamma ekonomiska förhållanden och svaga järnvägstrafik frångå denna sin ståndpunkt, utan syntes med anordnande av dessa nya mötesplatser böra tills vidare kunna anstå.

För anordnande av nya mötesplatser vid Yxenhaga och Kalltjärn har 1918 års lagtima riksdag beviljat anslag å 122,000 respektive 103,000 kronor. För den sistnämnda anläggningen har därefter 1920 års riksdag anvisat ett konjunkturtillägg å 72,000 kronor.

Av skäl, som nyss anförts beträffande mötesplatserna vid Långviksmon och London, anser styrelsen nu med utförandet av ifrågavarande anläggningar kunna tills vidare anstå, och har styrelsen därför upptagit för desamma anvisade anslag, tillhoppa 297,000 kronor, bland de i det föregående omförmälda anslagsmedel, vilka skulle användas för andra ändamål än de av riksdagen vid deras beviljande avsedda.

3. Spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem.

a. Förlängning av mōtesspår å stationer och utläggning av ett tredje tågspår.

I sin framställning förlidet år begärde styrelsen anslag till ett sammanlagt belopp av 322,300 kronor för utvidgning av spårsystemen vid *Huddinge*, *Väring*, *Ottebol*, *Floby*, *Frillesås*, *Brännarp* och *Mobodarne*, men

Angående spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem.

blev denna framställning i vad den avsåg Frillesås och Brännarp av Kungl. Maj:t undanskjuten samt i övrigt visserligen av Kungl. Maj:t underställd riksdagen men av denna avslagen.

Styrelsen har meddelat, att dessa arbeten i huvudsak komme att utföras för de medel, Kungl. Maj:t genom förut omförmälda beslut den 26 augusti och den 2 december 1921 anvisat för nödhjälpsarbeten vid statens järnvägar. I övrigt anser sig styrelsen icke under nuvarande förhållanden böra föreslå några nya anläggningar under denna grupp, trots den av styrelsen i flera föregående års framställningar framhållna betydelsen för linjernas standardisering av att mötesspårerna på vissa stationer förlängas till likformig grad.

För utvidgning av spårsystemen vid Tullinge och Moheda har 1920 års riksdag beviljat anslag å 174,000 respektive 27,000 kronor.

Även med utförandet av dessa arbeten anser styrelsen böra tills vidare anstå, och har styrelsen fördenskull upptagit härför beviljade medel, sammanlagt 201,000 kronor, bland de förut berörda anslagsmedel vilka skulle tagas i anspråk för andra ändamål än de ursprungligen avsedda.

b) Anordnande av utdragsspår samt bättre utrymmen för frilastning och uppställning av vagnar.

I enlighet med järnvägsstyrelsens därom gjorda framställning upptog Kungl. Maj:t i 1921 års statsverksproposition under gruppen »spår-anordningar i anslutning till förefintliga spårssystem» ett belopp av 60,000 kronor för anordnande av uppställningsspår m. m. vid Igelsta, numera benämnt *Östertälje*, men blev Kungl. Maj:ts förslag i denna del ej av riksdagen bifallet.

Styrelsen anför nu, att denna anläggning inbegripits bland de arbeten, som komme att i huvudsak utföras med av Kungl. Maj:t anvisade medel ur anslaget till anordnande av arbeten vid, bland annat, statens järnvägar för bekämpande av arbetslösheten.

I övrigt har styrelsen icke heller under denna grupp ansett sig böra begära anslag för några nya arbeten.

För utvidgning av spårsystemen vid Jörn och Kil har 1918 års lagtima riksdag beviljat anslag å 73,000 respektive 50,000 kronor. För det förstnämnda arbetet hava därefter 1919 års lagtima och 1920 års riksdagar anvisat konjunkturtillägg å tillhoppa 43,000 kronor och för det sistnämnda har 1919 års lagtima riksdag anvisat dylikt tillägg å 10,500 kronor. Vidare har 1919 års riksdag beviljat anslag å 24,000 kronor

för utvidgning av spårsystemet vid Degerselet och 1920 års riksdag här- till ett konjunkturtillägg å 4,500 kronor. Slutligen har 1920 års riksdag för utvidgning av spårsystemet vid Väsby beviljat ett anslag å 129,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen anför nu, att ett belopp av 64,000 kronor, som enligt 1921 års riksdags medgivande av ifrågavarande anslag för anlägg- ningar vid Degerselet och Jörn finge användas till täckande av mer- kostnad å av 1920 års riksdag anvisade anslag till spåranordningar i anslutning till förefintliga spårsystem, numera på grund av nedgående arbets- och materialpriser icke vore erforderligt. Därjämte meddelar styrelsen, att av anslagen för Jörn och Degerselet 7,400 kronor respek- tive 1,900 kronor redan tagits i anspråk för sitt ändamål.

Återstående arbeten vid Jörn och Degerselet samt arbetena vid Kil och Väsby anser styrelsen under nuvarande förhållanden ej böra komma till utförande, och har styrelsen därför inbegripit de för respektive arbe- ten anvisade ännu icke i anspråk tagna anslagsmedlen, tillhopa 324,700 kronor, i det belopp, vilket skulle användas för andra ändamål än de ur- sprungligen åsyftade.

4. Bangårdsanordningar i övrigt.

a) Anläggningar vid kol- och vattenstationer.

Styrelsen har icke ansett sig under nuvarande förhållanden böra begära något anslag under denna grupp.

För utvidgning av kol- och vattenstationen vid Håsjö har 1917 års riksdag beviljat anslag å 50,000 kronor och 1918 års lagtima riksdag ett konjunkturtillägg härå av 25,000 kronor.

Vidare har 1918 års lagtima riksdag för uppförande av ett vatten- torn vid Torpshammar med tillhörande ledning beviljat anslag av 50,000 kronor, vartill 1919 års lagtima riksdag anvisat ett konjunkturtillägg å 30,000 kronor.

Enligt vad järnvägsstyrelsen meddelat, har behovet av den först- nämnda anläggningen numera starkt minskats, sedan framförandet av modernare lokomotiv efter verkställd förstärkning av spåröverbyggnaden möjliggjorts å den linje, vid vilken Håsjö är belägen. Arbetet vid Torps- hammar har ej kunnat utföras enligt den ursprungliga planen. Under- handlingar hava dock inletts med enskilda markägare för utarbetandet av nytt förslag till anläggningens anordnande. Med densamma anser styrelsen emellertid nu utan större olägenhet tills vidare kunna anstå.

Angående
anläggning-
ar vid kol-
och vatten-
stationer.

Styrelsen har därför inbegripit de för ifrågavarande tvenne arbeten beviljade anslagsmedlen, sammanlagt 155,000 kronor, i förenämnda anslagsbelopp som skulle tagas i anspråk för andra arbeten än dem, för vars utförande de av riksdagen anvisats.

b. Vatten- och avloppsledningar.

[11.] Beträffande dylika ledningar vid *Gällivare* och *Järva lokomotivstation* anför styrelsen:

Avloppsledningar för Järva lokomotivstation. »Styrelsen framhöll i sin år 1920 ingivna framställning, att behovet av vatten- och avloppsledningar vid Gällivare vore synnerligen trängande, då upprepade tyfusepidemier inträffat i samhället. Enär emellertid de förhandlingar, som förts mellan vederbörande järnvägs- och samhällsmyndigheter rörande gemensamt utförande och bekostande av dessa anläggningar, ännu icke slutförts och styrelsen jämväl i övrigt av ekonomiska skäl ansett sig icke nu böra begära anslag för dessa anläggningar, har styrelsen ansett sig böra uppskjuta ett sådant anslagsäskande till ett kommande år.

För anordnande av avloppsledning från Hagalund övre (Järva lokomotivstation), vilket arbete utföres i samband med avloppsledningar från kasernetablissemnet vid Järva och andra militära anläggningar å de s. k. Järva-fälten, har 1918 års lagtima riksdag beviljat ett anslag å 156,200 kronor för bestridande av statens järnvägars kostnadsandel. I sin år 1920 ingivna framställning meddelade styrelsen, att styrelsen med hänsyn till pågående underhandlingar med angränsande samhälle om bidrag till anläggningen då icke kunde uppgiva storleken av för arbetets utförande erforderligt konjunkturtillägg. Förenämnda underhandlingar hava nu fortskridit så långt, att det ytterligare behövliga anslagsbeloppet kan fixeras. Emellertid erfordras även för arméförvaltningens räkning, som deltagar i anläggningskostnaderna, ökat anslag. Styrelsen har därför för avsikt att gemensamt med nämnda förvaltning inkomma med särskild framställning rörande denna angelägenhet.»

Sedermera hava arméförvaltningens fortifikationsdepartement och järnvägsstyrelsen i skrivelse den 12 november 1921 på anförda skäl hemställt, att för fullbordande av den gemensamma avloppsledningen från de militära anläggningarna å Järvafältet och statens järnvägars anläggning vid Järva lokomotivstation till Lilla Värtan måtte dels på tilläggsstat för år 1922 för lantförsvarets del anvisas ett belopp av 259,000 kronor, dels ock för statens järnvägars del avses ett belopp av 134,800 kronor, att utgå av tillgängliga överskottsmedel å tidigare beviljade kapitalökningsanslag.

För anordnande av vattenledning vid Stockholm norra har 1911 års riksdag beviljat ett anslag å 42,000 kronor.

På grund av ändrade förhållanden anser järnvägsstyrelsen detta arbete kunna tills vidare anstå. Med anmälan, att av nyssnämnda belopp emellertid redan 1,800 kronor tagits i anspråk för sitt ändamål, har styrelsen

därför upptagit återstående medel, 40,200 kronor, bland de anslagsmedel, vilka äro avsedda att användas för andra ändamål än de ursprungligen åsyftade. [11.]

För anordnande av avloppsledningar vid *Ulriksdal* har styrelsen vidare anhållit att ur redan tillgängliga anslag för arbeten, som styrelsen anmält ej böra tills vidare komma till utförande, få taga i anspråk ett belopp av 64,000 kronor.

Under hänvisning till vad chefen för försvarsdepartementet förut denna dag anfört beträffande ytterligare anslag till ifrågavarande avloppsledning från Järvafältet till Lilla Värtan får jag tillstyrka, att för statens järnvägars andel i kostnaden för ledningen avses ett belopp av 134,800 kronor. Ifrågavarande belopp synes lämpligen kunna utgå av anslagsmedlen för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå.

Då medel till anordnande av avloppsledningar vid *Ulriksdal* genom beslut den 2 december 1921 anvisats av anslaget å 9,000,000 kronor till nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken, påkallar styrelsens framställning i denna del ej vidare åtgärd.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för *anordnande av avloppsledningar för Järva lokomotivstation* användas ett belopp av 134,800 kronor.

Departements-
chefen.

c. Gångbroar och gångtunnlar.

Bland sina anslagsäskanden till 1918, 1920 och 1921 års riksdagar har järnvägsstyrelsen under förevarande rubrik upptagit ett anslag — senast till belopp av 172,000 kronor — för anordnande av gångtunnel vid *Huddinge*, vilken anläggning syntes nödvändig för att trygga trafik-säkerheten vid berörda station med dess livliga persontrafik. Styrelsens framställningar härutinnan hava emellertid icke föranlett förslag från Kungl. Maj:t till riksdagen.

Angående
gångbroar
och gång-
tunnlar.

Styrelsen meddelar nu, att detta arbete i huvudsak komme att utföras med medel, som Kungl. Maj:t, såsom förut omnämnts, anvisat till arbeten vid statens järnvägar till bekämpande av arbetslösheten.

I övrigt anser sig styrelsen icke böra föreslå några nya anläggningar under denna grupp.

För anordnande av gångtunnlar vid Lerum och Floda har 1914 års senare riksdag beviljat anslag å 44,600 respektive 33,000 kronor.

Styrelsen anför nu, att, såsom styrelsen senast i sin år 1919 ingivna framställning meddelat, styrelsen ansett sig böra låta tills vidare anstå med utförande av ifrågavarande tvenne anläggningar, och då detta ej heller syntes böra komma i fråga inom den närmaste framtiden, har styrelsen hänfört berörda anslagsmedel, tillhopa 77,600 kronor, till de anslagsbelopp, som skulle användas för andra ändamål än de ursprungligen åsyftade.

d. Speciella anläggningar.

[12.] För anordnande av vedgård vid Kiruna har 1920 års riksdag beviljat ett anslag å 29,000 kronor.

Speciella
anlägg-
ningar.

Med berörda anläggning avsågs, bland annat, att möjliggöra för statens järnvägar att lättare tillhandahålla ved till försäljning åt personalen i den mån densamma enligt bestämmelserna i det nya avlöningsreglementet för kommunikationsverken den 19 juni 1919 ägde från verket inköpa bränsle till dess självkostnadspris. Den erfarenhet, som hittills vunnits vid tillämpningen av berörda bestämmelser, har emellertid varit av den art, att styrelsen ej ansett sig böra igångsätta förenämnda arbete, och har styrelsen upptagit de för anläggningen beviljade medlen bland de anslagsbelopp, som skulle tagas i anspråk för andra arbeten än dem, för vilkas utförande desamma anvisats.

Vidare hemställer styrelsen, att av sistnämnda belopp måtte få användas 29,000 kronor för uppförande av skjul för bilastning vid *Nässjö* och 60,000 kronor för anordnande av plattformstak. Till stöd här för yttrar styrelsen:

»Genom det vid Nässjö station under tiden september 1919—augusti 1920 utförda bilastningsarbetet har i runt tal inbesparats framförandet av en miljon vagnkilometer av otillräckligt lastade vagnar. Detta bilastningsarbete medför alltså en betydande ekonomisk fördel för statens järnvägar, och åtgärder böra vidtagas för att arbetet i fråga så mycket som möjligt skall kunna utföras utan störningar av väderleken och så, att järnvägen säkras mot efterräkningar i form av skadeståndsanspråk från trafikanters sida. För ändamålet är erforderligt uppföra ett skjul till skydd för ömtåliga godsslag och vari bilastningsarbetet kan fortgå med god arbetsintensitet oberoende av regn eller snö.

Kostnaderna för det nu föreslagna arbetet beräknas uppgå till 29,000 kronor.

Såsom styrelsen i sin år 1919 ingivna framställning anmälde, har styrelsen för avsikt att så småningom äska anslag för anordnande av plattformstak vid vissa stationer, där på grund av lokala förhållanden stort behov av sådana takskydd förefinnes. I enlighet med styrelsens framställning beviljade 1920 års riksdag ett anslag å 60,000 kronor, avsett för dylika tak vid *Nässjö* och *Hallsberg*.

I sin år 1920 ingivna framställning framhöll styrelsen önskvärdheten av ett raskare fortsättande av dessa arbeten. Emellertid ansåg sig styrelsen då ej

böra äska högre belopp än 60,000 kronor för berörda ändamål. Denna framställning vann dock ej statsmakternas bifall. [12.]

Med skyldig hänsyn till trafikanternas krav finner sig styrelsen nu böra upprepa sin föregående år gjorda framställning om ett anslag å 60,000 kronor för fortsättande av arbetena med anordnande av plattformstak.

För utförande av anläggningar under denna grupp erfordras sålunda ett belopp av 89,000 kronor.»

Departements-
chefen.

Med bilastningsarbete avses ihoplastande, vid vissa trafikknutpunkter, till fulla vagnslaster av sådant från olika håll och i otillräckligt lastade vagnar ankommet gods, som skall vidareändas en och samma väg å längre sträcka. Genom dylikt arbete vinnes en betydlig driftkostnadsbesparing, och vill jag därför tillstyrka järnvägsstyrelsens förslag om uppförande av skjul för ändamålet i Nässjö. Vad beträffar frågan om anslag för anordnande av plattformstak, anförde vid frågans behandling nästlidet år departementschefen såsom skäl för sitt avstyrkande av styrelsens framställning om anslag för ändamålet, att, med hänsyn till de ekonomiska förhållandena och då det fortsatta utbyggandet av plattformstak skulle ske vid sådana stationer, där icke några samtidiga andra arbeten komme att pågå, som skulle göra det särskilt ändamålsenligt att i samband med dessa anordna jämväl dylika tak, det syntes lämpligt, att med fortsättande av dessa arbeten tills vidare finge anstå. Emellertid har Kungl. Maj:t genom beslut den 22 december 1921 medgivit styrelsen att låta utföra vissa arbeten för anordnande av plattformstak med anlåtande av de till nödhjälpsarbeten anvisade medel. Något anslag behöver sålunda i förevarande ordning ej äskas för ändamålet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omnämnda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för utförande av *speciella anläggningar å bangårdar* användas ett belopp av 29,000 kronor.

II. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.

1. Dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet har 1917 års riksdag beslutat anläggandet av ytterligare ett järnvägsspår från Örebro över Hallsberg till Laxå, varför kostnaden med tillämpande av de arbets- och materialpriser, som voro rådande i mitten av år 1916, beräknats till

Angående
dubbel-
spårsbygg-
nad Örebro
—Hallsberg
—Laxå.

6,150,000 kronor. För nämnda anläggning och därmed sammanhängande arbeten har riksdagen därefter för åren 1918—1922 anvisat sammanlagt 6,750,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen yttrar nu beträffande ifrågavarande arbeten följande:

»Som styrelsen i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 anförde, skulle sammanlagda kostnaderna för anläggningens fullbordande belöpa sig till omkring 12 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Med hänsyn till de stora kapitalutlägg, som sålunda skulle erfordras för dubbelspåret utförande i ursprungligen tänkt omfattning, och då verkställd utredning gäve vid handen, att möjligheter föreläge att inskränka ifrågavarande dubbelspårsanläggning att tills vidare omfatta förutom linjen Örebro—Hallsberg, vilken är i det närmaste fullbordad, den omkring 8 km. långa sträckan Hallsberg—Östansjö, ansåg 1921 års riksdag, att anläggningen borde kunna på dylikt sätt till omfattningen begränsas, varvid totalkostnaden för företaget beräknades nedbringad till 6,750,000 kronor, vilket belopp motsvarar de sammanlagda anslag, som till och med år 1922 för dubbelspåret anvisats.

I anslutning härtill hava arbetena numera bedrivits i sådan inskränkt omfattning, som ovan anförts, och torde, så vitt nu kan bedömas, de hittills anvisade anslagsmedlen bli tillräckliga för företagets slutförande i nämnd utsträckning. Med hänsyn till de ovissa konjunkturerna på arbets- och materialmarknaden samt i betraktande därav, att ännu rätt avsevärda arbeten återstå att utföra, är styrelsen icke nu beredd att avgiva definitiv kostnadsberäkning för företagets slutförande utan anses därmed böra anstå till längre fram.»

Styrelsen har därför ansett sig icke böra äska något anslag för dubbelspåret Örebro—Hallsberg—Laxå för första halvåret 1923.

*Departement-
schefen.*

Genom beslut den 2 december 1921 har Kungl. Maj:t bemyndigat järnvägsstyrelsen att, till bekämpande av arbetslösheten, verkställa arbeten å sträckan Östansjö—Laxå av ifrågavarande dubbelspårsbyggnad för en beräknad kostnad av 200,000 kronor samt anvisat för ändamålet erforderliga medel från det å 1921 års tilläggsstat beviljade anslaget å 9,000,000 kronor för anordnande av vissa nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken. Kungl. Maj:t har därvid tillika föreskrivit, att arbetsmöjligheterna skulle så långt ske kunde i första hand utnyttjas å redan under byggnad varande delar av dubbelspårsanläggningen samt att arbetena å sträckan Östansjö—Laxå finge bedrivas endast under vintern 1921—1922 och med iakttagande, att endast sådana arbeten komme till utförande, som kunde bli bestående även för det fall att anläggningens färdigställande å denna linje skulle uppskjutas under längre tid. Genom beslutet ifråga, varmed avsågs att bereda sysselsättning åt ett antal eljest arbetslösa banarbetare, kan sålunda på intet vis anses avgjort, huruvida dubbelspårsbyggnaden skall under närmaste framtiden färdigställas å förenämnda sträcka.

I likhet med styrelsen anser jag något anslag för första halvåret 1923 ej böra begäras för arbetena å dubbelspåret.

2. Dubbelspårsbyggnad Aneby—Sandsjö.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition har 1916 års riksdag beslutat anläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Aneby och Sandsjö.¹⁾ Kostnaderna för detta arbete beräknades med tillämpning av i senare delen av år 1915 gällande priser till 4,102,700 kronor, vilket belopp också anvisades för åren 1917—1919. [13.]
Dubbel-
spårsbygg-
nad Aneby
—Sandsjö.

Med hänsyn till de under byggnadstiden i förhållande till 1915 års prisnivå stegrade arbets- och materialprisen hava kostnaderna för dubbelspårsanläggningen givetvis betydligt överskridit nyssnämnda belopp. Senast i skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 anförde också järnvägsstyrelsen, att enligt då verkställda kostnadsberäkningar hela anläggningen skulle draga en kostnad av 8,862,700 kronor. Riksdagen har jämväl i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i ämnet beviljat ytterligare anslag för ändamålet eller för åren 1919—1922 tillhopa 4,460,000 kronor. Sammanlagt hava alltså för ifrågavarande dubbelspårsbyggnad beviljats 8,562,700 kronor.

Järnvägsstyrelsen anför nu i ärendet följande:

»Enär ovannämnda belopp, 8,862,700 kronor, fortfarande beräknas erforderligt för dubbelspåret fullbordande, skulle sålunda för detsamma krävas ett anslag av 300,000 kronor utöver redan beviljade medel.

Emellertid har Kungl. Maj:t i brev den 31 december 1919 medgivit tillfällig överflyttning av 300,000 kronor från det av riksdagen för anläggande av ett dubbelspår mellan Ballingslöv och Hässleholm anvisade anslaget, och torde i anslutning till uttalande i 1921 års statsverksproposition med igångsättandet av sistnämnda dubbelspårsbyggnad kunna anstå ännu något år. Sålunda skulle visserligen återbetalning till dubbelspåret Ballingslöv—Hässleholm av de överflyttade medlen kunna tills vidare uppskjutas.

Men då det är önskligt, att räkenskaperna för dubbelspåret Aneby—Sandsjö måtte kunna avslutas i samband med arbetenas fullbordande och då härför erforderliga anslagsmedel sålunda måste finnas tillgängliga, anser styrelsen, att ett anslag av 300,000 kronor bör ställas till förfogande för fullbordande av sistnämnda dubbelspår. De medel, som härigenom erhållas för återbetalning till dubbelspåret Ballingslöv—Hässleholm, böra emellertid, med hänsyn till vad nyss anförts rörande arbetena å detta dubbelspår, kunna tillfälligt disponeras för annat ändamål, och har styrelsen — i enlighet med vad i det följande närmare anföres rörande dubbelspåret Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö — tänkt sig, att detta belopp skulle tills vidare överflyttas till sistnämnda dubbelspår.

Enligt ovan erforderligt belopp, 300,000 kronor, kan erhållas ur anslag för arbeten, som styrelsen i denna framställning anmält ej för närvarande böra komma till utförande.»

¹⁾ Stationen Sandsjö benämnes från 1922 års ingång Bodafors.

[13.]

I anslutning härtill hemställer styrelsen därför om medgivande att ur sistberörda anslagsmedel taga i anspråk ett belopp av 300,000 kronor för fullbordande av dubbelspåret Aneby—Sandsjö.

Departement-
mentschefen.

Med hänsyn till lämpligheten att i samband med fullbordandet av dubbelspårsbyggnaden Aneby—Sandsjö kunna slutföra räkenskaperna för arbetena ifråga vill jag tillstyrka järnvägsstyrelsens framställning. Då jag i likhet med styrelsen anser, att med igångsättande av dubbelspårsbyggnaden Ballingslöv—Hässleholm fortfarande bör tillsvidare anstå, kommer jag att i nästföljande punkt förorda styrelsens förslag, att det belopp av 300,000 kronor, som av för sistnämnda arbete anvisade medel varit utlånade till dubbelspåret Aneby—Sandsjö, måtte i stället för att användas för sitt ursprungliga ändamål tillfälligt överföras till dubbelspårsbyggnaderna Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omfördä anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för anläggande av *ytterligare ett järnvägsspår mellan Aneby och Sandsjö* användas ett belopp av 300,000 kronor.

3. Dubbelspårsbyggnaderna Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö.

[14.]

Dubbel-
spårsbygg-
naderna
Tranås—
Aneby och
Sandsjö—
Sävsjö.

Med bifall till Kungl. Maj:ts proposition har 1918 års lagtima riksdag beslutat anläggandet av ytterligare ett järnvägsspår från Tranås till Aneby och från Sandsjö till Sävsjö, varför kostnaden i sin helhet med tillämpande av år 1915 rådande arbets- och materialpriser beräknats till 5,558,300 kronor. För ifrågavarande anläggning hava beviljats för år 1919 1,520,000 kronor och för år 1921 1,500,000 kronor eller sålunda tillhoppa 3,020,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen yttrar nu följande:

»I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 anförde styrelsen, att — på grund av brist på särskilt räler samt även på grund av riksdagens beslut att till dubbelspåret Aneby—Sandsjö tillfälligt överflytta viss del av anslaget för dubbelspåret Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö — arbetena å sistnämnda dubbelspår under åren 1919 och 1920 bedrivits i endast ringa omfattning, men att, då arbetena å dubbelspåret Aneby—Sandsjö beräknades i huvudsak fullbordade år 1921, det vore av vikt, att arbetena å de anslutande dubbelspårssträckorna Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö därefter bedrevos med större kraft. Styrelsen ansåg, att härför utöver de överflyttade medlen, 1,100,000 kronor, som avsågos att återbetalas år 1922, erfordrades ytterligare 1,500,000 kronor, vilket

senare belopp styrelsen hemställde skulle anvisas för år 1922. Styrelsen anser sig här böra erinra om, att styrelsen uti en till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet den 15 december 1920 avgiven V. P. M. angående den minskning i anslagsbehovet, som skulle kunna påräknas, om man i den utsträckning, som vore möjlig, inställde arbetena på vissa statsbanor och större nybyggnader vid de trafikerade statsbanorna, anført bland annat beträffande dubbelspåret Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö, att de penningmedel om sammanlagt 1,920,000 kronor, som då återstodo av redan beviljade anslag, skulle vara tillräckliga för likvidering av arbeten och upphandlingar enligt redan ingångna förbindelser utöver vad som redan nedlagts den 1 december 1920. Om arbetena således bleve nedlagda år 1921, skulle det för år 1922 begärda anslaget av 1,500,000 kronor icke bliva erforderligt. Sistberörda belopp nedsattes av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1921 års riksdag till 500,000 kronor. Riksdagen ansåg emellertid, att arbetena å dubbelspårsbyggnaden tills vidare icke borde bedrivas i större omfattning än som möjliggjordes genom anlitan av återstoden av redan anvisat anslag, inberäknat förutnämnda 1,100,000 kronor, vadan något nytt anslag icke beviljades för år 1922.

Styrelsen finner på grund av vad ovan anförts, att det är ovisst, huruvida det varit Kungl. Maj:ts och riksdagens mening, att arbetena å nu avhandlade dubbelspår skola avbrytas eller ej, sedan nu disponibla medel förbrukats. Särskilt med hänsynstagande till vad som uttalats av statsministern till protokollet över finansärenden i statsrådet den 19 augusti 1921 angående inskränkning i ämbetsverkens anslagskrav, skulle styrelsen kunna ifrågasätta ett nedläggande av arbetena i fråga och deras återupptagande vid finansiellt sett lämpligare tidpunkt.

Emellertid vill styrelsen för sin del framhålla den obestridda betydelsen för statsbanedriften av ifrågavarande dubbelspårs tillkomst och även den under nuvarande förhållanden viktiga omständigheten, att då dubbelspåret Aneby—Sandsjö under år 1922 fullbordas, den där sysselsatta arbetsstyrkan måste avskedas, för så vitt den icke kan överflyttas till dubbelspåret Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö. Med hänsyn härtill borde alltså detta arbete fortfarande bedrivas och helst i något större utsträckning än de senaste åren. Detta jämväl med hänsyn till den bättre ekonomi, som utvinnes, därest för anläggningens drivande finnas tillgängliga icke alltför knappt tillmätta anslag.

Styrelsen vill i detta sammanhang meddela, att styrelsen på grund av de alltför mycket rörliga konjunkturerna icke ansett skäl verkställa beräkningar över det belopp, anläggningen slutligen torde komma att kosta, utan anser styrelsen detta lämpligen böra ske först längre fram. Arbetena måste nämligen beräknas ännu komma att pågå minst 3 å 4 år.

I anslutning till vad ovan sagts och under förutsättning, att arbetena å dubbelspåret skola bedrivas även efter år 1922, anser styrelsen, att för ifrågavarande dubbelspår under första halvåret 1923 böra finnas disponibla 1,000,000 kronor, varav 300,000 kronor skulle — med hänvisning till vad i det föregående anförts rörande dubbelspåret Aneby—Sandsjö — tillfälligt överflyttas från tidigare beviljat anslag för dubbelspåret Ballingslöv—Hässelholm.

Enligt ovan erforderligt belopp, 700,000 kronor, kan erhållas ur anslag för arbeten, som styrelsen i denna framställning anmält ej för närvarande böra komma till utförande.»

- 14.] I anslutning härtill hemställer styrelsen, att av sistberörda anslagsmedel ett belopp av 700,000 kronor måtte få tagas i anspråk för fortsättande av arbetena å dubbelspåret Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö.

Departementschefen.

Enligt upplysningar, som jag erhållit från järnvägsstyrelsen, hava arbetena å dubbelspårsbyggnaderna ifråga hittills fortskridit så, att trumläggnings- och terrasseringsarbeten i huvudsak färdigstälts å bandelen mellan Frinnaryd och Aneby och å några kilometer av sträckan Sandsjö—Sävsjö. Å övriga delar av dubbelspårsbyggnaderna hava dylika arbeten påbörjats. Därjämte har spårmaterial — räls och skarvjärn — inköpts för omkring 10 kilometer banlängd. De för år 1922 tillgängliga medlen, omkring 1,100,000 kronor, möjliggöra icke fullt färdigställande av någon bansträcka. Med hänsyn till de redan verkställda arbetena och materielinköpen torde det icke böra ifrågasättas, att arbetena nu skola avbrytas, helst i sådant fall nya arbetsmöjligheter måste utfinnas för de vid företaget anställda arbetare. Vad man i varje fall närmast synes böra inrikta sig på är dels färdigställande i sin helhet av så stor banlängd, att den redan inköpta spårmaterielen blir utnyttjad, vilket skulle motsvara bansträckan Sandsjö—Sävsjö, dels slutförandet i huvudsak av terrasseringsarbetena, varigenom skulle utvinnas icke blott arbetenas bättre fortbestånd utan jämväl anslagsmedlens utnyttjande i största utsträckning för arbete.

Jag anser mig därför böra förorda, att för ifrågasvarande dubbelspårsbyggnader beviljas medel för första halvåret 1923. Utöver förenämnda summa av 300,000 kronor, som skulle överflyttas från dubbelspåret Ballingslöv—Hässleholm, finner jag dock för ändamålet ej kunna avses mera än 500,000 kronor, som skulle utgå ur anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tillsvidare anstå.

Med det slutliga ställningstagandet till frågan om dubbelspårsbyggnadernas avbrytande med nyss angivna arbeten eller eventuellt fortsättande kan vid bifall till vad nu föreslagits anstå till 1923 års riksdag.

I anslutning till det anförda får jag därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omfördä anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår från Tranås till Aneby och från Sandsjö till Sävsjö användas ett belopp av 500,000 kronor.

4. Omläggning av linjen Källered—Lindome.

Med anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i ämnet har riksdagen för omläggning av statsbanelinjen Källered—Lindome för en år 1919 beräknad kostnad av 1,200,000 kronor anvisat på tilläggsstat för år 1920 100,000 kronor, på 1921 års stat 600,000 kronor och på 1922 års stat 425,000 kronor eller sammanlagt 1,125,000 kronor.

Angående
omläggning
av linjen
Källered—
Lindome.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 meddelade järnvägsstyrelsen, att totalkostnaden för anläggningens utförande då approximativt uppskattades till 1,500,000 kronor och att styrelsen hade för avsikt att i sinom tid föreslå Kungl. Maj:t att av 1922 års riksdag å tilläggsstat för år 1922 äska erforderligt slutanslag.

Då det emellertid på grund av arbetets natur visat sig lämpligt att bedriva detsamma långsammare än vad styrelsen förut tänkt sig, särskilt för att giva de stora utfyllningarna i Sagsjön tid att successivt sätta sig, anser nu styrelsen, att slutanslaget icke komme att erfordras förrän under sista halvåret 1923 och att därför med hemställan om sådant borde anstå till 1923 års riksdag.

5. Omläggning av linjen Graversfors—Åby.

Jag anhåller nu att få anmäla frågan angående omläggning av statsbanelinjen Graversfors—Åby förbi den s. k. Storängsbanken.

Till en början torde i korthet få lämnas några uppgifter rörande ifrågavarande bandels läge och huru densamma blivit byggd.

Angående
omläggning
av linjen
Graversfors
—Åby.

Östra stambanan framgår å sträckan Graversfors—Åby ett par kilometer norr om sistnämnda station längs kanten av Storängsberget, omkring 20 meter över botten i den nedanför berget befintliga dalsänkan. Terasseringen för banan å sträckan mellan kilometer 172+640 och 172+900 har till största delen åstadkommits genom en å snedslänten anbragt bankfyllning. Å vissa delar av sträckan är dessutom spåret till en del av eller hela sin bredd inlagt å utsprängd bergpall. Å en kortare sträcka (kilometer 172+730—172+770) utgöres spårets stöd utåt dalen av en stenmur, som ursprungligen utförts såsom kallmur. Några delar av de utfyllda bankslänterna hava bekläts med sten. Såväl i stenmuren som delvis även i stenbeklädningen hava sedermera för åstadkommande av ökad sammanhållning ingjutits cementbruk. Sedan ett tjugutal år tillbaka har tåghastigheten vid passerandet av ifrågavarande bandel betydligt nedsatts. Platsen har dessutom varit föremål för ständiga observationer.

År 1912 bragtes frågan om Storängsbankens stabilitet på tal och ifrågasattes hos järnvägsstyrelsen en förflyttning av linjen längre in i

Frågans be-
handling år
1912.

berget, men fann styrelsen vad sålunda anförts icke föranleda någon styrelsens åtgärd.

*Frågans be-
handling år
1917.*

Frågan återupptogs emellertid år 1917, då järnvägsstyrelsen på framställning av vederbörande distriktsförvaltning anmodade statens järnvägars geotekniska kommission att avgiva utlåtande över Storängsbankens stabilitet. Kommissionen avgav sådant utlåtande den 12 november 1917, vilket sedermera kompletterades med en skrivelse den 3 maj 1918. Den av kommissionen verkställda undersökningen beträffande de allmänna grundförhållandena hade givit till resultat följande:

Närmast berget, som här i allmänhet stupar brant ned eller sänker sig i branta avsatser, förekommer i regeln mer eller mindre mäktig morän. Moränen är vanligen fast och torr, men har här och var vid de utförda provgrävningarna visat sig ganska uppblött och lös till följd av framrinnande grundvatten. Särskilt gäller detta, där moränen befinner sig under den av grundvattentillförseln i dalen betingade grundvattenytan. Ovanpå moränen förekommer nedmot dalytans nivå glaciallera, som på sina ställen, i regeln under hastigt uttunnande, sträcker sig långt upp i slänten under bankfyllningen. Denna lera är i djupare lägen mycket lös, men tilltager i allmänhet i torrhet och fasthet, ju högre upp i slänten den, ligger. Den glaciala leran överlagras av postglaciala avlagringar, förnämligast fin eller medelgrov sand.

Den risk för markförskjutning, som på denna plats möjligen kunde föreligga, ansåg kommissionen bestå däri, att denna sand vid kraftig nederbörd och i övrigt tillstötande ogynnsamma förhållanden kunde komma i rörelse ovanpå underlagrande, av vatten på ytan uppblött lera. Därtill komme, att den ovan omnämnda stenmuren visat en del svaghetsstecken.

Den allmänna bild av lagringsförhållandena, som kommissionen sålunda givit, måste efter ytterligare företagna undersökningar något modifieras beträffande bankens sydligaste del. Det befanns nämligen, att morängruset här icke vilade direkt på berget utan underlagrades av skiktad sand, som var rikligt vattenförande.

Kommissionens förslag innebar, att linjen skulle bibehållas i sitt ursprungliga läge och att slänten mot dalsidan skulle på vissa delar förstärkas medelst stödmurar och dränering. Jämlikt kommissionens beräkning skulle, enligt de i november 1917 gällande priserna, kostnaden för dessa arbeten uppgå till 67,000 kronor. Byggnadskostnaden för ett av vederbörande baningenjör upprättat förslag att inflytta banan något längre in i berget beräknades samtidigt till 87,000 kronor. Detta senare alternativ förutsatte trafikens avstängande under ett par månader, vilken omständighet givetvis måste medräknas, då dessa förslag ekonomiskt skulle jämföras.

*Vidtagna
förstärk-
nings-
arbeten.*

Järnvägsstyrelsen godkände kommissionens sålunda framlagda förslag till utförande. I början av år 1918 igångsattes arbetet med bankens förstärkande, och arbetet blev till största delen fullbordat med utgången

av år 1919 och avslutades under förra delen av år 1920. Förstärkningsanordningarna utfördes i överensstämmelse med kommissionens förslag med de modifikationer, som sedermera i samråd med kommissionen blivit bestämda.

Sålunda utfördes i bankens södra del fyra tvärgående strävpelarlignande stöd, vilka nedfördes till berget. I norra delen vid den gamla vertikala muren uppfördes tre längsgående murar, vilka grundlades på fast botten. Ovan dessa murar uppfördes å slänten en beklädnad av ordnad stenfyllning, på vilken anbragtes fem strävpelare av betong som stöd mot vertikalmuren. Därjämte vidtogos såväl i den norra som i den södra delen av banken omfattande dräneringsanordningar. Kostnaderna för de sålunda verkställda förstärkningsarbetena uppgingo till omkring 242,000 kronor.

Frågan om Storängsbanken blev också föremål för uppmärksamhet av 1918 års statsrevisorer. I sin berättelse omnämnde statsrevisorerna dels det förut omförmälda förslaget till omläggning av banan genom en insprängning i berget i öppet schakt, dels ock ett ytterligare utarbetat alternativ, avseende linjens framdragande genom tunnel i berget. Det förra förslaget beräknades vid nämnda tid — oavsett kostnaderna för nödigt trafikavbrott under tiden för arbetets utförande — kräva en kostnad av 185,000 kronor. Det senare alternativet angavs av statsrevisorerna hava beräknats medföra en kostnad av 270,000 kronor.

*Frågans
behandling
av 1918 års
statsrevisorer
och vid
1919 års
lagtima
riksdag.*

För egen del framhöllo statsrevisorerna, att de av geotekniska kommissionen föreslagna förstärkningsåtgärderna visserligen vore ägnade att i avsevärd grad höja banans stabilitet, men att de vidtagna och anbefallda åtgärderna dock icke kunde anses innebära mera än relativ trygghet. Revisorerna ansågo därför, att, med hänsyn till de oerhörda dimensioner, en järnvägsolycka på ifrågavarande plats skulle kunna antaga, förslaget att i samband med linjeomläggning inspränga banan i en tunnel bort tagas under närmare övervägande. Trots de redan vidtagna förstärkningsåtgärderna ifrågasatte revisorerna, om icke förenämnda tunnelanläggning likväl borde komma till stånd, och uttalade slutligen som sin åsikt, att frågan om en linjeomläggning förbi Storängsbanken syntes böra upptagas till förnyad prövning.

I yttrande med anledning av anmärkningen framhöll järnvägsstyrelsen följande:

»Den lösning, som av geotekniska kommissionen föreslagits och sedermera kommit till utförande, innebär enligt styrelsens åsikt, att bankens stabilitet för framtiden blir fullt betryggande, men att dock kostnaderna härför bliva de minsta möjliga. Järnvägsstyrelsen hade desto större anledning att låta utföra förstärknings-

arbetena enligt detta förslag, som ifrågavarande geotekniska kommission måste anses vara den högsta auktoriteten inom landet vid bedömandet av frågor av nu föreliggande art. Styrelsen anser sig gent emot revisorernas tal om 'relativ trygghet' böra påpeka, att tågen efter avslutande av de nu pågående förstärkningsarbetena beräknas kunna framföras över Storängsbanken utan *nedsatt hastighet* och utan *särskild anordnad banbevakning å platsen*. Med den skyldighet, styrelsen anser sig böra äga att på bästa sätt tillvarataga statsverkets ekonomiska intressen, fanns för styrelsen icke heller någon anledning att välja ett dyrbarare sätt för banans förstärkning än det nu under utförande varande, och har styrelsen därför icke ansett sig kunna stå till ansvar med att låta utföra en så dyrbar linjeomläggning som med banans insprängande i tunnel, då ett så avsevärt billigare och dock betryggande förstärkningsförslag förelåg som det nu under utförande varande. Och ur samma synpunkt måste styrelsen på det bestämdaste avstyrka, att en tunnelanläggning nu komme till utförande, sedan redan avsevärda kostnader nedlagts på de pågående förstärkningsarbetena. I anslutning härtill anser ock styrelsen några skäl ej föreligga, att frågan om linjeomläggning förbi Storängsbanken upptages till förnyad prövning.»

Ifrågavarande anmärkning upptogs icke vid 1919 års lagtima riksdag av statsutskottet i dess utlåtande med anledning av statsrevisorernas berättelse och blev fördenskull icke föremål för någon särskild riksdagens åtgärd.

*Frågans
behandling
vid 1920 års
riksdag.*

Vid 1920 års riksdag återupptogs frågan om Storängsbanken till behandling genom två inom första kammaren väckta motioner. I den ena av dessa åberopades statsrevisorernas uttalande, att de dittills vidtagna åtgärderna endast kunde anses medföra *relativ* trygghet, samt framhölls, att riktigheten av statsrevisorernas farhågor bekräftats därav, att sprickor uppstått i de nyuppförda stödmurarna. Motionen utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte besluta, att, med inställande av då pågående förstärkningsarbeten, järnvägslinjen vid Storängsbanken skulle dragas längre in i berget genom en tunnel samt att härför måtte anslås 270,000 kronor. I den andra motionen framhölls, att sättningar uppstått i strävpelarna och att vissa skäl talade för att dessa sättningar berodde på glidning av hela förstärkningen. Men vore grunden, varå stödmurar, strävpelare och glacis vilade, osäker, syntes det påtagligt, att stor fara för ras föreläge. Ehuru riksdagens avvisande hållning hindrat motionären att upptaga statsrevisorernas yrkande om förnyad prövning av linjesträckningen, ansåge han full visshet böra vinnas, att järnvägsstyrelsens beräkningar vore riktiga och att de anmärkningar, som framställts mot desamma, vore obefogade, samt hemställde fördenskull, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta dels föranstalta om en fullt effektiv prövning av stabiliteten hos Storängsbanken, dels ock för ändamålet anvisa erforderliga medel.

Beträffande i motionerna berörda sättningar i banken m. m. lämnades i en av geotekniska kommissionen den 2 februari 1920 till järnvägstyrelsen avlåten skrivelse en redogörelse, grundad på en den 27 januari 1920 verkställd besiktning på platsen.

I denna redogörelse yttrade kommissionen, att mycket fina sprickor kunde konstateras på några ställen i stödmurarna utmed landsvägen i bankens norra del. Dessa fina sprickor låte sig sannolikast förklara såsom en följd av krympning i cementbruket och möjligen även någon hoptryckning hos grunden under murarna. Kommissionen observerade vidare, att de tre mellersta strävpelarna mot den gamla muren upptill något skilt sig från denna. Dessa vidgade fogar kunde naturligast förklaras såsom följd av en hopsättning hos den ordnade stenfyllningen, på vilken strävpelarnes yttre delar vilade, och möjligen även hos grunden samt av en krympning av betongen i strävpelarna. Sprickor av dessa och till och med större dimensioner ävensom mindre rörelser vore vanliga vid konstruktioner av detta slag och behövde på intet sätt tydas som svaghetstecken. Denna strävpelarnas sättning vore förutsedd, och för att förebygga, att densamma skulle åstadkomma dragning utåt i själva muren, hade man i samråd med kommissionen vid gjutningen av pelarna inlagt papp mellan dessa och muren. Längre fram, då sättningen upphört, hade man tänkt sig täta fogarna med cementbruk.

Kommissionen framhöll såsom sin mening, att bankens trafik-säkerhet, sedan de i det närmaste fullbordade förstärkningsarbetena avslutats, ur byggnadsteknisk synpunkt vore betryggande.

Med anledning av ett utav dåvarande posthavande ingenjören vid Storängsbanken i december 1919 framlagt förslag till prövning av bankens stabilitet avgav geotekniska kommissionen i skrivelse till järnvägstyrelsen den 3 februari 1920 förslag till vidtagande av åtgärder för provbelastning av banken. I förstnämnda förslag ifrågasatt genomblötning av banken, varigenom skulle konstateras, om genom riklig vattenföring bankens säkerhet kunde rubbas, fann kommissionen vara praktiskt taget ogenomförbar på artificiell väg, men ansåg kommissionen, att en eventuell prövning borde förläggas till antingen tiden för tjällossningen eller höstregnsperioden. Visade sig vid en sådan av kommissionen föreslagen, vid lämplig väderlek företagen provbelastning inga tecken till svaghet, ansåge kommissionen all tveksamhet om platsens stabilitet vara hävd.

I skrivelse den 18 juni 1920, nr 400, anförde riksdagen, att det icke varit för riksdagen möjligt att bilda sig ett bestämt ömdöme, huruvida banken efter de utförda förstärkningsarbetena kunde anses äga en tillfredsställande stabilitet. Att utan vidare besluta en omläggning i tunnel hade riksdagen i varje fall icke funnit lämpligt, särskilt som utredning saknades, huruvida därmed en fullt betryggande trafiksäkerhet skulle kunna ernås.

Vad beträffade förslaget om provbelastning, förklarade sig riksdagen

visserligen sakna anledning att direkt motsätta sig en dylik, men framhöll dock som sin mening, att på en sådan åtgärd näppeligen kunde grundas ett tillförlitligt omdöme om bankens stabilitet. Den påfrestning av bärigheten hos de banken underliggande jordlager, som en sådan belastning innebure, syntes nämligen bliva jämförelsevis ringa i förhållande till bankens egen vikt.

På grund av vad i frågan tidigare förekommit vore det emellertid enligt riksdagens uppfattning givet, att, så länge den dåvarande järnvägsbanken vid Storängsberget bibehölles, densamma borde bliva föremål för fortsatt observation, så att erforderliga säkerhetsåtgärder i tid kunde vidtagas. Därjämte borde man enligt riksdagens förmenande dels genom en i görligaste mån effektiv dränering söka förhindra, att vattnet från det ovan banan liggande berget trängde ned under banken, dels söka åstadkomma en dränering av bankens fot och sänkning av grundvattenytan därstädes.

Då alltså järnvägsstyrelsen borde ägna fortsatt uppmärksamhet åt Storängsbanken, hade det synts riksdagen, att åt styrelsen jämväl borde uppdragas att verkställa ytterligare utredning, huru å ifrågavarande bandel en annan fullt betryggande sträckning av järnvägslinjen kunde erhållas, samt om därmed förenade kostnader. Först sedan en dylik utredning verkställts, syntes man kunna till slutligt avgörande upptaga frågan, huruvida, trots de redan utförda förstärkningsarbetena, en omläggning av linjen borde äga rum.

Med åberopande av vad sålunda anförts anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt järnvägsstyrelsen att i samband med den särskilda uppmärksamhet, som förutsattes fortfarande komma att ägnas Storängsbanken, jämväl verkställa ytterligare undersökning, huru östra stambanan å ifrågavarande sträcka lämpligen kunde omläggas, samt att Kungl. Maj:t ville till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Järnvägsstyrelsen den 15/12 1920.

Med skrivelse den 15 december 1920 har järnvägsstyrelsen inkommit med den på grund härav infordrade utredningen. Styrelsen anför därvid följande:

»Styrelsen hade uppdragit åt vederbörande distriktsförvaltning att i samråd med statens järnvägars geotekniska kommission verkställa den anbefallda undersökningen. Distriktsförvaltningen avgav utlåtande i ärendet den 3 november 1920, åtföljt av geotekniska kommissionens yttrande den 22 oktober 1920.

Distriktsförvaltningen har låtit undersöka tre olika alternativ för banans omläggning. Samtliga förslag innebära linjens framdragande i tunnlar genom Storängsberget. Distriktsförvaltningen anför härom:

'Ehuru det icke torde vara omöjligt att förlägga den nya linjen i kanten av bergväggen, så att tunnlar undvikas, innebär emellertid distriktsförvaltningens förslag medtagandet av tunnlar, enär i annat fall vid arbetets utförande trafikavbrott under längre tidsperiod måste uppstå. Arbetsplatsen komme nämligen eljest att ligga allt för nära det trafikerade spåret, varjämte arbetsförhållandena i övrigt äro sådana, att fara för den pågående trafiken skulle uppkomma, om den nya linjen icke drages längre österut inne i berget. En så hög bergvägg, som det här är fråga om, liggande omedelbart intill spåret, komme naturligtvis att för all framtid bliva synnerligen besvärlig och dyrbar i underhåll. Den innebär tillika risk för trafiken å spåret, enär berget å sina ställen har djupgående slag och sprickor, vilket förhållande i trots av den noggrannaste tillsyn likväl kan medföra överraskningar i form av bergras. Det är av dessa skäl, som det ansetts lämpligt att förlägga spåret inne i berget på sådant avstånd från nuvarande spåret, att ett kraftigt bergparti finnes mellan spåren för tunneltakets uppbärande.'

Alt. I och alt. II upptaga en större inflyttning av linjen söder om Storängsberget, under det att alt. III förutsätter, att någon inflyttning här icke skall ske. Geotekniska kommissionen anför i sitt ovannämnda yttrande den 22 oktober 1920 härom följande:

'I skrivelse till järnvägsstyrelsen den 31 maj 1920 överlämnade geotekniska kommissionen resultatet av en undersökning för banken söder om Storängsberget och anförde i samband därmed följande: Ehuru kommissionen icke ansåge någon sannolikhet för en markförskjutning föreligga på denna plats, funne kommissionen dock de geotekniska förhållandena här rätt ogynnsamma. Kommissionen ville därför framhålla, att, om en omläggning av banan vid Storängsbanken skulle beslutas, omläggningen borde utsträckas att jämväl omfatta banken närmast söder därom.'

Distriktsförvaltningen säger i anledning härav:

'Med hänsyn till vad av kommissionen anförts rörande dessa alternativ måste det anses mindre motiverat att omlägga linjen vid själva Storängsberget utan att samtidigt på liknande sätt säkerställa banken omedelbart söder om detta, varför distriktsförvaltningen anser endast de två av förenämnda alternativa förslag kunna ifrågakomma, enligt vilka spårets omläggning sker på sådant sätt, att samma ökade säkerhet vinnes å båda dessa platser.'

Minsta kurvradien är för alt. I och III 600 meter, för alt. II 500 meter.

Distriktsförvaltningen förordar den större kurvradien särskilt av hänsyn därtill, att kurvor med 500 meters radie fordra nedsättning av tåghastigheten samt att i övrigt å linjen Katrineholm—Åby kurvradien icke någonstädes understiger 600 meter.

Kostnaden för de olika alternativen — om däri medräknas vissa av geotekniska kommissionen ifrågasatta förstärkningsåtgärder för alt. I och II — har av bandirektören beräknats till för alt. I 1,150,000 kronor, för alt. II 990,000 kronor samt för alt. III 920,000 kronor.

Geotekniska kommissionen anför slutligen följande:

'Under hänvisning till vad kommissionen i sin skrivelse till järnvägsstyrelsen den 2 februari 1920 anført, får kommissionen ännu en gång tillkännagiva sin mening, att såväl själva Storängsbanken, efter de verkställda förstärkningarna, som banken söder därom ur geoteknisk synpunkt hava en säkerhetsgrad, som icke motiverar ytterligare förstärkningsåtgärder. Kommissionen vill

alltså framhålla, att enligt kommissionens åsikt någon omläggning av linjen på denna plats icke erfordras.

I likhet med vad kommissionen föreslagit på en del andra platser av statsbanenätet, där grundförhållandena möjligen kunnat ingiva farhågor för banans stabilitet, men där en förstärkning av banan skulle medföra allt för höga kostnader, vill dock kommissionen förorda, att ett skredvarningssystem införes på denna plats. Detta system bör omfatta såväl den egentliga Storängsbanken som banken söder därom. Om mot kommissionens på ingående undersökningar grundade uppfattning en förskjutning av banan här skulle inträffa, bör praktiskt taget all risk för tågmissöde av sådan anledning genom skredvarningssystemet vara eliminerad.

Skulle likväl — fortsätter kommissionen — i strid mot den uppfattning, som i frågan uttalats såväl av järnvägsstyrelsen som av geotekniska kommissionen, en omläggning av linjen beslutas, anser sig kommissionen böra förorda, att detta sker enligt bandirektörens förslag alt. I eller alt. II. Sannolikt får, såsom tidigare här anförts, även alt. III anses ur geoteknisk synpunkt tillfredsställande, men dels är kostnadsskillnaden mellan detta alternativ och det närmast härmed jämförbara nämligen alt. I relativt ringa, dels bör, såsom kommissionen i sin ovannämnda skrivelse den 31 maj 1920 anført, konsekvensen bjuda, att om en omläggning av banan vid Storängsberget företages, även en inflyttning bör verkställas söder därom, enär de nuvarande stabilitetsförhållandena vid berget i varje fall icke torde vara underlägsna dem, som råda söder om berget.»

För egen del ansluter sig järnvägsstyrelsen helt till distriktsförvaltningens uppfattning, att, för den händelse en omläggning av banan på denna plats skulle ske, denna borde utföras i huvudsak enligt föreliggande alternativ I och alltså beräknas till en kostnad av cirka 1,150,000 kronor. Styrelsen yttrar vidare följande:

»Genom styrelsens beslut den 14 juli 1920 har tåghastigheten å platsen ökats från under tiden för förstärkningsarbetenas utförande och närmast därefter maximalt 20 km. i timmen till 40 km. i timmen. Styrelsen kunde därvid stödja sig på ett uttalande i denna riktning av geotekniska kommissionen den 31 maj 1920. I överensstämmelse med vad kommissionen samtidigt framhöll har emellertid den ständiga bevakningen tills vidare bibehållits, men styrelsen har för avsikt att i enlighet med kommissionens förslag snarast utbyta denna mot ett automatiskt verkande skredvarningssystem. Dessa sålunda tills vidare bibehållna eller tillämnade säkerhetsåtgärder motiveras emellertid enligt styrelsens mening endast av hänsyn till det läge, i vilket föreliggande fråga kommit.

De periodiska observationerna å vissa särskilt markerade punkter å bankkonstruktionen, vilka igångsattes i slutet av år 1920, hava alltså fortgått, och styrelsen har för avsikt att fullfölja desamma intill dess punkterna icke vidare visa någon som helst rörelse. De hittills verkställda mätningarna visa inga eller endast mycket små rörelser å observationspunkterna och ådagalägga, att den rörelse, som över huvud taget konstaterats, endast härrör från en naturlig sammanpackning av slänten och icke av någon glidning eller sättning hos de murar, som stödja denna.»

I sin skrivelse den 2 september 1921 meddelar nu styrelsen, att styrelsen med hänsyn till frågans uppmärksammade läge jämväl tills vidare bibehållit nyssberörda bestämmelser rörande bevakningsanordningar och begränsning av tågastigheten å ifrågavarande bandel. De periodiska mätningarna på platsen, som alltjämt fortgått i samma utsträckning som under år 1920, bekräftade ytterligare styrelsens förut uttalade uppfattning, att rörelserna härledde från en naturlig sammanpackning av slänten och icke av någon glidning eller sättning hos de murar, som stöddas densamma. De uppmätta rörelserna hade nämligen visat tydligt avtagande tendens och numera i de flesta fall praktiskt taget upphört samt gäve sålunda ingen som helst antydning om att banken efter de utförda förstärkningsarbetena skulle vara på något sätt osäker i trafikhänseende.

Järnvägsstyrelsen den 2° 1921.

I anslutning till vad sålunda anförts har styrelsen icke för sin del ansett sig böra hemställa om anvisande av medel för omläggning av linjen Graversfors—Åby.

Den av järnvägsstyrelsen verkställda utredningen visar, att, därest en omläggning av linjen Graversfors—Åby å ifrågavarande sträcka skulle vidtagas, banan i stället för att såsom nu framgå å slänten vid Storängsberget lämpligen borde, i enlighet med det med alternativ I betecknade förslaget, framdragas i en tunnel inne i berget, varjämte linjen även omedelbart söder om Storängsberget skulle flyttas. Kostnaden för dessa arbeten beräknas vid 1920 års prisläge till 1,150,000 kronor. Genom denna omläggning skulle järnvägslinjen erhålla en sådan sträckning, att fara för ras vore utesluten.

Departementschefen.

Emellertid hava av styrelsen verkställda periodiska observationer å platsen givit vid handen, att de rörelser, som iakttagits i de till förstärkning av Storängsbanken utförda murarna och strävpelarna, icke, såsom tidigare befarades, uppkommit till följd av någon glidning eller sättning hos berörda murar och pelare utan torde hava sin orsak i en naturlig sammanpackning av slänten. Påståendet, att järnvägsbanken efter de utförda förstärkningsarbetena icke skulle äga en tillfredsställande stabilitet, torde alltså därmed få anses tillbakavisat. För att emellertid intet beträffande trafiksäkerheten å ifrågavarande sträcka må bli eftersatt, har järnvägsstyrelsen anmält sin avsikt att ersätta de nuvarande bevakningsanordningarna å platsen med ett av den geotekniska kommissionen förordat automatiskt verkande skredvarningssystem. Anordnas ett dylikt system, torde, enligt vad berörda kommission uttalat, om mot förmodan ett ras skulle inträffa, all fara för en järnvägsolycka till följd av det samma praktiskt taget vara utesluten.

På grund av vad sålunda förekommit torde det numera kunna antagas, att järnvägslinjen Graversfors—Åby å ifrågavarande sträcka efter de åtgärder, som beträffande Storängsbanken vidtagits och komma att vidtagas, erbjuder önskvärd trygghet i trafikhänseende. Med hänsyn härtill har jag icke ansett mig böra föreslå någon omläggning av ifrågavarande järnvägslinje, utan lärer densamma böra bibehållas i sin nuvarande sträckning. Jag förutsätter därvid emellertid, att, såsom ock 1920 års riksdag uttalade, Storängsbanken bör tillsvidare bliva föremål för fortsatt observation.

III. Större broanläggningar.

Angående
större
broanlägg-
ningar.

Under denna grupp har styrelsen ej funnit anledning äska något belopp.

IV. Anläggningar vid huvudverkstäder.

Angående
anlägg-
ningar vid
huvudverk-
städer.

För anläggande av ny malmvagnsverkstad vid *Notviken*, för vilken anläggning kostnaderna år 1919 beräknades till 1,558,000 kronor, beviljade 1920 års riksdag för år 1921 380,000 kronor.

I enlighet med järnvägsstyrelsens därom gjorda framställning föreslog Kungl. Maj:t 1921 års riksdag att för ändamålet för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor. Riksdagen, som ansåg, att verkstadsanläggningen, vilken ännu ej hade påbörjats, under för handen varande tidsförhållanden icke borde komma till utförande, biföll icke Kungl. Maj:ts förslag.

Styrelsen anför nu, att någon ändring i det allmänna ekonomiska läget ännu ej inträtt och att någon större klarhet beträffande det framtida omfånget av malmtransporterna ej heller vunnits, varför styrelsen anser sig ej böra nu återkomma med sin anhållan om fortsättningsanslag. Med hänsyn emellertid till statens järnvägars kontraktsevenliga förpliktelser mot Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag anser sig styrelsen dock ej kunna avhända sig möjligheten att, ifall av behov, snabbt kunna igångsätta det beslutade arbetet. Styrelsen finner sig därför ej kunna föreslå, att de för arbetets påbörjande en gång anvisade medlen måtte få beräknas såsom tillgängliga för täckandet av andra erforderliga anslagsbelopp.

Något anslag för andra nya arbeten under denna grupp har styrelsen ej ansett sig böra äska.

V. Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar.

1. Nya lokomotivstationer.

För anordnande av ny lokomotivstation vid *Örebro* hava 1917, 1918 och 1920 års riksdagar beviljat anslag å sammanlagt 1,210,000 kronor. Angående
nya
lokomotiv-
stationer.

I sin år 1920 ingivna framställning meddelade styrelsen, att dessa anslagsmedel med hänsyn till ökade arbets- och materialpriser syntes bliva otillräckliga för arbetets färdigställande. Då styrelsen emellertid vore betänkt på att vidtaga vissa förenklingar av de planerade anläggningarna i avsikt att i möjligaste mån nedbringa byggnadskostnaderna, fann styrelsen då emellertid lämpligast att till ett kommande år låta anstå med begäran om eventuellt erforderligt konjunkturtillägg för detta arbete.

Genomförandet av ovan omförmälda, numera beslutade förenklingar av lokomotivstationsanordningarna jämte den numera inträdda nedgången i arbets- och materialpriser beräknas nu av styrelsen medföra sådan kostnadsminskning, att något konjunkturtillägg för detta arbete ej blir erforderligt.

För uppförande av ny lokomotivstation vid *Järna* anvisade 1918 års lagtima riksdag 280,000 kronor. I sin år 1920 ingivna framställning förklarade sig järnvägsstyrelsen fortfarande intaga samma ståndpunkt som nästföregående två år, nämligen att styrelsen på grund av den statsfinansiella situationen ansett sig böra omlägga den ursprungliga arbetsplanen och låta med begäran om konjunkturtillägg anstå.

Styrelsen meddelar nu, att av anläggningarna i huvudsak endast vändskivan och spåret till denna hittills kommit till utförande, medan däremot med uppförandet av själva lokomotivstationsbyggnaden m. m. fått anstå. På grund härav hava ännu endast 78,600 kronor tagits i anspråk för ändamålet. Styrelsen, som nu anser, att de återstående arbetena tills vidare icke böra komma till utförande, har därför upptagit de ej ibruktagna medlen, 201,400 kronor, bland förut omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå.

Slutligen har styrelsen i likhet med föregående år ansett sig böra tills vidare avstå från förnyande av sin år 1917 gjorda men då ej bifallna framställning om anslag till anordnande av ny lokomotivstation vid *Frövi*.

2. Tillbyggnad av och diverse anläggningar vid lokomotivstationer.

För anordnande av vändskiva med tillfartsspår vid *Storvik* har 1919 års lagtima riksdag beviljat 94,500 kronor. Angående
tillbyggnad
av och di-
verse an-

läggningar
vid lokomo-
tivstatio-
ner.

Styrelsen har nu upptagit detta anslag, bland anslagsmedlen för de arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå.

3. Driftverkstäder.

Angående
driftverk-
städer.

Styrelsen har ej ansett sig i sin framställning böra upptaga något belopp under denna grupp.

VI. Husbyggnader.

1. Bostadshus.

Angående
husbygg-
nader.

Järnvägsstyrelsen erinrar till en början, att Kungl. Maj:t den 3 december 1920 av det av riksdagen å tilläggstat för år 1920 beviljade reservationsanslaget å 7,500,000 kronor till bostadshus för tjänstemän vid de fyra kommunikationsverken anvisat ett belopp av 3,609,000 kronor för uppförande av bostadshus åt statens järnvägars personal på olika, närmare angivna platser inom landet. Sedermera har Kungl. Maj:t den 5 augusti 1921 från samma anslag för ifrågavaranda ändamål anvisat ytterligare 482,000 kronor.

Järnvägs-
styrelsen 2/2
1921.

Järnvägsstyrelsen anför härefter beträffande bostadshus följande:

»För uppförande av bostadshus för verkstadspersonalen vid huvudverkstaden i Örebro hava 1919 och 1920 års riksdagar beviljat anslag å 872,000 respektive 900,000 kronor.

Såsom framgår av det år 1918 ingivna preliminära förslaget, var avsikten att vid Örebro uppföra sammanlagt 122 lägenheter om 2 rum och kök samt 4 lägenheter om 3 rum och kök, och beräknades totala kostnaden härför då uppgå till 2,598,000 kronor.

I föregående års framställning meddelade styrelsen, att styrelsen ställde sig avvaktande i fråga om äskandet av resterande anslagsbelopp för de planerade bostadshusen ävensom att styrelsen skulle återkomma i fråga om eventuellt erforderligt konjunkturtillägg å redan beviljade anslagsmedel.

Då styrelsen nu iakttagit, att begärligheten efter de under uppförande varande lägenheterna, märkligt nog, ej är så stor, som avgjort väntades och antogs, och detta ju måste betyda, att bostadsbristen i Örebro numera ej längre är så trängande, har styrelsen beslutat att tills vidare låta anstå med igångsättande av arbetet å de bostäder, som avsetts att uppföras med det av 1920 års riksdag beviljade anslaget å 900,000 kronor. Under sådana förhållanden bör givetvis något äskande av ytterligare anslag för bostadshus i Örebro ej ifrågakomma, utan anser styrelsen till och med, att det ej ibruktagna anslaget å 900,000 kronor bör tills vidare återbördas.

I anslutning härtill föreslår styrelsen, att ifrågavarande anslag å 900,000 kronor måtte beräknas såsom tillgängligt för täckandet av motsvarande del av erforderligt anslagsbelopp för nya arbeten.

Något konjunkturtillägg till det av 1919 års riksdag beviljade anslaget å 872,000 kronor blir på grund av arbets- och materialprisernas nedgång ej erforderligt.

För uppförande av banmästarstugor vid Kalixfors och Fjällåsen har 1919 års lagtima riksdag anvisat 42,000 kronor för vardera platsen. Såsom styrelsen i fjol-årets framställning anmält, avsågos dock dessa anslag i stället disponeras för tillbyggnad av stationshusen å dessa båda platser.

Vidare har 1920 års riksdag för uppförande av bostadshus vid Sävast anvisat 58,000 kronor, för dylika hus vid Koskivara och Dysjön 48,000 respektive 48,500 kronor, för påbyggnad av stationshuset vid Önnerup 25,000 kronor samt för uppförande av en banvaktstuga vid Genevad och en å linjen Trönninge—Halmstad tillhoppa 67,000 kronor. Sistnämnda belopp hade, såsom i föregående års framställning anmälts, avsetts i stället komma till användning för uppförande av ett bostadshus i Svalöv.

Styrelsen anser nu, att ifrågavarande arbeten böra tills vidare anstå, och får styrelsen alltså föreslå, att de härför beviljade anslagsmedlen, tillhoppa 330,500 kronor, beräknas såsom tillgängliga för täckandet av motsvarande del av erforderligt anslagsbelopp för nya arbeten.

Styrelsen inskränker sig till att under denna grupp endast föreslå ett enda nytt arbete, nämligen uppförande av bostadshus för stationsmästaren vid *Sjöholmen*.

Bostad i statens järnvägars hus saknas nämligen för stationsföreståndaren vid denna station. Nuvarande innehavare av befattningen har bebott eget hus, och då han avgår nästa år, finnes icke någon möjlighet att förhyra lägenhet i samhället åt hans efterträdare. Det bostadshus, som därför måste föreslås till uppförande, bör utföras så, att möjlighet finnes att däri i en framtid inreda ytterligare en lägenhet.

Kostnaderna för nu föreslaget bostadshus beräknas uppgå till 37,000 kronor.»

Då sistnämnda belopp kan erhållas ur anslagsmedel för arbeten, med vars utförande anses böra tills vidare anstå, hemställer styrelsen, att för uppförande av ett bostadshus vid *Sjöholmen* måtte av berörda anslagsmedel få tagas i anspråk sagda belopp, 37,000 kronor.

Sedermera har svenska järnvägsmannaförbundets avdelning nr 50 i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift hemställt, att järnvägsstyrelsens förslag att disponera de av 1920 års riksdag för bostadshus i Örebro anvisade medel om 900,000 kronor för annat ändamål icke måtte vinna bifall samt att åtgärder måtte vidtagas för att bostadsbyggandet för personalen vid statens järnvägars centralverkstäder i Örebro så snart ske kunde fortsattes. Som skäl för denna hemställan har bland annat anförts, att bostadsbristen i Örebro vore svårartad och under lång tid framåt komme att bliva betydande, ävensom att någon svårighet att få bostäderna uthyrda till personalen vid centralverkstäderna ej förefunnes, om rimliga hyresbelopp fastställdes.

I häröver den 11 november 1921 avgivet utlåtande har järnvägsstyrelsen i huvudsak anført:

*Svenska
järnvägs-
mannaför-
bundet.*

*Järnvägs-
styrelsen
den 11/11 1921.*

För sin uppfattning, att de med medel från det av 1919 års lagtima riksdag anvisade anslaget av 872,000 kronor uppförda bostadshusen om tillhopa 42 lägenheter om två rum och kök icke varit så begärliga hade styrelsen haft fullt fog därutinnan, att av verkstadspersonalen endast 23 personer definitivt förklarat sig vilja erhålla bostad i de nya husen. Såsom belysande för den ekonomiska innebörden av ifrågakvarande bostadsbygge meddelades, att varje lägenhet i förenämnda bostadshus i Örebro kostade 18,000 å 19,000 kronor, medan hyresinkomsten uppginge till endast 675 å 700 kronor eller 3,75 % å anläggningskostnaden. Generaldirektören Granholm hade emellertid i en skrivelse framhållit, att under förutsättning att de för fortsatt bostadsbyggande erforderliga medel fördelades så, att statens järnvägars kapitalkonto komme att belastas med endast så stor del därav, som kunde beräknas bliva förräntad med influtna hyresbelopp, och kostnaden därutöver täcktes med medel, avsedda till arbetslöshetens bekämpande, för verkets del intet vore att erinra mot de ifrågasatta bostadsbyggenas utförande, så snart nya avtal med byggnadsarbetarna om rimliga avlöningsvillkor kunde föreligga.

Styrelsen hemställer därför, att berörda framställning från personalen icke måtte föranleda till någon åtgärd utöver den, Kungl. Maj:t kunde finna skäl företaga i anledning av vad generaldirektören Granholm anförde.

Departementschefen.

Vad beträffar det ifrågasatta bostadshuset vid Sjöholmen, torde, enligt vad järnvägsstyrelsen under hand meddelat, bostadsförhållandena därstädes kunna ordnas på annat sätt än i styrelsens framställning avses; och behöver således något anslag för ändamålet ej äskas av riksdagen.

Vad åter angår frågan om disponerande av anslaget å 900,000 kronor för bostadshus i Örebro, må till en början erinras, att kostnaden, 2,598,000 kronor, för det av järnvägsstyrelsen år 1918 framlagda förslaget, omfattande, såsom ovan nämnts, sammanlagt 126 lägenheter, ansågs bära med hänsyn till rådande förhållanden fördelas på flera år, varför för år 1920 för byggande av 42 lägenheter endast begärdes det av 1919 års lagtima riksdag jämväl beviljade beloppet 872,000 kronor. I sina anslagsäskanden till 1920 års riksdag framhöll styrelsen, att styrelsen ansåge det lämpligt, att återstående belopp, 1,726,000 kronor, fördelades på två år, varför för år 1921 begärdes 900,000 kronor, vilket ock, såsom förut omförmäls, anvisats. I sina anslagsäskanden till 1921 års riksdag meddelade styrelsen, att bostadsbyggena i Örebro av anförda skäl icke kunnat planenligt bedrivas utan förskjutits omkring ett år framåt, samt att styrelsen på grund härav velat ställa sig avvaktande och låta med begäran om återstående för bostadshusen erforderligt belopp anstå.

Att, såsom nu ifrågasatts, bestrida en del av kostnaderna för fortsatt bostadsbyggande i Örebro med medel från anslaget till arbetslös-

hetens bekämpande kan jag icke förorda. Dels finnas ju redan för ändamålet medel anvisade, och dels skulle ett beslut i sådan riktning kunna medföra liknande anspråk ifråga om såväl annat statens järnvägars som de övriga kommunikationsverkens bostadsbyggande.

På grund av vad i denna fråga förekommit synes det dock tveksamt, huruvida ett fortsatt bostadsbyggande i Örebro bör äga rum. Lämpligen synes det böra ännu någon tid anstå med intagande av slutlig ståndpunkt till frågan. Ett sådant uppskov med ett eventuellt bostadsbyggande skulle till följd av byggnadskostnadernas alltjämt skeende nedgång därjämte föra det goda med sig, att omförmälda bostadshus, därest desamma ansåges böra komma till stånd, sannolikt skulle kunna uppföras för en avsevärt lägre kostnad än ursprungligen beräknats och att sålunda en tillfredsställande förräntning å anläggningskostnaden möjligen skulle kunna ernås. Då det i sådant fall synes kunna antagas, att för ett belopp av omkring 600,000 kronor skulle kunna åstadkommas lika många bostadslägenheter, som voro avsedda att tidigare erhållas med ifrågavarande anslag å 900,000 kronor, torde av anslaget 600,000 kronor böra reserveras för därmed avsett ändamål för det fall att det skulle befinnas lämpligt att, eventuellt endast i mindre omfattning, fortsätta bostadsbyggandet i Örebro. Jag anser mig alltså för närvarande ej kunna förorda, att av ifrågavarande anslag mera än 300,000 kronor nu tagas i anspråk för andra ändamål än de ursprungligen åsyftade.

2. Manskaps- och överliggningshus.

Styrelsen har icke ansett sig hava anledning att under denna grupp av 1922 års riksdag begära något anslag.

3. Stationshusbyggnader.

I enlighet med järnvägsstyrelsens därom gjorda framställning upptog Kungl. Maj:t år 1921 i sitt anslagsäskande för husbyggnader ett belopp av 75,000 kronor för till- och ombyggnad av stationshuset i Katrineholm. Riksdagen ansåg sig emellertid med hänsyn till de rådande tidsförhållandena ej böra anvisa anslag för detta arbete. Styrelsen meddelar nu, att berörda arbete inbegripits bland de arbeten, som komme att i huvudsak utföras med de medel, Kungl. Maj:t, som förut nämnts, den 26 augusti 1921 anvisat ur anslaget till anordnande av arbeten vid, bland andra, statens järnvägar för bekämpande av arbetslösheten.

För uppförande av stationsstuga vid Bjurå har 1918 års lagtima riksdag beviljat ett anslag å 28,000 kronor samt 1919 och 1920 års riksdagar konjunkturtillägg härtill å 9,000 respektive 26,000 kronor. Av förestående belopp hava 1,000 kronor redan tagits i anspråk för sitt ändamål.

För ombyggnad av stationshuset vid Bollnäs har 1919 års lagtima riksdag beviljat ett anslag å 55,000 kronor.

Då dessa tvenne arbeten under nuvarande förhållanden ej anses böra komma till utförande, har styrelsen upptagit de ej ibruktagna anslagsmedlen, sammanlagt 117,000 kronor, bland de anslagsmedel, vilka skulle användas för andra ändamål än de ursprungligen avsedda.

4. Godsmagasinsbyggnader.

Styrelsen har ej ansett sig böra av 1922 års riksdag äska något under denna grupp.

5. Beredande av tvårumslägenheter åt den lägst avlönade tjänstemannagruppen vid statens järnvägar.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet har riksdagen för beredande av tvårumslägenheter åt den lägst avlönade tjänstemannagruppen vid statens järnvägar — den s. k. stationskarlsgruppen, innefattande stationskarlar, banvakter m. fl. — anvisat för åren 1918—1921 tillhopa 385,000 kronor, varav 175,000 kronor för år 1921. Berörda medel äro avsedda till uppförande av nya tvårumslägenheter i enlighet med en av järnvägsstyrelsen framlagd plan för byggande av dylika lägenheter under tioårsperioden 1918—1927, medan åter arbetena med förändring av förefintliga enrumslägenheter till tvårumslägenheter förutsatts skola bestridas av medel från förnyelsefonden.

Jämväl för år 1922 begärde järnvägsstyrelsen ett anslag för ifrågavarande ändamål av 175,000 kronor, men ansåg departementschefen, att då ett genomförande av berörda plan icke medförde någon ökning av bostadsbeståndet, en förskjutning av planen syntes under rådande bostadsbrist kunna ske, varför han funne sig ej kunna tillstyrka anvisande av anslag för ändamålet av 1921 års riksdag. Departementschefen framhöll emellertid, att arbetena för beredande av tvårumslägenheter borde återupptagas, så snart förhållandena det medgäve. I enlighet härmed begärdes intet anslag för ändamålet av riksdagen.

Järnvägsstyrelsen anför nu i ämnet följande:

»I enlighet med vad styrelsen i sin föregående år ingivna framställning an-
fört har styrelsen ansett sig böra under denna grupp äska anslagsmedel för att
genom nybyggnader skaffa erforderliga ersättningslägenheter i de fall, då för-
ändring av befintliga 1-rumslägenheter kommer att medföra minskning i antalet
lägenheter. Styrelsen åberopar härvidlag av Kungl. Maj:t och riksdagen förut
godkänd plan för anordnande av 2-rumslägenheter åt den lägst avlönade tjänste-
mannagruppen vid statens järnvägar.

Enär styrelsen — dels på grund av ekonomiska skäl och dels med hänsyn
till att personalen numera betalar hyra för sina bostäder i förhållande till deras
storlek i stället för att, såsom förut varit fallet, erhålla dessa in natura — endast
i mera trängande fall torde komma att förändra 1-rumslägenheter till 2-rums-
lägenheter för ifrågavarande tjänstemannagrupp, har styrelsen icke ansett lämpligt
att nu begära ytterligare anslag för anordnande av ifrågavarande ersättnings-
lägenheter.

Det av 1920 års riksdag beviljade anslaget å 175,000 kronor synes dock
böra behållas tillgängligt för avsett ändamål.»

I anslutning till vad som nästlidet år under denna rubrik anfördes
anser jag, att de för ifrågavarande ändamål tillgängliga men icke i anspråk
tagna medlen å 175,000 kronor icke böra användas för andra arbeten, utan,
såsom styrelsen föreslagit, reserveras för sitt ursprungliga ändamål.

*Departement-
chefen.*

6. Anordnande av tvättstugor till lägenhetsinnehavare, vilka äro i avsaknad av denna förmån.

I överensstämmelse med vad som skedde förlidet år har styrelsen
med hänsyn till nödvändiga inskränkningar i anslagskraven icke heller
av 1922 års riksdag ansett sig böra begära anslag för dessa arbeten.

7. Övriga husbyggnader.

Styrelsen har ej heller under denna grupp ansett sig under nuvarande
förhållanden böra begära något anslag av 1922 års riksdag.

För anordnande av lokaler för postverkets behov i vissa statens
järnvägars byggnader hava 1919—1921 års riksdagar beviljat anslag å
sammanlagt 510,000 kronor.

Då postverket numera i en hel del fall frånträtt tidigare framställda
krav på anordnandet av postlokaler, beräknar styrelsen 100,000 kronor
av de beviljade anslagsmedlen ej behöva tagas i anspråk för sitt ändamål,
och har styrelsen upptagit detta belopp bland anslagsmedlen för de arbeten,
med vars utförande anses böra anstå.

Vid bifall till vad jag i det föregående anfört skulle några medel
ej erfordras för nytillkommande arbeten under rubriken *husbyggnader*.

VII. Anordnande av skenfria vägkorsningar.

Angående
anordnande
av skenfria
vägkors-
ningar.

I sina under de senare åren ingivna framställningar rörande behovet av nya byggnader och anläggningar har järnvägsstyrelsen under särskild rubrik upptagit vissa belopp, avsedda för anordnande av skenfria vägkorsningar. För detta ändamål hava av riksdagen beviljats för åren 1917—1919, 1921 och 1922 tillhoppa 1,150,000 kronor. Styrelsen anför nu i ämnet följande:

»De belopp, som sålunda ställts till styrelsens disposition, hava ej på långt när varit tillräckliga för tillgodoseende av de framkomna kraven på skenfria vägkorsningars anordnande.

I sin år 1920 ingivna framställning meddelade sålunda styrelsen, att kostnaderna för de skenfria korsningar, om vilkas anordnande framställningar blivit under åren 1915—1920 gjorda, antingen av järnvägsstyrelsen till Kungl. Maj:t eller av myndigheter och enskilda till styrelsen, men vilka i saknad av medel ej kommit till utförande, uppgingo, fränsett kostnaderna för eventuella tillfartsvägar, med dåvarande enhetspriser till omkring 4,500,000 kronor.

Styrelsen finner det alltjämt vara en angelägenhet av stor vikt att göra järnvägstrafiken oberoende av korsande landsvägar och gator, och hade det därför synts styrelsen önskvärt, att styrelsen genom årliga anslag under denna grupp satts i tillfälle att utan avbrott fortgå på den inslagna vägen.»

Med hänsyn emellertid till den nu rådande statsfinansiella och järnvägsekonomiska situationen har styrelsen ansett sig detta år böra avstå från att äska några ytterligare medel för anordnande av skenfria vägkorsningar.

För anordnande av vägport vid Kil har 1914 års senare riksdag beviljat ett anslag å 21,200 kronor samt 1917 och 1920 års riksdagar konjunkturtillägg härå å tillhoppa 88,800 kronor.

I sin år 1919 ingivna framställning meddelade styrelsen, att ifrågasvarande arbete, som ditintills fått anstå, ej lämpligen borde ytterligare uppskjutas.

Styrelsen meddelar nu, att styrelsen av skäl, som inledningsvis anförts, upptagit av berörda anslagsmedel icke disponerat belopp, 102,800 kronor, bland de anslagsmedel, vilka skulle användas för utförande av andra arbeten än de ursprungligen avsedda. Därvid förutsätter styrelsen, att, när förhållandena en gång framdeles bliva mera gynnsamma för vägportsanläggningens vid Kil utförande, medel ur de under denna grupp beviljade anslag härför kunna disponeras. Styrelsen har sålunda ej för avsikt att framdeles begära särskilt anslag för ändamålet.

VIII. Anordningar för beredande av ökad upplagsplats för stenkol i importhamnar och å bränslestationer samt förbättrad kol-
emottagning i importhamnar.

Styrelsen har icke ansett sig under denna grupp böra begära något anslag av 1922 års riksdag.

Angående
vissa anord-
ningar vid
import-
hamnar.

IX. Telegraf- och sektionstelefonledningar samt kabelarbeten.

I anslutning till vad som allmänt uttalats har styrelsen ej ansett sig i sin framställning böra föreslå utförandet av några nya telegraf- och sektionstelefonledningar.

Angående
telegraf-
och sek-
tionstele-
fonled-
ningar samt
kabelarbe-
ten.

X. Elektriska belysningsanläggningar.

För utförande av elektriska belysningsanläggningar har riksdagen för åren 1917—1920 och 1922 beviljat tillhopa 1,079,000 kronor, varav 200,000 kronor för år 1922.

[15.]

Elektriska
belysnings-
anlägg-
ningar.

Styrelsen anför nu, att styrelsen funne det angeläget att fortfarande, i den mån elektrisk ström bleve tillgänglig, anordna elektrisk belysning å bangårdar, i allmänna och tjänstelokaler samt i personalens bostäder. Enligt vad verkställda utredningar givit vid handen, erfordrades under första halvåret 1923 för ifrågavarande ändamål 100,000 kronor, och hemställer styrelsen, att berörda belopp måtte få tagas i anspråk från anslagsmedel för arbeten, som styrelsen anmält tills vidare böra anstå.

Då styrelsens framställning icke givit mig anledning till erinran, får jag, under hänvisning beträffande anslagets användning till vad därutinnan meddelats i 1920 års statsverksproposition, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

Departementschefen.

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omnämnda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för *elektriska belysningsanläggningar* användas ett belopp av 100,000 kronor.

XI. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.

[16.] För utförande av växel- och signalsäkerhetsanläggningar har riksdagen för år 1922 beviljat 800,000 kronor. Järnvägsstyrelsen hade begärt 2,000,000 kronor, men departementschefen ansåg sig på grund av den rådande ekonomiska situationen och den inträdda trafikminskningen å statsbanorna böra vidtaga en nedsättning till 1,000,000 kronor, och riksdagen sänkte med hänsyn till de alltjämt fallande priserna å för ändamålet erforderlig materiel beloppet ytterligare till, såsom nyss nämnts, 800,000 kronor. Järnvägsstyrelsen hemställer nu, att för ändamålet måtte få användas 300,000 kronor av anslagsmedel för arbeten, som för närvarande icke ansåges böra komma till utförande, och anför styrelsen till stöd härför följande:

»Arbeten för utveckling av statens järnvägars säkerhetsväsende hava under de senaste åren utförts i huvudsak enligt följande program:

a) växel- och signalsäkerhetsanläggningar hava utförts vid mindre stationer, företrädesvis vid sådana, som passeras av snabbgående tåg, eller där särskilda fördelar äro att vinna genom säkerhetsanläggnings utförande i fråga om personalbesparing, mindre kolkostnad m. m.;

b) säkerhetsanläggningar hava utförts vid större eller medelstora stationer med mera invecklade spårssystem, i den mån spårsystemen blivit definitivt ordnade;

c) vid ombyggnad av stationer, vid vilka säkerhetsanläggningar förut funnits, hava de senare kompletterats eller ombyggts;

d) äldre säkerhetsanläggningar hava förbättrats och moderniserats för att tillgodose nya krav på anordningar;

e) ringverks- och fällbomsanläggningar hava utförts vid vägövergångar för att göra särskild bevakning av desamma obehövlig.

För hithörande arbetens utförande har riksdagen allt sedan år 1892 årligen anvisat särskilda anslagsmedel, uppgående för åren 1892 till och med 1922 till sammanlagt 14,370,000 kronor. Anslaget för år 1921 utgör 2,000,000 kronor och anslaget för år 1922 800,000 kronor. Ehuru ännu åtskilliga arbeten äro erforderliga för utveckling av säkerhetsanläggningarna vid statens järnvägar, torde det med nuvarande svårighet att uppbringa erforderligt anläggningskapital vara nödvändigt att inskränka hithörande arbeten i den mån desamma avse uteslutande en höjning av säkerhetsstandarden och inrikta sig på utförande av sådana anordningar, som kunna medföra så avsevärd lättnad i driftkostnaden, att det på anläggningen nedlagda kapitalet ej blott förräntas utan även på jämförelsevis kort tid amorteras genom uppkommande besparing i driftkostnad. Styrelsen avser dock härvid icke, att sådana anordningar böra undanskjutas, som måste anses utgöra minimikrav å trafiksäkerhet vid tågens framförande över bangårdarnas växelsystem.

Genom de under år 1921 inträdda prisfallen på diverse materialier samt på grund av sänkta arbetslöner torde givetvis vissa besparingar kunna göras å anvisade anslag för åren 1921 och 1922. Styrelsen har emellertid i enlighet med av Kungl. Maj:t lämnat direktiv ansett sig förpliktigad att under rådande konjunkturer så långt möjligt anlita inhemska verkstäder och har därigenom icke

blivit i tillfälle att för nedbringande av anläggningskostnader utnyttja möjligheterna av billiga inköp från utlandet. [16.]

1921 års riksdag vidtog betydande nedprutning i det av järnvägsstyrelsen för år 1922 begärda anslaget. Någon häremot svarande besparing genom billigare inköp anser styrelsen icke möjlig, för så vitt svensk industri fortfarande skall kunna anlitas för erforderliga anskaffningar. De av riksdagen gjorda avprutningarna måste sålunda med nödvändighet medföra avsevärd inskränkning av arbetsprogrammet för år 1922. Med anledning av styrelsens förut framförda önskan att iakttaga största möjliga begränsning av anslagskraven för år 1923 har styrelsen tagit under övervägande möjligheten av att helt och hållet avstå från äskande av anslag för hithörande ändamål för förra delen av år 1923. Härvid har styrelsen kommit till den uppfattningen, att ett uteblivande av anslag för nämnda period skulle komma att medföra inställande av arbeten, vilka äro nödvändiga ur trafiksäkerhetssynpunkt och från driftekonomisk synpunkt väl motiverade. Därjämte skulle inställandet av arbetena komma att medföra betydande olägenheter samt ökad arbetslöshet för de industrier, som specialiserat sig för tillgodoseende av järnvägarnas behov av materiel till säkerhetsanläggningar. På grund av vad ovan anförts har järnvägsstyrelsen funnit sig böra anmäla ett till det minsta reducerat anslagsbehov av 300,000 kronor för växel- och signalsäkerhetsanläggningar under första hälften av år 1923.

Ej endast ur trafiksäkerhets- och driftbesparingssynpunkt utan *Departementschefen.* jämväl med hänsyn till fortbeståndet av den speciellt inom detta område arbetande inhemska industrin synes angeläget, att växel- och signalsäkerhetsanläggningar må, om ock i begränsad omfattning, kunna komma till utförande jämväl under första halvåret 1923. Emellertid har Kungl. Maj:t genom förenämnda beslut den 2 december 1921 ställt ett belopp av 175,000 kronor till järnvägsstyrelsens förfogande ur det för anordnande av nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken anvisade anslaget att användas till vissa arbeten för växel- och signalsäkerhetsanläggningar; och synes på grund härav en nedsättning i det av styrelsen nu äskade anslagsbeloppet kunna ske till 125,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omfördälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för utförande av växel- och signalsäkerhetsanläggningar användas ett belopp av 125,000 kronor.

XII. Åtgärder för undvikande av störningar i svagströmsledningarna vid bandelen Kiruna—Riksgränsen.

För åtgärder för undvikande av störningar i svagströmsledningarna vid bandelen Kiruna—Riksgränsen beviljade 1917 års riksdag ett anslag *Angående åtgärder för undvikande*

av störning-
ar å svag-
strömsled-
ningarna
vid bande-
len Kiruna
—Riksgrän-
sen.

å 150,000 kronor och 1918 års lagtima riksdag ett konjunkturtillägg härå av 75,000 kronor. Såsom fortsättningsanslag för dessa anläggningar anvisade 1920 års riksdag ett belopp av 500,000 kronor för år 1921.

I sin år 1920 ingivna framställning meddelade järnvägsstyrelsen, att ytterligare konjunkturtillägg skulle bli erforderligt för dessa arbeten, framför allt till följd av stegrade materialpriser. I avvaktan på en stabilisering i de hösten 1920 starkt fluktuerande priserna ansåg styrelsen emellertid lämpligt att låta med frågan om konjunkturtillägg anstå till ett kommande år.

Enligt vad styrelsen nu meddelat, har nedgången i prisläget medfört, att de redan beviljade anslagen bli tillräckliga för arbetenas fullbordande, och erfordras därför icke något konjunkturtillägg för detta ändamål.

XIII. Elektrifiering av linjen Kiruna—Svartön.

Angående
elektrifi-
ering av
linjen Ki-
runa—
Svartön.

För elektrifiering av linjen Kiruna—Svartön hava 1917—1920 års riksdagar beviljat anslag å sammanlagt 22,200,000 kronor.

I sin år 1919 ingivna framställning meddelade järnvägsstyrelsen, att kostnaden för hela denna elektrifiering, inklusive erforderliga elektriska lokomotiv, då beräknades uppgå till sammanlagt 38,000,000 kronor, varav 23,000,000 kronor för erforderliga fasta anläggningar och 15,000,000 kronor för lokomotiv. Skillnaden, 800,000 kronor, mellan ovan angivna beviljade anslag, 22,200,000 kronor, och här angivna totalsumma, 23,000,000 kronor, utgjordes av dåvarande kostnad för elektrifiering av spåren från Gällivare till Tingvallskulle, Malmberget och Koskullskulle samt vissa växlingsspår i Gällivare och Svartön, för vilka arbeten anslag då ej begärdes, emedan dessa spår ej voro avsedda att elektrifieras förrän efter år 1921.

Kostnaden för elektrifieringen av nämnda spår beräknas nu av styrelsen uppgå till 500,000 kronor. Då emellertid till följd av det sjunkande prisläget överskott nu torde komma att erhållas å redan beviljade anslag för elektrifieringen av linjen Kiruna—Svartön, anser styrelsen jämväl elektrifiering av nämnda spår kunna utföras för till styrelsens förfogande redan ställda anslagsmedel. Styrelsen har därför icke nu funnit sig böra äska något anslag under denna rubrik.

XIV. Elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1920 års riksdag för elektrifiering av statsbanelinjen Stockholm—Göteborg för år 1921 ett reservationsanslag av 23,000,000 kronor. Beträffande den av Kungl. Maj:t framlagda planen för företaget gjorde riksdagen emellertid i vissa enskildheter några erinringar. Sålunda ansåg sig riksdagen, då i viss mån skiljaktiga meningar framkommit mellan järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen rörande frågan om sättet för överförandet av ström från landets kraftverksnät till det blivande järnvägsnätet och då någon slutlig standpunkt till samma fråga ännu icke intagits, böra uttala en förväntan, att ifrågavarande spörsmål genom samverkan mellan de båda styrelserna komme att vinna den lösning, som ur samhällelig och nationalekonomisk synpunkt kunde anses vara den för landet mest gagneliga. Beträffande frågan angående förekommande av störningar från järnvägens kraftnät å telegrafverkets ledningar fann sig riksdagen böra uttala, att en ur den allmänna samfärdselns synpunkt tillfredsställande lösning av densamma utgjorde en oeftergivlig förutsättning för den ifrågasatta elektrifieringens genomförande och för att anslag till densamma skulle utgå.

Angående elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg.

Med anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t dels den 11 juni 1920 åt en kommitté att skyndsammast verkställa utredning och inkomma med förslag i fråga om lämpligaste sättet för överförandet vid elektrifiering av statens järnvägar av elektrisk ström från landets kraftverksnät till järnvägsnätet, dels ock den 30 juni 1920 åt en kommitté att skyndsamt verkställa utredning rörande åtgärder till förekommande av störningar från statens järnvägars kraftnät å telegrafverkets ledningar samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Dessa utredningar hade emellertid vid tiden för avlåtande av 1921 års statsverksproposition ännu icke avslutats. Någon del av de för elektrifieringen anvisade medlen har ej heller hittills utanordnats.

I sin år 1920 ingivna framställning hemställde järnvägsstyrelsen, att i enlighet med den av statsmakterna godkända planen ett belopp av 26,000,000 kronor måtte för ändamålet anvisas för år 1922.

I ovannämnda statsverksproposition framhöll departementschefen, att vid bedömande av denna fråga hänsyn måste tagas till vissa synnerligen viktiga omständigheter, som tillkommit under senaste tiden. Så hade chefen för statens järnvägar efter sin återkomst från en studieresa i Amerikas Förenta Stater under hand anmält, att det syntes honom ofrån-

komligen nödvändigt att företaga en komplettering av den jämförande utredning, som på sin tid gjorts i och för valet av strömsystem vid den fortsatta elektrifieringen av statens järnvägar. Vidare hade den plötsligt inträdda nedgången av stenkolspriset medfört en förryckande inverkan på de förut gjorda jämförande driftskalkylerna i fråga om elektrisk drift och ångdrift. Då alltså de med ändrat tidsläge nödvändiggjorda ändrade kalkylerna icke med nödig trygghet kunde utföras, syntes man i avvaktan på resultatet av de igångsatta ytterligare utredningarna, vilka under de nyinträdda förhållandena i varje fall måste komma att taga längre tid i anspråk än som ursprungligen för ovan omförmälda kommittéarbeten avsågs, lämpligen böra något se tiden och konjunkturenas utveckling an. Departementschefen hade därför efter samråd med chefen för statens järnvägar och efter tillstyrkande av denne ansett, att med frågan om beviljandet av fortsättningsanslag för ifrågavarande ändamål borde anstå till 1922 års riksdag. I dylikt fall syntes man dock få vara beredd på att vid denna riksdag, utöver redan beviljade 23,000,000 kronor, anvisa vissa medel såsom anslag å tilläggsstat, så att ej järnvägsstyrelsen skulle komma i ett sämre läge beträffande möjligheten att på ett rationellt sätt bedriva arbetena, än som ursprungligen vid riksdagens prövning av frågan avsetts. Det vore nämligen fortfarande angeläget, att elektrifieringen, då den efter definitiva kalkyler, visande dess ekonomiska berättigande, skulle upptagas till genomförande, icke fördröjdes mer än vad som för vinnande av dylik klarhet i de ekonomiska förutsättningarna vore alldeles nödvändigt. De mycket stora vinster, som kunnat göras genom ett forcerat utförande, ifall kolpriset alltjämt förblivit mycket högt, uppkomme visserligen icke vid ett lägre kolpris, men å andra sidan kvarstode ej endast de nationalekonomiska fördelar, som vunnes genom nedbringande av landets behov av utländskt bränsle, utan även alla de väl kända indirekta fördelarna av elektrisk drift å en längre tungt trafikerad bansträcka. Även med behörig uppskattning av dessa fördelar syntes emellertid under rådande tunga tider en avgörande hänsyn böra tagas till frågan, huruvida de slutliga kalkylerna syntes säkerställa ett ekonomiskt tillfredsställande resultat av elektrifieringen. Slutligen erinrades, att det ankomme på Kungl. Maj:t att förordna om utanordnande i mån av behov av de för elektrifieringen redan anvisade medlen. De synpunkter, som i det föregående angivits, komme givetvis före arbetenas igångsättande att beaktas, och syntes jämväl frågan om valet av strömsystem efter slutförande av utredningen därutinnan böra ankomma på Kungl. Maj:t.

Järnvägsstyrelsen anför nu, att förenämnda två kommittéer vändades avgiva sina förslag till årsskiftet 1921—1922, varefter elektrifieringsarbeten skulle kunna igångsättas, om så befunnes lämpligt.

Beträffande frågan om de tillgängliga medlens tillräcklighet meddelar styrelsen, att kostnaderna för anläggningens utförande minskats avsevärt. Sålunda beräknades kostnaden för hela anläggningen, inklusive kostnaden för elektriska lokomotiv, nu uppgå till omkring 65,000,000 kronor mot förut beräknade totalsumma av 105,000,000 kronor. Då vi vidare värdet av de ånglokomotiv, som frigjordes genom elektrifieringen, nu borde beräknas till omkring 22,500,000 kronor, skulle sålunda för elektrifieringen erfordras ett anslag av endast 42,500,000 kronor mot förut beräknade 75,000,000 kronor.

Det redan beviljade anslaget 23,000,000 kronor täckte sålunda numera mer än hälften av det erforderliga beloppet, och även om elektrifieringsarbetet efter slutförda utredningar och kalkyler skulle av Kungl. Maj:t prövas böra igångsättas under år 1922 ansåge styrelsen därför ej, att något fortsättningsanslag behövde begäras av 1922 års riksdag.

Till frågan, huruvida omförmälda elektrifieringsarbeten skola påbörjas redan under innevarande år, är jag icke nu beredd att fatta ståndpunkt. I varje fall torde för ändamålet något anslag utöver vad hittills anvisats icke behöva begäras av denna riksdag.

Departementsschefen.

XV. Ordnannde av brandväsendet vid statens järnvägar.

För ordnande av brandväsendet vid statens järnvägar har riksdagen för åren 1918—1922 anvisat tillhopa 295,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen yttrar nu i förevarande ämne följande:

»I sin år 1920 ingivna framställning begärde styrelsen för ordnandet av brandväsendet vid statens järnvägar ett anslagsbelopp av 210,000 kronor. Härav voro 150,000 kronor avsedda för slutförande av arbetena å sådana stationer, som ligga inom eller invid samhällen, där vissa slangkopplingsanordningar enligt kungl. kungörelsen av den 6 juni 1918 skola utföras före den 1 juli 1920, d. v. s. samhällen, å vilka brandstadgan för rikets städer äger tillämpning. Återstående 60,000 kronor avsågos för fortsättande av arbetena med brandväsendets ordnande å stationer, å vilka brandstadgan ej äger tillämpning. Dessa senare arbeten, som då beräknades kräva ett återstående anslagsbelopp av 170,000 kronor, voro planerade avslutas under år 1924.

Det sålunda av styrelsen å tilläggsstat begärda anslagsbeloppet, 150,000 kronor, blev emellertid av Kungl. Maj:t och riksdagen nedsatt till 40,000 kronor, medan däremot såsom reservationsanslag för år 1922 begärda 60,000 kronor beviljades.

[17.]

Ordnande
av brand-
väsendet
vid statens
järnvägar.

[17.]

I enlighet med det ovan anförda skulle alltså av anslagsmedel återstå att äska ett belopp av 220,000 kronor.

Emellertid har styrelsen nu för avsikt fastställa en brandordning för statens järnvägar, som, i olikhet med det vid tidpunkten för ingivandet av den senaste anslagsframställningen föreliggande förslaget, medgiver brandsprutas uppställning intill eldhärden och densammnas vattenmatning medelst langning. Det härigenom minskade behovet av tryckslang medför en kostnadsminskning av omkring 165,000 kronor.

Drages denna summa från det ovan med ledning av föregående års kalkyler såsom erforderligt framräknade beloppet, 220,000 kronor, skulle således för fullbordande av arbetena med brandväsandets ordnande vid statens järnvägar av anslagsmedel nu återstå att äska endast 55,000 kronor.

Då emellertid, såsom ovan nämnts, ifrågavarande arbeten ej beräknas slutförda förrän år 1924, synes ej vara behövt att redan innevarande år begära det enligt ovan resterande anslagsbeloppet, utan torde härmed kunna anstå till nästföljande år.

Styrelsen tillåter sig därjämte meddela, att bestämmelserna i Kungl. Maj:ts stadga angående hotell- och pensionatrörelse av den 8 juni 1917 betingar utförandet före utgången av år 1922 av vissa arbeten i statens järnvägar tillhöriga hotellbyggnader å järnvägsstationer, vilka arbeten beräknas draga en kostnad av sammanlagt 150,000 kronor. Enär emellertid dessa arbeten, vilka på grund av nämnda bestämmelser komma att under alla förhållanden utföras under år 1922, endast till en mindre del äro av den art, att de böra bestridas av förnyelsefonds- och underhållsmedel, erfordras för ändamålet ett belopp av 100,000 kronor, att utgå av anslagsmedel för nämnda år.»

Då det av anslagsmedel sålunda erforderliga beloppet, 100,000 kronor, kan erhållas ur redan tillgängliga anslag för arbeten, som styrelsen anmält ej böra tills vidare komma till utförande, hemställer styrelsen, att av berörda anslagsmedel ett belopp av 100,000 kronor måtte få tagas i anspråk för utförande av vissa arbeten för ökande av brandsäkerheten i statens järnvägar tillhöriga hotellbyggnader.

Departement-
chefen.

Frågan om en utsträckning av den till utgången av år 1922 bestämda tiden för genomförande av vissa arbeten enligt stadgan angående hotell- och pensionatrörelse är för närvarande föremål för övervägande. Därest, enligt vad torde vara att förvänta, beslut i sådan riktning kommer att fattas, kunna de arbeten, varför styrelsen nu begär anslag, i motsvarande grad förskjutas; och lär det därför vara tillfyllest, om ett belopp av 25,000 kronor för närvarande avses för ändamålet. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för ordnande av brandväsandet vid statens järnvägar användas ett belopp av 25,000 kronor.

XVI. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.

Sedan en följd av år hava anslag anvisats — tidigare under rubriken »Diverse arbeten» — för ifrågavarande ändamål, och beviljade senast 1921 års riksdag för ändamålet för år 1922 1,500,000 kronor. Järnvägsstyrelsen hade på anförda skäl begärt 2,500,000 kronor, men av statsfinansiella skäl nedsatte Kungl. Maj:t detta belopp till 2,000,000 kronor samt riksdagen detsamma ytterligare till, såsom nyss nämnts, 1,500,000 kronor.

I enlighet med järnvägsstyrelsens nu därom gjorda framställning får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tillsvidare anstå, må såsom *dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten* användas ett belopp av 500,000 kronor.

[18.]
Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.

B. Nya statsbanebyggnader.

I. Statsbanan Sveg—Hede.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1912 års riksdag, under vissa förbehåll om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m., beslutat anläggning av en normalspårig bana mellan Svëgs station och Hede kyrkoby för en då beräknad kostnad av 2,952,000 kronor att utgå av skattemedel. För ifrågavarande arbeten har riksdagen sedermera för åren 1917—1919, 1921 och 1922 anvisat tillhoppa 3,700,000 kronor, därav för sistnämnda år 750,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen begär nu ett anslag av 600,000 kronor för ändamålet för första halvåret 1923 samt yttrar till stöd härför följande:

»År 1918 beräknades bananläggningen komma att draga en kostnad av 6,325,000 kronor, och har sedan dess någon ny beräkning över anläggningens totalkostnad icke verkställts, enär en sådan, då arbetena synas komma att fortgå flera år framåt, näppeligen under nu rådande föränderliga konjunkturer kan bli tillförlitlig.

Arbetena å bananläggningen hava under de gångna åren på grund av de jämförelsevis små årliga anslag, som beviljats för densamma, bedrivits i ganska ringa omfattning. Med de till och med år 1921 beviljade medlen beräknas terrasserings-, trumläggnings- och rälsläggningsarbetena kunna helt fullbordas å

[19.]
Statsbanan Sveg—Hede.

- [19.] bandelen Sveg—Glissjöberg och därjämte vissa terrasseringsarbeten å sträckan Glissjöberg—Hån kunna utföras. Anslaget för år 1922 är avsett att användas till fullbordande av sistnämnda arbeten och till utförande av rälsläggning å samma sträcka samt därjämte till påbörjande av terrasseringsarbetena å sträckan Hån—Vemdalen.

Arbetena synas emellertid från år 1923 böra bedrivas i något större omfattning än hittills, då härigenom bland annat den fördelen skulle vinnas, att arbete skulle kunna beredas en del arbetare från den närbelägna Sveg—Brunflo-banan, vilken bananläggning då beräknas vara fullbordad. Anslaget för år 1923 synes styrelsen icke böra sättas till lägre belopp än 1,500,000 kronor för hela året eller för första halvåret till 600,000 kronor, varvid man utgår från att omkring 40 % av årsanslaget förbrukas under första halvåret och 60 % under sista halvåret. Med det för år 1923 sålunda ifrågasatta anslaget skulle, om konjunkturerna fortfarande skulle falla, terrasserings- och trumlägningsarbetena kunna fullbordas å sträckan Vemdalen—Hedeviken samt rälsläggningen framdragas till Hedeviken.»

Departementschefen.

Då av skäl, som järnvägsstyrelsen anfört, arbetena å statsbanan Sveg—Hede synas böra från och med år 1923 bedrivas i en något raskare takt än hittills, har jag, ehuru den statsfinansiella situationen förpliktar till sparsamhet med anslagen för kapitalökning, ansett mig böra förorda styrelsens framställning i denna del. I likhet med vad hittills skett beträffande till denna bana anvisade anslag torde det förordade beloppet, 600,000 kronor, böra utgå av skattemedel. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fortsättning av *statsbanan Sveg—Hede* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av kronor 600,000.

II. Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

- [20.] Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition och i riksdagen väckt motion har 1916 års riksdag under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. beslutat fortsättande av inlandsbanan från Volgsjön förbi Vilhelmina kyrkoby, Stensele, Sorsele, Jokkmokk och Porjus fram till Gällivare, ävensom anläggande av sidospår från lämplig punkt å bansträckan Volgsjön—Stensele till Malgomajsjön och anordnande därstädes av en mindre hamnplats. För arbeten å ifrågavarande banbyggnad, som med dess av 1917 års riksdag beslutade sträckning över Kasker och med tillämpande av före kristidens inträdande gällande priser beräknats i sin helhet draga en kostnad av 30,150,000 kronor, hava för åren 1917—1922 anvisats sammanlagt 23,500,000 kronor.

Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

I sin skrivelse den 2 september 1921 har järnvägsstyrelsen äskat anslag för fortsättande av ifrågavarande arbeten, och har styrelsen därvid samtidigt avgivit infordrat yttrande över av kommunalfullmäktige i Sorsele, Arjeplogs och Lycksele socknar gjorda framställningar om påbörjande snarast möjligt av arbetena å inlandsbanan norr om Storuman. Styrelsen anför i förevarande ämne följande:

[20.]

Fortsättningsanslag för inlandsbanan.

Järnvägsstyrelsen.

»I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 hemställde styrelsen, att ett anslag å 4,000,000 kronor skulle äskas av riksdagen för arbetenas fortsättande å inlandsbanan. Enligt styrelsens mening borde anslaget i sin helhet användas för bedrivande av arbetena å banans södra del, på det att en år 1919 skisserad arbetsplan — banans färdigställande till Storuman år 1922 och byggande av materialväg från Storuman upp till Blattnicksele — skulle kunna följas och icke behöva fördröjas utöver år 1923. Genom riksdagens beslut om uppdelning av detta anslag, så att 1,000,000 kronor avsågos för arbetenas bedrivande jämväl på banans norra del, hava emellertid endast 3,000,000 kronor blivit tillgängliga för arbetenas utförande å banans södra del under år 1922, och skulle alltså trots den lägre prisnivån ovan skisserade plan ej kunna helt fullföljas.

För arbetenas fortsatta bedrivande å inlandsbanans södra del har styrelsen därför tänkt sig, att för första halvåret 1923 bör äskas ett anslag av 1,500,000 kronor. Med detta belopp, vilket förutsätter ett anslag för hela året av något över 3,000,000 kronor, synes med hänsyn till de numera förhandenvarande lägre byggnadskostnaderna den här ovan omnämnda arbetsplanen kunna i stort sett följas och fullbordas år 1923. Sedan arbetena därmed nått till ett visst avsnitt, torde det sedermera få prövas, huruvida banbyggnaden norrut från Storuman skall enligt ursprungliga förutsättningarna omedelbart fortsättas, eller om banan någon tid bör med hänsyn till konjunkturerna få sin tillfälliga ändpunkt i Storuman.

I detta sammanhang får styrelsen med anledning av förenämnda framställningar från Sorsele, Arjeplogs och Lycksele kommuner hänvisa till ovan gjorda uttalande samt anföra, att frågan om påbörjande av däri avsedda arbeten torde böra upptagas till prövning först samtidigt med ovannämnda prövning av frågan om banbyggnadens fortsättande norrut.

Vidkommande arbetenas bedrivande å banans norra del, så framhöll styrelsen i sin ovannämnda skrivelse den 24 september 1920, att, ehuru det vore uppenbart, att inlandsbanan norrifrån borde fortsättas i första hand till Jokkmokk, torde dock, med hänsyn till rådande ogynn-amma ekonomiska förhållanden, vilka nödvändiggjorde en noggrann ransonering av anslagsmedlen till statens järnvägsbyggnader, visst avbrott i detta byggnadsarbete vara påkallat, särskilt som detta arbete låge ur ekonomisk synpunkt i hög grad ofördelaktigt till, på den grund att det byggnadskapital, som nedlades, icke praktiskt taget successivt kunde nyttiggöras utan bleve först fruktbärande, då banan komme fram till Jokkmokk, varför krävdes ytterligare ett så avsevärt belopp som cirka 10 ¹/₂ miljoner kronor. Riksdagen beslöt emellertid, som ovan omnämnts, att arbetena skulle på skäl, som framhållits av departementschefen i statsverkspropositionen, bedrivas å både banans södra och norra del samt anvisade av hela anslaget, 4,000,000 kronor, 1,000,000 kronor för banans norra del. Styrelsen har också på grund av rådande arbetslöshet i Porjus nyligen igångsatt vissa arbeten söder om Stora Lule älv.

[20.]

Särskilt med hänsyn tagen till vad statsministern anfört till statsrådsprotokollet den 19 augusti 1921 med anmaning till ämbetsverken att iakttaga största sparsamhet i fråga om nya anslagskrav samt tillse i vad mån utnyttjandet av anslag, som beviljats men ännu icke kommit till användning, må kunna inhiberas, kan det emellertid ifrågasättas, om detta järnvägsbyggnadsarbete bör även i fortsättningen bedrivas. Skall så ske, vill styrelsen, i likhet med vad som vid flera tillfällen förut anförts, framhålla angelägenheten av att de årliga anslagen tillmätas så stora, att arbetena kunna bedrivas på ekonomiskt sätt. Det måste nämligen anses oekonomiskt att arbeta å en fristående arbetsplats med allt för små anslag, enär ju en stor del av utgifterna, hänförande sig till arbetets ledning och förvaltning, bliva ungefär lika stora, antingen arbetena bedrivas i mindre eller större omfattning. Styrelsen har därför den uppfattningen, att, ifall arbetena på vanligt sätt skola drivas fram emot ett färdigt resultat, anslaget för första halvåret 1923 för denna bandel icke borde sättas lägre än till 1,000,000 kronor och att sedermera beviljades anslag icke understigande $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor per budgetår.

I betraktande av den ofta berörda, synnerligen brydsamma ekonomiska situationen i landet synes det styrelsen icke lämpligt nu föreslå statsmakterna ett ställningstagande till dessa anslagsfrågor, utan synes det styrelsen att därmed bör i det längsta bero. Detta är desto mera fallet, som det också synes styrelsen vara med rättvisa förenligt, att, om bebyggarna längs järnvägen till Jokkmokk få sina önskemål om järnvägskommunikationer tillgodosedda, denna förmån måste — och måhända med företrädesrätt — tillkomma även de av statsbanan Jörn—Arvidsjaur—Gubblijaure intresserade bygderna, för vilken sistnämnda statsbana styrelsen dock under nuvarande förhållanden anser sig icke kunna föreslå anslag för arbetenas påbörjande.

Under nu rådande knappa arbetstillgång kunna emellertid icke de redan under särdeles enkla administrationsformer igångsatta arbetena å inlandsbanans norra del avbrytas, utan torde dessa böra fortsättas, i den mån så anses nödvändigt för att kunna sysselsätta där anställda arbetare. Detta torde också kunna ske med anlitande av redan för linjedelen i fråga anslagna medel och möjligen — då ju tiden måhända måste utsträckas till att omfatta första halvåret 1923, i fall arbetslöshet då fortfarande är rådande — med anlitande av någon fyllnad av nödhjälpsmedel, ifall man inskränker sig till blott bedrivandet av terrasseringsarbetena närmast söder om Lule älv. Riksdagen 1923 torde sedan med bättre överblick av den ekonomiska situationen och landets ekonomiska möjligheter kunna återupptaga frågan om bandelens färdigbyggande och om beviljande av de därför med ett rationellt byggnadssätt erforderliga medlen.»

Med stöd av det anförda anser sig styrelsen ej böra föreslå anvisandet av något anslag avsett för inlandsbanans norra del, utan inskränker sig till att hemställa, att för fortsättande av arbetena å banans södra del måtte för första halvåret 1923 anvisas 1,500,000 kronor.

Sorsele m. fl.
socknar.

Sedan järnvägsstyrelsens skrivelse i ämnet avlåtits, hava Sorsele och Arjeplogs socknar hos Kungl. Maj:t gjort förnyad framställning i fråga om anslag till fortsättning av inlandsbanan norr om Storuman.

I skrivelse den 17 november 1921 anmälde järnvägsstyrelsen, att med innevarande vinter måste vid inlandsbanan av därstädes anställd personal avskedas omkring 350 män. Då emellertid vid denna statsbanebyggnad såväl å sträckan Porjus—Jokkmokk som å delen närmast norr om Storuman lämpliga arbeten skulle kunna under vintern tilldelas en stor del av de till uppsägning ifrågakommande arbetarna, ansåge styrelsen anslag av arbetslöshetsmedel böra komma till användning för ändamålet, och äskade styrelsen för sådant ändamål tillhopa 500,000 kronor. Härav erfordrades 300,000 kronor å redan till byggnad fastställda delar av inlandsbanan, varav 200,000 kronor borde utgå ur anslaget å 9,000,000 kronor för anordnande av nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken och 100,000 kronor ur det allmänna arbetslöshetsanslaget. För arbetena närmast norr om Storuman ansåge styrelsen erfordras ett belopp av 200,000 kronor, att i sin helhet utgå ur sistnämnda anslag.

[20.]
Nödhjälps-
arbeten å
inlands-
banan.

Genom beslut den 2 december 1921 bemyndigade Kungl. Maj:t styrelsen att, till bekämpande av arbetslösheten, låta verkställa arbeten å inlandsbanan för en beräknad kostnad av 500,000 kronor, därav 200,000 kronor anvisades ur förenämnda anslag å 9,000,000 kronor och tillsvärdare 150,000 kronor från det allmänna arbetslöshetsanslaget. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att arbetsmöjligheterna skulle så långt ske kunde i första hand utnyttjas å redan under byggnad varande delar av inlandsbanan samt att arbetena å den närmast norr om Storuman belägna delen av banan finge bedrivas endast under vintern 1921—1922 och med iakttagande, att endast sådana arbeten komme till utförande, som kunde bliva bestående även för det fall att bandelens färdigställande skulle uppskjutas under längre tid. Slutligen anbefalldes järnvägsstyrelsen att taga under övervägande, huruvida vid arbetenas utförande, med hänsyn till desammas natur av nödhjälpsarbeten, lägre arbetslöner än de i allmänhet vid verkets byggnader gällande borde tillämpas ävensom i vad mån arbetena i sådant fall lämpligen borde anordnas genom statens arbetslöshetskommissions förmedling.

Vad inlandsbanans södra del angår, anser jag i likhet med järnvägsstyrelsen, att man för närvarande bör inrikta sig på banans färdigställande till Storuman samt byggande av materialväg från Storuman upp till Blattnicksele. För bedrivande av dessa arbeten, vilka beräknas bliva fullbordade under år 1923, bör anslag beviljas för tiden 1 januari—30 juni 1923. Huruvida banbyggnaden omedelbart skall fortsättas från Storuman norrut eller icke är en fråga, vartill statsmakterna lämpligen torde böra taga ståndpunkt nästkommande år, då de nuva-

Departement-
schefen.

[20.] rande osäkra ekonomiska förhållandena måhända något stadgat sig samt större möjligheter därför kunna föreligga att överskåda den statsfinansiella situationen. Genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut om anordnande av vissa nödhjälpsarbeten å sträckan norr om Storuman har, på sätt jämväl framgår av de vid beslutet fästade villkor, någon ståndpunkt givetvis ej tagits till frågan om inlandsbanebygget skall under närmaste framtiden fortsättas å denna sträcka.

Vidkommande norra delen av inlandsbanan torde få erinras, att 1921 års riksdag i likhet med Kungl. Maj:t ansåg, att arbetena å denna bandel alltjämt borde fortgå, medan tvärbanan Jörn—Gubblijaure icke syntes böra för närvarande påbörjas. Denna av statsmakterna nästlidet år intagna ståndpunkt finner jag nu ingen anledning att frånga. Genom fortsättande av arbetena på inlandsbanans norra del skulle jämväl arbete beredas så många som möjligt av de arbetare i dessa trakter, vilka, om mitt i det följande framlagda förslag om nedläggande av arbetena å kraftstationsbygget vid Harsprånget bifalles, eljest bliva utan arbete.

Mot storleken av det av järnvägsstyrelsen för fortsättande av arbetena å inlandsbanan begärda beloppet, 1,500,000 kronor, har jag intet att erinra. Beträffande beloppets användning framgår av järnvägsstyrelsens skrivelse, att det för arbetena å norra delen av inlandsbanan för år 1922 avsedda beloppet, 1,000,000 kronor, sannolikt torde, om därtill läggas de för ändamålet anvisade nödhjälpsmedlen, bliva tillräckligt för arbetenas bedrivande i inskränkt omfattning till den 1 juli 1923. Det nu ifrågasatta anslaget lär därför böra avses för inlandsbanans södra del; dock torde någon mindre del av ifrågavarande belopp böra kunna tagas i anspråk för de fortsatta arbetena å norra delen, därest så skulle visa sig erforderligt för undvikande av ett avbrott i dessa arbeten.

Under åberopande av sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsättande av arbetena å *inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,500,000.

III. Statsbanan Forsmo—Hoting.

[21.] Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1917 års riksdag under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. beslutat anläggande av en tvärbana i Ångermanälvens och Fjällsjöälvens dalgångar

Statsbanan
Forsmo—
Hoting.

från Forsmo å linjen Långsele—Selsjön av norra stambanan till Hotings station å inlandsbanan, för vilken tvärbana i dess sträckning längs den s. k. Åkvisslanlinjen anläggningskostnaderna med tillämpning av de före kristidens början år 1914 rådande arbets- och materialpriserna beräknats till 8,700,000 kronor. För arbeten å ifrågavarande banbyggnad har riksdagen för åren 1918—1922 anvisat sammanlagt 10,150,000 kronor, därav för år 1922 2,600,000 kronor. Härjämte har, såsom förut inledningsvis omnämnts, Kungl. Maj:t den 26 augusti 1921 från det av samma års riksdag beviljade anslaget till nödhjulsarbeten vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk anvisat 1,000,000 kronor för dylika arbeten å ifrågavarande statsbana.

[21.]

Järnvägsstyrelsen meddelar nu, att sistberörda belopp komme att i huvudsak användas för igångsättande av arbetena å banans norra del från Hoting räknat. Vidkommande arbetenas fortsatta bedrivande å banans södra del från Forsmo räknat anser styrelsen, att den år 1919 uppgjorda planen härför, enligt vilken räsläggningen år 1923 skulle framkomma till Backe, fortfarande i huvudsak borde följas. Med utgående från att den år 1919 rådande prisnivån antoges i medeltal gällande under tiden för genomförandet av nyssnämnda plan, skulle det för år 1923 erforderliga anslaget uppgå till 2,800,000 kronor eller för första halvåret 1,200,000 kronor, och hemställer styrelsen om anvisande av detta belopp för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Med hänsyn till den särskilda betydelsen av ifrågavarande banbyggnad förordar jag styrelsens förslag och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att till fortsättning av statsbanan Forsmo—Hoting för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,200,000.

IV. Statsbanan Hällnäs—Stensele.

Under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. har 1917 års riksdag beslutat anläggande av en tvärbana från Hällnäs å norra stambanan till Stensele vid inlandsbanan för en med tillämpning av de före kristidens början år 1914 rådande arbets- och materialpriserna beräknad anläggningskostnad av 11,150,000 kronor. För bananläggningen hava sedermera för åren 1910—1922 anvisats tillhopa 5,075,000 kronor. Järnvägsstyrelsen meddelar nu, att styrelsen komme att å ifråga-

[22.]

Statsbanan
Hällnäs—
Stensele.

[22.] varande banbyggnad utföra arbeten för ett belopp av 1,000,000 kronor av de medel, som Kungl. Maj:t genom sitt tidigare omförmälda beslut den 26 augusti 1921 anvisat för nödhjälpsarbeten vid statens järnvägar. Vidare begäras ytterligare 1,500,000 kronor för arbetenas fortsättande under första halvåret 1923. Till stöd härför yttrar styrelsen:

»I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 september 1919 framhöll styrelsen bland annat, att det vore synnerligen angeläget, att arbetena å statsbanan Hällnäs—Stensele bedrevos i sådant tempo, att sagda bandel kunde, räknat från och med år 1920, fullbordas inom en tidrymd av fem år. Under denna förutsättning beräknade styrelsen, att räsläggningen borde under år 1922 framkomma till Vindelälven samt på hösten 1923 nå fram till bron över Ume älv omedelbart invid Lycksele, varefter hela bandelen Hällnäs—Lycksele skulle kunna i slutet av år 1924 öppnas för trafik. Det torde sedan få vidare prövas, huruvida fortsättning av banbyggnaden å sträckan Lycksele—Stensele skall omedelbart enligt ursprungliga förutsättningarna ske eller om banan någon tid bör med hänsyn till konjunkturerna få sin tillfälliga ändpunkt i Lycksele.

Såsom ock styrelsen i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 anförde, kommer genom den nedsättning med 1,000,000 kronor, som verkställdes beträffande anslaget för år 1921, genomförandet av den tänkta planen att något förskjutas, men syntes det styrelsen vara av vikt, att denna plan likväl i möjligaste mån följdes. Styrelsen hemställde därför om ett anslag för år 1922 av 3,000,000 kronor, av vilket belopp dock 1921 års riksdag beviljade endast 2,000,000 kronor.

Emellertid håller styrelsen fortfarande före, att den skisserade planen borde följas, så att räsläggningen på hösten 1923 nådde fram till bron över Ume älv.

För möjliggörande härav skulle — i betraktande jämväl av det av Kungl. Maj:t för år 1921 anvisade ovan nämnda nödhjälpsanslaget — utöver redan anslagna medel erfordras i runt tal 3,000,000 kronor, av vilket belopp hälften anses böra beviljas för första halvåret 1923.»

Departementschefen.

I betraktande av den inträffade nedgången i den allmänna prisnivån och då anslagsbeloppet för första halvåret 1923 jämväl för denna banbyggnad torde kunna beräknas något lägre än för det senare, anser jag mig böra förordna en nedsättning av det utav styrelsen för banbyggnaden äskade beloppet till 1,000,000 kronor. Kungl. Maj:t torde alltså föreslå riksdagen

att till fortsättning av *statsbanan Hällnäs—Stensele* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,000,000.

V. Statsbanan Umeå—Holmsund.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1917 års riksdag beslutat anläggande av en bibana från Umeå till Holmsund jämte förbindelsespår till en blivande hamn utanför Holmsund för en med tillämpning av de före kristidens början år 1914 rådande arbets- och materialpriserna beräknad anläggningskostnad av 1,200,000 kronor. För anläggningen, som hösten 1919 beräknades draga en kostnad av i runt tal 3,000,000 kronor, hava av riksdagen för åren 1919—1921 beviljats tillhopa 2,670,000 kronor, varav 85,000 kronor utgöra överskott från statsbanan Vännäs—Umeå.

Angående
statsbanan
Umeå—
Holmsund.

Järnvägsstyrelsen yttrar nu i förevarande ämne följande:

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 ansåg sig styrelsen på anförda skäl för det dåvarande icke böra beräkna anläggningens slutkostnad, i synnerhet som det ytterligare erforderliga anslaget för banans fullbordande icke kunde komma att röra sig om större belopp, vilket belopp i så fall syntes styrelsen böra upptagas å 1922 års tilläggsstat.

Vid nu verkställd beräkning visar det sig emellertid, att något ytterligare anslag utöver redan beviljade medel icke erfordras, utan att med hänsyn till den nu inträffade och inom närmaste tiden motsebara prisnivån i stället visst mindre överskott å beviljade anslag torde vara att påräkna. I betraktande därav, att ännu rätt avsevärda arbeten återstå för banans fullbordande, är styrelsen icke nu beredd att angiva storleken av det beräknade överskottet.

I samband med frågan om anslag till statsbanan Umeå—Holmsund får styrelsen anmäla följande.

Då på sin tid i samband med byggandet av statsbanan Vännäs—Umeå spår framdrogs från Umeå till Storsandskärs tilltänkta hamn, vilket nu befintliga spår ingår i den under byggnad varande statsbanan Umeå—Holmsund, förlades linjen å sträckan från Öbacka, strax öster om Umeå, till övergången av Norrälven invid Storsandskär i den jämnaste terrängen längs Ume älv i omedelbar närhet av stranden. Under den tidrymd av cirka 25 år, som sedan dess förflutit utan att, av kända skäl, banan till Storsandskär kommit att öppnas för allmän trafik, har en hel del, huvudsakligen träindustrier, uppstått vid banan i trakten av Sofiehem, beläget 4 å 5 kilometer från Umeå. Den ifrågavarande banlinjen har därför under årens lopp alltmer fått karaktären av ett industrispår, använt för tågrörelser endast för industriernas eget behov. Det har därvid blivit en vana att beträda och forsla vilke över spåret, på ett sätt som givetvis icke kan medgivas efter banans öppnande för allmän trafik. Vid planerande av banans framdragande till Holmsund utgick styrelsen ifrån att det redan befintliga spåret mellan Umeå och Norrälven skulle ingå såsom ett led i banan Umeå—Holmsund på samma sätt som det tidigare utgjort en del av banan Umeå—Storsandskär. Nödvändigheten för de befintliga industrierna att, när banan nu öppnas för trafik, ordna sina transporter på ett för järnvägstrafiken fullt betryggande sätt kommer otvivelaktigt att medföra stora kostnader för dessa industrier, varförutom spåret

i sitt nuvarande läge så gott som omedelbart intill stranden i varje fall utgör besvärande intrång på stora och i övrigt mycket välbelägna, ännu icke utnyttjade industriområden. Slutligen är att beakta den i viss mån ökade eldfara för trävaruupplag m. m., som uppkommer genom banans öppnande för trafik.

Samtliga nu anförda förhållanden hava föranlett de berörda industrierna att göra framställning till styrelsen med hemställan att den befintliga linjen på en sträcka av cirka 2 kilometer måtte i samband med byggandet av Holmsundsbanan flyttas cirka 200 meter längre upp från stranden. I anslutning härtill har Umeå stads hamndirektion i skrivelse till styrelsen med åberopande av de betydande ekonomiska risker, Umeå stad iklätt sig för fullbordande av den i samband med byggande av statsbanan Umeå—Holmsund beslutade hamnanläggningen i Holmsund, på det livligaste tillstyrkt nämnda framställning om spårets flyttning, bland annat framhållande att ifrågavarande hamnanläggning naturligvis är betjänt av att ortens industri icke blott vidmakthålles utan om möjligt jämväl vidare utvecklas.

Med hänsyn till det allmänintresse, som sålunda är förknippat med frågan om linjeomläggningen, är styrelsen betänkt på att tillmötesgå de gjorda framställningarna under förutsättning av vissa bidrag från de berörda industrierna. Dessa bidrag, varom underhandling pågår, skulle utgöras av fritt tillhandahållande av för anläggningen erforderlig mark jämte förbindelse att svara för den skada och intrång, som av linjeomläggningen kan förorsakas, eller med andra ord, industriföretagen skulle ikläda sig liknande förbindelse vidkommande omläggningen, som av vederbörande landsting kräves vid nya statsbaneanläggningar. Dessutom skulle för omläggningen behövliga sliprar tillhandahållas fritt för statsbanan. Den mark, där det gamla spåret nu går, skulle, i den mån den icke blir erforderlig för statsbanan, få fritt övertagas av intressenterna.

Linjeomläggningen beräknas med nu gällande priser och under ovan angivna förutsättningar angående fritt tillhandahållande av mark m. m. för statsbanan draga en kostnad av i runt tal 100,000 kronor. Det överskott, som enligt vad ovan angivits beräknas uppkomma å redan beviljade anslagsmedel, medför emellertid, att intet särskilt anslag erfordras för linjeomläggningens utförande.»

Styrelsen anser sig därför icke behöva äska något anslag för statsbanan Umeå—Holmsund.

Departementschefen.

Av skäl, järnvägsstyrelsen anført, synes den föreslagna linjeomläggningen böra komma till stånd, därest bidrag till kostnaderna erhållas på sätt styrelsen tänkt sig. Ehuru på grund av den nedgående prisnivån förut för ifrågavarande statsbana anvisade medel synas förslå att täcka kostnaderna jämväl för berörda linjeomläggning och något nytt anslag för ändamålet sålunda icke behöver begäras, får utförandet av densamma anses innebära en sådan disposition av omförmälda anslagsmedel, som bör underställas riksdagens prövning. Därest emellertid riksdagen däremot icke uttalar någon erinran, har jag för avsikt att sedermera tillstyrka Kungl. Maj:t att fatta beslut i huvudsaklig överensstämmelse med vad järnvägsstyrelsen föreslagit.

VI. Statsbanan Jörn—Gubbljaure.

Såsom redan omnämnts under punkten 20 här ovan, anser sig järnvägsstyrelsen icke böra upprepa sin nästlidet år gjorda hemställan om anslag för påbörjande av arbetena å statsbanan Jörn—Gubbljaure.

Angående
statsbanan
Jörn—
Gubbli-
jaure.

C. Markförvärv.

Sedan en följd av år hava av riksdagens beviljats anslag för inköp av mark vid en del järnvägsstationer, där utvidgningar äro avsedda att komma till stånd, liksom även av mark behövlig för vissa dubbel-spårsanordningar. Senast hava för ändamålet av 1921 års riksdag anvisats 400,000 kronor.

Angående
markför-
värv.

Järnvägsstyrelsen anför nu, att de kraftiga inskränkningar, som vidtagits i fråga om nyanläggningar vid de trafikerade statsbanorna, givetvis medfört en ej oväsentlig lättnad i de betydliga krav, som under normala förhållanden måste ställas på anslaget för markförvärv. Med hänsyn såväl härtill som till den rådande ekonomiska situationen finner sig styrelsen icke för första halvåret 1923 böra äska högre belopp än 200,000 kronor, och skulle detta belopp kunna erhållas ur anslag för arbeten, som styrelsen anmält ej böra tillsvidare komma till utförande.

Med anledning av styrelsens förevarande framställning har jag inhämtat ytterligare upplysningar beträffande dispositionen av de för markförvärv avsedda medlen. Av dessa upplysningar framgår, att sedan för närvarande förutsedda behov blivit tillgodosedda, av redan beviljade anslag skulle återstå omkring 350,000 kronor att användas för oförutsedda markförvärv. På grund härav torde det ej kunna anses oundgängligen nödvändigt, att ytterligare medel nu äskas för ändamålet, utan lärers härmed kunna anstå till 1923 års riksdag.

Departement-
schefen.

D. Rullande materiel.

I detta ämne anför järnvägsstyrelsen följande:

I skrivelse den 24 september 1920 meddelade järnvägsstyrelsen, att styrelsen beräknade att disponera för år 1921 ett belopp av 19,600,000 kronor till rullande materiel, och hemställde styrelsen om anslag av sammanlagt 12,800,000

Angående
rullande
materiel.

kronor, avsedda uteslutande för elektriska lokomotiv. 1921 års riksdag beviljade emellertid endast 6,000,000 kronor, varav 2,500,000 kronor å tilläggsstat för 1921. Vidare hava tillgängliga medel å ena sidan ökats genom ökad avsättning till förnyelsefonden för år 1921 samt särskild förnyelsefond för samma år för utrangering av äldre oekonomiska lokomotiv, men å andra sidan reducerats genom en del mindre vagnbeställningar under hösten 1920 och i början av år 1921. Disponibla medel för nyanskaffning av rullande materiel år 1922, med inräknande av avsättning till förnyelsefond för nämnda år, beräknas därför uppgå till 28,400,000 kronor, varav 11,950,000 kronor anslagsmedel och 16,450,000 kronor förnyelsefondsmedel. Av anslagsmedlen äro 5,450,000 kronor reserverade för anskaffning av malmvagnar, och utgöras 6,000,000 kronor av det anslag, som 1921 års riksdag beviljade för anskaffning av elektriska lokomotiv. Dessa lokomotiv hava efter samråd med Luossavaara—Kirunavaara aktiebolag ännu icke blivit beställda på grund därav, att omedelbart behov av desamma numera icke kan med någon grad av bestämdhet förutses.»

Då således betydande belopp stå till järnvägsstyrelsens förfogande för anskaffning av rullande materiel och då vidare intet behov av vare sig ånglokomotiv eller vagnar för närvarande föreligger, har styrelsen ansett sig icke böra äska något anslag till rullande materiel för år 1923. Styrelsen förutsätter härvid, att för elektrifieringen av linjen Stockholm—Göteborg, vartill 1920 års riksdag beviljade begynnelseanslag, några medel till elektriska lokomotiv ej komma att erfordras under tiden intill utgången av första halvåret 1923.

E. Införande av genomgående tryckluftbroms.

[23.] För införande av genomgående tryckluftbroms beträffande statens järnvägars rullande materiel, varför totalkostnaden år 1919 uppskattades till 29,430,000 kronor, har riksdagen för åren 1920—1922 anvisat tillhopa 8,800,000 kronor, varav 750,000 kronor på tilläggsstat för år 1921 och 4,450,000 kronor för år 1922.

Enligt den år 1919 framlagda planen skulle införandet av genomgående tryckluftbroms beträffande lokomotiv- och personvagnsparken äga rum under perioden 1920—1925 samt beträffande godsvagnsmaterielen under perioden 1920—1929. Vidare förutsattes, att de härför erforderliga kostnaderna skulle bestridas genom årligt återkommande anslag, såvitt avsåge redan befintlig materiel, under det åter, beträffande nyanskaffad materiel, kostnaderna skulle utgå som ökad kostnad för materielen i fråga.

Med bifall till järnvägsstyrelsens därom gjorda hemställan framlade Kungl. Maj:t för 1921 års riksdag en ny plan, enligt vilken utrustningen av godsvagnsmaterielen skulle bedrivas i sådan takt, att tryckluft-

bromsen skulle vara införd å samtliga godsvagnar samtidigt som beträffande övrig rullande materiel eller år 1925, och beräknades härigenom [23.] ernås en besparing i personalkostnader av ej mindre än omkring 8,400,000 kronor utöver den, som skulle vinnas vid ett genomförande av den ursprungliga utrustningsplanen. För ändamålet begärde Kungl. Maj:t 1,450,000 kronor på tilläggsstat för år 1921 och 5,550,000 kronor för år 1922.

Riksdagen ansåg sig icke under rådande ovissa tidsläge kunna medgiva ett genomförande av detta bromssystem i så hastig takt som den föreslagna, och med hänsyn därtill och i betraktande av det fortgående priset nedsatte riksdagen de äskade beloppen till, såsom ovan nämnts, respektive 750,000 kronor och 4,450,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen anför nu i förevarande ämne följande:

»Det allmänna priset har visserligen såsom riksdagen förutsatt i viss mån även kommit hithörande arbeten till del men dock ej i sådan grad, att sänkningen av anslagen härigenom kompenserats. Styrelsen kan sålunda icke med nu tillgängliga anslag följa den uppgjorda utrustningsplanen för åren 1921 och 1922. Emellertid anser styrelsen alltjämt, att de starkaste skäl förefinnas för ett fullföljande av nämnda plan. Sedan monteringsarbetet under år 1921 fortskridit så långt, att ett mera avsevärt antal fordon utrustats, har styrelsen nämligen igångsatt trafik med tryckluftbromsade tåg, i första hand fjärrgodståg, och framföras för närvarande per dygn 2,000 godstågskilometer med den nya bromsen. Ehuru otillräckligt antal utrustade vagnar nödvändiggör, att även handbromsade vagnar ännu måste medfölja i tågen, inbesparas redan nu omkring 50 man bromsarpersonal, vilket antal inom den närmaste tiden kommer att ytterligare kunna ökas, i den mån trafiken hinner igångsättas. Med nuvarande bromsarlöner motsvarar detta en besparing av 200,000 kronor per år. Då det hittills utlagda kapitalet uppgår till omkring 3,000,000 kronor, utgör sålunda besparingen 6,7 % härå.

Då möjligheten att utnyttja den utrustade vagnparken snabbt stiger, i den mån antalet med broms utrustade vagnar ökas, framhåller styrelsen, hurusom det sålunda ur trafikteknisk synpunkt måste vara fördelaktigt att fullfölja den avkortade byggnadsplanen.

Vidare vill styrelsen framhålla, att det är synnerligen lämpligt att forcera arbetet med bromsens införande under nu rådande lågkonjunktur, då dels vagnparken utan åsidosättande av trafikens behov av vagnar kan intagas i verkstäderna, dels verkstadspersonalen kan beredas sysselsättning och avskedandet av sådan personal i motsvarande grad begränsas. Slutligen må framhållas den stora fördelen av att vid inträdande trafikstegring vara fullt rustad med bromsmateriel.

Emellertid har styrelsen för att tjäna det allmänna behovet av besparing av kapital tänkt sig vissa smärre modifikationer i den förra året utarbetade utrustningsplanen, och har fördens skull en ny utrustningsplan för befintliga fordon utarbetats. Enligt denna, som i likhet med förra årets plan omfattar åren 1920—1925, är planen för lokomotiven oförändrad. För personvagnarna har

23.] däremot, och detta även av vissa trafiktekniska hänsyn, utrustningen tänkts något långsammare för åren 1921—1923 för att forceras 1924—1925.

Beträffande godsvagnars utrustande med tryckluftsbroms respektive ledning för tryckluft må följande anföras.

Vid uppgörandet av 1920 års utrustningsplan (se nedan tab. 1) förutsattes en avsevärd nyanskaffning av godsvagnar under utbyggnadstiden, vilka vagnar beräknades att från och med år 1922 uteslutande bliva utrustade med enbart ledning för tryckluftsbroms. För att få rätta relationen mellan bromsvagnar och ledningsvagnar skulle således motsvarande antal äldre vagnar förses med bromsapparater. Emellertid har nyanskaffningen av godsvagnar av kända skäl tills vidare så gott som helt och hållet avstannat, varför antalet av de befintliga vagnar, som tidigare voro avsedda att utrustas med tryckluftsbroms, bör i motsvarande grad minskas och dessa vagnar i stället förses med enbart bromsledning. Vidare avsågs i 1920 års utrustningsplan att så ordna arbetet, att antalet bromsvagnar under ombyggnadstiden skulle vara relativt högre i förhållande till antalet ledningsvagnar än vad som enligt planen kommer att vara fallet vid fullständigt införd tryckluftsbroms. Den redan vunna erfarenheten har emellertid visat, att det är för tågbildningen lämpligast att även under ombyggnadstiden hålla den definitiva relationen mellan bromsvagnar och ledningsvagnar, d. v. s. 30 % bromsvagnar av hela antalet utrustade vagnar.

Enligt den i överensstämmelse härmed omarbetade utrustningsplanen (se nedan tab. 2) erfordras för fortsatt utförande av tryckluftsbroms intill utgången av första halvåret 1923 ett anslag av 3,075,000 kronor.

Av sålunda erforderliga medel kan ett belopp av 580,700 kronor erhållas ur å huvudgruppen 'Nya byggnader och anläggningar' tillgängliga anslag för arbeten, som styrelsen i denna framställning anmält ej för närvarande böra komma till utförande.»

De i järnvägsstyrelsens skrivelse åberopade tabeller återgivas här nedan.

Tabell 1. Utrustning av godsvagnar med Kunze-Knorrbroms under åren 1920—1925.

Under år	Bromsvagnar			Ledningsvagnar			Vid årets slut utrustade		
	Att utrusta		Utrustade vid årets slut	Att utrusta		Utrustade vid årets slut	Totalt	I % av hela vagnparken	Bromsvagnar i % av utrustade
	Nya	Befintliga		Nya	Befintliga				
1920	1,110	—	2,230 ¹⁾	—	1,110	1,580 ²⁾	3,810	15	58,5
1921	910	800	3,940	200	2,450	4,230	8,170	30	48
1922	—	1,500	5,440	1,110	3,500	8,840	14,280	50	38
1923	—	1,700	7,140	1,110	3,700	13,650	20,790	70	34
1924	—	1,500	8,640	1,110	3,590	18,350	26,990	89	32
1925	—	820	9,460	1,110	2,600	22,060	31,520	100	30
Summa	2,020	6,320	—	4,640	16,950	—	—	—	—

¹⁾ Här ingå 1,120 vagnar, som redan hava tryckluftsbroms.

²⁾ Här ingå 470 vagnar, som redan hava tryckluftledning.

Tabell 2. Utrustning av godsvagnar med Kunze-Knorrbröms under åren 1920—1925.

[23.]

Under år	Bromsvagnar		Ledningsvagnar		Vid årets slut utrustade		
	Att utrusta per år	Utrustade vid årets slut	Att utrusta per år	Utrustade vid årets slut	Totalt	I % av hela vagnparken	Bromsvagnar i % av utrustade
1920	—	1,560 ¹⁾	1,110	1,580 ¹⁾	3,140	13,1	49,7
1921	688	2,248	2,662	4,242	6,490	27,0	34,6
1922	1,200	3,448	3,700	7,942	11,390	47,5	30,2
1923	1,550	4,998	3,850	11,792	16,790	69,8	30,0
1924	1,515	6,513	3,575	15,367	21,880	91,1	30,0
1925	690	7,203	1,440	16,807	24,010	100,0	30,0
Summa	5,643	—	16,337	—	—	—	—

¹⁾ Här ingå samtliga vid monterings början redan befintliga vagnar med tryckluftbroms resp. tryckluftledning (utom malmvagnar).

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer styrelsen, att för ifrågavarande ändamål måtte dels av anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, användas ett belopp av 580,700 kronor, dels ock för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisas ett reservationsanslag av 2,494,300 kronor.

Enligt järnvägsstyrelsens framställning skulle bromssystemets genomförande ske i huvudsak enligt samma plan, som förelades 1921 års riksdag. Då de av sistnämnda riksdag uttalade skälen mot arbetets bedrivande i så hastig takt alltjämt äro för handen, anser jag emellertid, att det av järnvägsstyrelsen för första halvåret 1923 ifrågasatta anslagsbeloppet, 3,075,000 kronor, bör nedsättas till ett belopp, som kan beräknas ungefärligen svara mot det för år 1922 beviljade anslaget, eller till 2,000,000 kronor. Av anslagsmedlen för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, skulle vid bifall till mina i det föregående framställda förslag tagas i anspråk 1,713,800 kronor, varför för nu ifrågavarande ändamål skulle återstå att använda 656,900 kronor. Såsom nytt anslag torde alltså för första halvåret 1923 böra begäras 1,343,100 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att av de förut i detta statsrådsprotokoll omförmälda anslagsmedel för arbeten, med

Departementschefen.

[23.]

vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för införande av *genomgående tryckluftbroms beträffande statens järnvägars rullande materiel* användas ett belopp av 656,900 kronor;

dels ock för samma ändamål för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 1,343,100.

F. Nya inventarier.

Angående
nya inven-
tarier.

För nya inventarier vid statens järnvägar beviljades av 1921 års riksdag för år 1922 ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Då på grund av trafikens nedgång behovet av nya inventarier väsentligt reducerats, beräknar nu järnvägsstyrelsen att vid 1922 års utgång disponera så stor behållning av anslags- och förnyelsefondsmedel för nya inventarier, att något nytt anslag härför icke erfordras för första halvåret 1923.

G. Förlag.

Angående
förlag.

I skrivelse den 26 november 1920 anförde järnvägsstyrelsen, att det i betraktande av storleken av de svävande skulder, som då påvilade och som jämväl åren 1921 och 1922 finge beräknas påvila förlagskapitalet, vore önskligt, att för konsolidering av statens järnvägars finansiella läge ett avsevärt anslag till ökat förlag kunde beviljas, men att, då styrelsen ansåge sannolikt, att pensionsfonderna efter hand skulle komma att bereda statsjärnvägarna ett mot behovet allt bättre svarande rörelseförlag och då det icke syntes lämpligt att som fasta anslag binda medel, vilka framdeles måhända icke bleve behövliga, styrelsen icke ansåge sig böra hemställa om något anslag för år 1922 till ökat förlag.

Styrelsen meddelar nu, att i anslutning till vad sålunda anförts och då nu påginge en relativt snabb minskning av de förlagsmedel, som vore bundna särskilt i förrådet, styrelsen ansett sig icke heller för första halvåret 1923 böra hemställa om något anslag för ökat förlag.

[24.]

Merkostnad
för anlägg-
ning av
torvpulver-
fabrik vid
Hästhagens
mosse.

I detta sammanhang ber jag att få upptaga frågan om bestridande av uppkommen merkostnad för anläggning av torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition den 31 mars 1916, nr 161, anvisade 1916 års riksdag (skrivelse nr 186) för anläggande för statens järnvägars räkning av en torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse

och för omändring av erforderligt antal lokomotiv för torvpulvereldning [24.] för år 1917 ett anslag av 1,300,000 kronor.

Med beslutet avsågs att möjliggöra anordnande å bandelen Falköping—Nässjö av försöksdrift i större skala med torvpulvereldning å lokomotiv. Den ifrågasatta torvpulverfabriken, som skulle anläggas vid Hästhagens mosse i närheten av Vislanda järnvägsstation, var avsedd att utföras genom aktiebolaget Torv i Jönköping.

Förenämnda anslagsbelopp å 1,300,000 kronor fördelade sig på följande poster.

Inköp och planering av mosse	kronor	165,000:—
Anläggning av torvpulverfabrik	»	800,000:—
Patentavgift	»	25,000:—
Spår från Vislanda till mossen	»	50,000:—
Utrustning av 18 lokomotiv för torvpulvereldning	»	260,000:—

Summa kronor 1,300,000:—

I skrivelse den 5 februari 1921 har järnvägsstyrelsen anmält, att kostnaderna för anläggningen ej kunnat hållas inom den beräknade ramen. Styrelsen anför härom huvudsakligen följande: *Järnvägsstyrelsen.*

Genom anbud av den 31 januari 1916 hade aktiebolaget Torv erbjudit sig att för en summa av 725,000 kronor utföra anläggningen av själva torvpulverfabriken, dock under förbehåll, att vid ett eventuellt blivande avtal få tillgodoräkna sig den fördyring, som kunde följa av en höjning av råvarupriser och arbetslöner m. m. under tiden mellan anbudets ingivande och slutligt avtals träffande. Den höjning, som beräknades kunna inträffa, uppskattades till omkring 10 %, varför ock kostnaden för anläggning av fabriken beräknades avrundad till 800,000 kronor.

I verkligheten uppstod emellertid en våldsam stegring av priserna, huvudsakligen för råvaror. I stället för ursprungligen 725,000 kronor gjorde aktiebolaget Torv vid de slutliga förhandlingar, som fördes sedan riksdagen beviljat det av Kungl. Maj:t begärda anslaget, anspråk på ej mindre än 960,625 kronor. Denna höjning — omkring 33 % — var sålunda mer än tredubbelt större än de 10 %, varmed det räknats, vilken omständighet gjorde, att det redan från början syntes sannolikt, att anslaget måste komma att överskridas. För att detta överskridande skulle bli så litet som möjligt, åtog sig styrelsen att leverera förutom maskinerna i kraftstationen, vilka i erbjudet skick icke kunde godtagas, vissa sådana delar, såsom decauvillemateriel, elektriska ledningar, torvpulversäckar m. m., vilka styrelsen ansåg sig kunna anskaffa till lägre priser än de av entreprenören i slutliga anbudet beräknade.

De poster, som sålunda utbrötos och varför styrelsen åtog sig svara, representerade enligt entreprenörens anbud ett sammanlagt belopp av 255,000 kronor. Entreprenadsumman till aktiebolaget Torv för övriga arbeten för fabriken anläggning blev fastställd till 724,020 kronor, och återstodo sålunda av det beräknade

[24.] beloppet, 800,000 kronor, endast omkring 76,000 kronor för bestridande av järnvägsstyrelsens åtagande i förevarande avseende.

För att vinna besparingar hade styrelsen tänkt sig bland annat ordna frågan om anskaffande av nödiga räler för torvmaterialets transport så, att vid statens järnvägar redan befintliga, begagnade decauvillerräler skulle användas; kraftstationen skulle likaledes utrustas med begagnade maskiner o. s. v. Hade detta lyckats och förhållandena i övrigt varit gynnsamma, skulle förvisso det belopp, varmed anslaget senare måste överskridas, blivit relativt ringa.

Förhållandena blevo emellertid under arbetets fortgång allt svårare, vilket medförde ökade kostnader för de styrelsen tillkommande leveranserna. Den av styrelsen tillhandahållna gamla rälsen visade sig icke tillräckligt hållbar, utan måste densamma ersättas med ny. Vidare var det omöjligt att uppbringa brukbara, förut använda elektriska generatorer, varför det blev nödvändigt inköpa nya sådana. Genom feluppgift från entreprenörens sida angående behövliga ångmaskinens storlek uppstod även beträffande dessa avsevärd fördyring på grund av vissa utbyten och omändringar. Säckar för torvpulvertransporterna från fabriken till förbrukningsställena kunde ej uppbrias till rimligt pris. Styrelsen lät därför invid fabriken uppbygga ett s. k. silomagasin, därifrån pulvret i specialvagnar vidaretransporterades till respektive lokomotivstationer.

De delar, som anskaffades och bekostades av järnvägsstyrelsen, blevo därigenom — utöver ovannämnda 255,000 kronor — fördyrade med omkring 232,000 kronor, varav omkring 80,000 kronor på decauvillerräls, 105,000 kronor på kraftstationens utrustning, 17,000 kronor på silomagasinet samt 20,000 kronor på de elektriska ledningarna. Sammanlagda kostnaden blev sålunda 487,000 kronor, varifrån avginge dels å anslaget tillgängliga 76,000 kronor samt från entreprenadsumman enligt överenskommelse ytterligare avdragna omkring 63,000 kronor, motsvarande värdet av vissa delar till anläggningen, vilka icke kunnat levereras — alltså återstående kostnad 348,000 kronor.

Härtill komme kostnaden för vissa utöver den ursprungliga planen på grund av tidsförhållandena m. m. nödvändiggjorda utvidgningar. Sålunda måste transportbanorna, för vilkas trafikerande oljemotorlokomotiv enligt planen anskaffats, på grund av oljebrist elektrifieras, baracker och marketenteri m. m. anläggas samt de nytillköpta fälten iordningställas till en kostnad, i runt tal av

elektrifieringen	55,000 kronor
torkfälsarbeten	15,000 »
baracker, marketenteri m. m.	88,000 »
på grund av den sena leveransen, diverse fördyringar i avlöningar m. m.	32,000 »

Summa 190,000 kronor

Allt som allt föreläge en brist av 538,595 kronor 50 öre, vilket belopp först nu, sedan slutuppgörelse i dagarna träffats med entreprenören, kunnat fixeras.

Vid framläggande av förslaget om torvpulverfabrikens anläggning hade järnvägsstyrelsen förutsatt, att ifrågavarande företag skulle vara en för sig fristående affär, därvid det i densamma nedlagda kapitalet skulle

vara att betrakta som ett lån, vilket skulle, med undantag av den slutligen kvarvarande markens värde och anläggningens realisationsvärde — då uppskattade till sammanlagt omkring 130,000 kronor — amorteras under fabriken livstid. Detta skulle ske sålunda, att konsumtionspriset för torvpulvret skulle förutom tillverkningskostnaden innefatta jämväl för amorteringen erforderligt belopp. I det statsrådsprotokoll, som var fogat vid propositionen i ärendet, uttalade sig föredragande departementschefen i enahanda riktning; och blevo dessa uttalanden av riksdagen lämnade utan erinran.

Järnvägsstyrelsen anför nu, att till den summa, som sålunda borde amorteras, borde läggas jämväl förenämnda merkostnad om 538,595 kronor 50 öre, och skulle det erhållna totalbeloppet att amortera under driften då bli omkring 1,700,000 kronor. Om man utginge från att ur mossen borde kunna framställas en total torvpulvermängd av omkring 300,000 ton, motsvarande detta en amorteringskostnad mellan 5 och 6 kronor per ton pulver. Styrelsens avsikt vore emellertid att i den mån priserna å bränslemarknaden så medgäve verkställa en större och hastigare amortering, varvid under alla omständigheter det belopp, varmed anslagsmedlen överskridits, i första hand skulle avskrivas.

På grund av vad sålunda anförts har järnvägsstyrelsen hemställt om bemyndigande att såsom anläggningskostnad för statens järnvägars torvpulverfabrik å Hästhagens mosse få räkna ej mindre de förut anslagna medlen, 1,300,000 kronor, än även ovan nämnda merutgift 538,595 kronor 50 öre, mot skyldighet för järnvägsstyrelsen att amortera hela det i anläggningen nedlagda kapitalet på sådant sätt, att, senast när mossen slutavverkats, 1,300,000 kronor skulle, inberäknat kvarvarande markvärde och realisationsvärde å anläggningen, till statsverket återbäras.

På grund av remiss har statskontoret den 15 juni 1921 yttrat sig i ärendet och anför därvid, att då medel till fabriken anläggning beviljats av riksdagen och det nu visat sig, att anslaget avsevärt överskridits, det icke syntes böra ifrågakomma annat än att anvisandet av ytterligare medel underställdes riksdagen. Statskontoret framhåller även, att ett bifall till järnvägsstyrelsens hemställan i denna del skulle innebära, att statens järnvägars förlagskapital, vilket redan förut visat sig otillräckligt, fortfarande skulle för ändamålet tagas i anspråk. Vidare erinrar statskontoret, att då det tidigare anslaget av riksdagen beviljats, detta skedde under rubriken utgifter för kapitalökning, utan att därvid fästes något villkor om medlens återbetalning till statskontoret. Då anläggningen minskade i värde allt eftersom avverkningen fortskred och alltså borde

Statskontoret.

- [24.] nedskrivs, syntes det statskontoret riktigt, att anslaget icke betraktades såsom avsett till definitiv kapitalökning, utan snarare som ett till järnvägsstyrelsen för en tillfällig affärsrörelse lämnat lån, vilket styrelsen borde med anlitande av trafikmedel i sinom tid till statsverket återbära. I vilken form järnvägsdriften härför borde belastas, om uteslutande genom pålägg å den levererade torven eller delvis genom direkt avskrivning, samt den hastighet, varmed amorteringen borde fortskrida, syntes böra bero på stenkolspriserna och lämpligast kunna av järnvägsstyrelsen själv bedömas. I fråga om sättet för återbäringen till statsverket av de redan anslagna medlen samt det tilläggsanslag, som kunde komma att av riksdagen ytterligare beviljas, syntes det statskontoret enklast, att detta skedde först sedan beloppet i sin helhet kunde av styrelsen levereras. Under tiden komme de genom amorteringen lösgjorda medlen att bilda ett välbehöfligt tillskott till statens järnvägars förlagskapital. Vid återlevereringen till statsverket av anslagsmedlen torde desamma komma att å riksstaten upptagas som i anspråk tagen kapitaltillgång.

Om man anlade den synpunkten på ifrågavarande anslag, att de borde betraktas som till järnvägsstyrelsen för ett särskilt affärsföretag lämnat lån, anser statskontoret kunna ifrågasättas, att styrelsen jämväl skulle gälda ränta härå. Det syntes dock statskontoret lämpligare, att medlen behandlades som en del av hela det av statens järnvägar disponerade kapitalet, av vilket statsverket erhöle ränta, till sin storlek framgående av de statistiska tabellerna, i form av inlevererat trafiköverskott.

På grund av vad sålunda anförts har statskontoret hemställt, att proposition måtte avlätas till riksdagen om beviljandet av erforderligt tilläggsanslag, varvid jämväl frågan angående samtliga anslagsmedlens återleverering borde till riksdagens prövning hänskjutas.

Järnvägsstyrelsen.

I med anledning av statskontorets utlåtande avgivet yttrande har järnvägsstyrelsen framhållit, att, därest den av styrelsen föreslagna utvägen att täcka bristen i fråga icke vore framkomlig, styrelsen icke för sin del hade någon erinran emot, att frågan ordnades på sätt av statskontoret föreslagits, d. v. s. genom att proposition avgäves till riksdagen om beviljande av erforderligt tilläggsanslag.

Järnvägsstyrelsen yttrar vidare, att styrelsen under alla omständigheter hade för avsikt att alltefter fabrikationens gång amortera hela det i anläggningen nedlagda kapitalet och att sedermera till statsverket återbära för ändamålet bekomna anslagsmedel, och borde detta återbärande enligt styrelsens förmenande lämpligast ske, sedan kapitalet i fråga blivit till fullo intjänt, dock senast när mossen slutavverkats.

Den merkostnad, som uppstått för torvpulverfabrikens anläggning [24.] och vilken tills vidare bestritts av statens järnvägars förlagsmedel, är i huvudsak beroende på de efter förslagets framläggande uppkomna allmänna prisstegringarna och svårigheterna att anskaffa lämplig materiel. *Departementschefen.* Då särskilt anslag som utgift för kapitalökning tidigare beviljats av riksdagen för anläggningen i fråga, vore det givetvis rent formellt riktigast, om de för bristens täckande erforderliga medlen äskades i enahanda ordning. Enligt vad jag inhämtat, har emellertid statens järnvägars förlagskapitals ställning under senaste tiden så avsevärt förbättrats, att detta utan olägenhet fortfarande torde kunna tagas i anspråk för ändamålet i avvaktan på att enligt den framlagda planen, för vilken tidigare redogjorts, amortering av beloppet kan äga rum. Då det under nuvarande förhållanden är särdeles angeläget att undvika uppförandet av nya anslag å budgeten, synes därför hinder ej behöva möta för att det för bristens täckande erforderliga beloppet fortfarande tillsvidare bestrides av förlagsmedlen. I den mån amortering av berörda belopp äger rum, bör vid sådant förhållande förlagskapitalet därmed gottskrivas och motsvarande avskrivning äga rum av anläggningens kapitalvärde. Påpekas må i detta sammanhang, att kostnaderna för anläggning av fabriker för torvtillverkning för statens vattenfallsverks räkning bestritts av särskilda förlagsmedel.

Med hänsyn därtill att anslag för fabriken anläggning tidigare beviljats av riksdagen, läser riksdagens medgivande till den nu ifrågasatta anordningen böra inhämtas.

Beträffande frågan om återbetalning av tidigare beviljade anslagsmedel torde därmed böra förfaras i enlighet med vad vid förslagets framläggande för 1916 års riksdag blivit förutsatt och av statskontoret i dess utlåtande närmare utvecklats. Något beslut härutinnan läser emellertid ej nu erfordras, utan torde frågan härom efter förnyad anmälan i sinom tid af järnvägsstyrelsen få upptagas till avgörande.

På grund av vad nu anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för gäldande av uppkommen merkostnad för anläggning av *torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse*, 538,595 kronor 50 öre, må enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder tagas i anspråk statens järnvägars förlagsmedel.

Statens vattenfallsverk.

A. Kanalverk.

1. Ombyggnaden av Södertälje kanal.

Angående
ombygg-
naden av
Södertälje
kanal.

För ombyggnad av Södertälje kanal jämte upprensning av farlederna i Brandalsund och Linasund har riksdagen hittills anvisat tillhoppa 8,800,000 kronor, därav 200,000 kronor å 1921 års tilläggsstat samt 1,700,000 kronor för år 1922.

I skrivelse den 30 september 1921 har nu vattenfallsstyrelsen gjort framställning om ytterligare anslag för kanalarbetenas fortsättande. Innan jag närmare ingår på denna framställning, tillåter jag mig emellertid erinra följande.

Använd-
ningen av
till kanal-
ombyggnaden
beviljade
anslag.

I nästlidet års statsverksproposition förutsattes, att de av Kungl. Maj:t då äskade och sedermera av riksdagen beviljade anslagen, tillhoppa 1,900,000 kronor, i första hand skulle användas till färdigställande av den nya slussen vid Lotsudden i Södertälje. Sedan dessa arbeten slutförts och i samband därmed vissa mindre bottenrensningar i den gamla kanalen samt vissa smärre muddringsarbeten verkställt, så att den nya slussen kunde komma till användning för kanaltrafiken, skulle, enligt vad föredragande departementschefen framhöll, i avvaktan på kanalens slutliga fullbordande, hittills nedlagda arbeten komma till omedelbar nytta därigenom, att i kanalen kunde framföras fartyg av ej obetydligt större dimensioner än de, som för närvarande kunde passera genom densamma. Efter avslutande av dessa arbeten kunde, om sådant visade sig ur ekonomisk synpunkt påkallat, utan nämnvärd förlust ett avbrott äga rum i arbetena för kanalens färdigställande enligt det fastställda större programmet.

Enligt vad 1921 års riksdag vid anmälan av sitt beslut i ämnet framhöll, avsågos de vid samma riksdag beviljade beloppen för bedrivande av kanalarbetena i den begränsade omfattning, som i statsverkspropositionen angivits. På detta sätt lämnades möjlighet öppen att vid innevarande års riksdag fatta slutlig ståndpunkt till frågan, huruvida kanalaneläggningen borde i ett sammanhang fullbordas eller huruvida icke ett avbrott skulle äga rum.

I anslutning till de sålunda lämnade direktiven hava de av riksdagen för Södertälje kanals ombyggnad anvisade anslagen under år 1921 använts endast till arbeten å den nya slussen vid Lotsudden.

Beträffande gången av arbetena har vattenfallsstyrelsen i skrivelsen den 30 september 1921 meddelat följande:

För slussen hade alla större järnkonstruktioner till portar, lager, maskinerier och dylikt levererats från respektive verkstäder eller beräknades komma att före 1921 års slut levereras. Å slussbyggnadsplatsen hade grundvattnet sänkts med en grundvattensänkingsanläggning av stora mått, varefter jordmassorna kunnat bortschaktas i torrhet och betonggjutningarna påbörjas. Av hänsyn till de stora pumpningskostnaderna komme slussbygget att göras färdigt på kortast möjliga tid, varvid murverken beräknades bliva färdiga under förra delen av år 1922, varefter resterande arbeten vid slussen skulle fullbordas så, att enligt arbetsplanen den nya slussen kunde vara färdig att tagas i trafik vid seglationens början år 1923. Då den gamla slussen samtidigt härmed komme att borttagas, skulle från nämnda tidpunkt inträda en viss förbättring för trafiken på Södertälje kanal, i det att något större fartyg då kunde framsläppas.

Expropriation av för kanalbygget erforderliga markområden hade pågått under år 1920, men då å ena sidan tidpunkten för kanalens färdigställande blivit betydligt framflyttad, varigenom även nämnda markområden först senare komme att erfordras, och å andra sidan expropriationsförfarandet under dåvarande konjunktur visade sig medföra mycket höga lösensummor, hade styrelsen funnit det lämpligast att avbryta expropriationerna. Det vore att antaga, att vid den tidpunkt, då de återstående markområdena erfordrades för kanalbygget, desamma skulle kunna lösas under gynnsammare konjunkturförhållanden för billigare pris. Detta hade för övrigt redan visat sig vara fallet beträffande ett par markområden, som efter expropriationernas nedläggande förvärvats under hand.

Utöver de arbeten, som sålunda utförts i enlighet med den begränsade arbetsplanen och med av riksdagen för kanalbygget anvisade medel, hava vissa arbeten vid kanalen igångsatts i syfte att lindra den synnerligen svåra arbetslöshet, som sedan början av år 1921 varit rådande i Södertälje. För dessa arbeten har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 5 augusti och den 18 november 1921 anvisat sammanlagt 1,815,000 kronor, därav 1,340,000 kronor från det av riksdagen å tilläggsstat för år 1921 anvisade reservationsanslaget å 9,000,000 kronor till sådana arbeten vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka kunna påkallas för bekämpande av arbetslösheten, samt 475,000 kronor från de å samma tilläggsstat under femte huvudtiteln anvisade anslagen för bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd.

De arbeten, som utförts eller äro avsedda att utföras med av Kungl. Maj:t anvisade medel från anslagen till nödhjälpsarbeten, omfatta i huvudsak muddringar vid Linasund, större schaktningar längs kanalens

Nödhjälps-
arbeten vid
kanalom-
byggnaden.

sidor å sträckan Maren—Mälaren, en del i samband med kanalarbetet nödvändiga husbyggnader samt vissa järnkonstruktioner vid den nya slussen. I den mån sådant befunnits lämpligt, har en del av schaktningsarbetena överlämnats till utförande genom arbetslöshetskommissionens förmedling.

Utgrävning
av kanal-
sträckan
Maren—
Saltsjön.

För utvidgning av kanalsträckan mellan Maren och Saltsjön har riksdagen år 1914 beviljat ett särskilt anslag av 550,000 kronor, vilket anvisats att utgå under åren 1915 och 1916. Den sålunda beslutade utgrävningen var avsedd att utföras i samband med anläggandet av dubbelspåret Rönninge—Ström, vars behov av fyllnadsmassor på sådant sätt ansågs kunna på ett ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt tillgodoses; och uppdrogs åt den för dubbelspårsanläggningen tillsätta byggnadskommissionen att, såväl i tekniskt som ekonomiskt hänseende, omhänderhava utgrävningen. Sedan under föregående år kommissionens arbetsuppgift beträffande järnvägsanläggningen i huvudsak slutförts och frågan om kommissionens ekonomiska avveckling därmed blivit aktuell, har kommissionen i skrivelse till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet den 3 september 1921 meddelat, att en del muddringsarbeten å ifrågavarande kanalsträcka fortfarande återstode, varemot det för ändamålet anvisade anslaget blivit förbrukat. Kommissionen, som beräknade kostnaderna för uttagande av de i kanalen kvarstående massorna till cirka 360,000 kronor, hade avsett att för arbetets slutförande förskottsvis använda de medel, som med vederbörligt tillstånd kunde bliva tillgängliga efter försäljning av de till järnvägsföretaget hörande överblivna tomter, räls m. m., varjämte kommissionen ifrågasatt eventuellt bidrag ur arbetslöshetsfonden. För närvarande kunde således, enligt vad kommissionen framhöll, medel till kanalföretaget icke tillhandahållas från kommissionens järnvägsarbeten, utan måste för sådant ändamål avvaktas resultatet av förenämnda försäljningar.

Genom beslut den 7 oktober 1921 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att vattenfallsstyrelsen skall övertaga utförandet av byggnadskommissionens återstående arbeten vid Södertälje kanal.

Kostnads-
beräkningar.

Totalkostnaden för kanalarbetena, fränsett uttagandet av kanalsektionen å sträckan mellan Maren och Saltsjön, den s. k. södra kanalen, för vilket sistnämnda arbete, såsom nämnts, särskilt anslag anvisats, har, med tillämpning av 1914 års priser, beräknats till 6,785,000 kronor. Motsvarande kostnad beräknades år 1920 till cirka 15,000,000 kronor.

I skrivelsen den 30 september 1921 meddelar vattenfallsstyrelsen, att arbetslönerna vid slussbygget under år 1921 sjunkit cirka 16 %. Pri-

set på armeringsjärn och järnkonstruktioner hade samtidigt undergått en så betydande reduktion, att priset på utländskt järn numera närmade sig fredspriset, medan priset å svenskt järn ännu voro avsevärt högre. Likaså hade priset på virke sjunkit högst betydligt, medan däremot priset på cement och andra byggnadsmaterialier samt transportkostnader undergått en relativt obetydlig minskning. Enligt av vattenfallsstyrelsen verkställda förnyade beräkningar skulle totalkostnaden med rådande pris uppgå till cirka 13,700,000 kronor. I sistnämnda belopp inginge emellertid ej den beräknade kostnaden för uttagning av återstående massor under vatten i södra kanalen. I den mån byggnadskommissionen för dubbelspåret Rönninge — Ström icke genom försäljning av räls, markområden och dylikt kunde tillhandahålla för dessa arbeten erforderligt belopp, vilket av kommissionen beräknades till 350,000 kronor, erfordrades alltså ytterligare anslag för ifrågavarande kanalsträckas färdigställande genom vattenfallsstyrelsens försorg.

Beträffande frågan om kanalarbetenas fortsättande framhåller vattenfallsstyrelsen, att då den svåra arbetslösheten i Södertälje icke kunde förväntas så snart komma att upphöra och de stora schaktnings-, muddrings- och släntbeklädnadsarbeten, som erfordrades för kanalens utförande, vore särskilt lämpliga att tillgripa för lindrande av densamma, borde enligt styrelsens mening arbetena på denna grund fortsättas. För att bedriva dessa arbeten — huvudsakligen schaktningar och muddringar samt en del grundläggningsarbeten vid den nya gatubro, som enligt den av Kungl. Maj:t fastställda planen skulle byggas — erfordrades under hela år 1922 och första halvåret 1923 1,500,000 kronor, varav 500,000 kronor på tilläggsstat för år 1922. Då nämnda arbeten sålunda delvis komme att avse arbetslöshetens lindrande, funne styrelsen skäligt, att en viss del därav ej påfördes kanalbyggnadens anläggningskostnad, utan direkt utginge av medel, ställda till förfogande för arbetslöshetens bekämpande.

Ifrågasatt
ytterligare
anslag för
kanalarbetet.

Under återopande av vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, att för fortsättande av arbetena med Södertälje kanals ombyggnad måtte anvisas å tilläggsstat för år 1922 ett anslag av 500,000 kronor samt för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett anslag av 1,000,000 kronor.

Enligt vad jag från vattenfallsstyrelsen inhämtat, beräknas de anslag, som hittills av riksdagen anvisats för ombyggnaden av Södertälje kanal, vara tillräckliga för färdigställande av den nya slussen samt för de mindre bottenrensningar och muddringsarbeten, vilka äro nödvändiga för slussens tagande i bruk. Efter fullbordandet av nämnda arbeten skulle kanalarbetena, såsom av departementschefen föregående år med-

Departements-
chefen.

delats, vara framförda till den punkt, där ett avbrott av arbetena i avvakten på bättre konjunkturer utan nämnvärd olägenhet skulle kunna ske. Ett dylikt avbrott torde jämväl under nuvarande ekonomiska situation ur synpunkten av statens affärsintresse vara väl motiverat. Emellertid har, såsom nyss nämnts, den rådande arbetslösheten, vilken särskilt i Södertälje gjort sig starkt kännbar, under det nyssförflutna året föranlett igångsättande med medel från arbetslöshetsanslagen av vissa arbeten å kanalen, vilka till övervägande del falla utom ramen för den föregående år framlagda begränsade arbetsplanen. Man torde jämväl kunna utgå från, att dessa arbeten för beredande av arbetstillfällen åt arbetslösa tills vidare måste hållas i gång. Att för närvarande närmare angiva, i vilken utsträckning detta bör ske, är emellertid knappast möjligt, utan måste arbetenas omfattning göras beroende på, huru förhållandena å arbetsmarknaden under den närmaste tiden utveckla sig.

Med hänsyn till nu angivna förhållanden synes det mig lämpligast, att de arbeten för kanalombyggnaden, vilka påkallas under tiden till och med den 30 juni 1923 och som ej äro avsedda att bestridas med de av riksdagen redan anvisade medlen, utföras med anlitande av de anslag, som under nämnda tid stå eller kunna komma att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för arbetslöshetens bekämpande. Härmed kommer den takt, vari arbetena skola bedrivas, att bliva beroende på arbetslöshetens omfattning. Frågan huruvida kanalbygget skall fullföljas i ett sammanhang bör i så fall underställas 1923 års riksdag, då förnyade beräkningar böra framläggas om kostnaderna för de då återstående arbetena.

I samband med anvisande av medel från arbetslöshetsanslagen till kanalbygget torde böra avgöras, huruvida och i vad mån de anvisade medlen skola påföras anläggningskapitalet ävensom i vilken omfattning arbetena skola handhas av vattenfallsstyrelsen eller arbetslöshetskommissionen.

Under förutsättning av bifall till vad sålunda föreslagits skulle särskilt anslag under förevarande anslagstitel icke behöva äskas.

Vad beträffar kanalsträckan Maren—Saltsjön, så har, som förut nämnts, kommissionen meddelat, att för detta arbete anslagna medel, 550,000 kronor, förbrukats. Vattenfallsstyrelsen beräknar nu de återstående kostnaderna till 350,000 kronor. I vad mån dessa kostnader möjligen kunna täckas av överskottsmedel från kommissionens övriga arbeten låter sig för närvarande icke bedöma med hänsyn till de ännu ouppgjorda affärerna med den tidigare anlitate entreprenören och de återstående försäljningarna av överbliven mark, räls m. m. Något anslag för bestridande av kostnader för de återstående kanalarbetena å sträckan Maren—Saltsjön torde i allt fall ej behöva äskas av innevarande års riksdag.

B. Kraftverk.

I skrivelse den 27 september 1921 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om anslag för kapitalökning till statens kraftverksanläggningar och vattenregleringsföretag. Styrelsen har därvid till en början erinrat om den försämring av det ekonomiska läget inom landet, som under senaste tid inträtt, samt om den maning till sparsamhet vid anslags-*Vattenfalls-*
styrelsen. äskanden, som riktats till ämbetsverken. Styrelsen anför därefter inledningsvis följande:

»Vid äskandet av anslag särskilt för den nu ifrågavarande grenen av sin verksamhet har vattenfallsstyrelsen så mycket mera skäl att ställa sig denna Kungl. Maj:ts maning till efterrättelse, som de ekonomiska förutsättningarna för denna verksamhet under de senast förflutna månaderna allt tydligare försämrats. Antalet nytillträdande kraftabonnenter, såväl från industri som jordbruk, har nämligen i hög grad minskats, hittillsvarande avnämare av elektrisk energi minska sin kraftuttagning och flere av dem hava kommit på obestånd. Det är också föga sannolikt, att nya industriföretag av betydelse såsom kraftavnämare kunna väntas uppstå, så länge köpkraften inom och utom landet är så begränsad som nu.

Det är under sådana förhållanden helt naturligt, att vattenfallsstyrelsen icke nu ämnar föreslå några nya utbyggnader för vattenkraftens tillgodogörande utöver dem, som redan påbörjats. Även de år 1921 av vattenfallsstyrelsen ifrågasatta nyanläggningarna vid Råby och Malfors i Motalaström, avsedda för kraftleverans huvudsakligen till elektrifiering av statsbanan Stockholm—Göteborg, böra tillsvidare anstå, i synnerhet som det ännu är ovisst, när arbetet med elektrifieringens genomförande kommer att påbörjas. Likaledes bör upprensning av Flottbergsströmmen vid Trollhättan anstå till en lämpligare tidpunkt.

Vad beträffar kraftanläggningen vid Harsprånget, fann redan 1921 års riksdag skäl föreligga att taga under övervägande, huruvida icke arbetena därå borde avbrytas, men beviljade dock medel för fortsatt arbete i långsam takt intill våren 1922 i avsikt att föra byggnadsarbetet fram till en lämplig avbrottspunkt, så att vid ett blivande återupptagande av arbetena därstädes hela det första utbyggnadsstadiet må kunna fullbordas på omkring 3½ år. Det ankommer sålunda på 1922 års riksdag att avgöra, huruvida arbetet bör vid nämnda tid helt nedläggas eller möjligen fortsättas i långsam takt.

Med hänsyn till den rådande depressionen finner vattenfallsstyrelsen sig icke kunna påtaga sig det ekonomiska ansvaret för äskande av nya anslag till detta byggnadsarbets fortsättande. Vattenfallsstyrelsen inskränker därför sina anslagsäskanden beträffande Harsprånget till vissa i det följande närmare angivna belopp dels till inlösen av enskilda personer tillhöriga byggnader, som uppförts i byggnadsplatsens närhet, dels även till fortsatt underhåll av de till kraftanläggningen hörande byggnader m. m., som hittills blivit utförda.

Även inom Trollhätte kraftverks distributionsområde har kraftavsättningen så avsevärt minskats, att vattenfallsstyrelsen numera icke anser utsikter förefinnas att kunna förränta den nya kraftanläggningen vid Lilla Edet, om denna vid nu

rådande material- och arbetskostnader skulle fullbordas till den hittills beräknade tidpunkten, slutet av år 1923. Energien har varit avsedd att till huvudsaklig del tagas i anspråk för elektrifieringen av statsbanan Stockholm—Göteborg, vilken som nämnt icke synes komma till stånd inom den närmaste tiden. Vattenfallsstyrelsen nödgas sålunda föreslå, att även byggnadsarbetet vid Lilla Edet tillsvidare nedlägges, dock först sedan vissa skyddsarbeten utförts under loppet av år 1922. Något nytt anslag för Lilla Edet-anläggningen behöver således icke nu äskas; tvärtom beräknas en avsevärd del av hittills beviljade medel bliva disponibel.

Liknande skäl skulle även i viss mån kunna tala för avbrytande av arbetet med genomförandet av regleringen av Lule älvs källsjöar, de s. k. Suorvasjöarna. Kraftavsättningen från Porjus kraftverk har nämligen också betydligt minskats, bland annat därigenom att Aktiebolaget Porjus Smältverk måst träda i likvidation. För den elektriska järnvägsdriften å riksgränsbanan har hittills åtgått mindre energi än beräknats, varför in-ättandet av det sjunde maskinaggregatet, vartill 1920 års riksdag beviljat medel, kunnat tillsvidare uppskjutas. En följd av dessa förhållanden är givetvis, att behovet att genom ytterligare regleringsåtgärder i vattendraget höja lågvattenföringen icke längre gör sig så starkt gällande, som under en normal utveckling. Ehuru det sålunda är möjligt, kanske sannolikt, att den reglering av vattenföringen, som möjliggöres genom fullbordandet av det första utbyggnadsstadiet av regleringsdammen vid Suorvajaures utlopp, icke omedelbart kommer till avsedd användning, har vattenfallsstyrelsen efter allvarligt övervägande funnit så starka skäl dock tala för den första utbyggnadens slutförande i ett sammanhang, att detta likväl bör ske.

Byggnadsplatsen vid Suorva är belägen i en fullkomlig ödemark, omkring 10 mil från närmaste järnväg, och där råder under större delen av året ett särdeles hårt och krävande klimat. För att på en sådan plats kunna utföra ett byggnadsarbete av den storlek, det här är fråga om, måste mycket omfattande anordningar vidtagas för att möjliggöra transport av arbetare, material, maskiner, och förnödenheter, för arbetspersonalens inkvartering och livnärande, sjukvård o. d., för anskaffning av drivkraft, uppläggande av förråd, anordning av sågverk, verkstad, smedjor m. m.

För närvarande befinner sig företaget just på det stadium, att alla dessa tidskrävande och dyrbara förarbeten äro verkställda och har å dem samt i transportkostnader, administration och allmänna omkostnader nedlagts intill den 1 juli 1921 c:a 3.8 miljoner kronor, under det att vid samma tidpunkt c:a 1.25 miljoner kronor använts till utförande vid Suorva av egentliga byggnadsarbeten, såsom fängdammar, sprängningsarbeten för regleringstunnlar och dammar samt en mindre vattenkraftstation för platsens behov.

Även om beslut skulle fattas om arbetets avbrytande, anser vattenfallsstyrelsen detta ej kunna ske omedelbart, utan böra först vissa delar fullbordas. Exempelvis bör vattenkraftstationen färdigställas och de båda regleringstunnlarna fullbordas jämte avstängningsanordningar, så att en viss möjlighet erhalles att vid behov avtappa vatten från Suorvasjöarna. Innan fängdammen i den östra älvgrenen rives, böra vissa där återstående sprängningsarbeten utföras, varjämte påbörjade husbyggnader o. d. måste slutföras för att ej förfaras under uppehållet. Vidare har man att räkna med kostnaderna för handläggningen inför vattendomstolen av målet rörande laga tillstånd till anläggningens utförande. Det belopp, som dels redan nedlagts efter den 1 juli 1921, dels sålunda behöver ytterligare

förbrukas, även om arbetet skulle nedläggas våren 1922, har beräknats till 3.15 miljoner kronor.

Vid arbetets nedläggande skulle således sammanlagt vara bundet ett kapital av omkring 8.2 miljoner kronor. Hela kostnaden för det första utbyggnadsstadiet beräknas nu till 10.5 miljoner kronor, varför arbetet komme att avbrytas, då endast 2.3 miljoner kronor återstå av hela kostnaden.

Därtill kommer, att vid ett eventuellt uppehåll i arbetet under flera år icke kan undgås, att de i det föregående omnämnda dyrbara transportanordningar, byggnader m. m., som utförts för att möjliggöra byggnadsföretaget, till stor del förfalla och vid arbetets återupptagande måste med stora uppföringar av tid och penningar åter iståndsättas; extra transportkostnader för personal och attiralj tillkomma såväl vid arbetets nedläggande som dess återupptagande. Under uppehållstiden åtgå dessutom kostnader till vakthållning, försäkringar och underhåll av maskiner och byggnader, och vid arbetets återupptagande har man att räkna med stora extra kostnader för nyanskaffning av duglig personal och nyorganisering. Vattenfallsstyrelsen har gjort ett försök att uppskatta värdet av dessa med ett avbrott förenade olägenheter och extra kostnader och funnit, att vid exempelvis 5 resp. 10 års uppehåll i arbetet det icke kan sättas lägre än 1.8 resp. 2.5 miljoner kronor, d. v. s. ungefär samma belopp, som vid avbrytandet skulle återstå av hela byggnadskostnaden.

Räntan under 5 resp. 10 år av det kapitalutlägg 2.3 miljoner kronor, som skulle inbesparas genom arbetets avbrytande, utgör vid beräkning jämväl av ränta på ränta efter 6 % ca 780,000 kronor resp. 1,820,000 kronor och understiger således betydligt det nyss angivna kapitalvärdet av de olägenheter och kostnader, som äro förenade med avbrottet.

Slutligen må anföras, att ett fullbordande av regleringsdammen dock möjliggör, att vatten året runt kan erhållas för samtliga de 7 maskinaggregat, som kunna installeras i Porjus och betjänas av befintliga tillopps- och avloppstunnlar, varför vid ett inträdande av ökat kraftbehov samtliga maskiner kunna lämna prima-kraft.

Lägger man härtil även den synpunkten, att för den arbetsstyrka av omkring 350 man, som vid arbetets avbrytande skulle bliva lediga, icke torde finnas möjlighet till erhållande av liknande arbetsanställning inom samma landsända, utan denna måste söka sig ned till sydligare delar av landet och sålunda öka arbetslösheten därstädes, synes någon tvekan icke böra råda därom, att byggnadsarbetet hellre bör fortsättas och fullbordas i den omfattning, som motsvarar det första utbyggnadsstadiet.

Beträffande den närmare beräkningen av härför behövliga anslag och även ifråga om anslag för övriga kraftverksbyggnader och regleringsföretag får vattenfallsstyrelsen hänvisa till den närmare redogörelsen i det följande.

I fråga om kostnaderna för de pågående arbetena anser sig vattenfallsstyrelsan generellt böra anföras följande.

De kostnader, som voro upptagna i vattenfallsstyrelsens skrivelse av den 29 september 1920, voro baserade på erfarenheten om byggnadskostnaderna intill sommaren 1920. Därvid är att märka, att dessa byggnadskostnader voro framkomna ur material- och arbetspris, som delvis voro lägre än dåvarande dagspris, varjämte prisnivåns i och för sig mycket höga läge suggererade till antagandet, att denna höjd måste bli av mycket kort varaktighet. Sedan dessa beräkningar gjorts, blev styrelsen dessutom nödsakad att i augusti 1920 företaga

en ytterligare ganska väsentlig höjning av arbetslönerna. Till följd av dessa förhållanden kan man säga, att de i skrivelsen den 29 september 1920 uppgivna kostnaderna voro något lägre än som betingades av den då aktuella prisnivån.

Därefter stego kostnaderna ytterligare under hösten 1920 och nådde sitt maximum i slutet av året. Under denna tid träffades kollektivavtal mellan privata arbetsgivare och arbetare inom byggnadsindustrien, och denna uppgörelse innebar som bekant en väsentlig höjning i förutvarande arbetskostnader. Från den 1 januari 1921 blevo även lönerna för stora grupper av kommunalarbetare avsevärt höjda. Ehuru styrelsen icke gick med på någon ytterligare höjning av de i augusti 1920 fastställda lönesatserna, har det ej kunnat undvikas, att bl. a. byggnadsavtalet och kommunalarbetarelönerna medfört en ökad kostnad för styrelsens arbeten och åstadkom, att nedgången i byggnadskostnaderna blivit långsammare än som annars blivit fallet. En utgiftspost, som är ganska betydande vid kraftverksanläggningar, äro järnvägsfrakterna. Dessa ha som bekant ej sjunkit i proportion med indextalets fall utan kvarstå ännu med undantag för en sänkning av vissa tariffer å statens järnvägar i augusti månad 1921 å kristidens toppnivå, vilket även retarderar byggnadskostnadernas nedgång.

I detta sammanhang vill styrelsen ej underlåta påpeka, att samtliga de arbeten vattenfallsstyrelsen bedriver vid Luleälv dessutom bliva fördyrade på grund därav, att järnvägen Gällivare-Perjus i tariffhänseende icke sammanslagits med statens övriga trafikerade järnvägar, utan utgå på denna bandel särskilda tilläggsavgifter, som bidraga att öka de redan genom de stora avstånden högt uppdrivna kostnaderna för person- och godsbefordran.

Utgifterna för de anläggningar, som pågått efter sommaren 1920, påverkades starkt av denna sista stegring av prisnivån mot slutet av året och även i fortsättningen blevo arbetena fördyrade i den mån dyrt inköpta materialier och arbetsmaskiner måste konsumeras och avskrivas vid senare arbeten. Sedan början av år 1921 har prisnivån successivt gått ned och särskilt har detta varit fallet med priset på trä och järn. Arbetskostnaderna hava också minskats, men ännu ej i den grad man haft anledning vänta på grund av den inträdda starka depressionen. De totala kostnader för resp. anläggningar, som styrelsen nu beräknat, bli därför i hög grad beroende på huru mycket arbete, som utfördes under de allra dyraste tiderna från sommaren 1920 till våren 1921 och huru mycket som återstår efter sistnämnda tid. För sådana anläggningar, varå arbetet var i full gång under den dyraste tiden, erfordras det, att mycket arbete skall återstå att utföra under tider med starkt sänkta pris för att merkostnaden under den dyraste tiden skall kompenseras.»

Svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet. I detta sammanhang ber jag få omnämna, att svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet hos Kungl. Maj:t anhållit, bland annat, om vidtagande av åtgärder för att arbetena vid Lilla Edet och Harsprånget icke måtte nedläggas samt till förhindrande av att statens affärsdrivande verk genom avskedande av sina arbetare bidroge till att öka arbetslösheten i landet.

Departementchefen. Att största återhållsamhet iakttages i fråga om anslagen till statens kraftverk och vattenregleringsföretag påkallas ej endast av det brydsam-

ma ekonomiska läget utan även av hänsyn till den väsentliga nedgång i efterfrågan å elektrisk kraft, som under senaste tiden gjort sig gällande. Fråga föreligger ej heller nu om några nya utbyggnader för vattenkraftens tillgodogörande utöver dem, som redan påbörjats. I stället måste för vissa fall övervägas, huruvida ej avbrott bör tillfälligtvis äga rum i nu pågående arbeten å kraftverk och vattenregleringsföretag.

Beträffande till en början kraftstationen vid *Harsprånget* har, såsom vattenfallsstyrelsen erinrat, 1921 års riksdag ansett det oundvikligt att taga under övervägande, huruvida icke arbetena borde avbrytas. Riksdagen beviljade därför endast medel för arbetenas fortsättande till en lämplig avbrottpunkt, därvid förutsattes, att frågan om arbetenas fortsättning ånyo skulle kunna underställas 1922 års riksdag.

Med hänsyn till den synnerliga ovissheten, när avsättning överhuvud kan vinnas av kraft från denna anläggning, ansluter jag mig obetingat till vattenfallsstyrelsens uppfattning, att tanken på anläggningens omedelbara fullbordande måste för närvarande definitivt övergivas och att sålunda arbetena därstädes böra tillsvidare nedläggas. Beträffande av styrelsen äskade belopp till inlösen av vissa byggnader m. m. återkommer jag i det följande.

Beträffande kraftstationen vid *Lilla Edet* ligger enligt min mening saken i viss mån annorlunda än i fråga om Harsprångsanläggningen. Det torde nämligen kunna med ganska stor sannolikhet antagas, att, så snart en förändring av konjunkturerna till det bättre inträder, anläggningen ifråga måste fullbordas för tillgodoseende av kraftbehovet i södra och mellersta Sverige. På grund härav och av andra skäl, som jag strax kommer i tillfälle att närmare utveckla, anser jag, att ett nedläggande av arbetena vid Lilla Edet för närvarande ej bör äga rum.

Vad slutligen angår de pågående regleringsarbetena vid de s. k. *Suorvasjöarna*, kan för ett avbrott av arbeten asynas tala särskilt den omständigheten, att anläggningen knappast omedelbart efter färdigställandet skulle komma till avsedd nytta, varjämte är att märka den högst betydande kostnadsökning, som beräknas ytterligare uppkomma för anläggningens fullbordande i dess första byggnadsstadium. Å andra sidan måste hänsyn tagas till de säregna organisatoriska och klimatiska förhållanden, varunder detta arbete bedrives, det långt framskridna stadium, varå arbetena nu befinna sig, de stora merkostnader, som skulle uppkomma genom ett återupptagande av arbetena vid en senare tidpunkt, samt de svårigheter, som föreligga att nu anskaffa den vid företaget sysselsatta arbetsstyrkan annan sysselsättning. Vid övervägande av de olika skäl, som tala för och emot ett avbrytande av arbetena, och efter tagen del av de i vatten-

fallsstyrelsens skrivelse framlagda kalkylerna har jag kommit till den uppfattningen, att arbetena lämpligen nu böra i ett sammanhang slutföras. Någon minskning i de nu äskade anslagsbeloppen torde emellertid kunna vidtagas, och återkommer jag härtill i det följande.

Trollhätte kraftverk.

1. Profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön.

För profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön hava hittills beviljats följande anslag:

re-
gle-
ring av Göta
älv mellan
Trollhättan
och Vargön.

För år 1920	500,000
» 1921	1,300,000
» 1922	700,000
Summa kronor	2,500,000

Vattenfallsstyrelsen äskar nu för ifrågavarande ändamål på tilläggsstat för år 1922 ett ytterligare anslag av 1,200,000 kronor och anför härom följande:

»Redan under föregående år inlämnade vattenfallsstyrelsen till vederbörande vattendomstol ansökan om laga tillstånd till regleringens genomförande. Frågans rättsliga behandling pågår ännu, och utslag torde icke kunna förväntas förrän tidigast mot slutet av år 1921. Vissa för regleringens genomförande nödvändiga arbeten, vilkas utförande icke beröra annans rätt, hava emellertid i avvaktan därpå kunnat igångsättas.

En kronan tillhörig mark pågå sålunda arbeten för invallning av vissa markområden, vilka i annat fall skulle komma att lida avsevärd skada genom vattenuppdämningen, samt utförande av en sprängd tunnel för beredande av avlopp från det invallade området.

Vattenfallsstyrelsen har i sin skrivelse av den 29 september 1920 uppskattat kostnaderna för profilregleringens genomförande till sammanlagt 2,500,000 kronor. Erfarenheten från den hittills utförda delen av arbetet visar emellertid, att kostnaderna nu måste beräknas högre än då antagits. I fråga om orsaken härtill får vattenfallsstyrelsen hänvisa till vad som redan i inledningen anförts. Härtill må läggas, att utförandet av sänkschakten till dräneringstunneln visat sig avsevärt dyrare än beräknat på grund av besvärande läckning, varjämte transportanordningar, skyddsåtgärder o. d. vid arbetenas framförande genom det bebyggda samhället krävt större kostnader än som kunnat förutses. I viss mån har till fördyringen även bidragit, att styrelsen till utförande föredragit det dyrare alternativet med den nyssnämnda sprängda avloppstunneln för avledning av vattnet från det invallade området i stället för ett i anläggning billigare alternativ med pumpanläggning. Med tunnelalternativet äro nämligen förenade fördelarna av betydligt mindre årliga kostnader för underhåll och drift och större

driftsäkerhet. Vidare har av de erinringsskrifter, som inlämnats av strandägarna under målets handläggning vid vattendomstolen, framgått, att vissa skador, vilka det icke varit möjligt för styrelsen att på förhand beakta, uppstått utöver dem, som hava medräknats i ovannämnda kostnader.

[25.]

Kostnaderna för profilregleringsföretaget beräknas nu komma att uppgå till 3,700,000 kronor. Då emellertid skadeersättningarna utgöra en avsevärd del av kostnaden för företaget och dessas belopp är beroende på vattendomstolens avgörande, kan den slutliga kostnaden icke nu definitivt uppgivas.

De fördelar, som profilregleringens genomförande medför, äro emellertid så stora, att kostnaderna även med den nu angivna ökningen måste anses fullt motiverade.

Därest handläggningen inför vattendomstolen icke kommer att opåräknat fördröja arbetets utförande, torde detta kunna i huvudsak slutföras under loppet av nästa år. Det nya anslag av 1,200,000 kronor, som nu erfordras, bör därför anvisas å tilläggsstat för nämnda år.

På sätt vid föregående tillfällen framhållits, avser den ifrågavarande profilregleringen av Göta älv att genom ökning av nettofallhöjden och bättre vattenhushållning i älven bereda möjlighet till ett mera ekonomiskt utnyttjande av Trollhätte kraftstation. Då fördelarna av regleringen, oaktat den minskade efterfrågan å kraft, äro avsevärda, böra medel nu beredas till företagets slutförande. Att kostnaderna för regleringen uppskattas komma att med ett så betydande belopp som 1,200,000 kronor överstiga vad nästlidet år beräknades är, såsom styrelsen framhåller, till väsentlig del beroende på omständigheter, som ej kunnat förutses.

Departementschefen.

Av förenämnda belopp 1,200,000 kronor, torde emellertid 400,000 kronor kunna uppföras å riksstaten för första halvåret 1923. Beträffande anvisande å tilläggsstaten av återstoden eller 800,000 kronor gör jag hemställen i ett annat sammanhang.

Kungl. Maj:t torde alltså föreslå riksdagen

att för *profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av kronor 400,000.

2. Kraftstationen vid Lilla Edet.

Beträffande anslag till kraftstationen vid Lilla Edet anför vattenfallsstyrelsen:

Angående kraftstationen vid Lilla Edet.

»Till den pågående utbyggnaden av kraftstationen vid Lilla Edet hava hittills av riksdagen beviljats följande anslag:

	Riksstat	Tilläggsstat	Summa
För år 1918	—	700,000	700,000
” 1919	2,550,000	—	2,550,000
” 1920	2,000,000	—	2,000,000
” 1921	—	—	—
” 1922	2,500,000	—	2,500,000
Summa kronor	—	—	7,750,000

Arbetena hava under senaste året fortgått efter den arbetsplan, enligt vilken kraftstationen beräknades bli färdigställd i slutet av år 1923 eller början av år 1924.

Fångdammen omkring arbetsplatsen för maskinstationen är numera fullt iordningställd, och området innanför densamma torrlagt. Betongarbetena för den permanenta dammbyggnaden äro i huvudsak slutförda. Sedan dessa blivit avslutade, återstå för denna del av byggnaden endast anskaffande av luckor med spel samt mindre kompletteringar. Schaktnings- och bergsprängningsarbetena för maskinstation och fördelningsbassäng hava fortgått.

Kostnaderna för den första utbyggnaden, omfattande tre maskinaggregat om sammanlagt 30000 hästkrafter, hava i vattenfallsstyrelsens skrivelse den 29 september 1920 vad beträffar vatten- och husbyggnader uppgivits till sammanlagt 9,400,000 kronor, vartill för turbiner och elektrisk utrustning beräknades komma 9,900,000 kronor eller sammanlagt 19,300,000 kronor. På grund av den inträdda sänkningen i prisnivån kunna kostnaderna för återstående arbeten numera beräknas bli lägre. Sålunda torde sammanlagda kostnaderna för vatten- och husbyggnader med nu gällande arbetslöner och materialpris belöpa sig till 9,100,000 kronor och kostnaderna för den maskinella utrustningen, såvitt nu kan bedömas, till omkring 7,500,000 kronor.

En förutsättning för att kraftstationen i enlighet med den hittills följda arbetsplanen skall kunna tagas i bruk vid årsskiftet 1923—1924 är, att de första turbinerna beställas redan i slutet av år 1921. Förberedelser härtill äro också vidtagna i så måtto, att på grundval av utarbetade programhandlingar förfrågningar rörande turbinleveransen utsänts till större in- och utländska verkstäder.

Såsom redan i inledningen närmare berörts, mana emellertid de nuvarande ekonomiska förhållandena till den största försiktighet vid utbyggandet av nya kraftstationer. Kraftavsättningen inom området för Trollhätte kraftverk har i betydlig grad minskats, i det att icke blott antalet nyttillträdande kraftabonnenter nedgått, utan även förmärkts en avsevärd minskning av kraftkonsumtionen från förutvarande abonnenter. Då därtill kommer, att tidpunkten för påbörjandet av elektrifieringen av statsbanan Stockholm—Göteborg, för vilken kraftbehovet varit avsett att till stor del fyllas från Lilla Edets kraftstation, ännu icke blivit bestämd, och avsättningen för det nya krafttillskott, som genom anläggningen vinnes, alltså måste anses ganska oviss, finner vattenfallsstyrelsen avgörande skäl tala för att anläggningens färdigställande tillsvidare uppskjutes, intill dess möjlighet erhållits för en skäligen förräntning av anläggningskostnaden.

Att omedelbart avbryta arbetena låter sig dock icke med fördel göra på grund av den risk och de dryga underhållskostnader under uppehållstiden, som bibehållandet av den stora provisoriska, av trä utförda fångdammen skulle medföra. Av denna anledning är det lämpligare att, innan arbetena avbrytas, först färdigställa sådana delar av maskinstationens grundläggning, som ovillkorligen

måste utföras, för att göra fångdammen överflödig och därefter riva densamma. Dessa arbeten kunna med bibehållande av ungefär nuvarande arbetsstyrka beräknas bli färdiga mot slutet av år 1922.

Det bör i detta sammanhang dock framhållas, att arbetenas avbrytande, även oavsett kostnaderna under själva uppehållet, ränteförluster o. d., nödvändiggör vissa anordningar och försiktighetsmått, som icke vore behövliga vid utförande i ett sammanhang och sålunda medföra en direkt ökning av den totala anläggningskostnaden. Detta tillskott beräknas vid nuvarande prisnivå till omkring 425,000 kronor.

Sammanlagda kostnaderna för redan utförda arbeten och för sådana, som enligt vad nyss anförts böra utföras, innan arbetet kan nedläggas, beräknas uppgå till 5,500,000 kronor. Av de medel, 7,750,000 kronor, som av riksdagen anvisats för Lilla Edets kraftstationsbyggnad, skulle sålunda 2,250,000 kronor återstå vid 1922 års slut. För underhåll av utförda anläggningar, pumpningskostnader m. m. bör dock för första hälften av 1923 reserveras ett belopp av 50,000 kronor. Ytterligare anslag för fortsatt underhåll komma givetvis även att krävas under de följande åren, men oavsett detta skulle återstående medel, 2,200,000 kronor, bli disponibla.

Vattenfallsstyrelsen anser sig sålunda icke under nu rådande förhållanden böra föreslå Kungl. Maj:t att av riksdagen begära ytterligare anslag till fortsättandet av Lilla Edets kraftverksbyggnad.

Emellertid vill styrelsen icke underlåta att samtidigt framhålla de olägenheter, som kunna väntas uppstå genom arbetenas avbrytande. Enligt det föregående skulle arbetena vid Lilla Edet tillsvidare upphöra med utgången av år 1922. Ungefär vid samma tid torde byggnadsarbetena för genomförandet av profilregleringen av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön vara färdiga. Då några ytterligare byggnadsarbeten för vattenfallsstyrelsens räkning icke för närvarande äro avsedda att inom de närmaste åren igångsättas i Trollhättan eller i dess närhet, synes det bli nödvändigt att ungefär samtidigt avskeda en sammanlagd arbetsstyrka av omkring 400 man. Det torde knappast vara sannolikt, att vid nämnda tidpunkt annat liknande arbete, t. ex. vid enskilda byggnadsföretag, står till buds, varför det kan befaras, att arbetslöshet inträder med åtföljande nationalekonomiska olägenheter och lidanden för dem, som därav drabbas. Även från vattenfallsstyrelsens egen synpunkt innebär avskedandet av den dugliga och med styrelsens arbeten väl förtrogna arbetarstam, som under årens lopp samlats, en betydande olägenhet genom därmed följande svårigheter att vid framtida återupptagande av arbetena åter erhålla lämplig personal.

Måhända kunna förhållandena inom kort ändra sig därhän, att industriens kraftbehov åter tillväxer, och i sådant fall är det givetvis önskvärt, att tillgång på elektrisk kraft finnes för behovets fyllande.

Skulle Kungl. Maj:t eller riksdagen på sådana grunder finna skäligt, att byggnadsarbetet vid Lilla Edet bör kontinuerligt fortsättas, anser vattenfallsstyrelsen emellertid nödvändigt, att en avsevärd del av kostnaderna därför bestridas av sådana medel, som icke skola förräntas av den färdiga anläggningens inkomster, exempelvis genom bidrag av anslagsmedel till arbetslöshetens bekämpande.»

Sedan framställning inkommit från ett möte i Lilla Edet om arbetenas fortsättande, har vattenfallsstyrelsen i med anledning härav den 5 december 1921 avgivet utlåtande tillstyrkt, att arbetena fortsattes under

förutsättning *dels* att anslagsmedel, som icke behövde av företaget förräntas, ställdes till styrelsens förfogande för ändamålet i erforderlig omfattning, *dels* att uppgörelse om maskinleveranser kunde ske till skäliga pris och att arbetskostnaderna kunde reduceras till sådan höjd, som svarade mot arbetets natur av nödhjälpsarbete.

*Departement-
schefen.*

Som styrelsens yttrande ger vid handen, har en väsentlig nedgång inträffat i kraftavsättningen inom området för Trollhätte kraftverk. Detta har medfört, att det måste anses ovisst, när det ytterligare krafttillskott, som skulle vinnas genom Lilla Edets kraftstation, kan bli erforderligt. Att vid sådant förhållande fortsätta arbetena å kraftstationen med anlåtande endast av medel, som skola av statens vattenfallsverk förräntas, anser jag mig ej kunna förorda. Då härtill kommer, att betydande belopp återstå å hittills för ändamålet anvisade anslag, torde åskande av ytterligare anslag i förevarande ordning ej böra ifrågasättas. Emellertid är jag ej heller för närvarande beredd tillstyrka, att arbetena skola helt nedläggas. På sätt jag inledningsvis betonat, torde det nämligen med ganska stor sannolikhet kunna antagas, att, så snart en förändring till det bättre av konjunkturerna inträder, anläggningen ifråga måste fullbordas för tillgodoseende av landets kraftbehov. Härvid må även framhållas, att planen för företaget påverkas av tidpunkten för påbörjandet av elektrifieringen av statsbanelinjen Stockholm—Göteborg, vilken sistnämnda fråga som bekant för närvarande befinner sig i ett svävande läge. Med den utveckling, förhållandena tagit på arbetsmarknaden, skulle det i övrigt ur arbetslöshetssynpunkt bli förbundet med särdeles stora olägenheter, om arbetena under den närmaste tiden komme att avbrytas. Jag finner således starka skäl föreligga att söka möjliggöra arbetenas fortsättande under av vattenfallsstyrelsen angivna förutsättningar. Ööverstigliga hinder härför lära ej heller möta, enär dels en avsevärd del av de av riksdagen för kraftanläggningen anvisade medel som nämnts ännu återstå oförbrukade, dels även betydande belopp av riksdagen torde komma att beviljas till arbetslöshetens bekämpande, så att arbetenas bedrivande torde kunna i större omfattning ske med bidrag av dylika medel. Med hänsyn till ovissheten om när kraften kan komma till användning torde emellertid arbetena ej böra forceras utan bedrivas endast i en långsam takt. Om så sker, synas mig erforderliga belopp kunna ställas till förfogande, för att arbetena å kraftanläggningen må kunna fortgå intill 1923 års riksdag. Med hänsyn till vad jag nu anfört anser jag mig ej kunna förorda, att någon del av de för anläggningen redan anvisade medlen för närvarande tagas i anspråk för annat ändamål.

3. Förberedande åtgärder för Vänerns reglering.

För utförande av förberedande åtgärder för Vänerns reglering hava hittills av riksdagen beviljats följande anslag:

[26.]

Förberedande åtgärder för Vänerns reglering.

	Riksstat	Tilläggsstat	Summa
För år 1918	—	100,000	100,000
» 1919	200,000	—	200,000
» 1920	200,000	—	200,000
» 1921	—	800,000	800,000
» 1922	250,000	—	250,000
Summa kronor	—	—	1,550,000

Vattenfallsstyrelsen äskar nu för ifrågavarande ändamål ytterligare 300,000 kronor å tilläggsstat för 1922 och 200,000 kronor å riksstaten för tiden 1 januari—30 juli 1923; och anför styrelsen följande:

»Under det senaste året hava vissa kompletteringar utförts beträffande kartläggningen samt utredning pågått angående strandfastigheternas beteckningar och ägare. För värdering av skada å åker- och ängsmark hava undersökningarna beträffande jordens beskaffenhet och värde i fullt torrlagt skick fortsatts. Likaledes hava undersökningarna rörande regleringens inverkan å hamn- och kajbyggnader, vägar, industriella anläggningar m. m. dylikt jämsides därmed fortgått. Sistnämnda båda grupper av undersökningar hava verkställts genom personal, som inkvarterats å det för ändamålet år 1920 utrustade logementsfartyget. Under år 1921 hava därjämte tvenne mindre expeditioner varit i arbete för värdering av de skador, som komma att åsamkas växande skog invid Vänerns stränder. Slutligen hava genom särskilda sakkunniga utförts undersökningar rörande den skada, som eventuellt kan väntas uppkomma å tomtmark.

De grunder för skadeberäkning, som i allmänhet användas vid vattenregleringsföretag, hava visat sig icke uppfylla de anspråk, som böra ställas på värderingens noggrannhet vid ett så omfattande företag som Vänerns reglering. Vattenfallsstyrelsen har därför uppdragit åt framstående fackmän att uppgöra förslag till nya grunder för dylik beräkning med tillämpning speciellt på Väner.

Vintersäsongerna komma att användas för bearbetning och uppritning av kartmaterial, upprättande av värderingslängder och skadeersättningarnas uträkning, vilket arbete i dessa dagar påbörjas. Undersökningar och mätningar i terrängen beräknas behöva pågå under den varma årstiden år 1922 och möjligen även under en del av år 1923. Tidigast mot slutet av sistnämnda år torde undersökningshandlingarna därför kunna föreligga i så fullständigt skick, att ansökan om laga tillstånd till regleringens genomförande kan ingivas till vederbörande vattendomstol.

Det för år 1922 beviljade anslaget visar sig nu vara för knappt beräknat i huvudsak beroende därpå, att undersökningarna för att möjliggöra ett fullt objektivt bedömande av vattenskadornas omfattning såväl före som efter regleringen måst göras avsevärt mera omfattande, än från början varit avsett. Till kostnadsökningen har jämväl bidragit, att båtar och övrig materiel för undersöknings-

- [26.] expeditionerna anskaffades under dyra tider och att avlöningskontot för den med undersökningen sysselsatta personalen ökats på grund av den av 1920 års riksdag beslutade löneregleringen för kommunikationsverken och för lantmäteristaten. Vattenfallsstyrelsen nödgas därför begära ett ytterligare anslag av 300,000 kronor på tilläggsstat för år 1922.

Kostnaderna för de arbeten, som äro avsedda att utföras under första hälften av år 1923, beräknas uppgå till 200,000 kronor.»

Departementschefen

Vid beviljande av anslag för ifrågavarande ändamål uttalade 1921 års riksdag, att riksdagen icke kunnat undgå att finna de kostnader, som dåmera beräknades komma att föranledas av ifrågavarande utredning, oväntat höga, men att riksdagen dock med hänsyn till den stora betydelsen av nämnda utredning ansett sig böra medgiva, att medel till slutförande av densamma ställdes till förfogande. Det måste anses särdeles beklagligt, att kostnaderna, vilka på grund av arbetets art svårigen på förhand kunnat med noggrannhet uppskattas, visat sig numera komma att med ett så väsentligt belopp som 500,000 kronor överstiga vad vid nästlidet års riksdag förutsattes. Emellertid vill jag tillstyrka, ett erforderligt tilläggsanslag för ändamålet nu äskas. Jag förutsätter därvid, att ansökan om tillstånd till regleringens genomförande ej av vattenfallsstyrelsen ingives till vederbörande domstol, innan resultatet av de verkställda förberedande undersökningarna samt preliminära planer och kostnadsberäkningar beträffande regleringsföretaget framlagts för statsmakterna.

I enlighet härmed hemställer jag — under hänvisning beträffande anslaget å tilläggsstat till särskild framställning — att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till slutförande av *förberedande åtgärder för Vänerns reglering* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av . . . kronor 200,000.

Lule älvs kraftverk.

4. Kraftstationen vid Porjus.

- [27.] Beträffande kraftstationen vid Porjus yttrar vattenfallsstyrelsen:

Kraftstationen vid Porjus.	Till den <i>första utbyggnaden</i> av kraftstationen vid Porjus har riksdagen t. o. m. år 1916 anvisat tillsammans	kr. 11,443,000
	För insättande av det sista maskinaggregatet, nr 4, i samma utbyggnad beviljade 1916 års riksdag	775,000

Därefter hava beviljats följande för första och andra utbyggnaderna gemensamma konjunkturtillägg:

Av 1919 års riksdag 800,000 kr., varav till första utbyggnaden . . . kr.	500,000
Av 1920 års riksdag 500,000 kr., varav till aggregatet n:r 4 beräknats åtgå högst »	25,000
Till anordnande av permanenta bottenutskov i dammbyggnaden vid Porjus har å 1921 års tilläggsstat anvisats »	150,000
Summa kronor 12,893,000	

Till kraftstationens *andra utbyggnad* hava följande anslag beviljats:

Av 1917 års riksdag till aggregatet n:r 6 kr.	925,000
Av 1918 års riksdag till aggregatet n:r 6 »	1,000,000
De ovannämnda, av 1919 och 1920 års riksdagar beviljade konjunkturtilläggen å 800,000 resp. 500,000 kr, belöpa å aggregatet n:r 6 med tillsammans »	775,000
Till insättande av aggregatet n:r 7 hava av 1920 års riksdag anvisats: å tilläggsstat för år 1920 »	1,050,000
å riksstaten för år 1921 »	1,100,000
Summa kronor 4,850,000	

eller för första och andra utbyggnaderna tillsammans kr. 17,743,000

Maskinaggregaten n:r 4 och 6 äro fullt driftfärdiga och arbetet å de permanenta bottenutskoven i dammbyggnaden pågår.

För installationen av maskinaggregatet n:r 7 hava följande arbeten utförts:

Den för aggregatet n:r 6 redan delvis utsprängda fördelningsbassängen har genom ytterligare sprängning utvidgats, varvid den utsprängda bergmassan krossats till makadam, som kommit till användning för arbeten i Porjus och Harsprånget. Tilloppstuben med tillhörande trotteltventil har beställts och till huvudsaklig del levererats.

För maskinsalens förlängning erforderlig sprängning har fullbordats med undantag dels för ett såsom skydd mot maskinsalens färdiga del kvarlämnat bergparti, dels för bortfraktningen av viss del av den lössprängda bergmassan.

För att kunna utan störningar vid framtida utvidgningar taga aggregatet n:r 7 i bruk måste utsprängning på förhand ske även för tubschakt, turbinnisch och sugrör för det framdeles tillkommande aggregatet n:r 8, vilket arbete är i huvudsak slutfört. Däremot har tubledningen ännu icke inmonterats och icke heller beställning av turbinmaskineriet skett. Då anbud å turbinen inkommit och vattenfallsstyrelsen stod i begrepp att beställa densamma, hade nämligen kraftavsättningen från Porjus kraftverk redan visat så betydlig minskning, särskilt genom uppskovet med den påräknade stora kraftleveransen till Aktiebolaget Norrbottens Järnverk, att det redan färdiga maskinaggregatet n:r 6 stod utan användning. Under sådant förhållande och då priset för turbiner syntes vara i nedgående, fann styrelsen sig då icke böra beställa ett nytt turbinaggregat.

Ändamålet med insättandet av maskinaggregatet n:r 7, nämligen tillgodo-seendet av det ökade behovet av enfas-växelström för elektrifieringen av statsbanelinjen Kiruna—Svartön, kan tillsvidare och intill dess ett ökat behov av

[27.] trefasström lägger hinder i vägen därför, billigare uppnås genom tillfällig förändring av ett färdigt trefasaggregat till enfasaggregat genom att utbyta dess trefasgenerator mot den av statens järnvägar beställda, för aggregatet n:r 7 avsedda enfasgeneratorn. De hittills ännu ej nedlagda byggnadskostnaderna för aggregatet n:r 7 kunna därigenom tillsvidare inbesparas.

Av de för aggregaten n:r 6 och 7 anslagna medlen voro den 30 juni 1921 använda omkring 3,450,000 kronor, och de därutöver återstående kostnaderna för färdigställandet av aggregatet n:r 7 beräknas för närvarande till c:a 800,000 kronor. Av de för andra utbyggnaden tillgängliga medlen synes sålunda kunna påräknas ett överskott av omkring 600,000 kronor.

Emellertid föreligger behov att vid avslutandet av räkenskaperna för den första utbyggnaden till densamma överföra vissa belopp, som icke kunna täckas av de till denna utbyggnad hittills anvisade anslagen. Detta gäller bland annat en kostnad av omkring 160,000 kronor, som på sin tid nedlades vid utförandet av dammbyggnaden och den första fördelningsbassängen för att möjliggöra, att den ovanför dammbyggnaden belägna sjön Porjusselet må kunna bättre utnyttjas såsom dygnsregleringsmagasin. Denna kostnad har hittills bestritts av de för regleringsarbetena vid Luleluspén beviljade medlen, men då den avser arbeten, som utförts på själva kraftverksanläggningen i Porjus, synes det vara riktigare att hänföra den direkt till den första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus.

Vidare har kostnaden för den första utbyggnaden ökats dels genom därå belöpande andel i vissa för Luleälvens kraftverksbyggnader gemensamma byggnadskostnader, dels genom att den elektriska utrustningen för aggregatet n:r 4 blivit dyrare än beräknat, och slutligen är det icke uteslutet, att kostnaden för arbetet å de permanenta bottenutskoven, vilket ännu pågår och visat sig förenat med särskilda svårigheter, kommer att stiga över det därför beräknade beloppet. Den sammanlagda merkostnad, som sålunda tillkommer å den första utbyggnaden, kan till sin storlek ännu icke noggrant angivas, men torde uppgå till närmare 500,000 kronor.

Då likväl ett överskott av motsvarande storlek, som nämnt, kan beräknas uppstå å de för den andra utbyggnaden hittills beviljade medlen, synes något nytt anslag icke nu böra begäras, utan får vattenfallsstyrelsen föreslå Kungl. Maj:t att hos riksdagen begära att det för avslutandet av räkenskaperna för den första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus ytterligare erforderliga beloppet må få disponeras av de av riksdagen hittills beviljade medel till den andra utbyggnaden av samma kraftstation.»

Departementschefen. Mot vad vattenfallsstyrelsen sålunda föreslagit har jag intet att erinra; och torde Kungl. Maj:t alltså föreslå riksdagen medgiva,

att det för avslutandet av räkenskaperna för den första utbyggnaden av *kraftstationen vid Porjus* erforderliga beloppet må disponeras av de utav riksdagen hittills beviljade medel till den andra utbyggnaden av samma kraftstation.

5. Kraftstationen vid Harsprånget.

För Harsprångets kraftverksbyggnad hava hittills på grund av riksdagens beslut följande anslagsbelopp av utgifter till kapitalökning ställts till vattenfallsstyrelsens förfogande: [28.] Kraftstationen vid Harsprånget.

	Riksstat	Tilläggsstat	Summa
För år 1918	—	500,000	500,000
» » 1919	1,000,000	1,000,000	2,000,000
» » 1920	2,000,000	1,000,000	3,000,000
» » 1921	—	1,300,000	1,300,000
» » 1922	600,000	—	600,000

Vidare har Kungl. Maj:t den 5 augusti 1921 av det å 1921 års tilläggsstat under rubriken »Utgifter för kapitalökning» beviljade anslaget av 9,000,000 kronor till sådana arbeten vid bland annat statens vattenfallsverk, som kunna påkallas för bekämpande av arbetslösheten, anvisat att användas för utsprängning av sänkschakt vid Harsprånget 150,000

Summa kronor 7,550,000

Dessutom har till sistnämnda arbete även ställts till förfogande 90,000 kronor av de å tilläggsstat för år 1921 under femte huvudtiteln beviljade anslagen av 34,500,000 kronor till bekämpande av arbetslösheten m. m.

Vattenfallsstyrelsen anför nu följande:

»Enligt den av Kungl. Maj:t och riksdagen godkända plan för arbetenas bedrivande, som av vattenfallsstyrelsen framlades under 1921 års riksdagsbehandling av frågan om anslag till Harsprångets kraftverksbyggnad, hava arbetena inskränkts till att omfatta i huvudsak endast grundläggning för den övre av de båda fångdammar, mellan vilka älvbotten framdeles skall torrläggas för utförande av den stora dammbyggnaden, samt vidare utsprängning av den provisoriska omloppstunneln vid dammläget och sänkschaktet till den 105 meter under bergytan belägna platsen för själva kraftstationen samt vissa sänkschakt för avloppstunneln. Därmed avsågs att slutföra de mera tidskrävande förarbeten, som fördras för att efter ett eventuellt uppehåll i arbetet kunna färdigställa den första utbyggnaden av kraftanläggningen på c:a 3½ års tid.

Grundläggningen för fångdammen har under den gångna delen av år 1921 utförts i ena hälften av strömfåran, i det att det djupa grus- och stenlager, som i älvbotten täcker berggrunden, bortmuddrats och ersatts med en under vatten gjutten betonggrund. Därefter har arbetet avbrutits på grund av det höga vattenståndet i älven under sommaren och hösten, men kommer att återupptagas för den återstående hälften av flodbädden, så snart vattenståndsförhållandena det medgiva.

[28.] Den provisoriska omloppstunneln är till större delen färdigsprängd. Utsprängningen av sänkschakten å avloppstunneln har jämsides därmed fortgått i sådan utsträckning, att jämn sysselsättning erhållits för den i Harsprånget bosatta arbetsstyrkan, varjämte även de bergsprängare, som tidvis på grund av högvatten icke kunnat sysselsättas vid arbetena i Suorva, tillfälligt överflyttats till Harsprånget.

Såsom redan i inledningen angivits, har någon förbättring icke inträtt beträffande utsikterna till kraftavsättning från Harsprängsstationen, varför vattenfallsstyrelsen icke nu vill föreslå äskande av ytterligare anslag till byggnadsarbetenas fortsättande. Arbetena torde sålunda böra helt avbrytas under våren 1922, efter det nyssnämnda grundläggningsarbete avslutats och de nämnda sprängningsarbetena utförts i den omfattning, som disponibla medel medgiva, sedan för arbetenas avveckling och skyddande samt de utförda byggnadernas underhåll under år 1922 undantagits därtill anvisat belopp 200,000 kronor. För fortsatt vakthållning, försäkringar, underhåll m. m. under det första halvåret 1923 torde av riksdagen böra äskas 100,000 kronor.

Givetvis kan icke byggnadsarbetets avbrytande försiggå utan avsevärda olägenheter för dem, som därav närmast beröras, ehuru väl arbetsstyrkans relativa föatlighet minskar olägenheternas omfattning. Särskilt kännbara bliva följderna för de personer, som begagnat sig av möjligheten att på av vattenfallsstyrelsen utarrenderade tomter uppföra egna hem eller affärslokaler. Kort efter igångsättandet av byggnadsarbetena vid Harsprånget framställdes från en hel del arbetare och handelsidkare begäran att få åt sig upplåtna tomter för byggande av mindre egna hem och handelslägenheter. Styrelsen lät då planlägga ett mindre område i närheten av byggnadsplatsen, vilket indelades i tomter, avsedda såväl för egnahemsbyggare som för hantverkare och handlande. Vid bebyggandet av tomterna skulle arbetsledningen godkänna byggnadens storlek och förläggning. På detta sätt har man undvikit uppkomsten av en s. k. »kåkstad», som eljest lätt växer upp vid större arbetsplatser, särskilt i Norrland. Tomterna äro upplåtna på arrende för en tid av 5—10 år. För att underlätta tillkomsten av privata bostäder och sålunda möjliggöra, att arbetare till fördel för arbetets jämna bedrivande kunde bosätta sig på platsen med sina familjer, tillhandahöll vattenfallsstyrelsen till självkostnad vissa byggnadsmaterialier, huvudsakligen virke. Som säkerhet härför är i mellanvarande avtal bestämt, att husen äro att betrakta som styrelsens egendom, intill dess skulden till vattenfallsstyrelsen genom årliga amorteringar blivit till fullo betald, vilket skall ske under loppet av 5—7 år. Visserligen äro dessa företag att betrakta som rent privata spekulationer, för vilka företagarna själva under vanliga förhållanden hava att bära riskerna. Om emellertid arbetena genom riksdagens beslut nu nedläggas, synes det skäligt, att ifrågavarande byggnader inlösas av staten med hänsyn jämväl därtill, att de torde kunna komma till god användning vid framtida återupptagande av byggnadsarbetena vid Harsprånget. Byggnaderna äro till antalet 37, varav 32 egna hem och 5 affärslokaler. En av arbetsledningen gjord utredning visar, att innehavarnas självkostnader för dessa byggnader efter avdrag för värdet av de förmåner de hittills åtnjutit i form av bostad för egen del eller i form av hyresinkomst, förtjänst å affärsrörelse o. d. uppgår sammanlagt till omkring 510,000 kronor. För att bereda möjlighet till byggnadernas inlösen i de fall, där sådan inlösen visar sig böra och kunna på skäliga villkor äga rum, synes ett anslag å nämnda belopp böra

äskas av riksdagen, och då denna inlösen i så fall bör ske under år 1922, bör beloppet upptagas å tilläggsstaten för nämnda år.» [28.]

Vattenfallsstyrelsen har sålunda hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen begära, att därest riksdagen funne, att arbetena å Harsprångets kraftverksbyggnad borde avbrytas, sedan de hittills beviljade anslagen blivit däri nedlagda, riksdagen måtte besluta, dels att för inlösen av egna hem och handelslokaler, som uppförts å av vattenfallsstyrelsen upplåtna tomter, anvisa ett reservationsanslag å tilläggsstat för år 1922 av 510,000 kronor, dels att för fortsatt underhåll av de vid Harsprånget utförda anläggningar och byggnader m. m. anslå 100,000 kronor å riksstaten för det första halvåret 1923.

För den händelse riksdagen skulle finna, att arbetena vid Harsprånget borde fortsättas för att undvika ökad arbetslöshet, har vattenfallsstyrelsen framhållit, att byggnadsplatsen, tack vare tillgängliga transportanordningar, bostäder och arbetsmaskiner väl lämpade sig för bedrivande av nödhjälpsarbete, huvudsakligen för vana bergsprängningsarbetare, varvid arbetet i sänkschakt och tunnlar kunde med fördel bedrivas även vintertid. På grund av nuvarande ovisshet om kraftavsättningen från Harsprånget har vattenfallsstyrelsen dock som sin åsikt uttalat, att byggnadsarbetenas fortsättande icke borde ifrågakomma, såvida icke en betydande del av kostnaderna därför bestredes av medel, som icke behövde förräntas av den blivande kraftstationens driftmedel.

Då enligt den uppfattning, varåt jag i det föregående givit uttryck, arbetena å Harsprångets kraftstation böra tillsvidare nedläggas, kräves för själva anläggningen ej annat anslag än för fortsatt vakthållning, försäkringar, underhåll m. m. under det första halvåret 1923. Styrelsen har i sådant hänseende äskat ett belopp av 100,000 kronor. Enligt vad styrelsen meddelat, är anledningen till att en så betydande summa erfordras för detta ändamål att söka däri, att vid tiden för och närmast efter anläggningens nedläggande kostnaderna för skyddande och underhåll av anläggningen med därtill hörande husbyggnader med mera bliva jämförelsevis betydande. Genom vidtagande av vissa smärre inskränkningar i fråga om de återstående arbetena anser styrelsen emellertid beloppet kunna begränsas till 50,000 kronor, som nu torde böra äskas av riksdagen. *Departementschefen.*

Då arbetena nu nedläggas, måste det enligt min mening vara av billigheten påkallat, att möjlighet beredes till inlösen av de egna hem och handelslokaler, vilka under tiden för arbetenas bedrivande blivit uppförda å av vattenfallsstyrelsen upplåtta tomter. Beträffande det i

[28.] sådant hänseende erforderliga anslagsbeloppet gör jag framställning i annat sammanhang.

För närvarande hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsatt underhåll av de vid *Harsprånget* utförda anläggningar och byggnader m. m. för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av kronor 50,000.

6. Regleringen av Stora Lule älvs vattensystem.

[29.] Riksdagen har hittills beviljat medel till reglering av Stora Lule älvs vattensystem med följande belopp:

Reglering
av Stora
Lule älvs
vatten-
system.

a) för reglering av Stora Lulevatten medelst regleringskanal vid Luleluspen:

	Riksst.	Tilläggsstat.	Summa.
för år 1914	500,000	—	500,000
» » 1915	500,000	—	500,000
» » 1919	300,000	—	300,000
» » 1921	—	750,000	750,000
Summa kronor	—	—	2,050,000

b) för reglering av de s. k. Suorvasjöarna:

	Riksst.	Tilläggsstat.	Summa.
för år 1919	200,000	1,000,000	1,200,000
» » 1920	1,000,000	1,400,000	2,400,000
» » 1921	1,500,000	500,000	2,000,000
» » 1922	1,300,000	—	1,300,000
Summa kronor	—	—	6,900,000

Vattenfallsstyrelsen anför nu följande:

»Muddringsarbetena vid Luleluspen för åstadkommande av regleringskanalen därstädes hava fortgått. Vid de uppmätningar, som verkstälts, har det visat sig, att man icke i den utsträckning, som var väntad, fått hjälp av älvvattnets egen eroderande verkan under flodtiderna, och att således i stället större massor måste uttagas med mudderverk. Därtill kommer, att bottenens beskaffenhet mot djupet blivit hårdare och därigenom muddringsarbetet betydligt försvårats och fördyrats. Även det av 1921 års riksdag beviljade tilläggsanslaget visar sig numera otillräckligt för kanalens fullbordande enligt den ursprungliga planen.

Emellertid anser vattenfallsstyrelsen sig icke nu böra göra framställning om ytterligare anslag till detta arbete, utan ämnar tillsvidare begränsa kanalens dimensioner till dem, som kunna uppnås med återstoden av hittills beviljade medel. Visserligen vinner man icke därmed det regleringsmagasin i Stora Lule-

vatten, som varit avsett, men kanalens framläppningsförmåga torde dock bliva tillräcklig för att man, efter fullbordandet av det första utbyggnadsstadiet av regleringsdammarna vid utloppet av Suorvasjöarna, skall kunna uppnå en reglerad lågvattenmängd, som ungefärligen motsvarar det första utbyggnadsstadiet av Suorvasjöarnas reglering. Minskningen av utjämningsmagasinet i Stora Lulevatten medför givetvis, att större omsorg måste nedläggas på tillsyn och skötsel av regleringsluckorna vid Suorva, så att dessa inställas med hänsyn till växlingarna i den oreglerade avrinningen från den nedanför Suorva liggande delen av nederbördsområdet, men därvid torde böra fästas mindre vikt under nu rådande förhållanden, då det gäller att framför allt nedbringa kapitalutläggen.

I detta sammanhang må erinras, att i samband med den framtida fullständigare utbyggnaden av Suorvasjöarnas reglering erfordras en betydlig utvidgning av kanalen vid Luleluspen för att kunna framläppa den däremot svarande ökningen i den reglerade lågvattenmängden. Den del av regleringskanalens första utbyggnadsstadium, som nu tillsvidare uppskjutes, synes lämpligen kunna anstå till den tidpunkt, då fortsatta arbeten vid Luleluspen således ändock måste igångsättas.

Byggnadsarbetena för reglering av Suorvasjöarna hava fortgått så långt, att den ena regleringstunneln är i huvudsak färdigsprängd och sprängningen av den andra pågår. De för tunnlarnas avstängning erforderliga luckorna med maskinerier hava beställts och komma att monteras hösten 1921, sedan falsarna för luckorna blivit färdigmurade. Innanför den över östra älvgrenen uppförda fångdammen hava utförts sprängningsarbeten för intagen till regleringstunnlarna och fördjupning av den östra grenens trängsta del. Sprängningen för den lilla vattenkraftstationen har fullbordats och därtill hörande murningsarbeten pågå. Sedan dammens konstruktion blivit definitivt bestämd, har även dammläget i den västra älvgrenen kunnat fixeras och sprängningen för avbördandet av överflödsvatten vid sidan av denna damm påbörjats. Förberedande arbeten för en fångdamm över den västra grenen hava ävenledes utförts, varjämte vid denna gren erforderliga provisoriska byggnader blivit uppförda.

I vattenfallsstyrelsens skrivelse den 29 september 1920 har kostnaden för den första utbyggnaden av regleringsdammen vid Suorvasjöarnas utlopp angivits till 9,800,000 kronor. Såsom framgår av statsverkspropositionen till 1921 års riksdag har vattenfallsstyrelsen dock senare i särskilt meddelande till departementschefen anmält, att kostnaden skulle kunna genom förändringar i dammkonstruktionen nedbringas med 1,100,000 kronor eller till 8,700,000 kronor.

Såsom i inledningen anförts, utgöras de hittills nedlagda kostnaderna till större delen av utgifter för förberedande anordningar, transportkostnader och övriga allmänna omkostnader. Dessa hava varit synnerligen svåra att i förväg beräkna och hava visat sig stiga till avsevärt högre belopp, än som vid kostnadsberäkningen antagits. Dessutom hava erfarenheterna i fråga om bergets sprickfyllda beskaffenhet föranlett, att högre kostnader måste upptagas för murningsarbeten i regleringstunnlarna och för de provisoriska avdämningarna av älvgrenarna. Med den kännedom, som under den hittills gångna delen av byggnadstiden sålunda vunnits rörande de extra kostnader, som äro förenade med denna arbetsplats, måste nu kostnaderna för den första utbyggnadens färdigställande beräknas uppgå till 10,500,000 kronor, oaktat därvid vissa avprutningar gjorts i avseende på dammarnas förseende med framförliggande fyllning och nedströms-

[29.] sidans inklädning till skydd mot starka temperaturväxlingar. Enär hittills beviljade medel utgöra 6,900,000 kronor, erfordras alltså för den första utbyggnaden ytterligare 3,600,000 kronor.

Redan i inledningen har vattenfallsstyrelsen utförligt angivit sin ståndpunkt till frågan, huruvida byggnadsarbetena vid Suorva böra under nu rådande ekonomiska förhållanden avbrytas eller icke, och med stöd av där anförda skäl får styrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1922 års riksdag att bevilja de för arbetenas fortsättande erforderliga medlen. På grund av den minskade kraftavsättningen från Porjus kan dock arbetstiden något förskjutas, så att av ännu behövlige medel 800,000 kronor kunna anstå till räkenskapsåret närmast efter den 1 juli 1923.

De undersökningar och utredningar, som föregått upprättandet av förslagen till reglering av Stora Lule älv, ävensom kostnaderna för fortlöpande vattenståndsobservationer och dylikt hava hittills bestritts av tillgängliga medel. I den mån anslagen nu bliva tagna helt i anspråk, blir det nödvändigt, att särskilt belopp anvisas för täckandet av dessa kostnader, vilka uppgå till cirka 200,000 kronor, och synes det lämpligt, att detta anslag sammanföres med kostnaderna för det största regleringsföretaget, nämligen Suorvasjöarnas reglering, varigenom den återstående kostnaden för detta arbete således ökas till 3,800,000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för reglering av Suorvasjöarna bevilja 2,000,000 kronor å tilläggsstat för år 1922 och 1,000,000 kronor å riksstaten för första halvåret 1923.

Departementschefen

Jag har redan inledningsvis som min uppfattning uttalat, att anslag för ifrågavarande arbetens fortsättning nu bör äskas. Att kostnaderna för företaget uppskattas till så väsentligt mycket högre belopp än förra året beräknades är, som av vattenfallsstyrelsens skrivelse framgår, väsentligen beroende på att de allmänna omkostnaderna för företaget, vilka varit särdeles svåra att på förhand beräkna, kommit att stiga avsevärt utöver vad tidigare antagits.

Emellertid vill jag förorda, att en nedsättning med 500,000 kronor äger rum av det på tilläggsstat äskade anslagsbeloppet, vilket lär kunna ske utan någon avsevärd förskjutning av arbetsplanen. Under hänvisning beträffande anslaget å tilläggsstat till särskild framställning hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsättande av arbetena för *reglering av Suorvasjöarna* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av . . . kronor 1,000,000.

Distributionsanläggningar för statens kraftverk.

För utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk har vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 30 september 1921 äskat ett anslag av 2,000,000 kronor för första halvåret 1923; och anför styrelsen härutinnan:

[30.]
Distributionsanläggningar för statens kraftverk.

»För ifrågavarande ändamål har för tiden intill 1921 års utgång beviljats sammanlagt 63,650,000 kronor. Därav utgöra 6,000,000 kronor det ordinarie anslaget för år 1921, 7,000,000 kronor anslag på 1921 års tilläggsstat och 4,100,000 kronor ett under år 1921 från anslaget till Harsprångets kraftstation till anslaget för distributionsanläggningar överflyttat belopp, vadan 1921 års hela anslagssumma för distributionsanläggningar uppgår till 17,100,000 kronor. Kostnaderna för under år 1921 utförda distributionsanläggningar synas även, så vitt nu kan bedömas, komma att hålla sig inom ramen för nämnda anslagssumma.

För år 1922 har riksdagen å ordinarie stat beviljat ett anslag till distributionsanläggningar å 5,000,000 kronor. Detta belopp medger endast att under år 1922 utbyggandet av distributionsanläggningar sker i synnerligen långsam takt, och att endast vissa absolut nödvändiga utvidgnings- och förstärkningsarbeten å primärlinjer och sekundärstationer komma till utförande. Med hänsyn till nödvändigheten att inskränka sina anslagsäskanden till det minsta möjliga, vill vattenfallsstyrelsen emellertid icke begära något tilläggsanslag för år 1922 för nu ifrågavarande ändamål, utan kommer att i möjligaste mån söka begränsa motsvarande utgifter. Någon besparing å ifrågavarande anslagspost är däremot icke tänkbar.

För första halvåret 1923 anser vattenfallsstyrelsen ett anslag å 2,000,000 kronor erforderligt, om icke utvecklingen av kraftverkens distributionsverksamhet skall fullständigt avstanna. För vilka anläggningar ifrågavarande belopp närmast kommer att användas kan icke nu avgöras, utan blir detta beroende på de avtal om nya energileveranser, som kunna komma till stånd. Beloppet är icke större än som kan anses oundgängligen erforderligt för att kunna möta den ofrånkomliga utvecklingen inom redan befintliga distributionsområden.»

Det av vattenfallsstyrelsen för första halvåret 1923 för ifrågavarande ändamål äskade beloppet torde ej överstiga vad som måste anses oundgängligen erforderligt för tillgodoseende av de med förevarande anslag avsedda ändamål, och hemställer jag därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att för utförande av *distributionsanläggningar* och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk för tiden 1 januari—30 juni 1923 bevilja ett reservationsanslag av kronor 2,000,000.

C. Gemensamma anslag.

1. Inventarier för statens vattenfallsverk.

[31.] Till inventarier för statens vattenfallsverk, inberäknat vad som tidigare anvisats eller avsatts för de skilda kanal- och kraftverken, har riksdagen hittills beviljat tillhoppa 6,535,000 kronor. Härav anvisades, i enlighet med av vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 29 september 1920 gjord framställning, tillhoppa 1,500,000 kronor av 1921 års riksdag, därav 700,000 kronor å tilläggsstat för samma år.

Vattenfallsstyrelsen. Vattenfallsstyrelsen begär nu ytterligare anslag för ändamålet samt anför därvid följande:

I sin skrivelse den 29 september 1920 beräknade vattenfallsstyrelsen, att värdet av statens vattenfallsverks inventarier skulle komma att uppgå till c:a 6,000,000 kronor vid 1921 års utgång och c:a 6,800,000 kronor vid 1922 års utgång, varvid från beräkningen undantogs dels de inventarier, som påföras de särskilda byggnadsföretagen, dels ock fastighetsförvaltningens inventarier, vilka bekostas av fastighetsförvaltningens rörelsekapital. Bokförda värdet av ifrågakvarande inventarier, med nämnda undantag, uppgick emellertid redan den 1 juli 1921 till nedan angivna belopp, nämligen:

vid kanalverken	565,808 kronor
» kraftverken	1,747,772 »
» centralförrådet	4,441,911 »

Summa 6,755,491 kronor

Ökningen utöver det förut beräknade värdet beror väsentligen därpå, att en del större byggnadsinventarier måst anskaffas och likvideras vid tidigare tidpunkter än vid den föregående beräkningen antagits. Såväl på grund härav som med hänsyn till den allmänna depressionen kan man emellertid nu räkna med en jämförelsevis liten ökning av ifrågakvarande inventarievärde under tiden 1 juli 1921—1 juli 1923. Vattenfallsstyrelsen beräknar sålunda, att denna ökning, efter vederbörliga avskrivningar, behöver uppgå till allenast c:a 200,000 kronor. Härtill komma emellertid de här ovan icke medräknade byggnadsinventarier, som vid färdigställandet av västra stamlinjebyggnaden under år 1922 måste överföras från detta byggnadsföretag till centralförrådet eller till de särskilda kraftverken. Dessa inventarier beräknas därvid, efter avskrivningar, hava ett värde av c:a 280,000 kronor.

Enligt denna beräkning torde sålunda, såvitt man nu kan bedöma, värdet av statens vattenfallsverks inventarier, med ovan angivna undantag, komma att den 1 juli 1923 uppgå till c:a 6,755,000 + 200,000 + 280,000 = 7,235,000 kronor. Till täckande av motsvarande kostnader erfordras alltså ett ytterligare anslagsbelopp av 7,235,000 - 6,535,000 = 700,000 kronor. Härav behövas under år 1922 minst 500,000 kronor, motsvarande dels det belopp av c:a 220,000 kronor, varmed

ifrågavarande inventariers bokförda värde den 1 juli 1921 översteg hittills för ändamålet tillgängliga medel, dels ock förenämnda värde av 280,000 kronor å inventarierna från västra stamlinjebyggnaden.» [31.]

Styrelsen hemställer därför, att till inventarier för statens vattenfallsverk måtte anvisas dels 500,000 kronor på tilläggsstat för år 1922, dels ock 200,000 kronor för första halvåret 1923.

Mot vattenfallsstyrelsens framställning har jag ej annan erinran än att av det för tiden 1 januari—30 juni 1923 äskade beloppet, 200,000 kronor, hälften eller 100,000 kronor synes i avbidan på närmare erfarenhet om behovet av ytterligare inventarieanskaffning kunna utan större olägenhet undanskjutas till budgetåret 1923—1924. Jag hemställer alltså — under hänvisning beträffande anslaget å tilläggsstat till särskild framställning — att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *inventarier för statens vattenfallsverk* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av kronor 100,000.

Statens utlåningsfonder.

1. Allmänna järnvägslånefonden.

[32.] I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har Allmänna järnvägs-
lånefonden. 1916 års riksdag till låneunderstöd åt enskilda järnvägar beviljat och ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å 7,500,000 kronor att utgå med 1,500,000 kronor årligen under fem år från och med år 1917, dock så att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa år anvisat, må för ett efterföljande år av samma femårsperiod disponeras.

Till utgående av ifrågavarande fond har riksdagen för vart och ett av åren 1917—1919 anvisat 1,500,000 kronor. Riksdagen har sedermera beslutat, att de avsättningar till fonden, som enligt riksdagens beslut skolat ske under åren 1920 och 1921, i stället skulle äga rum under åren 1921 och 1923, och har riksdagen för avsättning till fonden för år 1921 anvisat 1,500,000 kronor. Tillhoppa hava sålunda anvisats 6,000,000 kronor; och hava härav hittills av Kungl. Maj:ts disponerats 5,363,500 kronor. Det odisponerade beloppet utgör följaktligen 636,500 kronor.

Departement-
sche-
fen.

I en till mig avgiven promemoria har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat, att ansökningar om understöd från fonden funnes inneliggande från ett stort antal järnvägsföretag, men att de flesta av dessa under nuvarande tider ej torde kunna anskaffa erforderligt kapital för respektive anläggningar.

Ett undantag utgör emellertid Dal—Västra Värmlands järnvägsaktiebolag, som gjort ansökning om lån från denna fond för sin järnvägsanläggning från Mellerud till Billingsfors å ett belopp av 2,230,000 kronor. För denna järnväg äro betydande arbeten redan utförda. Riksdagen har år 1921 medgivit, att den omständigheten, att arbetet påbörjats, icke må utgöra hinder för Kungl. Maj:t att bevilja bolaget statslån intill högst hälften av byggnadskostnaden; och har Kungl. Maj:t sedermera genom resolution den 12 september 1921 förklarat, att bolaget för järnvägens fullbordande framdeles må komma i åtnjutande av statslån, under förutsättning att bolaget före den 1 september 1922 styrker sig innehava för anvisande av lån erforderliga egna medel. Enligt vad jag inhämtat, har bolaget hos vederbörande aktietecknare gjort framställ-

ning om ökad aktieteckning och hyser god förhoppning att senast vid sist angivna tidpunkt för egen del vara berett att upptaga arbetena för företagets fortsättning i full utsträckning. Då enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens tillstyrkan återstoden av lånefonden bör reserveras för statslån åt bolaget och nu disponibelt belopp, 636,500 kronor, enligt inhämtad uppgift icke anses förslå till bedrivande av arbetena i önskad utsträckning intill den 1 juli 1923, torde den av riksdagen för år 1923 beslutade avsättningen till fonden, 1,500,000 kronor, böra fördelas så, att hälften därav blir tillgänglig under första hälften av år 1923. Vad angår andra hälften av den för år 1923 beslutade avsättningen, torde densamma böra anvisas av 1923 års riksdag och avse budgetåret 1 juli 1923—30 juni 1924. [32.]

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels besluta, att den avsättning till *allmänna järnväglånefonden*, som enligt riksdagens beslut skolas under år 1923, skall äga rum med 750,000 kronor under tiden 1 januari—30 juni 1923 och 750,000 kronor under budgetåret 1 juli 1923—30 juni 1924;

dels ock för avsättning till samma fond för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av kronor 750,000.

2. Fonden för bibanor i vissa delar av riket.

I enlighet med av Kungl. Maj:t framställt förslag har 1920 års riksdag beslutat, att den för att underlätta åstadkommandet av bibanor inom västra delarna av Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar av Bohuslän och Dalsland av riksdagen beslutade lånefonden skulle ökas från 12,000,000 kronor till 24,000,000 kronor på det sätt, att under år 1921 till fonden skulle avsättas, utöver redan beslutat belopp om 1,000,000 kronor, ytterligare 2,400,000 kronor samt under vartdera av åren 1922—1925 avsättas likaledes 2,400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att från denna fond anvisa statslån till understödjande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar, om vilka här är fråga. 1921 års riksdag har sedermera på Kungl. Maj:ts förslag beslutat, att de avsättningar till fonden, som skolas under åren 1922—1925, i stället skola äga rum under åren 1923—1926. [33.]

Fonden för
bibanor i
vissa delar
av riket.

[33.] Till fonden hava för åren 1912—1921 anvisats tillhopa 14,400,000 kronor.

Fondens fördelning enligt riksdagens beslut framgår av följande tabell:

1912—1921	1922	1923	1924	1925	1926
14,400,000	—	2,400,000	2,400,000	2,400,000	2,400,000
Summa 24,000,000					

Av de hittills anvisade medlen, 14,400,000 kronor, hava disponerats såsom låneunderstöd åt Billingsfors—Arvika järnväg med bibana från Järnskog till Skillingsfors 5,622,000 kronor och åt Åmål—Årjängs järnväg 3,273,750 kronor eller tillhopa 8,895,750 kronor. Av de anvisade medlen återstå sålunda odisponerade 5,504,250 kronor.

*Departement-
schefen.*

Vid den av 1920 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag beslutade ökningen av bibanefonden tillmättes fonden så, att lånebehovet för nyssnämnda båda järnvägsföretag jämte järnvägsanläggningen Limesforsen—Särna skulle kunna tillgodoses.

Förutsättning för anvisande av lån för ifrågavarande företag är givetvis, att vederbörande styrka sig innehava nödiga egna medel. Enligt vad jag inhämtat, göras för närvarande ansträngningar för att hos aktietecknarna i järnvägsföretagen Billingsfors—Arvika med bibana och Åmål—Årjäng utverka beslut om erforderlig ny aktieteckning. Frågan om dessa nya aktieteckningar befinner sig emellertid ännu i ett svävande läge. Vad angår järnvägen Limesforsen—Särna, har frågan om aktieteckning i företaget ännu ej vunnit sin lösning. Med hänsyn till nu angivna förhållanden synes det sannolikt, att det betydande belopp — 5,504,250 kronor — som av hittills anvisade medel återstår odisponerat, kan så fördelas, att detsamma bliver tillräckligt för bedrivande av arbeten å ifrågavarande företag till den 1 juli 1923. Härvid förutsättes givetvis, att, på sätt tillförene skett, vid beviljande av låneunderstöd hänsyn får tagas till av riksdagen beslutade avsättningar, även i den mån de icke anvisats. I följd härav kan sålunda, försåvitt man nu kan bedöma, avsättning till ifrågavarande lånefond för tiden 1 januari—30 juni 1923 icke anses oundgängligen nödvändig.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

att de avsättningar till *fonden för bibanor i vissa delar av riket*, som enligt riksdagens beslut skolat ske under åren 1923—1926, i stället skola äga rum under budgetåren 1 juli 1923—30 juni 1927. [33.]

3. Vattenkraftslånefonden.

Kommerskollegium har efter samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat, att någon framställning icke erfordras till 1922 års riksdag om anslag såsom kapitalökning för vattenkraftslånefonden. Svenska vattenkraftföreningen har senare ifrågasatt en väsentlig ökning av fonden särskilt ur synpunkten att kunna minska arbetslösheten och bereda lättnad åt inhemska industriföretag. Emellertid har jag icke ansett mig kunna tillstyrka äskande av anslag för ändamålet vid innevarande års riksdag.

Angående
vatten-
kraftslåne-
fonden.

Låneunderstöd.

1. Lån till Svenska lufttrafikaktiebolaget.

[34.]
Lån till
Svenska
lufttrafik-
aktiebo-
laget.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition den 12 mars 1920, nr 285, anvisade riksdagen (skrivelse nr 379), för beredande åt Svenska lufttrafikaktiebolaget av ett lån för anordnande av en luftskeppsstation i Stockholm, under de i statsrådsprotokollet över civilärenden den 12 mars 1920 angivna villkor och de särskilda föreskrifter, som Kungl Maj:t kunde finna skäligt meddela, under utgifter för kapitalökning för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 1,750,000 kronor, att utgå av lånemedel.

I berörda proposition hade som villkor för lånet förutsatts, bland annat, att plan för anläggningen skulle godkännas av Kungl. Maj:t samt att för beredande av säkerhet för lånet lånemedlen skulle ingå som tillgång i ett särskilt aktiebolag, som skulle bli ägare av anläggningarna och vars samtliga aktier skulle pantförskrivas till staten.

Vid föredragning den 30 juni 1920 av riksdagens skrivelse i ämnet anmodades bolaget att till Kungl. Maj:t inkomma dels med förslag till plan jämte därtill hörande ritningar och kostnadsförslag för uppförande av luftskeppsstationen, dels ock med förslag till ordning för det aktiebolag, som enligt vad nyss berörts skulle bli ägare av de till stationen hörande anläggningar.

Svenska
lufttrafik-
aktiebolaget.

I skrivelse den 29 november 1920 har bolaget anfört bland annat:

Bolaget hade verkställt utredning rörande luftskeppsstationen, vilken utredning i vissa detaljer vore fullt slutförd och omfattade jämväl kostnadsförslag och ritningar. Bolaget hade emellertid till Stockholms stad inlämnat ansökan att få för uppförande av stationen arrendera visst område, tillhörande staden. A ifrågavarande ansökan hade lämnats det svar, att stadsfullmäktige icke ville i frågan intaga någon ståndpunkt och sålunda icke heller till bolaget lämna något medgivande av arrende, förrän den kommitté, vilken, bestående av lika antal representanter för staten och staden, skulle utreda frågan om Stockholms lufttrafikstation, slutfört sina arbeten. Då bolaget sålunda icke kunde få klarhet angående vilken plats i Stockholms närhet kunde bli tillgänglig för den planerade luftskeppsstationen, kunde bolaget för närvarande icke slutföra förslaget till ifrågavarande anläggning, och kunde något definitivt förslag av bolaget icke företes, förrän Stockholms stad fattat beslut i markfrågan. Till följd härav torde ock, så vitt nu kunde bedömas, uppförandet av luftskeppsstationen komma att

påbörjas först avsevärt senare än bolaget tidigare förutsett, och sålunda även den tidpunkt, då bolaget skulle kunna ifrågasätta att få disponera det beviljade statslånet, bliva framskjuten.

[34.]

Bolaget har med anledning härav anhållit, att bolaget måtte beviljas uppskov tillsvidare med inlämnande av ifrågavarande förslag och att den beviljade lånesumman tillsvidare reserveras för bolagets räkning.

I utlåtande den 7 december 1920 har statskontoret anfört, bland annat, att då ifrågavarande anslag icke vore reservationsanslag utan av riksdagen betecknats såsom förslagsanslag, högst, detsamma torde, för att kunna utan vidare tagas i anspråk, av Kungl. Maj:t disponeras före utgången av år 1921, samt att, därest icke anslaget skulle kunna under år 1921 ställas till bolagets förfogande, i fall av behov kunde för 1922 års riksdag framläggas förslag, i syfte att anslaget finge tagas i anspråk för sitt ändamål jämväl efter 1921 års utgång.

Statskontoret.

Av skäl bolaget angivit, är bolaget ännu på någon tid ej i tillfälle att fullgöra de villkor, som gälla för utbetalningen av ifrågavarande lånebelopp. Då berörda omständighet ej torde böra utgöra hinder för bolaget att framdeles, då förutsättningarna härför äro för handen, komma i åtnjutande av lånebeloppet, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

Departementschefen.

att den omständigheten, att det av riksdagen under utgifter för kapitalökning för år 1921 beviljade anslaget å 1,750,000 kronor för beredande åt Svenska lufttrafikaktiebolaget av ett lån för anordnande av en *luftskeppsstation i Stockholm* betecknats såsom förslagsanslag, högst, ej må utgöra hinder för att taga anslaget i anspråk för sitt ändamål jämväl efter 1921 års utgång.

Vad föredragande departementschefen sålunda tillstyrkt och hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet för iakttagande vid författande av statsverkspropositionen för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Ur protokollet:

August Wrede.

Sammandrag och register

till

Utgifter för kapitalökning för tiden 1 januari—30 juni 1923

för

de till kommunikationsdepartementet hörande affärsdrivande verk och utläningsfonder.

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			lånemedel		andra statsinkomster		Kronor	ö.
			Kronor	ö.	Kronor	ö.		
Postverket.								
1	3	I. Inventarier, <i>reservationsanslag</i>	400,000	—				
2	6	II. Inköp och bebyggande av fastigheter:						
3	8	1. Centralposthus i Göteborg	—	—				
4	11	2. Inköp av fastighet i Krylbo	—	—				
5	13	3. Bostadslägenhet inom postverkets fastighet i Uddevalla	—	—				
	14	4. Bostadslägenheter inom postverkets fastighet i Kristianstad	—	—				
	15	5. Posthus i Hudiksvall	—	—				
		6. Inköp av fastigheter	—	—				
Säger för postverket			400,000	—	—	—	400,000	—
Telegrafverket.								
6	16	I. Inköp och bebyggande av fastigheter:						
	17	1. Arbetarbostäder i Östersund, Malmö och Sundsvall	—	—				
	18	2. Stationsbyggnad i Motala	—	—				
	19	3. Stationsbyggnad i Halmstad	—	—				
	19	4. Stationsbyggnader i Svea och Stockholm	—	—				
	20	5. Fastighet i Nynäshamn	—	—				
8	20	6. Inköp och bebyggande av fastigheter .	—	—				
	22	II. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende	—	—				
9	26	III. Förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital, <i>förslagsanslag</i> , högst	15,000,000	—				
Säger för telegrafverket			15,000,000	—	—	—	15,000,000	—
Transport			—	—	—	—	15,400,000	—

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			länemedel		andra stats- inkomster			
			Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
		Transport	—	—	—	—	15,400,000	—
		Statens järnvägar.						
		A. Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.						
10	43	Användning av överskott å anslag	—	—	—	—		
		I. Bangårdar.						
	44	1. Bangårdsombyggnader	—	—	—	—		
	47	2. Nya stationer och mötesplatser	—	—	—	—		
	47	3. Spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem	—	—	—	—		
		4. Bangårdsanordningar i övrigt:						
	49	a. anläggningar vid kol- och vattenstationer	—	—	—	—		
11	50	b. Vatten- och avloppsledningar	—	—	—	—		
	51	c. Gångbroar och gångtunnlar	—	—	—	—		
12	52	d. Speciella anläggningar	—	—	—	—		
		II. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.						
	53	1. Dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå	—	—	—	—		
13	55	2. Dubbelspårsbyggnad Aneby—Sandsjö	—	—	—	—		
14	56	3. Dubbelspårsbyggnaderna Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö	—	—	—	—		
	59	4. Omläggning av linjen Källered—Lindome	—	—	—	—		
	59	5. Omläggning av linjen Graversfors—Åby	—	—	—	—		
	68	III. Större broanläggningar	—	—	—	—		
	68	IV. Anläggningar vid huvudverkstäder	—	—	—	—		
		V. Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar.						
	69	1. Nya lokomotivstationer	—	—	—	—		
	69	2. Tillbyggnad av och diverse anläggningar vid lokomotivstationer	—	—	—	—		
	70	3. Driftverkstäder	—	—	—	—		
	70	VI. Husbyggnader	—	—	—	—		
	76	VII. Anordnande av skenfria vägkorsningar	—	—	—	—		
	77	VIII. Anordningar för beredande av ökad upplagsplats för stenkol i importhamnar och å bränslestationer samt förbättrad kol- emottagning i importhamnar	—	—	—	—		
	77	IX. Telegraf- och sektionstelefonledningar samt kabelarbeten	—	—	—	—		
15	77	X. Elektriska belysningsanläggningar	—	—	—	—		
16	78	XI. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	—	—	—	—		
	79	XII. Åtgärder för undvikande av störningar i svagströmsledningarna vid bandelen Kiruna—Riksgränsen	—	—	—	—		
		Transport	—	—	—	—	15,400,000	—

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			länemedel		andra stats- inkomster		Kronor	ö.
			Kronor	ö.	Kronor	ö.		
		Transport	—	—	—	—	15,400,000	—
	80	XIII. Elektrifiering av linjen Kiruna—Svartön	—	—	—	—		
	81	XIV. Elektrifiering av linjen Stockholm—Göte- borg	—	—	—	—		
17	83	XV. Ordnande av brandväsendet vid statens järnvägar	—	—	—	—		
18	85	XVI. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten	—	—	—	—		
		B. Nya statsbanebyggnader.						
19	85	I. Statsbanan Sveg—Hede, <i>reservations- anslag</i>	—	—	600,000	—		
20	86	II. Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gälli- vare, <i>reservationsanslag</i>	1,500,000	—	—	—		
21	90	III. Statsbanan Forsmo—Hoting, <i>reserva- tionsanslag</i>	1,200,000	—	—	—		
22	91	IV. Statsbanan Hällnäs—Stensele, <i>reserva- tionsanslag</i>	1,000,000	—	—	—		
	93	V. Statsbanan Umeå—Holmsund	—	—	—	—		
	95	VI. Statsbanan Jörn—Gubblijaure	—	—	—	—		
	95	C. Markförvärv	—	—	—	—		
	95	D. Rullande materiel	—	—	—	—		
23	96	E. Genomgående tryckluftbroms, <i>reserva- tionsanslag</i>	1,343,100	—	—	—		
	100	F. Inventarier	—	—	—	—		
	100	G. Förlag	—	—	—	—		
24	100	Merkostnad för torvpulverfabrik vid Häst- hagens mosse	—	—	—	—		
		Säger för statens järnvägar	5,043,100	—	600,000	—	5,643,100	—
		Statens vattenfallsverk.						
		A. Kanalverk.						
	106	1. Södertälje kanals ombyggnad	—	—	—	—		
		B. Kraftverk.						
		Trollhätte kraftverk.						
25	116	1. Profilreglering av Göta älv mellan Troll- hättan och Vargön, <i>reservationsanslag</i> . .	400,000	—	—	—		
		Transport	400,000	—	—	—	21,043,100	—

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			låne-medel		andra stats- inkomster			
			Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
		Transport	400,000	—	—	—	21,043,100	
26	117	2. Kraftstation vid Lilla Edet	—	—	—	—		
	121	3. Förberedande åtgärder för Vänerns reglering, reservationsanslag	200,000	—	—	—		
		Lule älvs kraftverk.						
27	122	4. Kraftstationen vid Porjus	—	—	—	—		
28	125	5. Kraftstationen vid Harsprånget, reservations- anslag	50,000	—	—	—		
29	128	6. Reglering av Suorvasjöarna, reservations- anslag	1,000,000	—	—	—		
		Distributionsanläggningar för statens kraftverk.						
30	131	Reservationsanslag	2,000,000	—	—	—		
		C. Gemensamma anslag.						
31	132	1. Inventarier, reservationsanslag	100,000	—	—	—		
		Säger för statens vattenfallsverk	3,750,000	—	—	—	3,750,000	—
		Statens utlåningsfonder.						
32	134	1. Allmänna järnvägslånefonden, reservations- anslag	750,000	—	—	—		
33	135	2. Bibanefonden	—	—	—	—		
	137	3. Vattenkraftslånefonden	—	—	—	—		
		Säger för statens utlåningsfonder	750,000	—	—	—	750,000	—
		Läneunderstöd.						
34	138	1. Lån till Svenska lufttrafikaktiebolaget . . .	—	—	—	—	—	—
		Summa av utgifter för kapitalökning	24,943,100	—	600,000	—	25,543,100	—

Bil. 2.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Linders anmäler de
ärenden rörande utgifterna för kapitalökning för tiden 1 januari—30
juni 1923, som angå jordbruksdepartementet, och yttrar därvid följande:

Statens utlåningsfonder.

Odlingslånefonden.

Vid 1883 års riksdag beslöts bildandet av en fond med ändamål
att genom lån understödja odling av sankta marker. Denna fond, be-
nämnd odlingslånefonden, har varit tillgänglig sedan 1884. Enligt
av riksdagen lämnade medgivanden har till och med 1918 ett belopp
av 1,000,000 kronor årligen fått såsom lån disponeras från fonden.
Vid lagtima riksdagen 1919 medgavs, att från och med samma år tills-
vidare lån från fonden finge av Kungl. Maj:t beviljas till ett belopp av
högst 1,500,000 kronor årligen. Vid 1920 års riksdag höjdes detta
belopp från och med 1921 till 2,000,000 kronor. Till 1921 års riksdag
framlade Kungl. Maj:t förslag, att utlåningsbeloppet skulle från och med
1922 höjas till 2,500,000 kronor. Riksdagen beslöt, att den sålunda
föreslagna höjningen skulle träda i tillämpning redan från och med 1921.

[1.]
Odlingslåne-
fonden.

Villkoren för erhållande av lån från odlingslånefonden återfinnas i
kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 278).

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

[1.]

Under de senaste åren har riksdagen årligen såsom anslag till kapitalökning anvisat vad som utöver till fonden inflytande kapitalinbetalningar ansetts vara erforderligt för mötande av det beräknade utlåningsbehovet. För innevarande år har sålunda anvisats ett anslag av 1,000,000 kronor.

I skrivelse den 3 september 1921 har lantbruksstyrelsen gjort framställning om ytterligare ökning av det belopp, som borde årligen kunna få utlånas från denna fond, och har styrelsen därvid anfört i huvudsak följande.

Av fondens för 1921 tillgängliga lånebelopp, 2,500,000 kronor, hade enligt till lantbruksstyrelsen lämnade meddelanden odlingslån under året hittills beviljats till 116 företag med ett sammanlagt belopp av 1,488,600 kronor. Dessutom funnes hos lantbruksstyrelsen inneliggande 150 ansökningar om odlingslån, vilka i olika avseenden vore beroende av utredning och komplettering. De lånebelopp, som till dessa 150 företag komme att tillstyrkas, kunde därför icke bestämt angivas. Approximativt kunde dock lånebeloppen till ifrågavarande företag uppskattas till 2,800,000 kronor. Under återstående delen av 1921 kunde med ledning av erfarenheten från de närmast föregående åren ytterligare ansökningar förväntas inkomma, representerande ett sammanlagt lånebelopp av omkring 700,000 kronor. För 1921 syntes alltså ansökningarna om odlingslån komma att omfatta ett belopp av $1,488,600 + 2,800,000 + 700,000 = 4,988,600$ kronor eller i runt tal 5,000,000 kronor. Behovet av lånemedel skulle sålunda för 1921 komma att med omkring 2,500,000 kronor överstiga det för året tillgängliga lånebeloppet.

Kraven på odlingslån hade under de senare åren varit i starkt stigande och, såvitt av lantbruksstyrelsen kunde bedömas, torde någon minskning härutinnan icke vara att förvänta.

Oaktat lantbruksstyrelsen, med fäst avseende därvid att största möjliga sparsamhet med statens medel måste iakttagas, sökt beräkna utgifterna från ifrågavarande fond till möjligast lägsta belopp, hade styrelsen dock med ledning av erfarenheten från de senaste åren och under förutsättning att de i kungörelsen den 9 oktober 1914 stadgade villkoren för lån från odlingslånefonden fortfarande skulle gälla och tillämpas på sätt nu skedde, ansett sig för tillgodoseende av de årligen inkommande ansökningarna om lån från oförmålda fond ej kunna beräkna det erforderliga lånebeloppet lägre än till 3,500,000 kronor.

Såsom ovan nämnts beräknades emellertid en lånemedelsbrist av omkring 2,500,000 kronor komma att uppstå under 1921. För utjämnande efter hand av denna brist torde det tillgängliga lånebeloppet ej böra för närmaste framtid bestämmas lägre än till 4,000,000 kronor. Detta belopp torde alltså böra få disponeras redan från och med 1922.

Statskontoret har i utlåtande den 26 oktober 1921 anfört bland annat följande.

Med hänsyn till nödvändigheten att i möjligaste mån begränsa statens upplåning ville statskontoret ifrågasätta, att högsta utlåningsbeloppet från och med 1922 begränsades till 3,000,000 kronor.

Såsom statskontoret tidigare framhållit, torde full motsvarighet mellan de under året för utlämnande tillgängliga lånemedlen och det för året medgivna totala lånebeloppet icke vara erforderlig. Även om det senare, såsom statskontoret ifrågasatt, för 1922 bestämdes till 3,000,000 kronor, torde behovet av utlämningsbara medel, såvitt nu kunde beräknas, icke komma att överstiga 2,500,000 kronor. För tillgodoseende av detta behov kunde påräknas såväl en kassabehållning å fonden från 1921 av vid pass 600,000 kronor och tillgodohavandet i riksgäldskontoret för 1922 å 1,000,000 kronor som ock under samma år inflytande amorteringar till belopp av omkring 500,000 kronor. Kapitalökningen till odlingslånefonden å tilläggsstat för 1922 skulle sålunda lämpligen kunna begränsas till 500,000 kronor.

För första halvåret 1923 syntes behovet för utlämning av lån kunna beräknas till inemot 1,000,000 kronor och detta belopp böra i budgeten för sistnämnda tid upptagas såsom kapitalökningsanslag för odlingslånefonden.

Då högsta årliga utlåningsbeloppet från odlingslånefonden under senare åren undergått upprepade ökningar och senast av 1921 års riksdag höjts till 2,500,000 kronor, finner jag mig för närvarande icke kunna tillstyrka någon ytterligare höjning av detta belopp. Departements-
chefen.

Då statskontoret för ett utlåningsbelopp från och med 1922 av 3,000,000 kronor förutsatt en kapitalökning till odlingslånefonden å tilläggsstat för 1922 av 500,000 kronor, synes med ett utlåningsbelopp av 2,500,000 kronor någon kapitalökning å tilläggsstat för 1922 ej vara av behovet påkallad. Kapitalökningsanslaget för första halvåret 1923 torde, med hänsyn jämväl till att lån plägar utdelas i förhållandevis mindre utsträckning under förra delen av året, kunna begränsas till 500,000 kronor.

Mom. 11 av de i förenämnda kungörelse stadgade, av riksdagen godkända villkor lyder:

»I händelse avvikelse, utan därtill erhållen vederbörlig tillåtelse, skett från den fastställda arbetsplanen,

eller arbetet icke inom därför bestämd tid fullbordats, utan att anstånd med detsammans utförande medgivits av lantbruksstyrelsen,

eller — — —,

ankommer på Kungl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning av statslånet — — —.»

Tillåtelse till avvikelse från arbetsplan har ansetts böra meddelas av Kungl. Maj:t. I de flesta fall innebär avvikelsen en förenkling eller lättnad i arbetet. Såsom villkor för tillåtelsen föreskrives därför, att odlingslånet skall i motsvarande grad minskas. Jämväl frågor om befrielse från odlingsskyldighet, som föreskrivits såsom villkor för statsbidrag, har ansetts böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

[1.]

Prövningen av dessa frågor, där avgörandet är beroende på tekniska utredningar av lantbruksstyrelsen, synes mig kunna överflyttas till lantbruksstyrelsen.

Likaledes bör lantbruksstyrelsen få befogenhet att besluta med anledning av ansökningar om avstående från lån mot befrielse från för lånets erhållande föreskrivna villkor.

Stadgandet i 11 mom., att det jämväl skall ankomma på Kungl. Maj:t att besluta, därest arbetet, utan av lantbruksstyrelsen medgivet anstånd med detsammas utförande, icke blivit fullbordat inom därför bestämd tid, har efter orden så tolkats, att så snart lantbruksstyrelsen ej meddelat anstånd före utgången av den bestämda arbetstiden, ärendet måst hänskjutas till Kungl. Maj:t. Även härutinnan anser jag ändring böra ske.

För de av mig sålunda ifrågasatta ändringarna erfordras riksdagens samtycke och anser jag sådant nu böra inhämtas.

Mom. 11 av villkoren skulle till den del, varom nu är fråga, med iakttagande av de ifrågasatta ändringarna erhålla följande lydelse:

»Lantbruksstyrelsen äger meddela tillstånd till avvikelse från fastställd arbetsplan eller föreskriven odlingsskyldighet, åliggande det därvid lantbruksstyrelsen att, därest avvikelse från arbetsplan föranleder minskning av den del av kostnaden för företaget, vartill statslån beviljats, såsom villkor för tillståndet föreskriva däremot svarande minskning av statslånet. Å lantbruksstyrelsen ankommer jämväl att, då ansökan göres om avstående från statslån mot befrielse från för lånets erhållande föreskrivna villkor, meddela för lånets indragande erforderliga föreskrifter.

I händelse avvikelse, utan därtill erhållet vederbörligt tillstånd, skett från den fastställda arbetsplanen,

eller arbetet icke blivit fullbordat inom därför bestämd tid och lantbruksstyrelsen ej heller meddelat anstånd med detsammas utförande, eller — — —,

ankommer på Kungl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning av statslånet — — —.»

Ändringen torde böra träda i kraft från och med den 1 juli 1922.

Vid anmälan förut denna dag av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatsens nionde huvudtitel har jag föreslagit enahanda ändringar i villkoren för norrländska och allmänna avdikningsanslagen och får jag åberopa vad jag därvid anfört angående antalet ärenden, som genom ändringen skulle avföras från behandling av Kungl. Maj:t.

På grund av vad jag sålunda anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att [1.]

dels såsom kapitalökning för odlingslånefonden för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 500,000, *dels ock* godkänna av mig föreslagen ändring av mom. 11 av villkoren för lån från odlingslånefonden, att gälla från och med den 1 juli 1922.

Vid 1904 års riksdag beslöts inrättande av egnahemslånefonden och antogs därvid för första gången allmänna bestämmelser för den sålunda beslutade statliga egnahemslånerörelsen. Efter åtskilliga ändringar av dessa bestämmelser gälla nu för denna lånerörelse kungörelsen den 27-juni 1919 (nr 483) angående allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse med däri genom kungörelsen den 26 mars 1920 (nr 127) gjord ändring samt kungörelsen den 26 september 1919 (nr 623) med särskilda föreskrifter angående erhållande och tillgodonjutande av statslån från egnahemslånefonden.

[2.]
Egnahemslånefonden.

Till egnahemslånefonden beviljades från början ett bestämt belopp för viss tidsperiod att av riksgäldskontoret tillhandahållas statskontoret, men från och med 1908 har sådan anordning träffats, att år från år beräknas det belopp, som behöver tillföras fonden såsom kapitalökning för att möjliggöra viss årlig maximiutlåning jämte tillhandahållande av erforderligt förvaltningsbidrag till låneförmedlare.

Årliga maximiutlåningen var för 1918 och 1919 bestämd till 7,500,000 kronor, men höjdes vid 1919 års lagtima riksdag från och med 1920 till 10,000,000 kronor, vilket belopp vid 1920 års riksdag höjdes till 12,000,000 kronor att gälla från och med 1920.

Egnahemslån kan beviljas för förvärvande av lägenhet, avsedd för jordbruk (jordbrukslägenhet), eller lägenhet, där bostaden är det väsentliga (bostadslägenhet). Av det för året till statslån disponibla beloppet äger Kungl. Maj:t anvisa högst en tredjedel till lån för bostadslägenheter. Räntan å alla lån beräknas efter 4 ³/₄ procent.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 16 september 1921 tilldelat Stockholms läns hushållningssällskap 200,000 kronor för utlämnande av egnahemslån för bostadslägenheter under 1922 till viss kategori av egnahemsbyggare, har återstoden av utlåningsbeloppet för 1922 fördelats i december 1921 med 8,000,000 kronor till lån för jordbrukslägenheter och 3,800,000 kronor till lån för bostadslägenheter.

[2.]

Vid sistnämnda fördelning förelågo ansökningar om statslån för 1922 till ett sammanlagt belopp av icke mindre än 18,654,000 kronor, varav 9,479,000 kronor avsågo lån för jordbrukslägenheter och 9,175,000 kronor lån för bostadslägenheter.

Ansökningarna om jordbrukslån kunde således något så när tillgodoses — här erfordrades icke större nedsättning än i genomsnitt ungefär 15 procent — varemot stor gallring måste ske bland sökandena av statslån för bostadslägenheter samt avsevärd beskärning, med i genomsnitt cirka 50 procent, vidtagas av lånebeloppen för de låneförmedlare, som kunde tilldelas dylika lån.

Av uppgifter i ansökningarna framgick, att det övervägande antalet låneförmedlare varit nödsakade att — i brist på lånemedel — låta ett synnerligen stort antal under 1921 till dem inkomna ansökningar om egnahemslån för bostadslägenheter bliva vilande tills vidare. Sålunda innelågo den 1 november 1921 dylika låneansökningar hos

22 hushållningssällskap till ett sammanlagt belopp av kronor 3,044,520 och hos 18 andra låneförmedlare till ett sammanlagt

belopp av » 1 026,990

eller tillhopa kronor 4,071,510.

Å andra sidan funnos hos några låneförmedlare vid sagda tidpunkt lånemedel för bostadslägenheter odisponerade, men beräknades sagda odisponerade behållning, tillsammans uppgående till endast 171,625 kronor, hos flertalet av dessa låneförmedlare bliva tagen i anspråk under årets två sista månader och torde beträffande återstående ett överförande till 1922 av resterande belopp komma att äga rum.

Av sålunda anförda siffror framgår uppenbart, att en högst betydande balans redan förefinnes hos låneförmedlarna.

Av tillgängliga uppgifter att döma kommer mycket stor efterfrågan på nya egnahemslån för bostadslägenheter att göra sig gällande under 1922. Åtskilliga omständigheter torde nämligen medverka till, att särskilt stora anspråk för närvarande ställas på egnahemslånefonden beträffande lån för bostadslägenheter.

Bostadsbristen i tätbebyggda orter har sålunda givetvis lett till starkt behov av bildande av nya egnahemslägenheter. Med anledning av den nedgång i prisen å byggnadsmaterial, som inträtt, önskar mången att nu förverkliga en kanske ganska länge hyst önskan att åt sig bygga ett eget hem. Då läget på den enskilda lånemarknaden för närvarande bereder stora svårigheter för erhållande av kredit, göra sig anspråken på egnahemslån än mer gällande.

I detta sammanhang må framhållas, att enligt gällande bestämmelser äro endast de egnahemslägenheter, som äro belägna å stads planlagda område, avstängda från den formella möjligheten att erhålla egnahemslån. Egnahemslån till bostadslägenheter utlämnas alltså dels till egnahem för hantverkare, yrkesarbetare o. d., belägna på den rena landsbygden, dels ock i stor omfattning till egnahem, huvudsakligen för industriarbetare, i och omkring landsbygdens småsamhällen, stationer, bruk och övriga industriorter ävensom samhällen i omedelbar närhet av särskilt de större städernas planlagda områden. I enlighet med vad som uttalades vid egnahemsfrågans behandling vid 1919 års riksdag torde nämligen även de senast åsyftade fallen böra tillgodoses med anlåtande av egnahemslånefonden. Vid fördelningen av statslånen har emellertid tillämpats den princip, att lån icke beviljats i sådana fall, där vederbörande kommun sökt och för den tid, det sökta egnahemslånet avses att utdelas, tillgodosetts med understöd ur statens bostadslånefond för att därigenom fränja egnahemsproduktionen.

Sålunda föreliggande stor efterfrågan å egnahemslån till bostadslägenheter synes mig tala för en tillfällig ökning av utlåningen för sådant ändamål under 1922.

En ökad bostadsproduktion är ock med hänsyn till den nästan överallt i landet rådande bristen på bostäder högst önskvärd. Den skulle jämväl i sin mån bidraga till minskande av arbetslösheten. Härtill kommer, att prisen å byggnadsmaterial avsevärt sänkts, varigenom de framtida amorteringsmöjligheterna för de låntagande i motsvarande mån ökats.

I fråga om storleken av en tillfällig ökning av utlåningen till bostadslägenheter under 1922 vill jag erinra, att det belopp, varmed ingivna ansökningar om statslån för dylikt ändamål överstiger vad som kunnat beviljas, utgör 5,375,000 kronor. Att döma av tidigare års erfarenhet lär det dessutom vara att förvänta, att ytterligare ansökningar eller i allt fall förfrågningar om möjligheter att erhålla lån inkomma under årets lopp. Emellertid är det givet, att icke alla framställda låneanspråk kunna eller ens böra med hänsyn till det riskmoment, som även det nuvarande prisläget kan anses innesluta, bliva tillgodosedda. Ökningen av utlåningen torde därför kunna begränsas, och anser jag mig böra med hänsyn till den statsfinansiella situationen stanna vid att föreslå en ökning av 1,000,000 kronor.

Det må framhållas, att statsverkets ekonomiska uppoffringar för egnahemslånerörelsen kunna beräknas motsvara skillnaden mellan å ena

[2.] sidan den räntekostnad, som staten har att vidkännas för egnahems-lånemedlens auskaffande medelst upplåning, och å andra sidan statens ränteinkomst vid utlåningen till låneförmedlarna minskad med förvaltningsbidraget. Ifrågavarande kostnad torde för närvarande kunna uppskattas till ungefär $1\frac{3}{4}$ à 2 procent per år. För en med 1,000,000 kronor ökad utlåning skulle statsverkets årliga merkostnad således till en början uppgå till icke fullt 20,000 kronor, vilket belopp emellertid sedermera minskas i den mån amorteringar verkställas.

I 1921 års statsverksproposition beräknades, att för en utlåning av 12,000,000 kronor skulle krävas ett kapitalökningsanslag av 6,950,000 kronor, vilket belopp emellertid nedsattes till 6,000,000 kronor, enär man räknade med extra inbetalningar till fonden i avsevärd omfattning. Enligt erhållen uppgift från statskontoret torde emellertid dylika extra inbetalningar icke vara att påräkna, utan torde beloppet 6,950,000 kronor visa sig vara snarare för lågt än för högt beräknat. För att möjliggöra en utlåning av 12,000,000 kronor erfordras sålunda ett ytterligare kapitalökningsbelopp för 1922 å 1,200,000 kronor utöver det redan anvisade å 6,000,000 kronor. För den nu ifrågasatta höjda utlåningen erfordras ytterligare 1,000,000 kronor såsom kapitalökning för 1922. Hela kapitalökningsanslaget på tilläggsstat för 1922 för möjliggörande av en till 13,000,000 kronor höjd utlåning, måste alltså beräknas till 2,200,000 kronor. Om anvisande av detta belopp å tilläggsstat skall jag senare göra hemställan.

Vad härefter beträffar utlåningen under 1923 och därför erforderlig kapitalökning så synes mig anledning ej föreligga att nu föreslå någon ändring i det 1920 bestämda beloppet för maximiutlåning eller 12,000,000 kronor.

Enligt uppgift från statskontoret hade fonden vid 1922 års ingång en odisponerad kapitalbehållning av i runt tal 3,000,000 kronor. Om härtill läggas dels det för 1922 redan beslutade kapitalökningsanslaget å 6,000,000 kronor, dels ovan nämnda nu ifrågasatta ytterligare kapitalökningsanslag för sagda år å 2,200,000 kronor, dels ock inflytande amorteringar, av statskontoret beräknade till ungefär 2,200,000 kronor, blir för 1922 tillgången 13,400,000 kronor. Om härav till statslån beviljas 13,000,000 kronor, torde återstående 400,000 kronor ungefärligen motsvara förvaltningsbidraget för året, vadan någon behållning till 1923 icke torde kunna påräknas. För en utlåning för 1923 av 12,000,000 kronor, vartill komma ungefär 450,000 kronor i förvaltningsbidrag, torde alltså — om hänsyn tages till att statskontoret uppskattar det påräkneliga amorteringsbeloppet för 1922, som inflyter under 1923, till 2,400,000

kronor — krävas ett kapitalökningsanslag för 1923 av i runt tal [2.] 10,000,000 kronor.

Som statslånen utbetalas i början av varje år, torde hela beloppet böra anvisas för första halvåret.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för egnahemslånefonden för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 10,000,000.

Vad föredragande departementschefen hemställt under förestående två punkter behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla samt förordnar tillika, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.

Bil. 3.

FÖRTECKNING

över

utgifterna för kapitalökning.

Punkt i bil. 1.	Att täckas av		Sjd. i bil. 1.
	lånemedel. Kronor.	andra stats- inkomster. Kronor.	
Statens affärsverksamhet.			
A. Postverket.			
[1.] Inventarier	400,000: —	— —	3
B. Telegrafverket.			
[9.] Förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital.....	15,000,000: —	— —	26
C. Statens järnvägar.			
[19.] Statsbanan Sveg—Hede		600,000: —	85
[20.] Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare	1,500,000: —	— —	86
[21.] Statsbanan Forsmo—Hoting.....	1,200,000: —	— —	90
[22.] Statsbanan Hällnäs—Stensele	1,000,000: —	— —	91
[23.] Införande av genomgående tryckluftbroms	1,343,100: —	— —	96
D. Statens vattenfallsverk.			
[25.] Profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön	400,000: —	— —	116
[26.] Vänerns reglering.....	200,000: —	— —	121
[28.] Kraftstationen vid Harsprånget.....	50,000: —	— —	125
[29.] Reglering av Suorvasjöarna	1,000,000: —	— —	128
[30.] Distributionsanläggningar för statens kraftverk	2,000,000: —	— —	131
[31.] Inventarier för statens vattenfallsverk	100,000: —	— —	132
<i>Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.</i>			
			1

Utgifter för kapitalökning: bil. 3.

Att täckas av			
Punkt i bil. 1.	lånemedel. Kronor.	andra stats- inkomster. Kronor.	Sid. i bil. 1.
Statens utlåningsfonder.			
[32.] Allmänna järnvägs-lånefonden	750,000: —	—	134
Punkt i bil. 2.			Sid. i bil. 2.
[1.] Odlingsslånefonden	500,000: —	—	1
[2.] Egnahemsslånefonden	10,000,000: —	—	5
Punkt i prot.			Sid. i prot.
[1.]	Avbetalning å statsskulden. — 5,745,700: —		2
Statsverkets fond av rusdrycksmedel.			
[2.] Enligt § 1 i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel	—	20,800,000: —	3
[3.] Överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel	—	400,000: —	3